NAŠ ZBORNIK 1988

NAŠ ZBORNIK

1988, leto 21, št. 1

YU ISSN 035-655X

UDK 376.3

Glavna tema: osnovna šola s prilagojenim programom po novem

GLASILO ZVEZE DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE – LETO 21 – ŠT. 1 – MAREC 1988

VSEBINA

Osnovna šola s prilagojenim programom doživlja prenovo – *doc. dr. Anton Kotar* 1

POTA MOŽNOSTI

Program življenja in dela organizacije za usposabljanje laže duševno prizadetih otrok in mladostnikov – *Marija Šemrl* 3

Individualizacija je naslednji korak v kakovostnem razvoju osnovne šole s prilagojenim programom – *Mirko Galeša* 9

Vzgoja kot sestavina celovitega usposabljanja – *Darko Opara* 12

Ob novem učnem načrtu za likovno vzgojo – *Marjan Kukec* 14

Glasbena vzgoja – več kot le prepevanje pesmic – *Vinko Šorli* 15

Socialna in psihološka služba v organizaciji za usposabljanje – *Sonja Kuhar, Marija Pogačnik* .. 17

Skupinsko delo z učenci z učnimi težavami – *Nuša Čučkovič* 19

Skupinsko delo z vedenjsko težavnejšimi učenci – *Majda Schmidt* 21

Prispevek k sožitju – *Ivan Luša* 23

Zdravstvenovzgojni program – *Metka Šošter* ... 24

Obrambni dan – *Zalika Lubi* 25

Brez kulture bi bili siromašni – *Alenka Koželj* .. 27

Interesne dejavnosti – *Vida Korenčan, Milena Vukmirovič* 2

Naši učenci in nekatere interesne dejavnosti na šoli Helena Puhar – *Fanika Pagon* 3

Prizadete osebe v slovenski književnosti – *Bogo Jakopič* 3

Nekaj izkušenj iz delovne vzgoje in predpoklicnega usposabljanja – *Metka Javernik* 3

Pionirska zadruga – *Visla Popovič* 3

Planinska dejavnost na naši šoli – *Dragica Langerholc* 3

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 3

PO JUGOSLAVIJI IN SVETU 4

NAŠI OTROCI PIŠEJO IN RIŠEJO 6

Grafike so delo učencev vzgojnega zavoda Elvira Vo tovec Strunjan.

SUMMARY

NAŠ ZBORNIK is the periodical, published by Associa tion for mentally handicapped persons in Slovenia. It published six times a year and deals with the problem of handicapped persons and their families.
The central issue presented in the current number is th reformed programme of the elementary schools for mo derately affected pupils, and it contains the most impo tant changes of the programme.
A lot of attention is focused on the presentation of even regarding the care of mentally handicapped persons els where in the world.

Naš zbornik izhaja 6-krat letno. Izdaja ga Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova ul. 9, telefon 325 245

Izdajateljski svet: Anton Brejc, dr. Franc Hrastar, dr. Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Silva Škof, Zdravko Tomažin, Eva Tomc-Jekovec, Jan Ulaga

Uredniški odbor: Janja Cotič, Dora Jelenc, Stojana Kratochwil-Jerman, Anton Kotar, Tonči Koželj, Marija Mursa, Tanja Plemenitaš, Sandi Sitar, Milojka Srebrnič-Györfi, Jan Ulaga, Lidija Wagner

Glavna urednica: Aljoša Vodnik

Odgovorni urednik: Anton Kotar

Letna naročnina . . . . . 6000 di

Za dijake in študente . . . . . 3000 di

Posamezna številka stane . . . . . 1000 di

Številka žiro računa je 50102-678-50022, pošilja se n naslov: Naš zbornik, Ljubljana, Samova 9

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo š 4210–190/88 av z dne 15. 3. 1988 je glasilo oproščen davka od prometa proizvodov.

Tiskala tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani

Osnovna šola s prilagojenim programom doživlja prenovo

V reviji Naš zbornik skušamo bralce seznanjati z novostmi in spremembami na področju usposabljanja duševno prizadetih otrok, mladostnikov in odraslih oseb in tokrat moramo spregovoriti o prenovi predmetnika in učnega načrta v osnovni šoli s prilagojenim programom, ki je namenjen vzgoji, izobraževanju in usposabljanju laže duševno prizadetih otrok. Spremembe in razvoj, ki ga je ta šola doživljala v preteklosti, bi lahko razdelili v tri obdobja: obdobje pred prvo svetovno vojno, obdobje med obema vojnama in obdobje v novi Jugoslaviji.

Pomožna šola, kot se je imenovala osnovna šola s prilagojenim programom, ni imela pred prvo svetovno vojno in med obema vojnama nič kaj trdnega položaja in posamezni učitelji so se borili za njen obstoj vse do osvoboditve. Kljub neugodnim razmeram, v katerih je delovala, pa nikakor ne moremo reči, da je bilo delo v tej šoli neorganizirano in nenačrtno; že leta 1919 je bil sprejet prvi učni načrt za pomožne šole. V publikaciji – Pomen pomožnega šolstva in njegov razvoj v Jugoslaviji ob 25-letnici pomožne šole v Ljubljani (Izdala pomožna šola v Ljubljani 1936) je na strani 38 zapisano: »Učni načrti za petrazredno pomožno šolo so bili odobreni od višjega šolskega sveta pod št. 19/48 od tretjega decembra 1919. leta, z razpisom od 13. avgusta 1920 pa je bil odobren podrobni učni načrt za pripravljalni razred.« Ta učni načrt je pomenil temeljni kamen za kasnejše učne načrte, ki so se spreminjali in dopolnjevali glede na družbenopolitične, gospodarske, kulturne in socialne razmere v naši samoupravni socialistični družbi. Zadnji učni načrt za laže duševno prizadete otroke, ki je bil sprejet in potrjen 1975. leta, je zdaj v celoti prenovljen in poskusno uveden v prve tri razrede osnovnih šol s prilagojenim programom. Vsi učitelji prvih treh razredov in vzgojitelji v domovih so dobili navodila za izvajanje učnovzgojnega procesa na posebnem seminarju v mesecu avgustu.

Leta 1945, ko se je začela obnova domovine v novi Jugoslaviji, smo posvetili vso skrb sistemu vzgoje in izobraževanja po načelu socialistične vzgoje, hkrati je bilo že moč čutiti tudi oživljanje pomožnih šol, ki so bile po Sloveniji bolj redko posejane. Učitelji teh šol so se izobraževali v obliki tečajev in rednega študija v Zagrebu vse do leta 1955, ko je višja pedagoška šola v Ljubljani usposobila prve defektologe. Po letu 1955 so se po Sloveniji

začele ustanavljati nove posebne šole, tako so se takrat poimenovale, in doživele pravi razcvet po letu 1960, ko je izšel zakon o evidenci in kategorizaciji oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Tako je bilo v Sloveniji leta 1970 28 popolnih posebnih šol in 39 oddelkov pri rednih osnovnih šolah. V posebne šole se je vpisovalo vse več učencev, zelo veliko pa se jih je prešolalo iz osnovnih šol, v katerih so bili neuspešni. Povedati moramo, da je bilo v tistem času v posebnih osnovnih šolah dokaj veliko število učencev, ki so bili na meji poprečnih in podpoprečnih umskih zmogljivosti, vendar le-ti – razen nekaterih izjem – v posebno šolo niso sodili. Leta 1973 je Svetovna zdravstvena organizacija oblikovala sklep, po katerem mejno inteligentni otroci sodijo v osnovno šolo in v skladu s tem sklepom so tudi v Sloveniji komisije za razvrščanje otrok z motnjami pričele mejno inteligentne otroke usmerjati v osnovno šolo; znano pa je tudi dejstvo, da je neglede na sklep komisij za razvrščanje zadnja leta v osnovni šoli tudi določeno število laže duševno prizadetih otrok, katerim pa osnovna šola ne more nuditi ustreznih možnosti za razvoj njihovih sposobnosti, za njihov osebnostni razvoj in ustrezne usmeritve za vključitev v življenje in delo.

Vpliv mnenja, da je za otroke z motnjami ustrezna le integrirana vzgoja, izobraževanje in usposabljanje, je končno dobil svoje prave meje. Osnovne šole s prilagojenim programom so za laže duševno prizadete otroke v tem času še vedno najustreznejše in se nenehno posodabljajo, kar dokazuje tudi prenova programov teh šol.

Doc. dr. Anton Kotar

Risba: Renata Prusnik, Črnomelj

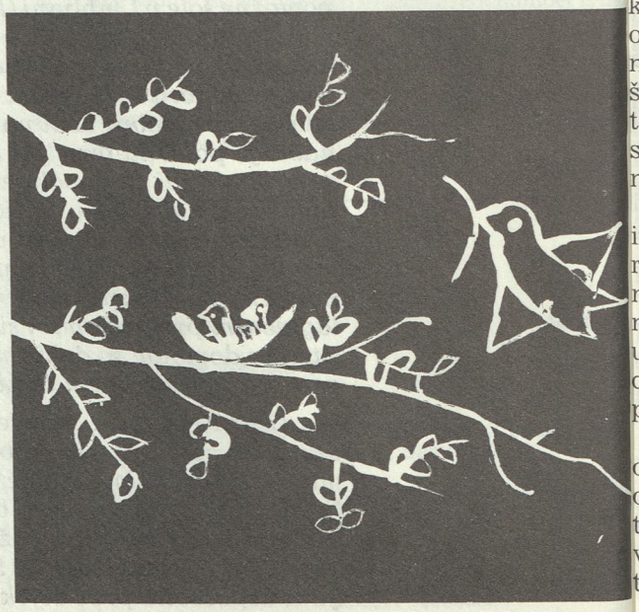

pota
možnosti

PROGRAM ŽIVLJENJA IN DELA ORGANIZACIJE ZA USPOSABLJANJE LAŽE DUŠEVNO PRIZADETIH OTROK IN MLADOSTNIKOV

1. DRUŽBENA IN STROKOVNA IZHODIŠČA PRENOVE PROGRAMA

Na osnovi zakona o osnovni šoli (Uradni list SRS, št. 5/80) in sprejetega programa življenja in dela osnovne šole ter v skladu z zakonom o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnim razvoju (Uradni list SRS, št. 19/76) je bilo potrebno prilagoditi vse sestavine programa za izobraževanje in usposabljanje laže duševno prizadetih otrok in mladostnikov.

Prenovljeni program naj bi dal družbeno in strokovno usmeritev razvoja vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov tako v šolah s prilagojenim programom kot v domovih tovrstnih organizacij za usposabljanje. Za področje vzgoje v domovih doslej še nismo imeli okvirnega vzgojnega programa.

Ker je v tovrstnih organizacijah vedno več otrok z nižjimi duševnimi sposobnostmi in otrok z več motnjami (otroci z dodatnimi motorično-gibalnimi, govornimi, slušnimi, čustvenimi in vedenjskimi težavami ipd.), je bilo treba že v izhodiščih prilagoditev upoštevati posebnosti telesnega in duševnega razvoja teh otrok in njihove potrebe. Pri tem so nam služile specialno pedagoške izkušnje pri uresničevanju doslej veljavnega programa. Laže duševno prizadeti otroci potrebujejo pri izobraževanju in usposabljanju konkretizacijo (pester izbor enostavnih učnih pripomočkov, večkratno raznolično in postopno ponazarjanje, aktiviranje različnih psihosenzornih in psihomotornih funkcij ipd.), individualizacijo z večjim poudarkom na praktičnem delu in varnosti pri delu (slaba koncentracija, nekoordinirani gibi, zmanjšana sposobnost predvidevanja, daljši rekreacijski čas ipd.). V didaktičnem pogledu posvečajo šole večji del časa vzgoji ter interesnim in drugim dejavnostim, ki omogočajo povezovanje učenja z delom, preverjanju in dopolnjevanju znanja v stiku z življenjem in delom v družbenem okolju.

Prenovljeni program naj bi vključil tudi spoznanja o razvoju strok, ki se vključujejo v proces usposabljanja (medicina, defektologija, psihologija, sociologija), potrebo po usklajenem delovanju strokovnjakov različnih usmeritev za načrtovanje in uresničevanje individualnih načrtov usposabljanja. Ti so potrebni za čim boljšo usposobitev slehernega mladostnika tovrstne organizacije za čimbolj samostojno življenje in vključitev v družbeno skupnost.

Za prenovitev programa je bila pri Zavodu SR Slovenije za šolstvo imenovana komisija z delovnimi skupinami, kjer je sodelovalo preko šestdeset priznanih strokovnjakov s pedagoške akademije iz Ljubljane, s filozofske fakultete, pedagoškega inštituta, svetovalnega centra iz Ljubljane in uspešni stro-

kovni delavci iz specialno pedagoške prakse.

Komisija je pri prilagoditvi programa življenja in dela osnovne šole upoštevala poleg splošnih družbenih, vsebinskih in didaktičnih izhodišč še:

– izsledke razvojno proučevalnih in raziskovalnih nalog s tega področja usposabljanja,
– sedanjo strukturo otrok in mladostnikov v šoli in domu organizacij za usposabljanje,
– potrebe po celostnem usposabljanju in oblikovanju individualnih načrtov usposabljanja,
– potrebe po celodnevnem usposabljanju in iskanju možnosti za organiziranje dodatnih oblik usposabljanja za vključevanje mladostnikov v družbeno okolje in delo oziroma za nadaljnje izobraževanje po skrajšanih programih srednjega usmerjenega izobraževanja.

Potekalo je dveletno intenzivno strokovno delo delovnih skupin, ki so pripravljale učne načrte po vzgojnoizobraževalnih področjih, in osrednje komisije. Ta je usklajevala delo delovnih skupin, razreševala številna odprta vprašanja in dopolnjevala učne načrte s strokovnimi gradivi, ki so izpopolnjevala pripravo nove strukture programa.

Priprava programa je potekala v dveh fazah:

– v šolskem letu 1985/86 osnutek,
– v šolskem letu 1986/87 razprava o osnutku in priprava predloga.

Šole, strokovne organizacije in društva so aktivno sodelovale v razpravi o osnutku programa predvsem o naslednjih vprašanjih: ustreznosti strukture programa in posameznih sestavin celostnega usposabljanja, obsegu zagotovljenega in razširjenega programa z vidika obremenitve učencev in vsebinski in didaktični ustreznosti učnih načrtov ter njihovi medsebojni vsebinski povezavi. Večina njihovih pripomb in predlogov je bila upoštevana in vgrajena v predlog programa.

Upoštevana so bila tudi mnenja republiških samoupravnih interesnih skupnosti, ki so podpisnice Samoupravnega sporazuma o opredelitvi nalog in obveznosti pri izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Uradni list SRS, št. 11/78 in 3/84).

2. SKLEPI STROKOVNEGA SVETA SR SLOVENIJE ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE IN DINAMIKA UVAJANJA PROGRAMA

Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in iz
obraževanje je na 22. seji dne 14. 5. 1987 spre
jel:

– program življenja in dela organizacije z
usposabljanje laže duševno prizadetih otrol
in mladostnikov z obveznim predmetnikon
in učnimi načrti,
– navodila za celodnevno celostno uspo
sabljanje laže duševno prizadetih otrok i
mladostnikov (za domsko vzgojo, celodnev
no osnovno šolo, varstvene oblike),
– učni načrt za dvojezično osnovno šolo
prilagojenim programom na narodnostn
mešanem slovensko-madžarskem območju

Določil je, da so učni načrti le okvirni in jil
šole lahko uresničujejo v skladu z možnostm
družbenega okolja (uresničevanje indivi
dualnih načrtov usposabljanja).

Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo i
izobraževanje ni sprejel učnega načrta za de
lovno prakso učencev v predzadnjem in za
dnjem letu šolanja, in sicer zaradi zagotovit
ve varnosti učencev pri delu in neurejeneg
zavarovanja za primer nezgode. Zadolžil j
Republiški komite za vzgojo in izobraževanj
ter telesno kulturo SR Slovenije, da ga prouč
in uskladi z veljavnimi predpisi.

Sprejeta je bila tudi dinamika uvajanj
programa. V šolskem letu 1987/88 se program
uvaja z obveznim predmetnikom in učnim
načrti v 1., 2. in 3. razred osnovnih šol s pri
lagojenim programom. Dejavnosti se po no
vem programu v tem šolskem letu izvajajo o
1. do 8. razreda. Dopolnjuje se domska vzgoj
in druge sestavine celostnega usposabljanja

Zaradi zagotavljanja pogojev za uresničeva
nje programa je uvajanje postopno v nasled
nih letih:

– v šolskem letu 1988/89 v 4. razred,
– v šolskem letu 1989/90 v 5. razred,
– v šolskem letu 1990/91 v 6. razred,
– v šolskem letu 1991/92 v 7. razred in
– v šolskem letu 1992/93 v 8. razred.

Po delovnem načrtu Zavoda SR Slovenij
za šolstvo je treba strokovne delavce organi
zacij za usposabljanje pripraviti na uvajanj

programa po posameznih razredih. Pospešiti je potrebno delo za pripravo učnih lističev, učbenikov in drugih strokovnih gradiv.

3. POVZETEK NOVOSTI PROGRAMA

Poleg temeljnih novosti programa življenja in dela osnovne šole program vključuje specifičnosti usposabljanja laže duševno prizadetih otrok in mladostnikov, načela timskega dela strokovnih delavcev ustreznih usmeritev, uresničevanja individualizacije ter celostnega usposabljanja otrok in mladostnikov za samostojno življenje in delo.

Kot dopolnitev smernic za delo osnovnih šol so dodana še izhodišča za uresničevanje programa in navodila za celodnevno celostno usposabljanje laže duševno prizadetih otrok in mladostnikov.

Sprejeti program je načrtovan za osnovne šole s prilagojenim programom in domove, da bi se tovrstne organizacije že po programski strukturi približevale bolj usklajenemu celodnevnemu usposabljanju. Že v izhodišču so določene naloge strokovne skupine, njene pristojnosti in povezave. Opisane so naloge posameznih strokovnih delavcev, ki se vključujejo v proces usposabljanja, zlasti naloge specialnega pedagoga – razrednega učitelja kot pobudnika in usklajevalca vseh vzgojnih prizadevanj in vplivov na otroka oziroma mladostnika.

Program daje strokovno usmeritev za načrtovanje individualnih načrtov usposabljanja, za uresničevanje individualizacije[1] in diferenciacije[2], pri čemer je pomembno tudi sodelovanje staršev in njihovih namestnikov.

Po imenovanju predmetov se predmetnik ne loči od predmetnika redne osnovne šole.

V zagotovljenem programu je 31,6 vzgojnoizobraževalnih ur tedensko na oddelek (1,58 učitelja). Od 1. do 8. razreda je tedensko predvideno skupno:

– 185 ur za pouk, upoštevajoč delitev razredov v skupine na proizvodno-tehničnem področju (tehnična vzgoja, gospodinjstvo),
– 12 ur za dodatni, dopolnilni pouk oziroma individualne oblike usposabljanja,
– 12 ur za interesne dejavnosti in zborovsko petje ter 8 ur za oddelčno skupnost.

Razmerje med splošno izobraževalnimi in vzgojnimi predmeti je v 1. razredu 43,3 : 54,7 in v 8. razredu 48 : 52 v korist vzgojnih predmetov. Razmerje med poukom, interesnimi dejavnostmi in drugimi dejavnostmi je 85,2 : 5,5 : 9,3. Delež proizvodno-tehničnega vzgojnega področja je 17,29 % (tehnična vzgoja, gospodinjstvo in dejavnosti s tega področja).

Število ur za interesne dejavnosti ni večje, ker le z usmerjenimi vzgojnimi aktivnostmi razvijamo pri učencih teh šol sposobnosti, nagnjenja in zmožnost za samostojno vključevanje v interesno dejavnost. Na nižji stopnji traja učenje 20–30 minut pri posamezni učni uri, v preostalem času je vzgojna aktivnost povezana s poukom za oblikovanje razvoja otrok. Na osnovni šoli s prilagojenim programom je od 1. do 8. razreda samo razredni pouk.

Šole z manjšim številom oddelkov bodo imele tudi po novem programu manjše možnosti za organiziranje raznoterih interesnih dejavnosti. V zagotovljenem programu je teh ur 1,5 tedensko na oddelek, zato jih bodo šole dograjevale v varstvenih in drugih oblikah celodnevnega usposabljanja, oddelki pri osnovnih šolah pa v povezavi z učenci redne osnovne šole.

Tedenska obveznost vsakega učenca obsega od 21,5 ure v 1. razredu do 29 ur v 8. razredu. Za učence, ki obiskujejo še individualno-ambulantno usposabljanje, dopolnilni ali dodatni pouk pa največ 22,5 do 30 ur. Organizacija vzgojnoizobraževalnega dela mora upoštevati obremenilne in sprostitvene dejavnosti učencev.

Strokovna skupina organizacije z usposabljanje lahko z individualnim načrtom usposabljanja prilagodi vsebine proizvodno-tehničnega področja poklicni usmeritvi učenca in sicer v predzadnjem in zadnjem letu šolanja. Za otroke z več motnjami pa pripravi prilagojeni individualni načrt za vsa področja usposabljanja.

---

1 Individualizacija je vsestranski, celovit pedagoški proces prilagajanja vzgojno-izobraževalnih sestavin (smotrov, ciljev, vsebine, organizacije itd.) potrebam vsakega posameznika.

2 Diferenciacija – razčlenjevanje (predvsem organizacije, oblik dela).

Z novim programom je dana organizacijam večja možnost za načrtovanje in uresničevanje individualnih načrtov usposabljanja, možnost za prožno organizacijo, zlasti na proizvodno-tehničnem področju, kar naj omogoča usposabljanje mladostnikov te organizacije za čimbolj samostojno življenje in delo. Predmetnik daje le osnovo za enotno financiranje zagotovljenega programa, ker šole prilagajajo organizacijo vzgojnoizobraževalnega dela potrebam otrok in družbenega okolja.

Po metodologiji programa življenja in dela osnovne šole so učni načrti predmetov združeni v štiri vzgojnoizobraževalna področja: jezikovno-umetnostno, družbeno-ekonomsko-naravoslovno-matematično, proizvodno-tehnično in telesnovzgojno.

Delovne skupine so, ponovno po razpravi o osnutku programa, preučile obseg in zahtevnost vzgojnoizobraževalnih vsebin učnih načrtov in jih skušale skladno s predlogi šol vsebinsko razbremeniti. Na novo sta oblikovana učna načrta za spoznavanje narave in spoznavanje družbe od 5. do 8. razreda. Pri vseh učnih načrtih je tudi dosledneje opredeljena in podčrtana temeljna vsebina ter dana didaktična usmeritev v okviru pojasnil in navodil za uresničevanje učnih načrtov. Učni načrti predmetov: spoznavanje narave, spoznavanje družbe, slovenski jezik in matematika od 5. do 8. razreda so dopolnjeni z vzgojnoizobraževalnimi vsebinami za dodatni pouk. Šole ga lahko izvajajo v manjših skupinah, v skladu s sposobnostmi mladostnikov, tako da jim omogočajo vključevanje v skrajšane programe srednjega izobraževanja.

V sklopu učnih načrtov posameznih vzgojnoizobraževalnih področij so načrtovane dejavnosti: kulturni, naravoslovni, športni in obrambni dnevi in dnevi za delovno prakso, delovne akcije, proizvodno in drugo družbeno potrebno delo. Te dejavnosti dopolnjujejo pouk s praktičnim delom ter omogočajo otrokom in mladostnikom vključevanje v življenje in delo okolja.

Navodila za celodnevno celostno usposabljanje laže duševno prizadetih otrok in mladostnikov usmerjajo organizacije za usposabljanje k vsebinskemu bogatenju programa, ki ga organizacija in družbeno okolje sama oblikujeta. Dajejo usmeritev za načrtovanje specialno pedagoškega dela v domovih, v celodnevnih šolah, v podaljšanem bivanju in v drugih varstvenih oddelkih organizacij. Omogočajo, da organizacije za usposabljanje usklajeno načrtujejo vzgojnoizobraževalno delo in druge oblike usposabljanja otrok in mladostnikov, pač v obsegu zagotovljenega in razširjenega programa, v enotni in usklajeni letni delovni načrt organizacije za usposabljanje. Za razširjeni program so pripravljeni in sprejeti tudi učni načrti za fakultativne predmete v osnovni šoli. Organizacije za usposabljanj naj bi uvajale zlasti fakultativne predmete, kot so: kmetijstvo, vrtnarstvo čebelarstvo, obdelava kovin, obdelava lesa obdelava umetnih mas, obdelava tekstila kuharstvo, nega zdravega dojenčka itd., v povezavi s poklicnim usmerjanjem, z zaposlovanjem in s sodelovanjem društev, organizacij združenega dela in družbenega okolja.

4. POGOJI ZA IZVAJANJE

Osnovne šole organizacij za usposabljanje uresničujejo veljavni predmetnik in učni načrt v različnih pogojih, zlasti glede: prostorskih razmer, specializiranih učilnic za tehnično vzgojo, gospodinjstvo in telesno vzgojo, opremljenosti šol, strokovne zasedbe ter gospodarske in družbene razvitosti svojega okolja. Vzgojnoizobraževalno delo v organizaciji za usposabljanje zahteva obsežno uporabo vzgojnih sredstev in didaktičnega materiala, določenega z minimalnim seznamom učnih sredstev in pripomočkov, ki ga bo treba uskladiti z novim programom.

Učenci teh organizacij imajo le berila od 1. do 8. razreda, vaje za pisanje, delovne zvezke za gospodinjstvo – pripravljanje hrane za 6., 7. in 8 razred, učitelji pa priporočnik za telesno vzgojo. Berila, delovni zvezki in priporočniki so ustrezni tudi za pouk po novih učnih načrtih, na novo pa bo potrebno pripraviti še priročnike za učitelje tehnične vzgoje, glasbene in likovne vzgoje in gospodinjstva ter priporočnika za individualizacijo in za domsko vzgojo.

V obdobju uvajanja programa bo treba pripraviti skupaj: tri komplete učnih lističev za spoznavanje narave in družbe ter jezikovno vzgojo, 22 delovnih učbenikov, 22 navodil za učitelje ter 6 priročnikov za strokovne delavce. Pri tem bo potrebno zavzeto in poglobljeno sodelovanje številnih strokovnih delavcev tovrstnih organizacij, predvsem pa sodelovanje vodstvenih delavcev, strokovnih društev in kadrovske šole. Didaktična sredstva za individualizacijo in diferenciacijo bodo morali izdelovati učitelji in drugi strokovni delavci sami.

Drugi pogoji

Učni načrti za tehnično vzgojo, gospodinjstvo, spoznavanje narave in družbe ter obrambo in zaščito zahtevajo vaje in praktično delo učencev. Šole bodo potrebovale več pribora in potrošnega materiala za izvajanje vaj in poskusov. Vsebina praktičnega dela pa je odvisna tudi od možnosti v okolju (povezava z redno osnovno šolo, sodelovanje z OZD, društvi itd.).

Kulturni, naravoslovni, športni in obrambni dnevi ter dnevi delovne prakse, delovnih akcij, proizvodno in drugo družbeno potrebno delo so namenjeni povezovanju pouka z delom in so sestavni del pouka in splošnega razvoja učencev, vendar jih strokovni delavci v organizacijah za usposabljanje sami ne bodo mogli izvajati. Na tem področju potrebujejo zlasti razumevanje in pomoč družbenopolitičnih in drugih dejavnikov ožjega in širšega okolja, saj se to delo odvija več zunaj kot znotraj šole.

Kulturni in športni oziroma obrambni dnevi imajo v teh organizacijah že daljšo tradicijo in jih šole že uresničujejo. Na novo bo treba izvajati naravoslovne dneve. Interdisciplinarni pristop pri načrtovanju in izvajanju teh dejavnosti bo zahteval več povezovanja med učitelji, vzgojitelji in drugimi strokovnimi delavci organizacije ter drugimi strokovnjaki iz družbenega okolja. Isto velja za delovno prakso, delovne akcije, proizvodno in drugo družbeno potrebno delo, ki ga bodo te organizacije izvajale v večjem obsegu. Izkoristiti bo treba vse vzgojne komponente teh nalog in opravil. Nekateri dnevi bodo zahtevali tudi dodatna sredstva, kot npr. obiski razstav, ekskurzije v OZD, predstave v gledališču, delovna akcija v drugem kraju in podobno.

Za razvijanje proizvodnega dela in delovne prakse se bodo morale šole povezovati z drugimi šolami, z OZD in društvi. Po nekaterih dosedanjih zgledih bodo te organizacije razvijale tudi svojo lastno proizvodno dejavnost v okviru pionirske zadruge.

Potrebne bodo nove in temeljite priprave na vzgojnoizobraževalno delo: letne, snovne in metodične priprave učiteljev, vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev. Več organizacijskih priprav bo potrebnih tudi za izvajanje vseh dejavnosti ob pouku.

Sklenemo lahko, da bodo strokovni delavci šol organizacij za usposabljanje morali uresničevati novi program s posebnim, dodatnim prizadevanjem za novo kvaliteto vzgojnoizobraževalnega dela ter celostnega usposabljanja otrok in mladostnikov, kot ga zahteva ta inovacija.

Po delovnem načrtu Zavoda SR Slovenije za šolstvo in sklepu strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje je treba postopno pripraviti vse strokovne delavce na uvajanje programa.

Za uresničevanje programa v šolskem letu 1987/88 je Zavod SRS za šolstvo že organiziral dvodnevne seminarje za vodstvene in svetovalne delavce ter dvodnevne seminarje za učitelje in vzgojitelje 1., 2. in 3. razredov vseh tovrstnih organizacij v SR Sloveniji.

Vodstveni delavci so se seznanili z novostmi programa, dobili so informacijo o oblikovanju individualnih načrtov usposabljanja ter navodila za načrtovanje in izvajanje naravoslovnih dejavnosti, delovne prakse, delovnih akcij, proizvodnega in drugega družbeno potrebnega dela in navodila za kombiniran pouk. Učitelji in vzgojitelji teh organizacij pa so poleg splošnih informacij o novostih programa, o oblikovanju individualnih načrtov usposabljanja ter o posodabljanju usposabljanja učencev uskladili še letno pripravo na vzgojnoizobraževalno delo za spoznavanje narave in družbe, slovenski jezik, matematiko ter za vzgojno delo od 1. do 3. razreda. To bo potrebno dograjevati še v strokovnih zborih organizacij za usposabljanje in na aktivih, ki jih organizirajo enote zavoda za šolstvo.

Usposabljanje učiteljev in vzgojiteljev od 1. do 3. razreda je bilo dopolnjeno še z enodnevnimi seminarji za izvajanje glasbene, te-

lesne in likovne vzgoje. Potrebni so še seminarji za uresničevanje naravoslovnih dejavnosti, delovne prakse, delovnih akcij, proizvodnega in drugega družbeno potrebnega dela od 1. do 8. razreda.

Priprava strokovnih delavcev na izvajanje programa od 4. do 8. razreda bo potekala po sprejeti dinamiki uvajanja programa, letno za posamezni razred.

5. SPREMLJANJE PROGRAMA TER DRUGO PROUČEVALNO IN RAZISKOVALNO DELO

Spremljanje programa bo potekalo po drugem letu uvajanja z naslednjih vidikov: podružbljanje vzgojnoizobraževalnega dela, politehnična zasnovanost pouka in uveljavljanje delovne vzgoje, celostno usposabljanje in povezovanje dejavnosti v enovit proces, skrb za celosten razvoj in samostojnost učencev, sodelovanje s starši, povezanost programa z individualnimi oblikami usposabljanja, s predšolsko vzgojo in usmerjenim izobraževanjem. V obsegu navedene tematike bo potrebno zlasti v prvih letih spremljanja intenzivneje ugotavljati tudi materialne možnosti za izvajanje zagotovljenega in razširjenega programa ter odzivnost družbenega okolja.

Pri uresničevanju predmetnika bo potrebno spremljati zlasti izvajanje kulturnih, naravoslovnih, športnih, obrambnih dnevov, delovne prakse, delovnih akcij, proizvodnega in drugega družbeno potrebnega dela, dodatnega in fakultativnega pouka.

Pri spremljavi učnih načrtov bo treba preveriti njihov obseg in zahtevnost z vidika obremenitve učencev, diferenciacije in individualizacije, vključevanja specifičnih vzgojnih vsebin, povezovanja pouka z delom in z okoljem. Ugotoviti bo treba ustreznost učbenikov, opremljenost učilnic in kabinetov in delavnic ter drugih prostorov in zunanjih površin za celostno izvajanje programa.

Posebej bodo v prvih letih spremljanja v ospredju tehnična in delovna naravnanost interesnih dejavnosti ter pogoji in možnosti za vključevanje vseh učencev v eno izmed interesnih dejavnosti.

V zvezi s spremljanjem bo Zavod SRS za šolstvo pripravil poseben program in metodologijo spremljanja.

V obsegu proučevalnega in raziskovalnega dela pa bo treba opraviti tudi analize in raziskave o različnih specialno pedagoških vprašanjih, ki bodo služile nadaljnjemu organizacijskemu in vsebinskemu dograjevanju programa. V prvi vrsti bo treba v proučevalno raziskovalno delo vključiti posodabljanje in poenotenje terminologije in programe individualnega usposabljanja, kombinirani pouk, ocenjevanje in napredovanje učencev in druge naloge, ki jih zaradi pomanjkanja raziskovalnih izsledkov in drugih razlogov nismo mogli vključiti v celosten program življenja in dela organizacije za usposabljanje laže duševno prizadetih otrok in mladostnikov.

Marija Šemrl

V ŠOLO HODIM ZATO, KER

– *se lahko učimo brati in pisati*
Martina
– *spoznavamo domovino*
Zvonka
– *se učimo plesti*
Roman
– *telovadimo in rišemo*
Alojz
– *se naučimo veliko pesmi*
Martina
– *imamo radi tovarišice*
Lidija
– *imamo prijatelje*
Pavli
– *beremo knjige*
Boris
– *poslušamo tovarišice*
Franci
– *gledamo filme o živalih, o naravi, o vojni*
Jože

Gojenci 5. vzgojne skupine
Osnovna šola Minka Namestnik-Sonja
Slovenska Bistrica

INDIVIDUALIZACIJA JE NASLEDNJI KORAK V KAKOVOSTNEM RAZVOJU OSNOVNE ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

(Brez uvedbe kvalitetne individualizacije ne bomo mogli ustrezno usposabljati prizadetih otrok)

Razvoj osnovnih šol s prilagojenim programom (OŠPP) za laže duševno prizadete otroke bi lahko z razvojnega vidika razdelili v tri obdobja:

1. Obdobje ekstenzivnega in intenzivnega razvoja (v širino, večanje obsega kvalitete) od 1946. leta do okrog 1977. leta. To je izredno plodno obdobje za razvoj posebnega šolstva. V primerjavi z nekaj oddelki posebne šole v največjih mestih pred vojno smo v letu 1977 imeli že 36 samostojnih osnovnih šol s prilagojenim programom s približno 7000 učenci in kakih 550 usposobljenih specialnih pedagogov. Že obseg razvitosti tega šolstva v razmeroma kratkem času priča o izredni socialni in strokovni družbeni skrbi.

Številni družbeni delavci na ravni federacije in v republiki in v občinah so s svojim delom, s stališči do prizadetih otrok pripomogli k tako obsežnemu razvoju tega šolstva. Poleg dobrih specialnih pedagoginj in ravnateljev OŠPP, ki jih, žal, vseh ne poznam, so za strokovni razvoj celotnega posebnega šolstva v Sloveniji izjemno pomembni naslednji naši profesorji, sodelavci in prijatelji: Marjan Pavčič, Aida Bahar, Rudi Sušnik, Leopold Bregant, Bronislav Skaberne, Emil Ulaga, Ciril Brezovec, Milko Domanjko, Mile Budič, Janez Vivod, Tonči Koželj, Marija Koman, . . . (opravičujem se, če sem koga izpustil).

Imenovani in neimenovani družbeni in strokovni delavci so ustvarili veliko delo, ki je vredno občudovanja in zahvale vseh nas, ki njih delo nadaljujemo.

2. Obdobje mirovanja in iskanja nadaljnjih razvojnih korakov od 1977. leta do 1987. leta (do sprejema novega učnega načrta).

Za to obdobje so značilna naslednja nova spoznanja:

– da je v OŠPP preveč takih otrok, ki bi morali biti v redni osnovni šoli (ROŠ),

– da je konec ekstenzivnega razvoja (v širino),

– da je naslednji razvojni korak osnovne šole s prilagojenim programom (OŠPP) v smeri intenzifikacije (koncentracija in povečevanje naporov za poglabljanje in izboljševanje vzgoje in izobraževanja v teh šolah),

– da za nadaljnji razvoj potrebujemo specialne pedagoge z visoko izobrazbo.

3. Obdobje intenzivnega razvoja, ki se začenja 1987. leta s sprejemom novega učnega načrta s strani zavoda SRS za šolstvo in strokovnega sveta za vzgojo in izobraževanje SRS. V sprejetem učnem načrtu so tri bistvene sestavine, ki jasno pomenijo usmeritev v intenzifikacijo in kvalitetne spremembe.

To so praktične sestavine vsakega predmeta učnega načrta, opredelitev za celostno vzgojo in jasna usmeritev v postopni razvoj individualizacije (individualnih načrtov za vsakega učenca). To obdobje bo zahtevalo precej konfrontacij, strpnosti in ustvarjalnosti.

OPIS PROBLEMATIKE V OSNOVNI ŠOLI S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

1. Raznoterost sestave učencev se je povečala navzdol do zmerno duševno prizadetih, naglušnih, slabovidnih, telesno invalidnih (mišična distrofija, paraliza) in autističnih otrok.

2. Prilagojenost učnega načrta je še vedno prenizka. Sedanji učni načrt je narejen na osnovi starega učnega načrta, ki je bil zasnovan na oceni potreb učencev osnovne šole s prilagojenim programom do 1977. leta; takrat so bile kvalitativno drugačne, kot so potrebe današnjega sestava učencev teh šol. Tako prejšnji kot sedanji učni načrt pa je prilagojen le za približno 30 % učencev. Znano je, da je nemogoče narediti tak učni načrt, ki bi ustrezal vsem učencem (za približno 33 % je ustrezen, za 33 % je prelahek, za 33 % je pretežak).

Problem prilagojenosti učnega načrta je možno ustrezno reševati le s pomočjo diferenciacije (različne oblike dela) in individualizacije (izdelava parcialnih, delnih ali pa kompletnih individualnih načrtov za vsakega učenca).

3. Šolska uspešnost učencev v osnovni šoli s prilagojenim programom je prenizka, kar je naravna posledica povečane raznoterosti sestave učencev, manj ustrezno prilagojenega načrta, večjih težav in motenj otrok in prenizke usposobljenosti specialnih pedagogov (večina ima le višjo stopnjo izobrazbe).

4. Storilnostna – verbalna usmerjenost pri pouku (še posebej od 1. – 4. razreda) je prevelika glede na slabšo razvitost predsposobnosti za govor, branje, pisanje, računanje in razumevanje. Premalo je dejavnosti in preveč govorjenja. Proces vzgoje in izobraževanja poteka v učencu samem s pomočjo njegove lastne aktivnosti. Otrok se bolj razvija z delom in z aktivnostjo kot pa z besedami.

5. Pedagoška diagnostika je že desetletja na isti ravni. Potrebno je skonstruirati veliko novih diagnostičnih instrumentov in usposobiti specialne pedagoge za ustrezno strokovno uporabo le-teh.

6. Načrtovanje je presplošno in preohlapno. Dobro načrtovanje sloni na dobri diagnostiki. Nerazvita diagnostika je temelj slabšega načrtovanja (presplošnih učnih načrtov).

7. Še vedno nimamo potrebnih učbenikov in delovnih zvezkov, kar je tudi znamenje, da vsa ta leta nismo znali ali hoteli pridobiti najbolj ustvarjalnih specialnih pedagogov, ki bi to nalogo lahko ustrezno opravili.

8. Strokovno usmerjanje, vodenje, kontrola in nadzor so prešibki, saj imamo za celotno posebno šolstvo (za vse vrste prizadetih, motečih otrok) le dva svetovalca na zavodu za šolstvo.

9. Diferenciacija in individualizacija sta kljub velikim razvojnim potrebam otrok in manjšemu številu učencev (od 9–15) zelo slabo razviti.

10. Zadnja leta se z družbeno krizo večajo tudi težave pri poklicnem usposabljanju in zaposlovanju absolventov osnovnih šol s prilagojenim programom.

KAM USMERITI NAŠ RAZVOJ?

1. Aktivnosti – dejavnosti (delo, igra, interesna dejavnost) so sredstva, ob katerih se otroci najhitreje in najbolje vzgajajo in izobražujejo.

2. Izkušnja + beseda + knjižno znanje dajo **pravo znanje**. Le pravo znanje ima moč, pravo vrednost in nas vodi v pravo dejanje.

Otrok v OŠPP mora dobivati prvotne izkušnje do 12. leta (razvoj različnih funkcij). Brez teh prvotnih izkušenj ni pravega napredka v gibanju, govoru, branju, pisanju, računanju, čustvovanju in socializaciji. Otrokovi pravi učitelji so njegove izkušnje in njegova čustva. Previsoko vrednotenje šolskega, knjižnega, besednega znanja je ena od najbolj nevarnih prevar vzgoje in izobraževanja.

3. Z ustvarjalnimi dejavnostmi najlaže zadovoljujemo potrebe otrok po sprejetosti, uspešnosti in vrednosti. Poleg čustev, interesov, navad, pozornosti in drugih funkcij razvoja otrok se pri tem tudi intelektualne funkcije razvijajo bolje kot pri običajno izvedeni matematiki in slovenskemu jeziku.

4. Nadaljevanje prilagajanja našega dela (vsebinsko in organizacijsko) **potrebam otrok in učiteljev** je prav gotovo smotrna dejavnost. Vsako smotrno delo je bolj zanimivo in manj utrudljivo. S smotrnim delom se bolj osveščamo, smo bolj močni in manj ranljivi.

Ustrezno prilagajanje dela otrokom in učiteljem zahteva temeljit razvoj diagnostike, načrtovanja, usposabljanja pedagoških delavcev, izdelavo prepotrebnih učbenikov in delovnih zvezkov, boljše sodelovanje s starši in konstrukcijo različnih učnih in vzgojnih pripomočkov. Naštete naloge so številne in zahtevne, toda če združimo moči in sredstva, izberemo najboljše med nami in jim priznamo pravo mesto med nami, lahko vse to naredimo v petih do desetih letih.

5. Poleg usmeritve v vzgojo, večjo ustvarjalnost (učencev in učiteljev) in v dejavnosti je nujna usmeritev v razvoj diferenciacije in individualizacije. Individualizacija zahteva natančno opredeljene smotre in cilje. Kdor si ne bo zastavljal jasnih ciljev, bo prišel drugam, kot je načrtoval. Preširoko in presplošno opredeljeni cilji vodijo pogosto v zamenjavo ciljev in sredstev.

KAJ JE INDIVIDUALIZACIJA?

To je obsežen in zapleten pedagoški proces prilagajanja vzgojnoizobraževalnih sestavin (smotrov, ciljev, vsebin, metod, tempa, tehnik, učil, ocenjevanja) razvojnim potrebam vsakega učenca. Večja pozornost do potreb vsakega otroka je bila in bo v bodoče ena od najpomembnejših sestavin otrokovega zadovoljstva, uspeha v šoli in v življenju. Šola je toliko boljša, kolikor bolj upošteva potrebe vsakega učenca. Individualizacija zahteva od šole, od učitelja večjo usmeritev v učenca kot v učni načrt, boljše poznavanje učencev (njihovih sposobnosti in težav), večjo aktivnost in boljše sodelovanje učencev, globlje razumevanje in čustvovanje učencev; manj rutine, mehaničnosti in stereotipnosti v učiteljevem delu in večjo usmerjenost v ustvarjalnost učitelja in učenca, skratka: večjo svobodo za učenca in učitelja.

Ustrezno individualizacijo lahko uresničujemo le s cilji, ki izhajajo iz učenčevih in učiteljvih potreb in ne iz učnih vsebin. Snov je sredstvo in s predpisovanjem snovi ne predpisujemo tudi razvoja potrebnih funkcij – sposobnosti za vsakega učenca, ker ne vemo, kakšna je povezanost med predpisano snovjo in želenimi funkcijami (zaznavanje, navade, pozornost, mišljenje, čustvovanje, socializacija, . . .).

Ključ do individualizirane vzgoje v osnovni šoli s prilagojenim programom je individualni program, načrt za vsakega učenca.

KAKO DO INDIVIDUALNEGA NAČRTA?

Individualni načrt je sestavljen in krojen za posameznega učenca. Z načrtovanjem za posameznega učenca spreminjamo naša stališča do učenca in stališča staršev do njega. To je najbolj ustrezno načrtovanje. Pri izdelavi individualnega načrta so pomembni naslednji koraki:

1. Dobro poznavanje otroka (diagnostika, parcialna in globalna ocena).

2. Ustrezno informiranje staršev o potrebah, težavah, motnjah, o programu usposabljanja njihovih otrok in pridobitev staršev za tvorno sodelovanje.

3. Sestavljanje individualnega načrta pomoči za vsako leto (timsko).

4. Preverjanje individualnega načrta (timsko).

5. Izvajanje individualnega načrta (sprotno dopolnjevanje).

6. Ocena napredka otroka, realizacija individualnega načrta vsako leto na koncu šolskega leta.

Za dobro poznavanje razvojnih potreb, težav in motenj naših učencev potrebujemo globlje in obsežnejše strokovno znanje, precej diagnostike, veliko diagnostičnih instrumentov in usposobitev za potrebno razvojno diagnostiko. Dobra diagnostika je prvi pogoj za usposabljanje in sestavljanje individualnega načrta. Poleg diagnostike je potrebno, da se naučimo izdelovati različne razvojne programe za različne funkcije in veliko novih znanj iz didaktike in metodike.

Stališča do individualizacije in diferenciacije so zelo različna – tako negativna kot pozitivna. Če imamo do določene ideje negativno stališče, potem nimamo veliko možnosti, da bi to idejo prav razumeli. Individualizacijo lahko izvajamo v skladu z našimi sposobnostmi in to le, če imamo do nje pozitivno stališče.

Poleg ustreznega stališča bomo morali vložiti tudi potreben napor. Stvari so vredne za človeka v skladu z vloženim naporom. Napor, trud je koristen, če poznamo pravo smer in prave cilje. V naših šolah trošimo preveč energije in časa v primerjavi z doseženimi rezultati. Dobro ali slabo obstoji le glede na smer in cilj.

Naše težave ne leže toliko v nevednosti, v neznanju kot v nedejavnosti. Marsikaj vemo, a ne udejanimo, ker se bojimo novega, ker smo lagodni, ker smo proti spremembam. Znanje nam brez udejanjanja nič ne pomaga. Našega znanja ne more nihče drug za nas udejaniti. To moramo sami storiti. Če si ne bomo na ta način sami pomagali, nam ne bo nihče pomagal in nam tudi ne more. Če res želimo pomagati sebi in učencem, potem se moramo lotiti pravih znanj in dejanj, med katera prav gotovo sodi individualizacija.

Mirko Galeša

VZGOJA KOT SESTAVINA CELOVITEGA USPOSABLJANJA

Na sedanji stopnji civilizacije se srečujemo z mnogimi razvojnimi težavami, krizami, konflikti in iskanji. Tehnološka revolucija, ki je plod človekovega znanja, postavlja človeka v spremenjen položaj. Človek se vse teže znajde, ne ve, kakšna je njegova prihodnost, kakšno je njegovo mesto v družbi. Vse več je razlogov za to, da zaskrbljeno gledamo v prihodnost. Odtujujemo se, kaj nas čaka? Katere so tiste lastnosti človekove osebnosti, ki jih moramo negovati?

Ugotavljamo, da je samo skrb za znanje premalo. Zato vse pogosteje govorimo tudi o vzgoji kot o načinu prenašanja vrednot in izkušenj na mlade ljudi.

Da bi na mlade ljudi prenašali znanje, jih učili, kako to znanje predelovati in plemenititi, smo razvili sistem šolanja. Razvijali smo teorijo učenja in sestavljali programe. Mnogo manj pa smo doslej govorili o vzgoji kot o zavestnem in namernem prenašanju zgodovinskih izkušenj in vrednot na mlade ljudi.

Če je vzgoja zavestno in namerno vplivanje na mlade ljudi, potem so vzgojitelji le tisti, ki to počenjajo namerno in zavestno. Zato bi poleg poklicnih vzgojiteljev in učiteljev za vzgojitelje najbrž lahko šteli le še starše, pa še te ne prav vedno.

Toda na mlade ljudi delujejo vsi zavestni in planirani vplivi kot tudi povsem slučajni in sprotni.

Tako vzgajamo pravzaprav vsi, starši, šola, družba, ulica. Ali pa smo vsi tudi pravi vzgojitelji?

Sedanji čas zahteva, da okrepimo sistematično in namerno vplivanje na razvoj osebnosti otroka in da vzgoje ne prepustimo vplivom, ki jih prinaša komunikacijsko vse bolj razgibani svet. Zatorej mora tudi šola pomembneje vplivati na razvoj osebnosti mladih ljudi. V zadnjem času je bila ta zahteva postavljena v vseh dokumentih, ki določajo šoli vsebino in polje delovanja.

Toda priznati je treba, da doslej za to nismo kaj dosti naredili v šolski praksi. Vzrok je najbrž tudi v tem, da je vzgoja izjemno sestavljena in težko določljiva, vsekakor mnogo težja kot poučevanje. Tudi teorija o vzgoji se je slabše razvijala kot npr. didaktika (nauk o poučevanju). Vsekakor je mnogo šibkejša, nedodelana. Toda v vzgojni praksi so se že nabrale mnoge izkušnje in upravičeno pričakujemo, da teorija vzgoje kaj več naredi za napredek prakse. Dolgoročni cilji oziroma smotri organizirane vzgoje so še kar zadovoljivo opredeljeni. Vemo, kakšne ljudi potrebuje naša samoupravna in v jutrišnji svet usmerjena socialistična družba.

Politični dokumenti navajajo, da potrebujemo delovnega človeka, svobodno mislečega in kritičnega, ki bo sposoben samoupravljati, človeka, ki bo znal ceniti preteklost, a bo hkrati usmerjen v prihodnost, ki bo domoljub, fizično in duševno razvit.

Pedagogika in sorodne stroke seveda opredeljujejo dolgoročne cilje vzgoje prilagojeno svoj funkciji. Tu se za cilj vzgoje postavlja vsestransko razvita osebnost.

To pa ni izviren cilj naše pedagogike. Podobne cilje vzgoje so si postavljali že v antiki, pa tudi danes si jih postavljajo drugod po svetu. Tisto, kar je pri tem našega, je, da postavljamo tak odnos med posameznikom in družbo, kjer ni nadrejenosti oziroma podrejenosti, temveč le harmoničnost. Vsestranskosti v tem smislu ni mogoče razumeti kot nekaj idealnega, kar v življenju ne obstaja, temveč kot razvoj vseh strani osebnosti: intelektualne, moralne, politehnične, estetske, fizične. Toda ne vseh do iste stopnje, temveč h a r m o n i č n o, v skladu z možnostmi posameznika.

Če že razmeroma dobro vemo, kakšnega človeka želimo vzgojiti, pa je mnogo teže določiti, kako priti do tega cilja.

Mlad človek se oblikuje oziroma vzgaja v različnih okoljih in preko mnogoštevilnih situacij in doživetij, ki jih poraja družina, šola, ulica, organizirane ali neorganizirane skupine in podobno. Mnogo vplivov je podobnih, bolj ali manj različnih pa tudi nasprotujočih si.

Da bi onemogočili škodljive vplive in poudarili tiste, ki so usmerjeni k zastavljenemu cilju, z organizirano vzgojo okrepimo zavestno in usmerjeno vplivanje na razvoj mlade osebnosti. Prav tako vplivanje pa naj bi v večji meri kot doslej opravljala šola.

Te splošne ugotovitve in usmeritve veljajo za vse otroke oziroma mladino. Še prav posebno in na nekoliko specifičen način pa za otroke, ki imajo motnje v duševnem razvoju.

Za te otroke imamo seveda iste splošne cilje, h katerim težimo, vendar jih vedno ne uspemo doseči. Najpomembnejše pa je, na kakšen način čimbolj razviti potenciale (sposobnosti) vsakega otroka v okviru njegovih specifično (na poseben način) okrnjenih razvojnih možnosti. Tisto, kar mnogi otroci spoznajo in obvladajo nekako mimogrede, ti otroci obvladajo teže. Če jim bomo pomagali, bo šlo veliko hitreje, manj se bodo motili, narobe razumeli ali narobe ravnali. Morda bi lahko rekli, da jih moramo bolj vzgajati, kajti običajne poti zanje ne bi bile dovolj. To so razlogi, zaradi katerih mora osnovna šola s prilagojenim programom poleg učenja opraviti tudi veliko vzgojnih nalog. Te šole so že doslej temu vprašanju posvečale veliko skrbi. Precej učencev je bilo vključenih v domove-internate, nekaj v celodnevno šolo, precej pa tudi v tako imenovano podaljšano bivanje. Tako so si učitelji in vzgojitelji v teh šolah oziroma zavodih pridobili kar bogate izkušnje.

Ko smo pred nekaj leti začeli pripravljati novi program življenja in dela osnovnih šol s prilagojenim programom oziroma tovrstnih organizacij za usposabljanje, smo se zavedali, da je nujen sestavni del usposabljanja tudi vzgojno delo, ki mora potekati na različne načine in v različnih oblikah, tako da bi bil vsak otrok deležen določene oblike organiziranega vzgojnega dela.

Pri pripravi tega programa smo se znašli v podobnem položaju kot vsi, ki pripravljajo programe vzgojnega dela. Ker je vzgoja tako težko določljiva, nam na začetku ni bilo jasno, kaj naj pripravimo: načela in cilje, metode, oblike ali vsebine? Vedeli smo, da vzgojitelji pričakujejo uporabno gradivo, najbrž nekaj podobnega, kot je za šolo učni načrt.

Načela in smotre je bilo vsekakor treba postaviti in vsaj nakazati tudi oblike vzgojnega dela. Nismo se želeli spuščati v metode vzgojnega dela, ker je to sestavni del teorije o vzgoji in ker smo kmalu ugotovili, da bo potrebno pripraviti poseben priročnik za vzgojitelje, pa morda tudi poseben priporočnik za starše s praktičnimi napotki za vzgojo. Vsebine vzgojnega dela pa seveda nismo določali, ker vzgojno delo ni takšne vrste pedagoško delo, ki bi se dalo zajeti z vsebino.

Tako so na koncu nastala Navodila za celodnevno celostno usposabljanje lažje duševno prizadetih otrok in mladostnikov. V njih smo skušali podati osnovna načela in smotre, naloge in oblike vzgojnega delovanja in tako utemeljevati proces organizirane vzgoje. Čeprav govorimo, da sta vzgoja in izobraževanje nedeljiva, pa ne moremo procesa vzgoje izenačevati s procesom izobraževanja.

Proces vzgoje poteka ob različnih situacijah in dejavnostih, ki jih včasih načrtujemo z določenim namenom, drugič manj ali pa nenačrtovane (nepredvidene) situacije uporabimo za vzgojno vplivanje. Tako prevzamejo vlogo sredstev za vzgojno vplivanje. Spreminjanje oziroma oblikovanje mladega človeka poteka preko občutenj in doživetij. Tako se oblikuje lastno ravnanje. Če se zavedamo tega dejstva, potem vsebina (situacije in aktivnosti) in vzgoja nista v takšnem odnosu kot učna snov in izobraževanje. Vzgoja prav zaradi tega ostaja najzahtevnejše pedagoško delo.

Ko je znani jugoslovanski teoretik s tega področja dejal, da je vzgoja kot umetniško delo, je hotel s tem najbrž povedati, da ne more biti vzgojitelj vsakdo. Tega se ni mogoče naučiti, tako kot se ni mogoče naučiti biti slikar.

Darko Opara

V šoli je lepo, ker je dobra malica.

Matej, 3. r.

OB NOVEM UČNEM NAČRTU ZA LIKOVNO VZGOJO

S svojimi vzgojnimi in izobraževalnimi nalogami je likovna vzgoja v osnovni šoli s prilagojenim programom zelo pomemben dejavnik pri oblikovanju tistih vrednot, s katerimi se mladostniki pozneje po obveznem šolanju vključujejo v delovno življenje. Zato morajo biti učni načrti vedno živi. V njih naj bodo zajete vse novosti, ki izpolnjujejo likovni program.

Starši se večkrat vmešavajo v svet otrokovih čačk in svojim otrokom ponujajo njim všečne kičaste risbe in slike, ki so jih polni kioski, neokusne televizijske reklame, slabo risani filmi z nesmrtnimi junaki. Zaradi vseh teh vtisov je našemu učencu težko dopovedati, da je njegova risba, njegov kipec ali grafični odtis boljši od polakiranih in kičastih slikanic.

Učenci nas večkrat presenetijo s supermeni in mojstri karateja, ki jih natančno prekopirane nosijo v šolo, ker bi jih radi tudi pri likovni vzgoji uporabljali. Učitelju je dokazovanje in razpravljanje o tem, ali je to, kar učenci prinesejo, več vredno od njihovega dela, v veliko breme, hkrati pa tudi dobrodošla snov za zagovor otroške risbe.

Tudi zato, da bi dali učencem več možnosti za samostojno ustvarjalno delo, ki naj ga učitelj vodi, smo se lotili izdelave novega učnega načrta za likovno vzgojo.

Pedagoška svetovalka mag. Helena Berce je izbrala skupino praktikov – učiteljev likovne vzgoje, da bi s svojimi večletnimi izkušnjami pomagali sestaviti novi načrt.

Preverili smo stari načrt in poskusili v šestih zvrsteh dela – likovnih področjih: risanju, slikanju, plastičnem oblikovanju, grafiki, oblikovanju prostora in vrednotenju dati učiteljem likovne naloge od prvega do osmega razreda, po katerih si bodo sestavili podrobne učne načrte s seznamom tém in motivov.

Večkrat je tov. Berce omenila, kaj bi se zgodilo, če bi učni načrt predpisal seznam motivov. Doživeli bi, da bi po vsej Sloveniji risali isti motiv, npr. v mesecu aprilu žirafo, v maju cvetoče drevo itd. Tak načrt bi bil slab. Nočemo vsiljevati enakih motivov, želimo vrednote, ki jih sodobna likovna vzgoja prinaša v osnovno šolo s prilagojenim programom: nevsiljivo obravnavo likovnih prvin, likovnih tehnik, obvladovanje preprostega orodja, npr. škarij, in likovnih pripomočkov, čopičev, svinčnikov itd.

Vse likovno delo izhaja iz likovnih nalog, se po njih ravna in pri vrednotenju zopet vrača. Vzemimo kot primer naslednjo likovno nalogo: SPOZNATI IN UPORABITI PESTRE BARVE. V razredu v pogovoru z učenci poiščemo barve, ki jih vsebuje mavrica, najčistejši primer pestrih barv iz narave. Ko tako poimenujemo rdečo, oranžno, rumeno, zeleno, modro in vijoličasto barvo, izberemo motiv in ga pestro naslikamo, npr. pustne maske. Izdelke razstavimo po klopeh, učenci pa izločijo vse slučajno uporabljene rjave in sive barve. Tako smo obravnavali likovno nalogo in obenem ustvarjalno slikali.

Prav tako, kot v opisanem primeru zadostimo izobraževalnim smotrom, razvijamo tudi v učnem načrtu zajete vzgojne kvalitete, ki naj zaradi specifičnosti naših učencev pridejo še posebej do izraza: samodisciplina, zmožnost daljše koncentracije, opazovanje, razvijanje fantazije, ročna spretnost, spoštovanje kulturne dediščine.

Novo je poglavje o oblikovanju prostora. Naloge iz tega poglavja navajajo učence k doživljanju in odkrivanju prostorskih vrednot. Izhajamo iz najbližjega okolja, in ko pridemo iz učilnice, stanovanja, hiše, smo na dvorišču, vrtcu, cesti. Zakaj se ne bi pomudili tudi na teh odprtih prostorih in jih po svojih zmožnostih uredili: pobrali smeti, uredili gredice, nasade, premaknili kamne, pograbili pesek in se čudili lepim domačim in tujim stavbam.

Učenci ravnajo pri likovni vzgoji nemalokrat z dragimi materiali neodgovorno. Samo tempera barve, boljši čopič in nekaj risalnih listov, ki stanejo danes že lep kupček denarja, za sodobni pouk ne zadoščajo več. Pri likovni vzgoji uporabljamo še škarje, lepilo, barvni papir, tiskarske barve, dleta, glino in še mnogo drugega materiala, ki naj učenca nauči uporabljati vse te snovi in pripomočke in iz njih ustvarjati likovne vrednote.

Risbe in druge izdelke svojih sošolcev učenci raje zamažejo, strgajo, razbijejo, kot pa da bi jih občudovali in spoštovali. Učitelji se večkrat razburjamo zaradi takega odnosa, zato smo v uvodu v učni načrt napisali, naj se učenci usposabljajo za doživljanje estetskih lepot v izdelkih, ki so jih sami izoblikovali, naj razvijajo zanimanje za likovne stvaritve.

Tudi to je primer, na katerega opozarja učni načrt. Znati pa ga moramo prebrati. Napisan je za strokovnjake, zato sestavljalce ni prav nič sram, če ga vzamejo v roke tudi učitelji drugih predmetov ali pa celo pedagogi iz drugih republik ali celo iz drugi držav.

Marjan Kukec

Elizabeta Majcenovič

GLASBENA VZGOJA – VEČ KOT LE PREPEVANJE PESMIC

V novem učnem načrtu za glasbeno vzgojo so vzgojnoizobraževalne vsebine razdeljene na dva dela: Od glasbenih doživetij in igre h glasbenim izkušnjam – zaokroža snov od prvega do četrtega razreda in Glasbene izkušnje poglabljajo doživetje in omogočajo osnovno orientacijo v glasbeni kulturi – ta moto pa zaokroža učnovzgojne vsebine od petega do osmega razreda. Oba naslova poudarjata osnovni cilj glasbe, ki je v doživljanju glasbenih vsebin in z njimi povezanih glasbenih aktivnosti.

Prvi naslov poudarja doživljanje glasbenih vsebin s pomočjo otroške igre, drugi pa dodaja pojme, ki učence usmerjajo v glasbenem svetu.

Rezultati pozitivnih glasbenih izkušenj v šoli pa naj bi omogočali uspešno vključevanje učencev v različne, manj zahtevne dejavnosti tudi zunaj šole.

Sestavljalci novega učnega načrta smo izhajali iz praktičnih izkušenj pri glasbeno vzgojnem delu z laže duševno prizadetimi otroki in mladostniki, obenem pa tudi iz učnega načrta za redno osnovno šolo. Prav v zvezi s slednjim se mi zdi primerno omeniti vse izdane priročnike, delovne zvezke, kasete, ki so lahko učiteljem na osnovnih šolah s prilagojenim programom v veliko pomoč. Avtorica je prof. Breda Oblak.

Novi učni načrt je sestavljen tako, da vzgojnoizobraževalne vsebine vsebujejo šest širših tem za vsak razred, teme pa so razstavljene v vsebinsko povezane enote. Vsaka tema ima razumljivo pojasnilo.

Vzgojnoizobraževalne vsebine se povezujejo tudi s širšim življenjem in delom v šoli in zunaj nje:

– s koledarjem in kulturnimi dogajanji v okolju,
– z interesnimi dejavnostmi (pevski zbor, lutkovne in dramske skupine, različne plesne skupine itd.) in kulturnimi dnevi (proslavami),
– z vsebinami drugih predmetov npr. s spoznavanjem družbe in narave, slovenskim jezikom, izrazita je povezanost z gibno – plesno vzgojo.

Vsaka učna ura je zasnovana na štirih vzgojnoizobraževalnih področjih. Prvo področje je razvijanje izvajanja glasbe in je bistven sestavni del vsake učne ure. Dejavnosti so prepevanje pesmi in igranje na mala glasbila. Zelo pomembno je strokovno ustrezno izbrati glasbeno literaturo in pripraviti tehnično in izrazno ne preveč zahtevne inštrumentalne spremljave ali inštrumentalne skladbe.

Drugo področje je razvijanje poslušanja glasbe. Pomembno je predvsem zato, ker bo večina učencev po končanem šolanju predvsem »poslušalska« publika različnih glasbenih sporedov. Gre za vzgojo zbranega (aktivnega) poslušanja glasbe.

Tretje področje je razvijanje lastnega izražanja v glasbi in ob glasbi in se nanaša na otrokovo (so)ustvarjalnost. Otroci oblikujejo preproste melodije, spremljave za mala glasbila, sodelujejo pri muzikalni interpretaciji skladb itd.

Dejavnosti ob glasbi pa vključujejo gibanje in ples, izražanje razpoloženj z besedo, likovno sproščanje ob glasbenem doživetju itd.

Četrto področje je razvijanje glasbenih sposobnosti, pojmov in predstav. Dejavnosti na tem področju razvijajo učencem ritmičen in melodičen posluh, vzgajajo izvajalske tehnike (dihalne vaje, pravilna izreka glasov). Pri različnih dejavnostih učenci postopoma pridobivajo izkušnje za oblikovanje posameznih pojmov in predstav. Učni načrt jih predvideva na predmetni stopnji (od 4. razreda dalje).

Pomembno mesto v novem učnem načrtu pa so dobile tudi gibno-plesne dejavnosti, ki učencem poizkušajo približati plesno umetnost. Te dejavnosti se z glasbeno vzgojo povezujejo in prepletajo skozi vse osemletno šolanje. Razdeljene pa so na:

– rajalne in gibalne igre, ljudske plese, družabno plesne igre, družabne plese;
– plesne dramatizacije;
– plesne improvizacije in pantomimsko gibanje;
– didaktične gibne plesne dejavnosti.

Vinko Šorli

OBISKAL NAS JE PISATELJ TONE PARTLJIČ

Vsako leto nas v VZ Planina obišče kak slovenski pisatelj. Tokrat nas je obiskal Tone Partljič.

Da bi se med nami čim lepše počutil, smo poskušali kar najlepše okrasiti telovadnico. Že pred prihodom so nam tovariši veliko govorili o njem, ogledali pa smo si tudi video posnetek o njegovem delu. Zdel se nam je zelo simpatičen, zato smo komaj čakali njegov prihod.

V telovadnico ga je pripeljal tov. ravnatelj. Omenil je, da se poznata še iz mladih let. Potem se nam je predstavil še sam. Veliko nam je pripovedoval o tem, kako se je sploh odločil, da bo postal pisatelj. Govoril je zelo smešno in zabavno. Potem nam je prebral svojo črtico ZIZEK. Rekel je, da je to resnična zgodba njegovega otroštva. Bral je zelo smešno, da smo se vsi smejali. Pripovedoval je še o svoji hčerki Mojci in o življenju igralcev, ki začnejo ustvarjati šele tedaj, ko gremo mi že spat.

Na koncu smo se od njega poslovili, izročili smo mu rože in darilo, katerega smo sami naredili. Takih obiskov smo vsi otroci v zavodu veseli in upamo, da nas bo tudi prihodnje leto obiskal kak pisatelj ali pesnik.

Suvad Amidžič
vzgojni zavod
Planina pri Rakeku

SOCIALNA IN PSIHOLOŠKA SLUŽBA V ORGANIZACIJI ZA USPOSABLJANJE

Šolski svetovalni delavci delujejo kot strokovni delavci organizacije za usposabljanje.

Nosilec procesa usposabljanja je specialni pedagog. Celostno usposabljanje učencev zahteva multidisciplinarni pristop, zato v tem procesu sodelujejo še drugi strokovni delavci različnih profilov. Ti so socialni delavec, psiholog, zdravstveni delavci: šolski zdravnik, medicinska sestra, stomatolog, logoped, korektivni gimnast in po potrebi še specialist pedopsihiater in drugi.

Vsi strokovni delavci sestavljajo strokovni zbor, ki ga vodi ravnatelj organizacije za usposabljanje.

Strokovni delavci pri svojem delu oblikujejo strokovno skupino.

Sestava vsakokratne strokovne skupine je odvisna od problema, ki ga rešuje.

Ukrepe načrtujemo dolgoročno.

Otroka pri svojem delu gledamo kot celoto.

Socialna in psihološka služba sodelujeta pri reševanju aktualnih vprašanj usposabljanja v okviru šole, posameznega razreda ali učenca; pomagata pri spremljanju učencev, pri uresničevanju diferenciacije in idividualizacije usposabljanja; pri usposobitvi učenca za življenje in delo, pri poklicni usmeritvi.

V sodelovanju z učitelji in starši pomagata učencem, ki imajo dodatne motnje in osebne težave. Sodelujeta pri reševanju problematike šolskih novincev.

S svojim delom naj bi torej pripomogla k čimboljšemu razvoju oziroma usposobitvi otroka in k dvigu kvalitete njegovega življenja.

Oba, socialnega delavca in psihologa, obvezuje poklicna molčečnost. Prav tako pa sta dolžna staršem povedati objektivno mnenje o otrokovih zmožnostih za nadaljnje življenje in delo.

Seveda pa nimajo vsi učenci enakih možnosti, da bi bili deležni dobrin usposabljanja in pomoči. Oblike pomoči otroku in staršem so odvisne od vrste in stopnje razvojne prikrajšanosti. Duševna slabša razvitost ni enovita kategorija. Nastopa lahko v različnih zvezah. Lahko je primarna (»prirojena«) ali sekundarna (»pridobljena«). Niti dva otroka nista enaka.

Kot vemo, je slabša duševna razvitost »neozdravljiva«. Vendar če uspe otrok maksimalno izrabiti obstoječe zmožnosti, je že veliko storjenega. Zato pomeni precejšnjo razbremenitev odstranjevanje ali olajševanje tistih motenj, ki jih lahko z obravnavo popravljamo. Nadalje so pomembni tudi ukrepi, ki pripomorejo k dobri psihični in fizični kondiciji otroka. Zelo pomembno je tudi urejanje okolja, v katerem živimo, da le-to spodbudno vpliva na njegov razvoj.

Delo svetovalnih služb je tudi preventivno (preprečevalno). Strokovnjak naj bi prepoznal negativne dejavnike, ki se kopičijo nad otrokom; ve, v kakšni zvezi lahko privedejo do novih motenj in je te vplive dolžan preprečevati.

Starši so pri vzgoji otroka večkrat negotovi. Zaradi čustvenih razlogov, to je ljubezni do otroka, pa jim je otežkočeno popolnoma nepristristransko gledanje na otrokove težave. Otrokov učitelj ali svetovalec mogoče lahko kdaj pomaga k bolj nepristranski presoji in tako k ravnanju, ki je za otroka najboljše.

Pri vsakdanjem delu tudi opazi, na kaj je otrok občutljiv, in na to lahko opozori starše.

Če so prizadevanja šole in staršev usklajena, se otroci dosti bolje počutijo in so bolj uspešni. Še enkrat poudarjamo, da je sodelovanje staršev nepogrešljivo.

Svetovalne službe izvajajo svoje naloge ob delu s posameznikom ali s skupinami, lahko pa tudi v obliki akcij, ki so namenjene koristim vseh učencev.

Pri svojem delu pridejo do ugotovitev širšega značaja in lahko dajejo predloge, ki so izvedljivi v okviru organizacije za usposabljanje ali pa v mestnem ali republiškem merilu.

Kot vsi strokovni delavci tudi socialni de-

lavec ali psiholog sodelujeta v timu in se pri reševanju problemov povezujeta z drugimi strokovnimi delavci na šoli in z zunanjimi ustanovami.

Delo psihologa je diagnostično in terapevtsko. Obe fazi se med seboj prepletata. Ob obravnavi je potrebno izdelati terapevtski načrt (katere pozitivne spremembe načrtujemo pri otroku ali v njegovem okolju, izbor metod, izbor članov tima, ki bodo sodelovali).

Po dosedanjih izkušnjah lahko psiholog in starši sodelujejo v naslednjih primerih:
- pri odločitvi, ali bi otroka prešolali ali ne;
- če dvomijo v ugotovitve komisije, ki je otroka pregledala;
- če ima otrok hude prilagoditvene težave v novem okolju;
- če se želijo posvetovati o tem, kako prešolanje razložiti okolju;
- pri oblikovanju svojih pričakovanj do otroka;
- če se nameravajo preseliti in želijo izbrati za otroka primeren trenutek;
- če imajo težave pri vsakdanjih opravilih z otrokom;
- če ne morejo uskladiti dnevne ureditve življenja z otrokovimi potrebami;
- če ima otrok določene dodatne motnje (potrebno je določiti naravo teh motenj in predvideti, kje naj bi jih obravnavali – na šoli ali drugje);
- če se ne morejo odločiti, ali bi dali otroka v internat ali ne;
- če je otrok predlagan za premestitev v drugo ustanovo;
- če grozi s samomorom;
- včasih pri predodelitvi otroka;
- zaradi spremljanja napredka v psihičnem razvoju;
- če kljub prilagojenemu programu otrok učno slabo uspeva;
- če prejema kakršnakoli zdravila, ki vplivajo na psihično stanje in sodelovanje pri pouku;
- na zahtevo sodišča (vendar tega mnenja psiholog ni nujno dolžan dati);
- ob konfliktih otroka z družinskimi člani ali okoljem;
- ob presojah poklicnega usposabljanja.

Socialna služba v timu strokovnih delavcev osvetljuje socialne probleme gojencev. Pri svojem delu se povezuje z zunanjimi institucijami, posebno s centri za socialno delo, mestno skupnostjo otroškega varstva in s skupnostjo za zaposlovanje.

Socialni delavec sodeluje zlasti:
- pri vpisu novincev; zbira informacije o novincih, pogovarja se s starši in sestavi socialne anamneze za učence, ki so napoteni v zavod za usposabljanje;
- ureja regresirano prehrano za socialno ogrožene učence pri mestni skupnosti otroškega varstva;
- sodeluje pri organiziranju šole v naravi in poletnih letovanj;
- posreduje pri starših, kadar je gojenec odsoten od pouka in starši ne sporočijo vzroka;
- vključuje se v delo s starši, kadar je v interesu otroka, da jim pomaga pri reševanju določenih težav;
- sodeluje v timu strokovnjakov, če je v dobro gojenca, da se ga premesti v drug ustreznejši zavod;
- sodeluje z zdravstveno službo, ki daje mnenje o zdravstvenem stanju gojenca;
- sodeluje pri skupinskem delu z učenci pri poklicnem usmerjanju za 7. in 8. razrede, zbira dokumentacijo za predstavitev učencev pri strokovni komisiji skupnosti za zaposlovanje ali za nadaljnje šolanje v usmerjenem izobraževanju v skrajšanih prilagojenih programih.

Ob vse slabši gospodarski situaciji se ožijo tudi možnosti za primerno zaposlovanje učencev, ki po zaključeni osnovnošolski obveznosti ne nadaljujejo izobraževanja v programih srednjega usmerjenega izobraževanja. Težave se pojavljajo posebno pri zaposlovanju tistih učencev, ki bi za vključitev v redno delo potrebovali daljše usposabljanje na delovnem mestu, za tiste gojence, ki se zaradi svoje prizadetosti teže zaposlijo. Potrebna bi bila širša družbena skrb, da bi zagotovili ustrezne razmere, da bi se učenci, ki so zaključili izobraževanje v osnovni šoli s prilagojenim programom, mogli vključiti v delo. Če jim bomo omogočili primerno delo, ki ga bodo zmogli glede na svoje sposobnosti in osvojene spretnosti in navade, bo njihov dan lepši, s tem pa tudi naše celotne družbe.

Sonja Kuhar
Marija Pogačnik

SKUPINSKO DELO Z UČENCI Z UČNIMI TEŽAVAMI

Psiholog pri svojem delu ne more prevzemati nalog učitelja, mora pa dopolnjevati celotno učnovzgojno delo s tako obliko in vsebino dela, ki ju učitelj glede na naravo dela ne more opravljati.

Konkretni poskusi pomoči učencem so izšli iz osnovne dejavnosti psihologa, iz diagnostičnega, prognostičnega in svetovalnega dela.

V tem prispevku se ne bom ustavljala ob ugotavljanju posameznih motenj. Na kratko bom prikazala delo z učenci, ki je še najbolj podobno tradicionalni igralni terapiji.

V skupine so zajeti učenci, ki imajo težave pri osvajanju učne snovi zaradi:
- nizkih intelektualnih sposobnosti,
- motenega ali slabše razvitega delovanja senzomotoričnih in psihomotoričnih sposobnosti ali
- motenj zaznavanja, mišljenja, pomnjenja, pozornosti in koncentracije, orientacije, opazovanja in predstavljanja, čustvovanja.

Smoter take oblike dela je, da s pomočjo čim več možnih načinov in pristopov ter spoznanj zmanjšamo obstoječi zaostanek v razvoju, ublažimo motnjo ali motnje in hkrati s tem razvijamo obstoječa pozitivna in močna področja sposobnosti.

Glede na to, da je cilj slehernega izobraževanja in vzgoje doseči uspeh na kokretnem področju, v tem primeru pri šolskem delu, so v program dela neopazno vpletene vsebine učnega programa (predvsem pri učencih nižjih razredov).

Delo z učenci poteka v skupini. Skupina je za učence tisto izkustveno polje, na katerem preizkušajo svoje sposobnosti in se učijo medsebojnih odnosov, pridobivajo zaupanje vase na neposreden, sproščen način. To ni pouk z ustaljenim redom in pravili, to je sproščeno, spodbujajoče igranje, veselo delo. Ni posebnih pravil in discipline. Red in disciplino ustvarja skupina sama, s svojim delom, z aktivnostjo, z medsebojnimi odnosi, tako da se pravila spontano razvijajo. V vsaki skupini je razvoj pravil svojstven, specifičen. Edino pravilo, ki je dano vnaprej in ga mora terapevt upoštevati, je, da mora imeti sleherni učenec pravico do spoznavanja in razumevanja, kaj se v dani situaciji dogaja in kaj se od njega pričakuje, in potem pa da uspe to razumevanje izraziti na svoj način, bodisi govorno ali gibalno.

Če hoče terapevt, usmerjevalec dela v skupini, zadostiti temu pravilu, pa mora vedeti, kaj učenci znajo, poznajo in vedo, kaj in koliko zmorejo, česa ne znajo, ne vedo in ne zmorejo, zakaj tako težko dojemajo.

Vsaka ura zahteva popolno pripravo na delo. Vse mora biti zastavljeno tako, da v največji možni meri spodbujajoče vpliva na slehernega učenca in njegovo aktivnost. Aktivni naj bi bili vsi učenci v skupini, in če se le da, naj bi ostali taki čim več časa.

Pomembno vlogo ima tudi prostor – igralnica, ki ga učenci sčasoma dožive kot svojega. Pomembne so igrače in raznovrstnost pripomočkov za delo. Če so zaposlitve ustrezno in premišljeno zastavljene za skupino kot celoto in posameznika v njej, so ustvarjene razmere, da se učenci počutijo svobodni in se z veseljem vključijo v delo.

Skupine učencev so oblikovane z ozirom na delovne možnosti na šoli. Kot najustreznejše se je zaenkrat pokazalo sestaviti skupino učencev iz istega oddelka. Izbrani so glede na vrsto motnje, razlike so le v težavnosti motenj. Individualne razlike v sposobnostih ugodno vplivajo na dinamiko skupine. Kronološka starost učencev ene skupine je približno enaka. Vsaka skupina ima določen dan in uro srečanj, tako da prihaja v obravnavo vsak teden deset skupin učencev od prvih do šestih razredov. Obravnava traja eno šolsko uro in sicer v času, ko imajo drugi učenci pouk. Vsaka ura poteka po nekem ustaljenem redu, ki pa se glede na vsebino dela lahko tudi spremeni. Praviloma je nekaj minut posvečeno razgovoru z učenci, spontanemu

pripovedovanju, kjer naj bi vsak učenec z nekaj besedami izrazil svoja občutenja, veselje, žalost, navdušenje, kaj je doživel, videl, spoznal. Pogosto preide pogovor v razne gibalne vaje, ki spodbujajo sproščenost, veselje, optimizem.

Usmerjena aktivnost traja približno 35 minut. Praviloma je izpolnjena z različnimi aktivnostmi (dve do tri), vezanimi na isto vsebino s kratkoročno zastavljenimi cilji (v skupinah učencev 1. in 2. razreda). V skupinah učencev višjih razredov je ta aktivnost izpolnjena predvsem z miselnimi in družabnimi igrami, z elementi avtogenega treninga, s spoznavanjem načinov uspešnega učenja (miselni vzorci), analiziranjem raznih konfliktnih situacij v razredu, družini, skupini. Zadnji del ure je ob doslednem sodelovanju vseh učencev namenjen ugotavljanju naše skupne aktivnosti in uspešnosti.

Učenci, ki težko sodelujejo (praviloma ali občasno) tudi v taki obliki, se zaposlijo individualno, vendar je vsa pozornost usmerjena v to, da poskušamo tudi takega učenca pritegniti k skupnemu delu.

Material, ki ga v skupini uporabljamo, je različen. Ker je v ospredju pridobivanja znanja in izkušenj igra, so to v glavnem igrače, razne sestavljanke, papir, volna, barve in barvniki, plastelin, poslušanje kaset. Pogosta spodbuda za aktivnost je tudi beseda, govor, pogovor, poslušanje ali opazovanje, prav pridejo tudi stoli in mize v prostoru, v skupini starejših učencev tudi računalnik.

Aktivnosti, ki jih spodbujamo z naštetim materialom in vsebinami, so izrezovanje, lepljenje, nizanje, rezanje, oblikovanje, gubanje, sestavljanje, razstavljanje, preštevanje, kombiniranje, pripovedovanje, ritmično in gibalno izražanje. Večinoma so te aktivnosti vezane na vsebine pouka. Dejstvo je, da lahko isti material ali isto aktivnost uporabimo ob različnih prilikah, za razvijanje različnih sposobnosti, za spodbujanje različnih aktivnosti, tistih pač, ki pri posamezniku najmočneje vplivajo na razvoj, na premagovanje vrzeli v znanju in sposobnostih.

Aktiviranje vseh čutil in miselnih procesov nedvomno ugodno vpliva na razvoj sposobnosti, na premagovanje težav, ohranjanje in utrjevanje potrebnih znanj, pojmov, spretnosti, na razvijanje samozaupanja in dobrih medsebojnih odnosov. To je hkrati tudi spobuda za terapevta, ki ob misli na droben doprinos k zadovoljstvu učencev in njihovi uspešnosti poskuša vedno znova iskati še drugačne poti za pomoč učencem z motnjami v razvoju.

Nuša Čučkovič

NARAVOSLOVNI DAN

Naravoslovni dan v 2. razredu smo izkoristili za to, da smo izvedeli vse o krompirju.

Krompir smo opazovali, risali, barvali, lupili, kuhali, mečkali in naredili krompirjeve svaljke in marmeladne cmoke. Mmm . . . !

Rešili.smo tudi uganko:
Oči imam,
pa vendar sem slep,
iz vsakega očesa
zraste mi rep.
Jo rešite tudi vi?

Učenci 2. razreda
Zavod za usposabljanje
invalidnih otrok Janka
Premrla Vojka Vipava

NARAVOSLOVNI DAN

16. septembra smo imeli naravoslovni dan. Tovarišice so nas seznanile z nalogami in delom. Šli smo na Planinsko polje. Na Planinskem polju smo videli požiralnike, kjer Unica ponikne. Opazovali smo tok reke Unice. Na polju smo nabirali zdravilne rastline. Te smo nato v razredu razstavili in jih poimenovali ter spoznali njihovo uporabo.

Boštjan Bubnič
vzgojni zavod
Planina pri Rakeku

SKUPINSKO DELO Z VEDENJSKO TEŽAVNEJŠIMI UČENCI NA OSNOVNI ŠOLI GUSTAV ŠILIH MARIBOR

Uvod

Številni problemi, s katerimi se srečujemo na šoli s prilagojenim programom (razne pomanjkljivosti v vzgojnih in učnih programih, nadštevilčnost učencev v razredih, kombinirana motenost, razne posebnosti v čustvenem odzivanju naših učencev, razne posebnosti njihovega miselnega odzivanja), so nas opozarjali na potrebo po drugačnih oblikah in metodah dela, ki bi nam omogočale bolj kompleksen, bolj individualen in bolj diferenciran (razčlenjen) pristop k učencem.

Iz omenjenih in še drugih razlogov sem v šolskem letu 1986/87 pričela uvajati skupinsko delo. Skupinsko delo sem načrtovala in vključila vanj učence nižje in višje stopnje. Predloge za vključitev v skupino so posredovali razredniki. Do predlogov so prišli ob svojem delu v razredu, izpolnili so poseben vprašalnik, sestavljen v ta namen, sama pa sem predlagane učence sprejela na osnovi študija dokumentacije in individualnega spremljanja nekaterih otrok ter na osnovi mnenja strokovnega tima šole.

Sestava skupin

V skupine so bili izbrani pretežno vedenjsko težavnejši in drugače čustveno moteni otroci. Mnogo otrok je bilo hiperkinetičnih, agresivnih, nekateri so kazali močan odpor do šole in šolskih zahtev, veliko je bilo nekontroliranih, nekritičnih, čustveno skrajno nestabilnih, mnogi so izostajali iz šole, se potepali itd.

Od 35 učencev, zajetih v skupinsko delo, je bilo 22 (63 %) takšnih z mejnimi sposobnostmi, kar zahteva posebno pozornost pri obravnavi in spremljanju in tudi lepo ilustrira posebnosti tovrstne populacije v okviru šole s prilagojenim programom. Vedenjska težavnost in čustvena motenost teh otrok se prepleta z izjemno neugodnimi sociokulturnimi in materialnimi razmerami v njihovih družinah (alkoholizem, razbite družine, neugodni medsebojni odnosi, menjavanje rejniških družin, pogoste premestitve iz enega v drugo okolje, zgodnje ločitve itd.). Za vsakega otroka, ki je bil vključen v skupino, bi lahko zanesljivo trdili, da v svojem življenju ni imel dovolj možnosti za zdrav razvoj, za pozitivno uveljavljanje in potrjevanje v družini, v šoli, v širšem socialnem prostoru.

Otroci iz višje in nižje stopnje so bili razdeljeni v pet skupin, v vsaki je bilo po sedem otrok, v vsaki so bili otroci iz nižje in višje skupine. Srečanja so trajala po eno uro enkrat tedensko. Skupine so bile zaključena celota, sicer z delno odprtimi vrati, vendar sem redko uporabila možnost vključitve otroka med šolskim letom. Učenci sami pa so pritegnili kdaj pa kdaj tudi svoje sošolce iz razreda, če je to zahtevala posebna situacija v skupini (npr. pojasniti dogajanje v šoli ali zunaj šole, spori med součenci ipd.).

Metoda in vsebina dela

Pri svojem delu smo šolski svetovalni delavci skupaj z učitelji ugotavljali močno izraženo potrebo naših učencev po igri. Večina teh otrok dotlej ni imela priložnosti zadovoljiti potrebe po igri. Tudi zato sem igralno dejavnost vključila v skupinsko delo in učencem ponudila obilo priložnosti, hkrati pa je bila igra sredstvo za socialno učenje.

Elemente igralne terapije, ki sem jih vnašala v skupinsko delo, sem zasnovala na znanih teoretskih osnovah. S pomočjo igre in v igri se otrok izraža, odreagira napetosti in frustracije, negotovost, agresivnost, strah, . . . S pomočjo igre otrok razčlenjuje pravila.

Uporabljala sem:
– interakcijske igre in igre iz zbirke Schwalbachovih skupinskih iger (Za našo populacijo jih je bilo potrebno prirediti. Zbirka vsebuje zelo različne igre, od preprostih, dinamičnih, do iger s psihosocialno vsebino,

ekspresivne in pantomimične igre. Naj jih nekaj navedem: kdo ima več imen, bik v ringu, darilo za presenečenje, prijatelj, začarana družina, . . .);
– družabne igre s pravili;
– telesne vaje, vaje za sproščanje z glasbeno spremljavo;
– slikanje s prsti, pihanje pack;
– vprašalnike, nedokončane stavke, pisanje spisov;
– igro vlog z lutkami (posnemanje določenih vlog iz TV nadaljevank, risank, lutkovnih predstav, igranje vlog učitelj–učenec, šofer – potnik, miličnik – tat itd.).

Člani skupine so tudi prispevali svoje predloge za igre oziroma delo, pomagali so pri oblikovanju programa za delo. Zaradi ugodnejše socialne zrelosti sem pri skupinah, kjer so prevladovali učenci z višje stopnje, vnašala v delo več tematskih pogovorov o njihovem doživljanju šole, prijateljev, družine, o njihovih pričakovanjih, ravnanjih in podobno.

Glavni cilji socialnega učenja so bili:
– drugače doživeti lastno vlogo,
– razvijanje podobe o sebi,
– izražanje občutkov,
– povečevanje občutljivosti za medsebojne odnose.

V skupini smo se skupaj dogovarjali, skupaj smo oblikovali pravila in jih tudi upoštevali. Usmerjali in spodbujali smo drug pri drugem zaželeno vedenje.

Pomembno vlogo ima vodja skupine, ki mora ustvariti razumevajoče vzdušje za igro. Preveč omejena igra vzame otroku motiv za premagovanje težav in za novo učenje. Otroke, člane skupine, je potrebno neprenehoma opazovati in jim pomagati, kadar je potrebno.

Skupinsko delo je bilo načrtovano tedensko. Pred vsako skupinsko uro sem si izdelala pripravo. Da bi dobila najbolj sveže in aktualne informacije o posameznem članu skupine, sem pred vsakim skupinskim srečanjem skupaj z razrednikom izpolnila kartone vedenja, ki sem jih vodila za vsakega učenca posebej. Skupinsko srečanje sem strukturirala in sicer z uvodom (pogovor o doživetjih doma in v šoli med tednom od zadnjega srečanja), nato sem učence seznanila s programom, ki smo ga skupaj dopolnili ali spremenili, če je bilo potrebno. Dobili so jasna navodila, razložila sem jim cilje iger ali vaj.

Učenci so bili v skupini zelo odkriti, izražali so številna čustva, občutke in razpoloženja. Zgodilo se je tudi, da je skupinska planirana dejavnost propadla, da je bila motena zaradi agresivnih izbruhov in podobnega. V celoti pa je bilo vzdušje v skupinah zelo prijetno, zelo so želeli sodelovati, se uveljavljati, pa tudi sproščati.

Zaključek

Rezultate skupinskega dela z vedenjsko težavnimi učenci je seveda težko meriti in nemogoče je ugotoviti vpliv vseh dodatnih dejavnikov iz neposrednega učenčevega okolja, vpliv telesnega in duševnega zorenja, vpliv obravnave v drugih ustanovah, vpliv medikamentoznega zdravljenja in še drugih.

Ob delu z učenci sem načrtovala tudi skupinsko delo s starši. Večina staršev obravnavanih otrok za takšno vrsto dela ni bila sprejemljiva in sem zato z njimi delala le posamič.

Sodelovanje z učitelji je bilo izredno pomembno in pogoj za uspešno delo v skupini. Vprašalnik, ki so ga izpolnili učitelji ob zaključku skupinskega dela, je pokazal pri 27 učencih (od 35) pozitivne spremembe v vedenju. Večina učiteljev je tudi predlagala, naj bi se skupinsko delo z učenci nadaljevalo tudi v prihodnjem šolskem letu.

Ugotovitve kažejo na smotrnost uvajanja skupinskih oblik dela z vedenjsko težavnimi učenci na šolah s prilagojenim programom. Hkrati bi bilo potrebno razvijati tudi skupinsko delo z njihovimi starši.

Morebiti bi morali pogumneje uvajati podobne oblike dela tudi v šolski skupnosti.

Majda Schmidt

O TOVARIŠICAH . . .

– naša tovarišica je zelo lepa, ker je velika dama

Nataša

– včasih je huda, včasih pa ni. Ima brke. Rad bi, da bi mi dala smuči.

Ševko

PRISPEVEK K SOŽITJU

Meseca oktobra 1983. leta smo na naši šoli v Strunjanu izvedli anketo, da bi ugotovili zanimanje in sodelovnje naših učencev, ker smo jim hoteli nuditi možnost približanja italijanskega jezika in jih tako navajati na slušno razumevanje tega jezika. Naša želja je bila, da bi osvojili besedni zaklad povezan s predmeti, s katerimi se srečujejo v okolju, v katerem žive in delajo, in da bi ta besedni zaklad znali v skromnem obsegu tudi uporabljati.

Odziv je bil velik, zato smo se morali omejiti samo na učence 7. in 8. razredov. V krožek se je vpisalo 21 učencev. Delo smo pričeli 7. novembra 1983 in ga zaključili zadnje dni meseca marca 1984. Delali smo dvakrat na teden po dve uri.

Pri svojem delu v krožku italijanskega jezika sem uporabljal lastno znanje in ciklograf, ki mi je služil, da sem po uri konverzacije (učenja v pogovoru) obravnavano snov razmnoževal tudi pisno. Učenje tega jezika je potekalo tako, da sem upošteval umske zmožnosti učencev.

Ob zaključku šolskega leta smo sodelovali pri kulturnem programu dneva zavoda. Učenci so nastopili s tremi točkami: učenka Mira z branjem Il grillo canterino, učenka Suzana z deklamacijo Ci vuole così poco, posebna skupina učencev nižjih razredov pa je še nastopila s pevsko ritmično vajo Giro, giro tondo. 5. junija 1984 smo obiskali šolo z italijanskim jezikom v Piranu. Spoznali smo se, sodelovali s kulturnim programom in si izmenjali darila. Srečanje s pripadniki italijanske etnične skupine je potekalo ob najboljših željah.

Ob taki spodbudi se je delo nadaljevalo še v naslednjih letih. Zanimanje in sodelovanje naših učencev je bilo veliko. Skrb za spoznavanje italijanskega jezika je bila gotovo pomembna, saj je bilo učenje italijanščine v narodnostno mešanem prostoru Obale hkrati tudi vzgoja za sožitje slovenskega naroda s pripadniki italijanske narodnostne skupnosti.

Šolsko leto 1986/87 je zahtevalo večji napor. Nekateri starši so prosili, da bi se poučevanje jezika nadaljevalo tudi z učenci nižjih razredov. Delo smo začeli v dveh skupinah, v katerih sem od 1. do 4. razreda imel 15 učencev, od 5. do 8. razreda pa 13 učencev. Zbirali smo se dvakrat na teden: v torek in v četrtek od 13. do 14. ure. Nekateri so osvojili bogat besedni zaklad in ga znali uporabljati vsaj v skromnem obsegu tudi v živem govoru. Pri svojem delu sem za višjo stopnjo vsaj delno uporabljal z nekaterimi učenci učbenik s spodbudnim naslovom Imparo l'italiano giocando (Italijanščino se učim z igro). V tem času sem spoznal koristnost petja italijanskih pesmi, ki so zelo pritegnile vse učence. Ob zaključku šolskega leta smo dvakrat nastopili: 25. maja na skupni proslavi in 8. junija ob dnevu zavoda. Učenci višje skupine so nastopili s pesmimi Ci vuole un fiore pevca Sergia Endriga in z narodno L'inverno se n'è andato. Učenci nižje skupine pa so poslušalce prav prijetno presenetili s petjem pesmice v italijanščini in slovenščini Jaz pa grem na zeleno trav'co ali I fiori per la mia mamma.

Število otrok, ki so zadnja štiri leta obiskovali tečaj italijanskega jezika, se giblje med 15 in 28 letno. V vseh štirih letih je obiskovalo tečaj italijanskega jezika 82 učencev.

Za šolsko leto 1987/1988 smo pouk italijanskega jezika uvrstili med dejavnosti ob pouku. Učenci in njihovi starši so pokazali veliko zanimanje za učenje pogovornega jezika v italijanščini. Večletne izkušnje so bile zelo ugodne. Tudi v tem letu so se otroci odločali povsem prostovoljno. Da bi laže izvajali ta pouk, smo tudi v tem letu formirali dve skupini, in sicer: učenci z nižje stopnje eno skupino in učenci z višje stopnje drugo skupino.

Ob zaključku dela bomo obiskali italijansko šolo in sodelovali pri kulturnem programu našega zavoda.

Ivan Luša

ZDRAVSTVENOVZGOJNI PROGRAM V OŠ MINKA NAMESTNIK SONJA SLOVENSLA BISTRICA

Zdravstvena vzgoja je v programu usposabljanja naših učencev pedagoška in vzgojna dejavnost, s pomočjo katere si učenci pridobijo izkušnje, kako ohraniti osebno zdravje. Delovni program je prilagojen socialni strukturi učencev, njihovemu zdravstvenemu stanju in splošni izobraženosti življenjskega okolja, iz katerega prihajajo.

V šoli je v šolskem letu 1987/88 134 učencev v starosti od 7.–16. leta. Zaradi različnih prirojenih, obporodnih in pridobljenih okvar je zdravstveno ogroženih kar 50 ali 38 % učencev šole. Od tega je vključenih v dom, v celodnevno vzgojno obravnavo 66 gojencev, učencev od 1. do 8. razreda. Od teh je zdravstveno ogroženih 27 ali 41 % učencev.

Prizadevanje za ugodnejši telesni in duševni razvoj otrok vključuje izvajanje profilaktičnega zdravstvenega varstva in izvajanje preventivnega zdravstveno varstvenega načrta.

Zdravstveno varstvo vključuje naslednje vsebine:

– skrb za pravilno prehrano glede na razvojne potrebe otrok, vzgoja prehrambenih navad;

– zdravstvena in zobozdravstvena preventiva vključuje organizacijo in uresničevanje sistematičnih zdravstvenih in zobozdravstvenih pregledov, izvajanje zdravstvenih ukrepov v povezavi z vzgojitelji, razredniki in starši. Glede teh vprašanj se šola tesno povezuje z zdravstvenim domom v Slovenski Bistrici.

Specifične oblike zdravstvenega varstva:

– spremstvo učencev na specialistične preglede v mariborsko bolnišnico in zdravstveni dom, nega in terapija bolnih in poškodovanih učencev ter izvajanje predpisanega zdravljenja, skrb za osebno higieno s posebnim poudarkom na intimni toaleti in vzgoja zdravstveno ogroženih učencev.

Preventivno zdravstveno varstveni načrt vključuje vodenje medicinske dokumentacije in razvojne zgodovine šolarja, obvezna cepljenja po koledarju cepljenja.

Tečajne oblike zdravstvene vzgoje v domu:

– Tečaj nege bolnika za gojence in gojenke 7. razreda. Program zajema pomoč bolniku v njegovih osnovnih potrebah (pri hranjenju, vzdrževanju telesne čistoče, čistoče bolniškega prostora . . .), opazovanje in merjenje življenjskih funkcij in dajanje predpisanih zdravil.

– Tečaj nege dojenčka za gojence in gojenke 7. razreda, ki vključuje teoretični in praktični del programa. Pri teoretičnem programu obravnavamo: načrtovanje družine, spočetje, rast in razvoj – porod, koledar prvega leta otrokovega življenja. Praktični del vključuje: kopanje dojenčka, umivanje, previjanje, privajanje na kahlico, prehrano dojenčka, koledar obveznih cepljenj.

– Priprava tekmovalne ekipe gojencev za kviz iz znanja prve pomoči, ki se organizira v okviru regijskega aktiva domov. Program vključuje aktualne zdravstveno vzgojne teme po vzgojnem programu.

Tečajne in druge oblike zdravstvene vzgoje na šoli:

– Učenci 7. razreda se pripravljajo za izpit za pomožnega bolničarja – 30-urni tečaj. Izpit se sestoji iz teoretičnega dela, ki zajema odgovore na 110 testnih vprašanj, in iz praktičnega dela, ki zahteva pravilno praktično oskrbo 20 poškodb (krvavitve, zlomi, opeklina, dekontaminacija, utopljenec).

– Aktualne zdravstveno vzgojne teme za razredne skupnosti (ukrepi za ohranitev zdravja, teden otroka, svetovni dan zdravja, teden rdečega križa, teden boja proti kajenju, mesec boja proti alkoholizmu, kdor zdravo živi – pridobi, minuta za zdravje, rekreativni odmori).

Cilji zdravstvene vzgoje v naši organizaciji za usposabljanje:

Z vsemi oblikami zdravstvene vzgoje v šoli in domu želimo učencem povedati, da je njihovo zdravje odvisno od njih samih, od zdravega načina življenja, od vseh prizadevanj, ki jih vlagajo v lastno zdravje. Seznanjamo jih s pravicami in dolžnostmi, ki jih ima posamezni in širša družbena skupnost (družina) do zdravja.

Delo s starši vključuje prosvetljevanje staršev v zvezi z vsemi vprašanji zdravstveno vzgojnih nalog na roditeljskih sestankih, ob hišnih obiskih in z individualnimi razgovori. Starši se na naše pobude odzivajo, upoštevajo navodila in nasvete, z razumevanjem sprejemajo ugotovitve šolske zdravnice in se zanimajo za zdravje svojih otrok.

Odprti problemi pri izvajanju zdravstveno vzgojnih nalog:

– Za navedene naloge je zaposlena le višja medicinska sestra, kar je glede na celodnevno obravnavo otrok absolutno premalo; žal zdravstvena skupnost naši zahtevi po zaposlitvi bolničarja kljub utemeljitvi ni pokazala dovolj razumevanja.

– Tečajne oblike dela se odvijajo po končanem pouku ali v večernem času v domu. Učenci – gojenci so v tem času utrujeni, zato je motivacija težja, pa tudi pričakovani rezultati manjši. Ugodno bi bilo, če bi se zdravstveno vzgojne teme vključile v redni urnik.

– Poseben problem predstavlja spremstvo učencev na specialistične preglede v Maribor, saj za to porabim eno tretjino delovnega časa. Ker peljem običajno do 5 otrok, ki jih vodim od ene ambulante do druge, so otroci pogosto utrujeni, nemirni, kar vpliva tudi na uspešnost dela v specialistični ambulanti. Problem bi ublažili vsaj z nabavo primernega službenega vozila, a zanj ni sredstev, še manj posluha imajo zunanji dejavniki.

Zdravstvena vzgoja je nepretrgana dejavnost, ki ne obsega le učenja, temveč tudi vsakodnevno urjenje določenih postopkov in tehnik dela, dokler dejavnosti ne postanejo navada. Vse to učenje in privajanje mora potekati postopno, potrebno je imeti tudi dovolj časa in potrpljenja, posebno če je nujno najprej odpraviti napačne navade. Uspehi pa se pokažejo po mnogih naporih šele čez določen čas.

OBRAMBNI DAN NA OŠ CVETKO GOLAR LJUTOMER

Osnovna šola Cvetko Golar Ljutomer je praznovala 30 let uspešnega izobraževanja duševno manj razvitih otrok. Vsa ta leta smo se trudili, da bi našemu otroku nudili enakopravno izobraževanje kot v redni osnovni šoli. To nam je popolnoma uspelo, ko smo dobili novo šolo. Poleg rednega izobraževalnega programa smo razvili bogate dejavnosti ob pouku. Izobraževalni proces smo obogatili s:

- športnimi dnevi,
- kulturnimi dnevi,
- naravoslovnimi dnevi,
- z dnevi družbeno koristnih akcij in sosedske pomoči,
- z obrambnim dnevom.

Naši učenci se vsako leto najbolj veselijo obrambnega dne, ker je zelo bogat in pester po vsebini. Pripravimo ga konec aprila pred praznikom OF in prvomajskim praznovanjem. Na obrambnem dnevu učenci preverijo znanje in sposobnosti iz obrambne vzgoje, ki se prepleta pri vseh predmetih in izvenšolskih dejavnostih že od začetka šolskega leta.

Obrambni dan organiziramo tako, da so aktivni vsi učenci in vse osebje šole, v veliko veselje učencev povabimo vse zunanje sodelavce, ki so povezani z življenjem in delom naše šole. Začetek obrambnega dne naznani majhna ročna sirena. Učenci z učitelji izpraznijo šolo v treh minutah. Zberejo se na športnem igrišču. Vrnejo se pred šolo, kjer postavijo zbor po skupinah. Od 1. do 3. razreda se učenci razdelijo v skupine, vodijo jih tovarišice razredničarke. Od 4. razreda dalje se učenci razdelijo v skupine po 5 ali 6 učencev. Najbolj spreten in najbolj iznajdljiv učenec je vodja skupine. Prevzame mapo, v kateri je seznam učencev in skica poti s kontrolnimi

postajami, na katerih zbirajo podpise. Preden skupina odide na pot, si pred šolo ogleda velik plakat, na katerem je vrisana pot z vsemi kontrolnimi postajami, naredijo primerjavo s svojo skico v mapi, in če jim je kaj neznanega, lahko vprašajo in dobijo dodatna navodila.

Pohod s kontrolnimi postajami se začne:
1. Prva kontrolna postaja: test za preverjanje znanja iz topografije – preverja učitelj;
2. Druga kontrolna postaja: met bombe; namesto bombe učenci mečejo dvestogramske žogice v cilj 5, 10, 15, 20 m – preverja učitelj;
3. Tretja kontrolna postaja: V parku Prvega slovenskega tabora – varstvo narave, vprašanja o zdravilnih rastlinah, prepoznavanje gob, skrb za živali pozimi – preverjata učitelj in zunanji sodelavec (lovec);
4. Četrta kontrolna postaja: pri spomeniku NOB, ohranjanje tradicij NOB – doživljaji, vesele zgodbe – pripoveduje zunanji sodelavec član zveze borcev in preverja znanje učitelj;
5. Kontrolna postaja: najvišja točka v Ljutomeru, znanje iz orientacije s kompasom in brez njega in planinske vzgoje – preverjata zunanja sodelavca: planinski vodnik in učitelj-mentor planinske skupine;
6. Šesta kontrolna postaja:
glavno križišče v mestu Ljutomer – preverjanje znanja prometne vzgoje, varnosti – preverjata učitelj mentor in prometni miličnik;
7. Sedma kontrolna postaja: gasilski dom, preverjanje znanja iz požarne varnosti in ogled opreme – preverjata zunanji sodelavec – poklicni gasilec in učitelj-mentor gasilskega krožka;
8. Osma kontrolna postaja: zasilna poljska kuhinja, preverjanje znanja iz gospodinjstva, praktičnih znanj, iz prehrane v izrednih razmerah, prekuhavanje vode – nalezljive bolezni, preverja učitelj.
9. Deveta kontrolna postaja: praktično obvezovanje, preverjanje znanja iz prve pomoči in samopomoči – preverjajo učitelj-mentor obrambnega krožka, medicinska sestra in zunanji sodelavec (iz RK);
10. Deseta kontrolna postaja: majhen vojaški tabor – postavljanje šotora, razstavljanje puške M 48, spoznavanje in praktično postavljanje različnih min – razlaga zunanji sodelavec – rezervni vojaški starešina;
11. Enajsta kontrolna postaja: bogat kulturni program, kjer nastopijo pevski zbor, folklorna skupina, recitatorji, dramska skupina. Na svečanosti podelimo:
– priznanja s spomladanskega krosa,
– priznanje najboljšemu strelcu z zračno puško,
– trim značke za pohod in za kolesarjenje,
– sprejemamo nove člane v planinsko društvo,
– razglasimo vrstni red ekip z obrambnega dne;
12. Dvanajsta kontrolna postaja: zakurimo taborni ogenj, ki ga skupina mladih gasilcev uspešno gasi z gasilnimi aparati in z ročno brizgalko, iz katere voda nagajivo škropi tudi po učencih in tovarišicah.

Po tako naporni poti se utrujeni in lačni učenci z učitelji vsedemo v šolsko jedilnico, kjer nas čaka pravi partizanski golaž in polenta. Siti in polni novih doživetij se odpravimo domov.

Za izvedbo tako bogatega in pestrega obrambnega dne se je res potrebno pripravljati celo šolsko leto. Resnično pa ga lahko izvedeš, če imaš na šoli šolski obrambni kabinet. Vsi mentorji različnih krožkov lahko črpajo material, uporabljajo diapozitive, filme in grafoskopske folije, ki so jim na voljo v obrambnem kabinetu. Krožki in vse dejavnosti ob pouku pospešeno delujejo v marcu in aprilu. Opravimo tekmovanje streljanja z zračno puško. Mladi gasilci zaključijo delo gasilskega krožka. Podmladek rdečega križa zaključi z vajo obvezovanja in predavanjem, ki obravnava vsako leto drugačno temo. Planinci končajo planinsko šolo. Na športnem dnevu opravimo do 10 km dolg pohod.

Kolesarski krožek opravi kolesarske izpite in od 25 do 35 km dolgo trim kolesarjenje. Za splošno kondicijo, vztrajnost in voljo opravimo šolski kros. Vso to različnost znanj in veščin naši učenci potem uporabijo v svojem življenju, v tolikšni meri, kot so sposobni. Obrambni dan je v resnici nagrada za pridnost v vseh krožkih.

Za zaključek bi radi povedali še to, da se naši absolventi radi vračajo v šolo. Lani 22. decembra nas je obiskal bivši učenec, ki je sedaj na odsluženju vojaškega roka v Štipu v Makedoniji. Našim učencem je pripovedoval o življenju vojaka. S ponosom je povedal, da je odličen strelec in da je postal desetar. V občini poteka vsako leto usposabljanje mladine za SLO in DS, kjer naši učenci enakovredno sodelujejo z učenci iz redne osnovne šole.

Mentor ŠŠD:
Zalika Lubi

NAŠ OBRAMBNI DAN

Vsi pionirji šole smo se pripravljali na obrambni dan z namenom, da bi kar najbolje uspel. Določen sem bil za vodja skupine. Vodil sem deveto skupino sošolk in sošolcev od postojanke do postojanke. Na vsa vprašanja smo pravilno odgovarjali. Postojanke so si sledile takole:
– met puške, ogled pušk, maske in mine, kartografski znaki, zdravilne rastline, postojanka pri spomeniku in odgovori o dogodkih v vojni, orientacija s kompasom in brez njega, prometni znaki in predpisi, pomoč pri nesrečah in požarih in nazadnje prva pomoč.

Nazadnje smo imeli še proslavo ob tabornem ognju.

Černjavič Pepek
OŠ C. Golar Ljutomer

BREZ KULTURE BI BILI SIROMAŠNI

Že od prastarih časov si je človek prizadeval, da bi to, kar v svoji notranjosti čuti, doživlja, tudi izrazil. V tem prizadevanju nam je iskati začetek vseh umetnosti, pa naj bo to slikarstvo, kiparstvo, ples, igra, pesništvo ali glasba, ki nam z zvoki še najverneje razodeva vso globino človeškega čustvovanja. Naj so bila izrazna sredstva nekdaj še tako preprosta in naj so danes še tako dognana, namen je bil vedno isti: izraziti na zunaj to, kar človek v notranjosti doživlja.

Učenci na naših šolah preživijo več kot polovico dneva v šoli. Zato jim moramo dati še nekaj več, še nekaj, da jim obogatimo in popestrimo življenje.

Že pred leti smo se na naši šoli Ivanka Uranjek v Celju odločili, da ustanovimo MKUD (mladinsko kulturno društvo). Ta deluje še vedno v okviru Zveze kulturnih organizacij v Celju, ki nam je vsa leta nudila ne samo strokovno, ampak tudi finančno pomoč. Ne bom opisovala dela v samih krožkih in pri dejavnostih na šoli. Omeniti pa moram, da smo se z rezultati dela pokazali na šolskih proslavah, ki jih ni bilo malo, kamor smo povabili starše, upokojene delavce šole, predstavnike organizacij in društev. Velikokrat pa smo s samostojnim programom nastopali v naši krajevni skupnosti Slavko Šlander, v tovarnah TOPER, EMO, AERO, NIVO, na šoli Ljuba Mikuž v Žalcu in Bratov Simončič v Rogaški Slatini. Učenci obeh šol so nam obisk vrnili in nam tudi pripravili program. Svoje delo pa tudi z izdelki prikazujemo na razstavah (šolskih, v pionirskem domu, muzeju revolucije, v izložbah lekarne in redno v izložbah trgovine Tkanina v Celju). Učenci opisujejo svoja doživetja in delo v šolskem časopisu

Marjetica, naš mlajši mladinski zbor pa redno nastopa na občinski reviji pevskih zborov med drugimi zbori celjskih šol. Tako naše delo ni anonimno, izolirano, ampak se odpiramo javnosti.

Velik posluh za naše delo pa imajo tudi različne skupine, šole in posamezniki, ki nas večkrat obiščejo in nam popestrijo življenje. Tako so nas že obiskali grupa Poetika, tamburaški orkester, folklorna skupina France Prešeren, orkester kitaristov in harmonikarski orkester glasbene šole, člani MKUD Zarja Trnovlje, pionirsko plesno gledališče, folklorna skupina 1. celjske čete, zabaval nas je Andrej Šifrer, zapeli so nam pevci MPZ osnovne šole Polule, MPZ I. celjske čete, MPZ I. osnovne šole, MPZ gimnazije Celje, okteta Lokvanj in Studenček, ŽPT društva invalidov in MPZ Aero. Na šoli nas je že dvakrat obiskal skladatelj Janez Bitenc in z njegovo pomočjo smo se naučili novi pesmici.

Zelo uspešno sodelujemo tudi z glasbeno šolo. Vsako leto nam pripravijo nastop, za nas pravi koncert, s predstavitvijo različnih instrumentov. Redno si v pionirskem domu ogledamo luktovne in plesne prireditve, večkrat gremo v kino in gledališče. Žal pa je zelo malo mladinskih koncertov, ki jih zelo pogrešamo. Leta 1985 smo 36 učencev, ki so se posebno trudili na kulturnem področju, popeljali na nagradni izlet v Ljubljano, kjer so si ogledali Cankarjev dom in opero Palček.

Kot vidite, je naše življenje res pestro in ni neopazno. To so potrdile tudi delovne organizacije, ki so nam priskočile na pomoč pri zbiranju finančnih sredstev za nakup novih oblek za pevski zbor. Naši prošnji se je v prvi vrsti odzvala Zveza kulturnih organizacij, pa Nivo, Petrol, Kovinotehna, zavod za živinorejo in veterinarstvo, razvojni center, z nogavicami pa tovarna Polzela.

Naše MKUD je za uspešno delo dobilo priznanje in denarno nagrado od koordinacijskega odbora za sodelovanje z družbenimi organizacijami in društvi pri OK SZDL Celje.

Najbolj pa smo bili veseli priznanja Zveze kulturnih organizacij Celje, ki nas je v preteklem letu predlagala za celjsko Prešernovo nagrado. Do realizacije res ni prišlo, veseli in ponosni smo pa, da priznavajo naše delo, kar je razvidno iz utemeljitve, ki jo v celoti prilagam:

»Mladinsko kulturno društvo OŠ Ivanka Uranjek Celje, ki dela na šoli s prilagojenim učnim programom, predstavlja vzor prizadevnosti, marljivosti in človečnosti. Mladi ljudje najdejo svojo uveljavitev na kulturnem področju, saj v njem sodelujejo vsi učenci, ki vsak s svojo sposobnostjo dajo svoj delež k razvoju društva – preko njega pa najdejo smisel svojega življenja. Poleg usposabljanja za bodoče delo vlagajo vsi pedagogi veliko naporov za lepše in bogatejše življenje teh učencev.

Poleg ročnih spretnosti, likovne ustvarjalnosti, glasbene in gledališke vzgoje ter drugih dejavnosti je cilj njihovega učnovzgojnega procesa – zavestno in ponosno nastopajo – ne samo na odru, temveč tudi kot enakopravni državljani naše družbe.

Poleg teh kakovosti kulturnega življenja in ustvarjanja na šoli skrbijo z velikimi napori tudi za kvalitetno muziciranje, posebej še za mlajši mladinski zbor, ki so ga člani komisije ocenili kot zelo uspešnega. K temu je seveda največ prispevala pedagoginja glasbene vzgoje Alenka Koželj. Njeno delo in trud obsegata veliko več kot delovno obveznost, zato je tudi požela vidne pedagoške in tudi ustvarjalne dosežke.

Društvu vsestransko pomaga tudi razumevajoče šolsko vodstvo z ravnateljem na čelu. S predlogom se strinja tudi OK SZDL Celje.«

Mentor MKUD
Alenka Koželj

O PEVSKEM ZBORU:

– *zelo rada bi hodila, samo nimam posluha*
Marta

– *je v redu, ker se naučimo pravilno odpirati usta*
Mirjana

– *moramo se dreti na vse grlo*
Andreja

– *rada pojem in rada nastopam*
Jana

INTERESNE DEJAVNOSTI NA OŠ ZAVODA ZA USPOSABLJANJE – JANEZ LEVEC

Interesne dejavnosti zadovoljujejo otrokove potrebe po aktivnosti, ustvarjalnosti in uveljavljanju ter prispevajo k močnejšemu doživljanju. Sistematično razvijajo, utrjujejo, poglabljajo in preverjajo otrokove interese in sposobnosti v daljšem časovnem obdobju. Imajo pomembno korektivno in terapevtsko vlogo, saj omogočajo otroku vključitev v aktivnost, ki ga zanima, kjer se lahko uveljavi in doživlja lastno potrditev, kar prispeva čez daljše časovno obdobje k bolj enakopravnemu vključevanju naših učencev v širše družbeno okolje.

Na nižji stopnji vključujemo v te dejavnosti tudi učence, ki imajo izraziteje okrnjene telesne in ročne spretnosti in koordinacijo gibanja. Zavedamo se, da sposobnosti in interesi otrok niso vedno usklajeni, vendar je čim prejšnje odpravljanje motenj nujno za uspešno delovno in poklicno usposabljanje.

Mentor interesne dejavnosti izdela program dela, v katerem predvidi časovne in organizacijske oblike, strokovno vodi in usmerja učenca. O delu in napredku vodi ustrezno dokumentacijo. Za mentorja je najpomembnejše, da učenci z veseljem obiskujejo krožek, da so aktivni in zadovoljni. Učenci obeh šol so vključeni v interesne dejavnosti na kulturno-umetniškem, telesno-vzgojnem, proizvodno-tehničnem in družbeno humanitarnem področju.

V okviru **kulturno-umetniškega področja** delujejo naslednji krožki: pravljični, lutkovni, dopisniški, dramski, ritmično-glasbeni, likovni, foto in filmski krožek.

Šolsko kulturno društvo pripravlja igrice, recitacije in glasbene točke za proslave na šoli in zunaj šole ter za šolski radio. Naš radio se redno oglaša in nas opozarja na aktualne dogodke in spominske dneve.

Pri likovnem krožku učenci izdelujejo voščilnice, skrbijo za estetski videz šole, sodelujejo na natečajih in razstavah.

Dopisniški krožek ureja šolsko glasilo, v katerem učenci objavljajo svoje pisne in likovne izdelke. Nekatere pošljemo tudi v mladinski tisk. Prav tako se vsako leto prijavimo na nagradni natečaj MI MLADI in se s tem vključujemo v Jugoslovanske pionirske igre.

Ti krožki spodbudno vplivajo na razvoj govornih sposobnosti, glasbeno-gibalnih spretnosti in skladnost gibov ter razvijajo pozitivna čustva in socialne odnose.

Telesno vzgojnim dejavnostim posvečamo posebno pozornost, ker vemo, da so življenjskega pomena za zdrav razvoj in odpravljanje telesnih in duševnih motenj. Učenci so vključeni v posebne ure telesne vzgoje, obiskujejo trening motorike in vaje za popravljanje legasteničnih motenj (motenj branja in pisanja).

Na telesno-vzgojnem področju delujejo naslednji krožki: rokometni, nogometni, košarkaški, atletski, planinski, prometni in kolesarski. Učenci se zelo radi udeležujejo krožkov na telesno-vzgojnem področju. Organizirajo več tekmovanj s sorodnimi ustanovami in tudi z bližnjimi osnovnimi šolami. Najboljši športniki se udeležujejo tekmovanj na področnih in republiških športnih igrah. Posebno skrb posvečamo prometni varnosti učencev. Učenci se seznanjajo s prometnimi predpisi, opravijo teoretični in praktični del kolesarskega izpita. Mlajši učenci tekmujejo za kolesarsko značko, ki si jo pridobijo s spretnostno vožnjo na poligonu.

Za razvoj delovnih navad in kasnejše poklicno usmerjanje je pomembno **proizvodno-tehnično področje**, kjer se učenci seznanjajo z različnimi materiali, orodjem in stroji. Ob delu razvijajo delovno disciplino, natančnost in redoljubnost, navajajo se na preudarno izrabo časa, razvijajo sposobnosti, nagnjenje in interese, ki so pomembni za kasnejšo zaposlitev. K temu pripomorejo naslednji krožki: tehnični, modelarski, cvetličarski, vrtnarski in gasilski. Planinski in gasilski krožek vodita zunanja mentorja iz gasilske brigade Ljubljana in zavoda za statistiko SR

Slovenije. Pri planinskem krožku najprej spoznajo osnovno opremo planinca v gorah in pravila hoje v gorah. Kasneje na izletih se učijo vedenja v naravi in opazovanja lepot narave. Skrbijo tudi za rože na šoli in za nasade pred šolo.

Člani RK skrbijo za čistočo in red v šoli in okoli nje in organizirajo zbiralne akcije. Radi priskočijo na pomoč ostarelim in onemoglim občanom v krajevni skupnosti in jih razveselijo s kulturnim programom.

Vse interesne dejavnosti in občasne akcije so organizirane in potekajo po programu pionirske mladinske organizacije. Cilj vseh teh dejavnosti je vključitev naših učencev v življenjsko okolje.

Vida Korenčan
Milena Vukmirović

ŽIVLJENJE IN DELO V ŠOLI

V šoli smo se dogovorili, da bomo imeli naravoslovni dan. Ogledali smo si, kako v kmetijskem kombinatu Slovenska Bistrica predelujejo mošt – vino. S kombijem smo se peljali med čudovito lepe vinograde na Visole. Tam so delavci že obirali grozdje. Tudi mi smo jim pomagali, dokler nas ni pošteno zazeblo v roke. Sladko grozdje smo tudi jedli.

Videli smo, kako obrano grozdje spravljajo v posebej za to prirejene traktorje in ga potem odpeljejo v stiskalnico. Tudi mi smo se odpeljali za njimi. Ogledali smo si razpecljevanje in stiskanje grozdja v mošt. Stiskalnica je zelo velika in mošt odteka izpod nje po debelih gumijastih cevih v ogromne cisterne in sode, kjer mošt vre, dokler ne postane vino. Ogledali smo si še skladišče stekleničenega raznovrstnega vina.

Presenečeni smo bili nad težkim in zahtevnim delom, ki ga opravljajo delavci kmetijskega kombinata. Srečanje z njimi je bilo prijetno in si ga še želimo.

Martina Taks
osnovna šola Minka Namestnik-Sonja
Slovenska Bistrica

NAŠI UČENCI IN NEKATERE INTERESNE DEJAVNOSTI NA ŠOLI

HELENA PUHAR

V šoli se učenci usposabljajo za aktivno vključevanje v delo in življenje doma in v širšem okolju. Z vključevanjem v pouk in druge dejavnosti se razvijajo otrokove telesne in duševne sposobnosti ter se oblikujejo delovne navade.

Učence postopoma vodimo preko iger vseh vrst v usmerjene dejavnosti različnih vzgojnih področij. Vključeni so v različna delovna opravila.

Vsa ta opravila in zaposlitve na vseh vzgojno-izobraževalnih področjih predvideva tudi novi učni načrt, ki je osnova vsega dela v osnovni šoli s prilagojenim programom. Lani je bila narejena prenova programa življenja in dela v osnovni šoli. Glavni namen je bil, da se opusti odvečna in zastarela snov in se uvedejo novosti v učnih in vzgojnih vsebinah. Le tak program koristi učencem in omogoča njihov vsestranski razvoj, pač v skladu z individualnimi sposobnostmi posameznikov.

V uvodu novega učnega načrta je napisano, da je ena temeljnih nalog vzgoje in izobraževanja **uvajanje učencev v svet dela** in odnosov, ki se oblikujejo ob delu.

V celodnevni osnovni šoli se med drugim zagotavljajo vsem učencem enaki pogoji za uspešen telesni in duševni razvoj, oblikuje se najprimernejša organizacija življenja in dela v šoli in zelo razgibano izvaja predmetnik in učni načrt. Zadovolji se potreba učencev pri izvajanju družbeno potrebnega dela. Zato na osnovi njihovih sposobnosti vključujemo učence v vse oblike dela v šoli.

Naloge uresničujemo pri vseh predmetih, posebej pri predmetih proizvodno tehničnega področja – to je pri tehnični vzgoji, pri gospodinjstvu, delovni praksi, delovnih akcijah in tehničnih interesnih dejavnostih.

Na šoli imamo organiziranih 19 interesnih dejavnosti.

S takimi oblikami dela se ustvarja ravnotežje med dejavnostmi, ki so bolj izobraževalne narave, in tistimi, ki so pretežno vzgojne. To so interesne dejavnosti v obliki krožkov, prostovoljne dejavnosti, organizacije in društva učencev.

Sodelavci, ki vodijo interesne dejavnosti, sproti ugotavljajo in vrednotijo rezultate dela. Upoštevajo tudi nihanja storilnosti in razpoloženje ob delu.

V interesnih dejavnostih šola omogoča učencem, da zadovoljijo svoje zanimanje in razvijajo svoje sposobnosti. Ugotovljeno je, da interesne dejavnosti ugodno vplivajo na boljši telesni in duševni razvoj.

Z interesimi dejavnostmi razširjamo načrt proizvodno-tehničnega področja. Učenci se združujejo po interesih, razvijajo ustvarjalne sposobnosti, se pripravljajo na delo in se usposabljajo za koristno izrabo prostega časa.

Veliko število učencev se odloča za krožke tehnične vzgoje in gospodinjstva, vezenja, pletenja, vozlanja. Število prijavljencev med letom ne upada. Učenci imajo te dejavnosti radi, kajti vsebina dela jih zanima, saj se v marsičem prepleta s tako imenovanim šolskim delom in mnogimi drugimi zanimivostmi. Osnovno znanje in tehnike dela učenci osvojijo pri pouku.

Primer koristnega in uspešnega povezovanja in dopolnjevanja sta gospodinjski pouk in gospodinjski krožek.

Pri pouku zavzema gospodinjski pouk enakovredno vlogo z drugimi vzgojno izobraževalnimi predmeti. Učenci se vzgajajo v zdrave, kulturne in samostojne člane naše družbe. Z načrtnim delom pri pouku in krožku učenci osvajajo in razvijajo znanja, spretnosti in navade.

Novi učni načrt gospodinjstva je razdeljen na več poglavij. Tako se učenci v času šolanja seznanijo:
– z osnovami zdrave prehrane in s pripravljanjem le-te,
– z osebno higieno in urejenostjo,
– z urejevanjem bivalnega okolja,
– z gospodarnim ravnanjem z denarjem, z načrtovanjem nakupov in s porabo denarja,
– z obdelavo tekstila, z oblačenjem in obutvijo in
– z vrtnarstvom.

Program se izvaja v za to opremljeni gospodinjski učilnici in tudi v drugih šolskih prostorih. V istih prostorih se odvija tudi tovrstna interesna dejavnost – gospodinjski krožek.

Pridobljeno znanje (teoretično in praktično) dalje razvijajo pri krožku in doma. Zato je treba učencem omogočiti, da tako pridobljeno znanje utrjujejo in poglabljajo tudi doma. To možnost jim dajmo, četudi se jim vse vedno ne posreči. Ne pozabimo, da vaja dela mojstra!

Fanika Pagon

NAŠA ZADRUGA

Naša zadruga se imenuje Mravljica. Vanjo smo vključeni vsi učenci. Pri sadjarskem krožku smo obrali jabolka, ki so letos zelo dobro obrodila. Nekaj smo jih že prodali. Denar bomo porabili za škropiva. Že več let sem vključen v čebelarski krožek. Veliko smo se naučili o čebelah. Pripravljamo se tudi za tekmovanja, na katerih vsako leto sodelujemo. Dobili smo že več priznanj.

Martin Bosina
OŠ dr. Mihajla Rostoharja
Krško

Na naši šoli imamo pionirsko zadrugo. Gojimo veliko rastlin: jablane, hruške, zelenjavo in rože. Sadje in zelenjavo porabimo za šolske malice. Na šoli delujejo čebelarski, sadjarski, hortikulturni in gospodinjski krožek. Pri čebelarskem krožku se veliko naučimo, kako delati s čebelami. Krožek vodi tov. Ivan Gabrič. Vsako leto prodamo med. Denar damo v šolsko hranilnico.

Elizabeta Unetič, 8. a
OŠ dr. Mihajla Rostoharja
Krško

NEKAJ IZKUŠENJ IZ DELOVNE VZGOJE IN PREDPOKLICNEGA USPOSABLJANJA LAŽE DUŠEVNO PRIZADETIH UČENCEV

Laže duševno prizadeti učenci so vključeni v osnovne šole s prilagojenim programom. Prilagojeni program šole naj bi temeljil predvsem na delovni vzgoji učencev. V dosedanjem programu je bilo usposabljanje bolj vezano na teoretične predmete, ko je bilo delovno, predpoklicno usposabljanje vezano bolj na interesne dejavnosti ter na tehnični pouk in praktična znanja v višjih razredih. Nekih posebnih smernic oziroma organiziranega načina ni bilo, ampak je vsaka šola izpolnjevala ta program po svojih možnostih, odvisno tudi od ustvarjalnosti delavcev.

V osnovni šoli Minka Namestnik Sonja v Slovenski Bistrici smo skušali našim učencem predpoklicno – delovno usposabljanje kar najbolje organizirati. V okviru interesnih dejavnosti smo organizirali različne vsebine delovnih aktivnosti kot na primer pri planinskem krožku, kjer so pionirji planinci za realizacijo svojega osnovnega programa organizirali izvedbo različnih delovnih akcij (recimo obiranje grozdja pri Kmetijskem kombinatu), s katerimi so prislužili denar za izvedbo planinskih izletov, srečali pa so se tudi z različnimi delovnimi zahtevami.

Pionirska zadruga, ki smo jo ustanovili na naši šoli januarja 1982, vključuje učence od 1. do 8. razreda. Kako prikupno je bilo videti najmanjše, ki so z veseljem pomagali obirati plodove na njivi. No, starejši učenci so včasih godrnjali, ko so lopatili, okopavali in pleli na vrtu in njivi. Na občnem zboru pa smo bili vsi zadovoljni, ko smo preštevali dobiček in ga porabili za ogled kulturnih prireditev, izvedbo športnega dne pri Treh kraljih, za opremo štajerske narodne noše ali za nabavo učil.

Proizvodno delo – drobna opravila, ki smo jih tu in tam dobili od kakšnega obrtnika, je prispevalo k razvoju ročnih spretnosti otrok, preusmerjalo je vedenjske težave marsikaterega učenca, z denarjem pa pomagalo ublažiti tudi težave pri nabavi šolskih potrebščin socialno ogroženim učencem.

Vse naštete aktivnosti smo opravljali prostovoljno, zunaj delovnega časa, tu in tam ob pomoči zunanjih delavcev in seveda ob razumevanju združenega dela.

Z novim učnim načrtom, ki ga uvajamo v šolskem letu 1987/88, smo dobili tudi nove programe dejavnosti, ki bi jih naj šole v šolskem letu z delovnim programom realizirale. Ti programi so šele na začetku in bomo njihov pravi učinek lahko ugotavljali šele čez nekaj let.

V letošnjem letu skušamo te dejavnosti že nekoliko uveljavljati. Ugotavljamo pa, da smo v bistvu vsa minula leta imeli pravo vizijo delovnega usposabljanja laže duševno prizadetih učencev. Po novem programu sedaj nismo več tako ozko vezani na učni načrt, ampak imamo učitelji več možnosti za samostojno oblikovanje.

Naravoslovni dnevi, ki so predvideni v učnem programu, so obogateni. Dajejo nam možnost, da se neki temi res lahko celostno posvetimo. Primer: ob obdelavi teme o oljaricah so učenci gojili buče, bučnice pa prodali tovarni olja. Na poučni ekskurziji so se pogovorili z delavci, pri tem jih ni zanimalo le pridobivanje olja, ampak tudi delo v tovarni, osebni dohodek, in celo samoupravni odnosi.

Kulturne dejavnosti nam omogočajo vključevanje v dogajanje v kraju, saj si poleg obravnave v razredu lahko ogledamo razstave v mestu, prisostvujemo srečanju s pisatelji ipd. Načrtujemo pa tudi ogled gledališke predstave v SNG Maribor. Otrok pri tem začuti tisto pomembno pripadnost kulturnemu dogajanju, ki je prej ni mogel dobiti.

Športne dejavnosti so seveda najbolj priljubljene pri naših učencih. Postopoma pa učenci spoznavajo, da niso pomembni le tekmovalni uspehi, ampak da je pomembno gibanje, da je pomembno ohranjati zdravje. Tu imajo važno vlogo tudi starši, čeprav na žalost še vedno pade nanje precejšnji del denarnih skrbi (sofinanciranje smučarskih in

(Nadaljevanje na strani 37)

prizadete osebe v slovenski književnosti

Pred nekaj leti je v Našem zborniku izhajala serija literarnih besedil, ki obravnavajo duševno prizadete osebe.

Avtorji teh del, slovenski pisatelji, so skušali v svojih delih na različne načine obravnavati to tematiko. Zanimiva je ta tematika in tudi poučna. Zato smo se odločili, da po seriji teh literarnih besedil podamo v Našem zborniku v več nadaljevanjih pregled v luči razvoja slovenske literature, ki je pogosto omenjala v različnih situacijah in delih različno prizadete osebe, vredne naše pozornosti in zanimanja.

UVODNE MISLI

O prizadetih osebah v naši literaturi je bilo v naši literarni kritiki in literarni zgodovini še sorazmerno malo povedanega. Ker so ti liki navzoči in so sestavni del naše literature, je prav, da pišemo tudi o njih, saj so pretresljivi kriki naše književnosti in hkrati klici k lepšim človeškim odnosom in medsebojnemu razumevanju med ljudmi. V tej želji sem izoblikoval to študijo, ki naj bi zajela upodabljanje takih likov v starejši slovenski književnosti, nadalje v Cankarjevem delu in v dobi med obema vojnama. Mogoče bi bilo zajeti tudi našo povojno literarno dejavnost.

I.

O problemu prizadetih oseb v slovenskem slovstvú, ki tako globoko zadeva sleherno človeško srce, bi se dalo na široko govoriti. Morda bi iz naše literature sodili, da je problem pravzaprav postal bolj aktualen šele v Cankarjevem umetniškem delu. To pa bi bila očitna zmota. Duševno in telesno prizadeti ljudje so bili »predmet« zanimanja in opisovanja že prav od začetkov človekovega književnega delovanja, še posebno v svetovni literaturi. Niso pa bili enako prikazani, obrazloženi v posameznih obdobjih, pri posameznih pisateljih, pesnikih in znanstvenikih.

Kdo naj bo ravnodušen ob tragičnih opisih pri Homerju, kjer so nekateri gigantski liki iz grške zgodovine prikazani že od rojstva kot od usode zaznamovani. Ali ni bil to širok družbeni problem že tedaj? Ali se ni družba, in to visoko omikana družba, že v antiki zarekla proti telesno šibkejšim, ko jih je izpostavljala v gorah nemočne, da bi se jih tako iznebila? Ali ni spet v isti dobi veljal telesno ali duševno pohabljeni človek tudi za zaznamovanega od samega božanstva? Jasno je, da so problem različni narodi in ljudstva različno pojmovali in tudi različno reševali. Koga ne ganejo slepi pevci – trubadurji v srednjem veku, koga tudi ne pohabljeni vojaki v raznih obdobjih človeške zgodovine, ki so morali beračiti za svoj vsakdanji kruh. Tudi kasneje, po antični dobi, se pisatelji in pesniki zelo radi ukvarjajo v svojih delih s telesno ali duševno prizadetimi ljudmi: s slepimi, gluhimi, vedenjsko motenimi, invalidi s kako organsko okvaro, slaboumnimi in vzgojno zanemarjenimi ljudmi. To pa zaradi tega, ker je njihov svet, četudi zdravemu človeku večkrat zaprt in zaklenjen, toliko bolj zanimiv, kolikor bolj poskuša zdrav človek doumeti bolečino duševno ali telesno prizadetega. Saj se že celo normalno razvita osebnost in človekova veličina izpreminjata v času, kakor je dobro rekel veliki pisatelj Gogolj Annenkovu v Rimu leta 1841: . . . »jaz imam vsak dan drugačen

obraz, včasih celo v enem dnevu nekoliko čisto različnih izrazov«. In vendar je bil pred svojo smrtjo sam eden tistih, ki jim je težko in naporno življenje skazilo zdravo podobo. Nepozabni so liki duševno in telesno prizadetih oseb v Shakespearovih tragedijah, kjer se človeška resničnost mnogokrat meša s prividi in utvaro, z mrakom duha, telesno prizadetostjo in z zlom. Neprestano so sveži taki liki tudi v delih avtorjev kasnejših dob, npr. nepozabna podoba Miškina v Idiotu, delu F. M. Dostojevskega, ki so ga po načinu pisanja in upodobitve izrednih oseb imenovali tudi »Shakespeare blaznice«. V taki luči lahko gledamo tudi življenje težko telesno prizadetega velikega francoskega slikarja Toulousa Lautreca. Pa kaj bi brskali po svetovni literaturi, ko je v naši domači literaturi dosti gradiva za preučevanje teh oseb že vse od nekako sredine 19. stoletja.

V naši starejši literaturi kaj kmalu naletimo pri pisateljih romantičnega realizma na opisovanje duševno ali telesno prizadetih oseb. Pri **Jenku** je značilna podoba vaškega fanta, ki se duševno in telesno nikakor ne more razviti v pravo zrelo osebnost. Že njegovo ime samo (Tilka) odkriva njegovo boječo in čudaško naravo. Fant je bil vaški posebnež s precejšnjim manjvrednostnim občutjem, ki ga spremlja tudi ob ponesrečeni ženitvi. Pesnik Jenko nam je upodobil tudi lik zanimivega, a čudaškega vaškega učitelja v znanem delu Jeprški učitelj. **Josip Jurčič** nam je prikazal celo galerijo takih podob iz vaškega življenja, pa tudi iz življenja graščinskih ljudi. Trajne vrednosti so njegove podobe desetega brata Martinka, čudaškega Krjavlja, grbastega Petra v Juriju Kozjaku; tudi žalostni lik blazne nesrečne Vide v delu Lepa Vida nas presune. Jurčičevo slikanje takih značajev in oseb je seveda še zelo enostransko. Premalo je v teh značajih psihološke dovršenosti, karakternih lastnosti, ki bi še bolj približale njegove osebe tudi zahtevnejšemu bralcu. Zakonitosti, ki jih opažamo tudi pri duševno zaostali, bolni osebi ali pri na kakršenkoli način prizadeti osebi, terjajo od pisatelja nemalo znanja, uglajene pripovedne tehnike in tudi doslednosti pri opisovanju hibe določene osebe. To je v veliki meri zaslutil njegov kritik Fran Levstik, ki je Jurčiču očital predvsem pomanjkljivosti v risanju značajev in v resničnosti značajev. Vendar Jurčiča opravičuje za tako opisovanje vrsta utemeljenih razlogov, npr. slabo raziskan psihopatološki koncept človekove duševnosti v tisti dobi, Jurčičeva folkloristično obarvana snov, ki pa daje zelo pestro sliko vnanjega življenja njegovih likov, Jurčičeva izredna moč v slikanju podeželskih ljudi itd. Tako je, bi lahko rekli, zunanji okvir ali slika duševno zaostale ali duševno prizadete osebe nadomestila tisti bogati notranji svet, ki so ga pisatelji – psihološki realisti – doumeli precej globlje.

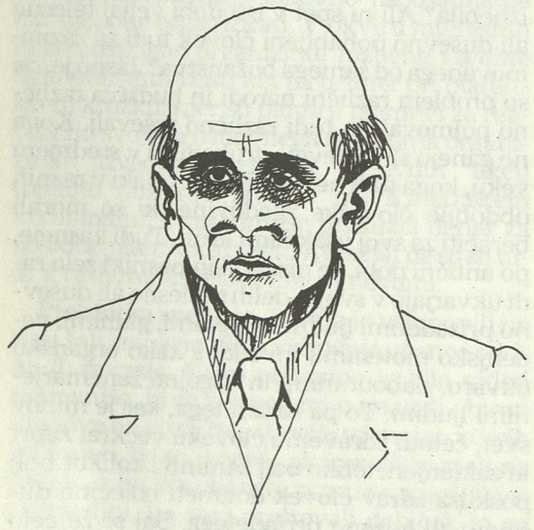

I. Cankar: »Stari Znoj«

Tudi drugi naši pisatelji te dobe so skušali prikazati take osebe. V **Erjavčevih** Huzarjih na Polici najdemo prevarano Dorico, ki nenehno blede o ženinu in poroki, pri **Mencigerjevem** Abadonu se vtapljamo v blodnje junaka Samorada, potem ko mu maščevalni ciganček zbudi bolno misel. Dosti raznih blodenj srečamo tudi v utopično vzgojni Moji hoji na Triglav. Pri **Tavčarju** zasledimo razmeroma precej prizadetih oseb;

manj v razvojni fazi njihove bolezni same, več pa tistih, ki so prizadete zaradi nenadno težke življenjske situacije. V Ivanu Slavlju (Saldernov sin), v Otoku in Strugi (umobolna Zora), v povesti »Vita vitae meae« (monumentalna podoba starega luteranca Čudeta) se Tavčar ukvarja z izrazito takimi osebami, ki jih težka življenjska situacija privede do čudaškega vedenja ali blaznosti. V Šarevčevi Meti vidimo tragično podobo dokončnega propada človekove osebnosti, ko se Metina že itak krhka telesna konstitucija zgrudi v strahu pred tragično perspektivo življenja. Grozotna je tudi slika temačne osebnosti bivšega visoškega gospodarja Polikarpa Khalana, ki je bolj podoben živali kot človeku.

Duševno neuravnovešenost zasledimo tudi v delih različnih drugih pisateljev. Pri Janku **Kersniku** nas prepričljivo prevzame njegova podoba božjastnega Planjavca v zgodbi Kmetska smrt. Sodimo, da toliko prepričljivosti ni vnesel v opisovanje takih oseb noben slovenski pisatelj do Cankarja. Planjavec je podoba človeka, ki ga duševna bolezen neprestano muči in ki ga končno tudi pogubi. Sama geneza razvoja te bolezni je razmeroma skopa (pri Kersniku). Šele druga faza je naslikana precej bolj prepričljivo. Kdor je opazoval epileptičen napad, ga lahko zelo živo podoživlja ob napadu starega Planjavca. Po napadu epilepsije nam pisatelj naslika v nekaj potezah tisto težko duševno in telesno utrujenost takega bolnika, ki pa se pri Planjavcu meša še s težkimi telesnimi ranami, dobljenimi v ognju. Tako je zaključna podoba tega pretresljivega dogodka resnično tragična. S to podobo nam je Kersnik dal naravnost klasičen primer opisa samega napada in njegovih hudih posledic. S tragičnimi liki nas seznanja v precejšnji meri tudi zanimivo umetniško delo Zofke **Kvedrove;** tudi tu najdemo npr. v Hanki primer zloma osebnosti, ki povzroči nadvse tragičen konec.

Že samo površen pregled naše starejše literature do Cankarja nam odkrije resnico, da so naši pisatelji v svojih delih razmeroma radi segali na področje duševno ali telesno iznakaženih. Ne samo to, da so pisatelji romantičnega realizma take like s pridom uporabljali pri opisovanju nenavadnih in skrivnostnih zgodb, temveč so jih tudi vsaj deloma že skušali slikati v povezavi z neko realnejšo življenjsko situacijo. Seveda je bilo to storjeno še zelo skromno in včasih neprepričljivo. V opisovanju takih oseb je veliko duševnih iztirjenj zaradi ljubezenskih konfliktov, dosti je v delu starejših pisateljev duševno omejenih oseb, ki so kot »božji ljudje« v opisih našega podeželskega življenja skorajda nepogrešljivi. Glede življenjskega okolja upodobljenih oseb, moremo reči, da so to ljudje iz različnih slojev in družbenih plasti, ki jih je življenje potisnilo na stopnjo prizadetega človeka. Pisatelji starejše dobe nam torej dajejo v svojem delu bolj deskriptivno podobo prizadete osebe, ki se v njihovem delu preprosto kaže le na zunaj, pogrešamo pa pri njih analize, poteka bolezni in neredko tudi sinteze duševnega stanja kakega junaka. Njihov prehod na opredelitve duševnega stanja nekega junaka je izredno nagel in pogosto neprepričljiv. Še sama diagnoza je prav zaradi tega zelo težka, ako bi seveda gledali te junake samo s stroge znanstvene strani. Jasno je, da bi bilo to tudi zgrešeno. Tudi pri opisih telesno pohabljenih (ljudi z organsko okvaro) najdemo pogosto precej skromne opise. Ponekod nam pisatelj v zvezi z junakovo telesno hibo prikaže tudi njegovo duševno iztirjenost kot posledico ali vsaj del vzroka za takšno negativno človekovo stran (npr. v Tržačanu lik sadista in brezvestneža Vrbarjevega Matevža). Prav tako je skušal Jurčič dati grbastemu Petru tudi znamenje moralno negativnega človeka. Tako črno-belo slikanje seveda ne more biti v skladu z resnico. Podobnih primerov bi lahko našteli samo pri pisatelju Tavčarju nekaj. Pozitivno ohranja svojo duševno veličino le redkokdo izmed telesno prizadetih (npr. šepasti Tinče v delu V Zali). To nam da misliti, da je tudi starejša psihopatologija iskala vzroke za nenormalna stanja bolnikov v neki moralni zavesti človeka samega. Zastopnik take teorije je bil psihiater Heinroth (1773–1843). Moderna znanost se je seveda kritično izrekla proti takim in podobnim ugotovitvam. Res je, da so že stari Grki videli v povezavi zdrave telesne in duševne človekove podobe ideal človeka. Res je tudi, da zunanje pomanjkljivosti in defektnosti le do neke mere vplivajo na človekovo notranjo podobo. Nikakor pa ne moremo trditi, da so nekateri kompleksi

manjvrednosti že lahko vzrok umobolnosti in težkih duševnih stanj ali pa moralnih iztirjenosti človeka samega. Prav zaradi tega ne moremo zameriti nekaterim starejšim pisateljem tovrstnega odklona od današnje eksperimentalne znanosti, saj so bili v resnici le otroci dobe. Zato so tudi opisovali tako, kot se jim je kaka oseba kazala – včasih s primesjo romantičnega pogleda, včasih že bolj s kritičnim očesom zdravega realizma ali kasneje z naturalistično tehniko slikanja.

(se nadaljuje)

Bogo Jakopič
ilustrirala Marija Smolej

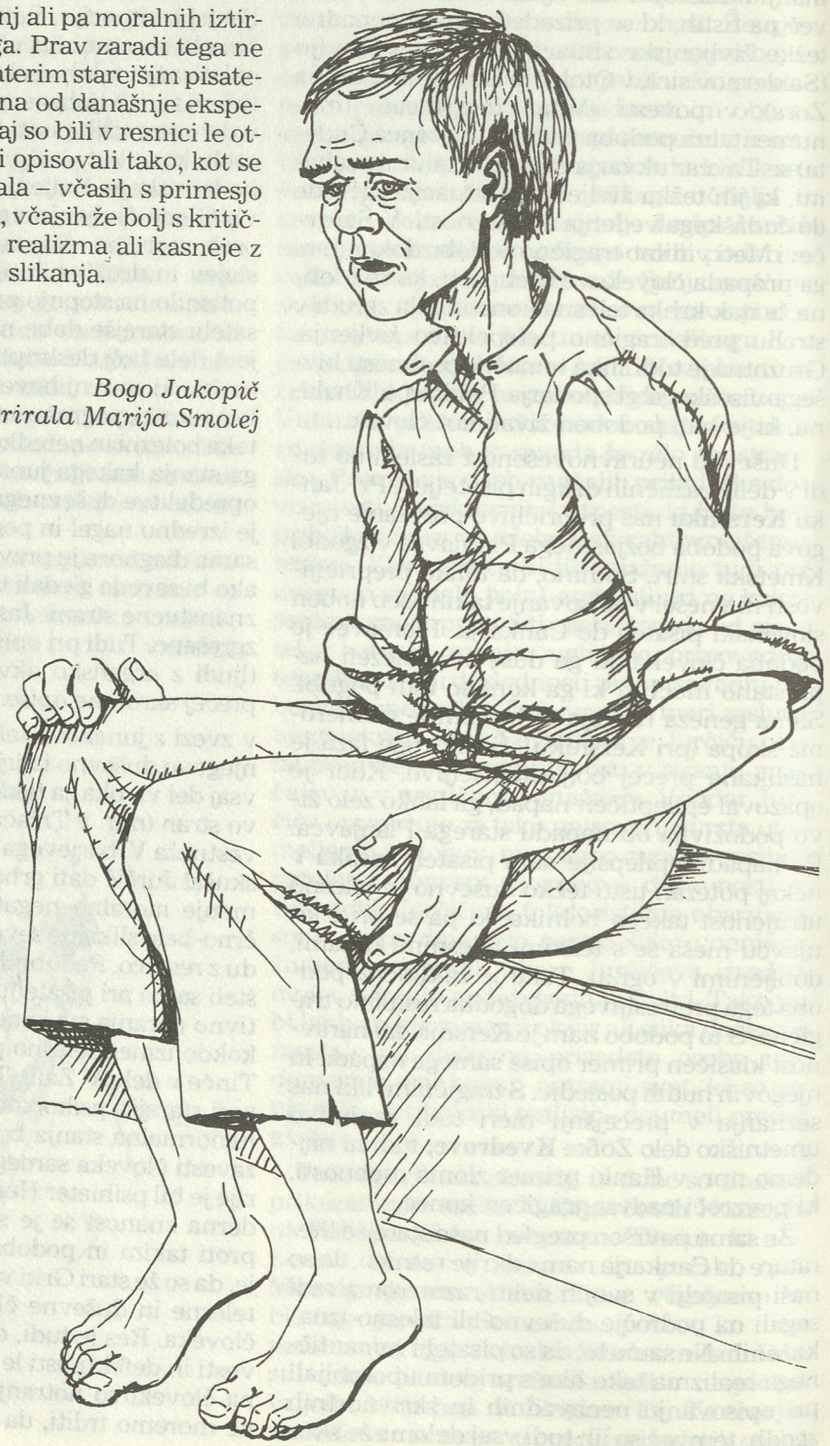

I. Cankar: »Martinc«

plavalnih tečajev). Pri tem ne smemo pozabiti pomoči združenega dela in nekaterih interesnih skupnosti.

Proizvodno in družbeno koristno delo je sedaj natančno načrtovano, vsaka razredna skupnost pa v ta program vnaša dela, ki so za razvoj otroka na določeni stopnji najbolj primerna. Tako razvijamo delovne navade, pravilen odnos do vseh vrst dela, pomagamo obrtnikom ali združenemu delu, delamo za pionirsko zadrugo. Rezultati dela imajo tudi finančni učinek, saj pridobimo sredstva za izlete in vplivamo na ceno šolske prehrane.

Delovna praksa sedmošolcev in osmošolcev je bila v začetku leta vprašljiva, a ne zaradi omejenih možnosti vključevanja v delovne organizacije in k obrtnikom, pač pa zaradi neurejenega zavarovanja učencev na delovni praksi. Poudariti moramo, da je združeno delo naše učence sprejelo z razumevanjem, saj so znani kot dobri in disciplinirani učenci – praktikanti in kot vestni delavci. Na srečo smo problem zavarovanja rešili, tako da bo delovna praksa v zadovoljstvo vseh nemoteno organizirana.

Laže duševno prizadeti učenec ima specifično mesto v naši družbi, po drugi strani pa je enakovreden član te družbe. To mesto pa mu lahko omogočijo le šola, starši in družba s tesnim medsebojnim sodelovanjem. Mislim, da nam je v osnovni šoli Minka Namestnik Sonja v Slovenski Bistrici uspelo najti pravi stik. Lahko pa trdim, da je bilo potrebno ogromno truda, iskanj in prodornosti celotnega kolektiva in vsakega posameznika. Seveda še nismo zadovoljni, delali in izboljševali bomo svoje delo še naprej v korist našega otroka.

Metka Javernik

KAJ SO REKLI O PRAKSI

- *me veseli, ni se treba učiti, malo se odpočiješ. Rad delam.*
- *raje hodim v službo kot v šolo*
- *bojim se, kako me bodo sprejeli delavci*
- *veselim se je, ker bom videl, kako je v tovarni*
- *je dobra in jedli smo dobro malico. Radi bi še šli.*

PIONIRSKA ZADRUGA

Ustanavljanje pionirskih zadrug po šolah je zelo velikega pomena. Zadruge so zelo primerna oblika seznanja učencev z delom. Oblikujejo mu pravilen odnos do dela, delovnih sredstev, do spoštovanja dela in človeka. Razvijajo tudi smisel za kolektivno delo, solidarnost in prijateljstvo.

Ob preselitvi v novo šolo smo tudi v Domžalah dobili ustrezne možnosti za delo v pionirski zadrugi. Sklenili smo, da bomo ustanovili šolsko pionirsko zadrugo. Seznanili smo se z delom nekaterih uspešno delujočih zadrug. Z delom smo tudi sami takoj začeli. Ni bilo težko pridobiti učence za ureditev šolske okolice. Želeli smo čimveč zelenja okoli šole.

Odločili smo se tudi za delo v sadovnjaku. Pri izbiri sadik nam je pomagal strokovnjak s kmetijskega zavoda Ljubljana, tov. MATJAŽ MALEŽIČ. Pomagali so nam tudi s strokovnimi nasveti. Pokazali so nam pravilen način obrezovanja. Sedaj skrbimo za sadovnjak sami.

Odločili smo se tudi za delo na vrtu. Najprej smo morali urediti zemljo. Pri delu so so-

delovali vsi učenci, saj je bilo treba pobrati ogromno kamenja. Potem smo pripravili setveni načrt in si razdelili delo po razredih in oddelkih. Vključeni so bili vsi razredi in oddelki delovnega usposabljanja.

Višji razredi so prelopatili zemljo in jo pripravili za nadaljnjo obdelavo. Vsak razred je dobil gredico in jo po svoje uredil. V oddelku I. stopnje so vzgojili paradižnikove sadike in jih kasneje posadili na vrtu, kjer so zelo lepo uspevale. Oddelka II. in III. stopnje sta posadila rože in fižol. Upoštevali smo celo nasvete biovrtnarjev. Vso pomlad je bilo na vrtu zelo živahno. Učenci so pod vodstvom tovarišic skrbeli za gredice, pleli, po potrebi zalivali in kmalu smo imeli za malico solato, pridelano na šolskem vrtu. Ni ga bilo večjega veselja!

V prihodnje se bomo morda odločili še za kako drugo področje delovanja pionirske zadruge. Teh področij je veliko, možnosti za delo tudi. Morda bomo gojili zdravilne rastline in jih kasneje prodali.

Visla Popovič

GOSPODINJSTVO

Hodim v 8. razred. Najbolj všeč mi je gospodinjstvo, ki ga imamo ob ponedeljkih. Razdelili smo se v dve skupini. V petek nam tovariš pove, kaj bomo kuhali. Včasih prinesemo živila od doma, včasih pa jih kupimo. Če jih moramo kupiti, prinesemo denar v ponedeljek.

Ko imamo gospodinjstvo, gremo v 7. razred, kjer je kuhinjski kotiček. Najprej se pogovorimo, kako bomo kuhali. Potem vsak naredi nekaj, pomaga nam pa tudi tovariš. Ko je jed pripravljena, gremo jest. Včasih povabimo tudi katero izmed tovarišic. Potem pomijemo posodo, pospravimo in gremo domov.

Gospodinjstvo mi je zato všeč, ker lahko pojemo, kar skuhamo, da nismo lačni, ko pridemo domov.

Irena Kolar
OŠ dr. Ljudevita Pivka
Ptuj

PLANINSKA DEJAVNOST NA NAŠI ŠOLI

Načelo »nazaj k naravi« smo na naši šoli v Domžalah resno vzeli in okrog 30 učencev se je s srcem oklenilo planinske dejavnosti.

Program zajema štiri enodnevne izlete in planinsko šolo, ki smo jo v februarju končali. Jeseni smo »zlezli« na Limbarsko goro in Šmarno goro, spomladi pa se bomo spoprijeli z Lubnikom in Storžičem. V okviru šolskega delovnega plana bomo prehodili še del Poti spominov NOB Domžale. Udeležili pa se bomo tudi pohoda na Rašico.

Tovariš Peter, ki je vodil planinsko šolo, je nad našimi planinci navdušen. Tako je utrjena vez med našo sekcijo in Planinskim društvom Mengeš, ki nam rado nudi vso pomoč.

Ne dá se opisati veselega razpoloženja na naših izletih. Sprostimo se, globlje se spoznamo, učenci pa spoznavajo tudi ožje in širše okolje, utrjujejo zdrave medsebojne odnose in pričnо dojemati pomen neokrnjene narave za naše zdravje in počutje. Na izletih se šalimo, pojemo, snemamo, o svojih vtisih pa seznanjamo učence-neplanince preko oglasne deske. Pred nami je še ena naloga: obveščati starše, da bi pomagali pri vzgoji na tem področju in tudi sami začutili potrebo po gibanju v naravi.

Dragica Langerholc

Na tej šoli mi ni lepo, ker me vsi zafrkavajo.

Uroš

iz naših društev in ustanov

ŠOLA SKOZI ČAS

(Trideset let prizadevanj za dobro naših otrok)

Brskam po šolski kroniki, kjer je opisana vsa dolga pot razvoja naše šole. Obračam stran za stranjo in ob prebiranju obujam spomine na dogodke, ki so imeli največji vpliv na razvoj šole. Pred očmi se mi zvrstijo učenci, ki so prihajali, z nami živeli in odšli – se osamosvojili, zaživeli svoje življenje. V mislih sem pri svojih nekdanjih sodelavcih, ki so skupaj z nami delili uspehe in neuspehe dela z našimi otroki, pa so zaradi teh ali onih razlogov odšli na druga delovna mesta. Skupaj smo gradili od temeljev naprej:

3. novembra 1964 zaznamujemo uradni začetek organiziranega dela s populacijo otrok, ki so bili v redni osnovni šoli izrazito neuspešni. 8 otrok je zbrala v posebni oddelek tov. Lucija Jankovič; oddelek je bil priključen osnovni šoli Krško, deloval pa je v prostorih VVO Krško. Po dveh letih so bili trije oddelki, 3 tovarišice, prostori pa v t. i. »samskem bloku« na Vidmu.

Prva leta so bila težka; ne samo, da ni bilo nobenih pogojev za delo, tudi osveščenost okolja in staršev je bila zelo slaba. Tov. Jankovičeva je opravila nič koliko obiskov po vaseh in zaselkih ter prepričevala starše o pomenu vključitve prizadetega otroka v šolo, kjer bo uspešen.

Napori so rodili sadove. Šola je rasla tako po številu učencev kot učiteljev. Tako je v šol. letu 1970/71 imela 8 oddelkov z 81 učenci, ki jih je vzgajalo in izobraževalo 8 pedagoških delavcev. Vsi smo bili mladi, neizkušeni, večina študentje defektologije na pedagoški akademiji, vendar z veliko volje do dela. Z vso strokovnostjo in velikim posluhom za delo z duševno prizadetimi otroki nas je usmerjala tov. Jankovičeva, ki je bila vodja oddelka oz. od leta 1971 ravnateljica šole. Pomoč in razumevanje smo našli tudi pri takratnem ravnatelju osnovne šole Krško, tov. Slavku Smerdelu. Leta 1971 smo dobili v uporabo staro osnovno šolo na Vidmu in postali samostojna posebna šola. Čeprav je bila stavba stara, dotrajana, smo je bili veseli skoraj kot nove; dobili smo svoje prostore in obljubo, da bomo stavbo adaptirali in dogradili za potrebe posebne šole.

Ob 10. obletnici smrti dr. Mihajla Rostoharja, junija 1976. leta, je šola v spomin na velikega rojaka dobila ime Posebna osnovna šola dr. Mihajla Rostoharja, naslednje leto pa Osnovna šola dr. Mihajla Rostoharja.

Leta 1974 sem prevzela vodenje šole, ker se je tov. Jankovičeva preselila v Ljubljano. Imeli smo že 98 učencev. Delo je bilo utečeno, širili smo interesne dejavnosti, skrbeli za šolski vrt in sadovnjak.

V naslednjih letih smo šolo temeljito preuredili – vgradili nova okna, centralno napeljavo, obnovili fasado. Tudi kadrovsko se je šola okrepila; ne samo, da so nekdanji študenti postali dobri specialni pedagogi, zapo-

slili smo tudi socialno delavko, logopeda in profesorja telesne vzgoje. Odprli smo oddelek delovnega usposabljanja za teže duševno prizadete. Naš cilj je bil razviti dejavnosti tako, da bodo učenci maksimalno razvili svoje sposobnosti, da bodo kasneje čimbolj samostojno delali in živeli. Razvijali smo timsko delo, strokovna skupina je pripravljala individualne plane usposabljanja, vso skrb smo posvečali poklicnemu usposabljanju učencev.

Zavedali smo se, da se mora šola odpreti navzven, v širše okolje, če hočemo doseči vse cilje. Zato smo prirejali razstave izdelkov, pisali v časopise in revije, sodelovali na prireditvah, natečajih, tekmovanjih, izdajali svoje glasilo, se vključevali v družbenopolitično dejavnost na občinski ravni in delali v društvih, predvsem v Društvu za pomoč duševno prizadetim in DPM. Za sodelovanje smo pridobili nekatere delovne organizacije kot so Labod, Agrokombinat, TES, Celuloza. S strokovno in materialno pomočjo Agrokombinata smo uredili ob šoli sodoben nasad jablan. Čebelarsko društvo Krško pa je pomagalo pri postavitvi čebelnjaka.

Šola je prerasla v popolno osnovno šolo s prilagojenim programom, ki je z dobrimi kadri vsako leto širila svoje programe in jih kvalitetno izvajala.

Vsa ta leta, ko smo delali izpit na področju posebnega šolstva v občini Krško, smo si želeli, da bi dobili ustrezne prostore za delo z duševno prizadetimi otroki. Ta želja se nam je končno uresničila. Šolsko leto 1986/87 smo začeli v preurejeni in dozidani šoli, letošnje leto pa smo dokončali tudi telovadnico. Z novo šolo nismo pridobili le boljših pogojev za delo, pridobili smo veliko več – toplo in varno okolje za naše učence.

Prehojena je bila dolga, težka pot. Ogromno napora je bilo vloženega v ta razvoj. Mislimo, da smo postavili trden temelj nadaljnjemu razvoju posebnega šolstva v naši občini.

Tega temelja nismo postavili delavci šole sami. Ob strani so nam stali mnogi ljudje, ki so znali prisluhniti našim željam, da bi zadostili potrebam naših učencev pri šolanju in usposabljanju za samostojno življenje.

Hilda Božič, ravnateljica

PIONIRSKA IN MLADINSKA ORGANIZACIJA POVEZUJETA ŠOLO Z OKOLJEM

Oglašamo se pionirji osnovne šole Olge Avbelj iz Domžal. Radi bi povedali kaj o sebi, o naši šoli in našem življenju.

Pred približno tremi leti smo dobili novo šolo na Rodici pri Domžalah. Prej smo hodili na Homec, vasico med Kamnikom in Domžalami. Tam smo imeli pouk v stari, razpadajoči stavbi, ki nikakor ni izpolnjevala pogojev za normalno delo v šoli. Poleti je bilo vseeno zelo lepo, ker je bilo vseokrog polno zelenja, travnikov in lep razgled na Kamniške Alpe pa vse do Julijcev, pozimi pa je bilo mrzlo; vroče je bilo samo kurjaču, ki je neprestano nalagal v peč, da bi nas in tovarišice »odtajal«. Zelo smo si želeli, da bi dobili novo šolo, in ob neomajnem prizadevanju naše ravnateljice in vseh, ki so poznali naše težave, smo uspeli.

Zdaj imamo veliko, svetlo, moderno šolo z veliko telovadnico, o kakršni smo prej le sanjali, moderno kuhinjo, nad katero pa naša kuharica vseeno ni preveč navdušena; pravi, da bi morala pripravljati malico Kraševka, ki je vajena burje. Naši razredi so prav zanimivi: namesto štirih sten jim imajo pet, stranišča pa so pravi labirinti in tako ozka, da moramo na vsake toliko časa nekateri na »enemonsko prehrano« v strahu, da se preveč ne zredimo.

Imamo tri učne delavnice. Pri tovarišici Ivanki spoznavamo tekstil, pri tovarišu Tonetu pa spoznavamo lastnosti lesa in kovine teoretično, še rajši pa praktično. V svoji zbirki imamo cele makete vlakovnih kompozicij, jadralna letala in jadrnice, ki so tako velike, kot smo mi. Z motornimi čolni se udeležujemo tekmovanj v občinskem in republiškem merilu. Menimo, da smo lahko upravičeno ponosni na svoje uvrstitve, ker smo bili že dvakrat prvi v občini in na sedmem mestu v republiki. Všeč nam je učno stanovanje. Zanj lepo skrbimo in ga urejamo; kopalnica mora biti vedno brezhibna, najljubši pa nam je kuhinjski del s tremi delovnimi površinami (štedilnik, delovni pult, pomivalno korito z odcejalnikom), na katerih kuhamo, pečemo in pripravljamo hrano tako, da je prijetna za želodec in oči. Spodaj, v pritličju, pa je prijazna tovarišica »golopedka«, tako jo namreč imenujemo tisti, ki hodijo k njej na korekcijo govora, trije oddelki delovnega usposabljanja in razvojni oddelek. Vsi oddelki imajo atrije z ljubkim lesenim vlakom in polno zelenja. V desnem delu pritličja »domuje« šolska pionirska knjižnica, kamor nas tovarišica Joži »zvablja« s tako lepim pripovedovanjem o knjigah in njihovih junakih, da kar zaživijo z nami razni Kljukci, Pedenjpedi, Piki Jakobi . . . V okviru knjižnice imamo še dvakrat tedensko pravljični krožek, kar je prava poslastica za »ta male« na šoli. In da ne pozabimo: imamo čisto svojo zobozdravstveno ambulanto. Joj, groza! boste rekli. Pa da ne boste mislili, da nas zobozdravnica s svedrom v roki lovi po šoli; sami zelo radi in redno prihajamo k njej ali pa ona k nam, ko nam kar v razredu želira zobe. Med sabo tudi tekmujemo v čiščenju zob in imamo čisto vsi dobro urejeno zobovje. Pred šolo imamo lep park z rondojem in klopcami, za šolo pa je igrišče z igrali in travnikom, po katerem tekamo, se lovimo in valjamo in merimo svoje moči. Imamo tudi svoj vrt. Sami vzgajamo sadike in skrbimo, da bo pridelek čim večji in lepši.

V šolo prihajamo učenci od vsepovsod. Domžalska občina je namreč zelo velika in zajema še moravško dolino in dolino Črnega grabna. Vozimo se s šolskim kombijem in šolskim avtobusom, redki pa prihajajo v šolo peš. Vse interesne dejavnosti se morajo prilagoditi našemu »voznemu redu«. Kljub tem težavam pa se na šoli odvijajo različne dejavnosti, v katere se radi vključujemo ali po zanimanju ali po sposobnostih. Veselimo se športnih dnevov, ki jih »naša« Bronka prav imenitno pripravi, ne pozabi tudi na ljubitelje namiznega tenisa, pozimi na smučarje in ljubitelje izraznega plesa in atletike. Obiskujemo še strelski krožek, hodimo k pevskemu zboru, prometnemu krožku; tam se nam zdi zanimivo, lepo, predvsem pa koristno. Usposobili se bomo za vožnjo s kolesom, znali se bomo orientirati v prometu, tisti najbolj spretni pa bodo odšli na občinsko tekmovanje in upamo, da uspešno – kot ponavadi – zastopali našo šolo (bili smo že tudi prvi). Udeležujemo se različnih likovnih natečajev, od časa do časa pošljemo svoje likovne in literarne prispevke v lokalni časopis in pripravljamo tudi lutkovne predstave.

Vse te dejavnosti pa so seveda v tesni povezavi s pionirsko in mladinsko organizacijo na šoli, ki uspešno delata in sta pobudnika različnih akcij: od zbiranja starega papirja, jeseni kostanja, do očiščevalnih akcij itd. Mladinska organizacija pripravlja aktualna predavanja za višje razrede, na katera povabi predstavnike z občine in strokovnjake z različnih področij. Z zani-

manjem smo poslušali predavanja o AIDS, o narkomaniji in mladoletniškem prestopništvu, o odnosih med spoloma. Srečali smo se že z Jelko Reichmanovo, Janezom Bitencem, Nikom Goršičem, Miranom Čanakom, s pantomimikom Kubancem Andresom Valdesom. Večkrat nas obiščejo tudi borci in nam pripovedujejo o svojem življenju med NOB. Pogosto obiskujemo gledališke predstave v Mladinskem gledališču, Kulturnici in Lutkovnem gledališču. Ne smemo pa pozabiti tudi Planinske organizacije, v katero se vsako leto vključi več učencev. Navdušeni smo zlasti nad pohodi; prav zanimiva je bila tudi planinska šola, v kateri smo spoznali popolno opremo planinca, zvedeli za primerno obnašanje v gorah in se naučili predvsem, kako naj varujemo našo zaenkrat še zeleno naravo.

Vsako leto gredo učenci 7. in 8. razredov na delovno prakso v bližnje delovne organizacije. Tako bo tudi letos, čeprav je v začetku leta kazalo, da prakse ne bo. Na praksi se seznanimo z delom in tudi z možnostmi, ki jih imamo za zaposlitev po končanem šolanju. Marsikdo se prav takrat odloči, da bo šolanje nadaljeval. Vsako leto odide v srednje šole s skrajšanim programom nekaj naših učencev. Ponosni smo na tiste v Škofji Loki (lesarji), Kamniku (agroživilci), Kočevju (kovinarji, tekstilci), v Ljubljani, na vse naše natakarje, kuharje, slaščičarje in celo prodajalce.

Na prakso pa gredo tudi mladostniki iz oddelkov za delovno usposabljanje. Presrečni so in ponosni in kar malce »važni«, ko postanejo delavci. Povabi jih vsako leto INCE iz Mengša, da se tudi oni spoznajo z delom, ki ga bodo opravljali po končanem usposabljanju. Navdušeno pripovedujejo, da »delajo« za avione: v vrečke dajejo sol, poper, sladkor, pribor in mali avionček namenjene potnikom v spomin.

Upamo, da smo vam prikazali naše bogato življenje, vsaj vse bistveno, dogaja pa se seveda še marsikaj lepega.

Pionirji OŠ Olge Avbelj
z mentoricama pionirske in
mladinske organizacije
Stanko Razpotnik in Danico Ujc

POMEMBNO JE SODELOVATI!

Ko smo se leta 1984. preselili iz stare šole v Homcu v novo stavbo v Domžale, smo se bali, da bomo sami. Zmotili smo se! Našli smo prijatelje. Društvo invalidov v občini Domžale nas je povabilo na izlet v Bistro, k izviru Ljubljanice in na Vrhniko; mi pa smo izpolnili njihove želje. V središču našega mesta smo skupaj z njimi razstavili tehnične in likovne izdelke. V program ob odprtju razstave smo vpletli pevske in recitatorske točke. Bilo je mnogo strahu in treme, a je uspelo!

Sodelovanje je steklo. Hiteli smo izdelovati novoletne voščilnice in nekajkrat ponovili razstave.

Še večkrat smo se skupaj odpravili na izlet z avtobusom: v slovensko metropolo, na Gorenjsko v Begunje, Drago, Vrbo; pa čez Černivec v gornjesavinjsko dolino v Gornji grad. Prijazne tovarišice iz tamkajšnje osnovne šole so nam z učenci pripravile prisrčen sprejem, bogat kulturni program in izčrpno predstavitev svojega kraja. Hvala jim!

Približal se je mednarodni teden invalidov. Društvo invalidov Domžale je povabilo na srečanje 540 invalidov vseh starosti in kategorij. Kulturni program so skoraj v celoti zapolnili naši šoli.

Gledalci v dvorani so nas nagradili z navdušenim ploskanjem in nam s tem zbudili še večjo samozavest. Številne čestitke, pohvale in zahvale občanov, ki so bile po prireditvi objavljene v Občinskem poročevalcu, pa so nam nov vir moči za naše delo vnaprej. Zdaj se dogovarjamo o novih oblikah sodelovanja.

Stanka Kač

NAŠI TABORNIKI

Izteka se že skoraj drugo leto, kar se je pod streho Odreda mlinskih kamnov Radomlje ustanovil taborniški vod, katerega sestavljajo duševno in telesno prizadete odrasle osebe. Osnovni program dela v vodu je bil sestavljen s pomočjo centra za varstvo in usposabljanje invalidnih oseb Mengeš in uprave Odreda mlinskih kamnov Radomlje. Začetni načrti so bili kar precej zahtevni, vendar danes ugotavljamo, da so bili v celoti uresničeni.

Časovno si sledijo takole:
- obisk v tednu poletov v Planici,
- obisk mesta Ljubljane (ogled mesta, tržnice, Maximarketa, muzeja revolucije),
- pohodi po poteh NOB občine Domžale (celotno pot so že končali),
- desetdnevno taborjenje v Bohinju (vsi prvič pod šotorskim platnom),
- delovne akcije za zbiranje sredstev za osebno opremo in kritje stroškov akcij,
- organizacija piknika za starše,
- akcija zbiranja papirja,
- dvodnevni izlet na Štajersko, v Prekmurje in Prlekijo,
- enodnevni izlet z letalom v Split,
- obisk Kamniške Bistrice in Velike planine,
- enotedensko letovanje v Posočju (obisk tudi Benečije in Vidma v Italiji),
- obisk hokejske tekme,
- druge akcije (krmljenje ptic, sestanki voda, novoletna čajanka, praznovanje rojstnih dnevov . . .).

Celoten program ima namen spoznavanje naravnega in urbanega okolja ter življenja v njem, življenja tabornikov pod platneno streho, varovanja okolja, medsebojno spoznavanje, vzgojo in rekreacijo.

Vse to suhoparno naštevanje akcij in programov pa ne more naslikati veselja in sreče, ki ga lahko beremo na obrazu slehernega udeleženca. Ti odrasli ljudje so po duši otroci in prav po otroško se jim svetijo oči in žarijo lica ob prvi vožnji z letalom, ob zaključku dneva z glasbo in plesom ali ob prešernem petju ob tabornem ognju. Marsikomu od njih je bil ta ali oni izlet, pohod ali piknik nepozaben, čeprav v preprosti duši novi vtisi hitro zbrišejo prejšnjega.

Da pa smo lahko uspešno realizirali tako obširen načrt, se moramo ob tej priliki iskreno zahvaliti upravi Odreda mlinskih kamnov Radomlje, Invalidskega centra Mengeš, letalskemu prevozniku ADRIA AIRWAYS iz Ljubljane, turistični agenciji KOMPAS, ki je z veliko razumevanja prisluhnila našim, včasih malce nenavadnim željam in potrebam glede na specifičnost udeležencev. Posebna zahvala gre akademskemu slikarju ČRTOMIRU FRELIHU, ki je sodeloval kot sponzor izleta v Split in letovanja v Posočju, saj bi brez njegove pomoči akciji finančno težko izpeljali. Zahvaljujemo se tudi ostalim, ki so nam moralno in materialno pomagali.

Želimo si še mnogo uspelih akcij, ta kratki zapis pa naj bo spodbuda, da bi se tudi v drugih okoljih znali bolj približati telesno in duševno prizadetim. Ti ljudje so del nas, ne moremo in ne smemo jih odrivati iz življenja. Vredno jih je bolj spoznati, zaradi nas samih in tudi zaradi iskrice sreče v njihovih očeh.

D. Š.

HABILITACIJSKO TERAPEVTSKA KOLONIJA IN ŠOLA ZA STARŠE STRUNJAN 1987

Mariborsko društvo za cerebralno paralizo je že drugo leto zapored organiziralo v zdravilišču Svoboda v Strunjanu habilitacijsko terapevtsko kolonijo in šolo za starše, za otroke s cerebralno paralizo in njihove starše. Z izvajanjem tega programa smo se aktivno vključili v skupni slovenski program usposabljanja oseb s cerebralno paralizo Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije.

Osnovni pogoj za uspešno izvajanje zastavljenega programa v koloniji je zadostno število usposobljenih terapevtov, ki jih je pa povsod premalo. S pomočjo zdravstvenega doma Maribor, razvojnih oddelkov v vrtcih in centra za korekcijo govora in sluha smo uspeli pridobiti za delo v koloniji tri nevrofizioterapevtke in štiri specialne pedagoginje-logopedinje. Tako smo lahko oblikovali tri terapevtske pare (nevrofizioterapevt – specialni pedagog-logoped). Vsak terapevtski par naj bi dnevno obravnaval skupino sedmih pacientov s spremljevalci. Mi smo to obremenitev malo presegli.

Izbiro udeležencev kolonije je opravil strokovni tim centra za otroke z motnjami v razvoju pod vodstvom dr. Dovnikove in dr. Flakusove ob sodelovanju nevrofizioterapevtk. Kolonije se je udeležilo 23 otrok s cerebralno paralizo v starosti od 1 leta pa do 23 let. Večina, 19 otrok, je bila stara od 1 do 7 let. Trije mladostniki so bili stari od 16 do 23 let. Dva od teh živita v zavodu v Dornavi. Ena mati z otrokom je zapustila kolonijo takoj po prihodu. Za varstvo malega otroka, ki ga je imela s seboj fizioterapevtka, smo vzeli s seboj na stroške društva še eno mamico z majhnim otrokom. Tudi ta otrok je bil vključen v obravnavo zaradi znamenj cerebralne paralize. Skupno je bilo v koloniji 57 ljudi: otrok s cerebralno paralizo, spremljevalcev, terapevtov in varuška.

S seboj smo pripeljali tudi terapevtske pripomočke, kot so valji, žoge, pripomočke za specialno pedagoško in logopedsko delo, igrače, video kamero s priborom, diaprojektor in fotografsko opremo. Sproti smo kupovali manjkajoči didaktični material, kot so se pokazale potrebe.

Osnovni program dejavnosti v koloniji je obsegal dnevno obravnavo pri nevrofizioterapevtu (45 minut), pri specialnem pedagogu-logopedu (45 minut), kopanje v bazenu s toplo morsko vodo, skupinske aktivnosti za otroke in starše, šolo za starše in skupinsko dinamiko za starše.

Terapevtsko delo se je pričelo ob 7,30 in je z opoldansko prekinitvijo trajalo za nekatere terapevtke do 16. ure. Popoldne so bile aktivnosti v bazenu, kjer so prav tako sodelovale terapevtke. Sledile so skupne igrice za otroke in starše ob sodelovanju logopedinj. Zvečer ob 20. uri je bila vodena skupinska dinamika za starše. Sledile so še družabnosti v manjših skupinah.

Zdravilišče Svoboda v Strunjanu nudi dobre možnosti za izvedbo kolonije in dober bivalni standard. Je brez arhitektonskih ovir z lepo urejenim okoljem, parkom, plažo, pokritim bazenom in posebnim oddelkom za fizioterapijo s telovadnico. Vsi prostori v hotelu in zunanji objekti so dostopni z vozičkom. Klima je zelo ugodna. Z namestitvijo v tem objektu smo dosegli, da so bili udeleženci kolonije razbremenjeni vsakdanjih domačih opravil in skrbi. Tako so se lahko v celoti posvetili dejavnostim v koloniji. Tudi sprememba okolja in klime je vplivala ugodno. Uprava hotela je dobro sodelovala z nami in ugodila vsem našim željam.

Fizioterapijo smo izvajali v zimskem vrtu pred bazenom. Vse tri fizioterapevtke so delale skupaj v istem prostoru, vendar vsaka zase s svojim pacientom. Tako so lahko neprestano sodelovale med seboj in se dopolnjevale pri svojem delu. Skozi velika okna so jih pri delu opazovali tudi drugi gostje zdravilišča. Tako je bilo njihovo delo »javno« in je bilo svojevrstno osveščanje javnosti.

Specialne pedagoginje-logopedinje so imele vsaka svojo sobo za delo. Ena je gostovala v laboratoriju ob ambulanti, dve pa sta bili v hotelskih sobah. Ti dve sobi smo v popoldanskem času in v času predavanj ter skupinskih aktivnosti uporabljali za vrtec. En dan so terapevtski pari delali skupaj, tako da so logopedinje videle, kakšne prijeme uporabljajo fizioterapevtke in kakšne položaje naj uporabljajo pri posameznih otrocih pri svojem delu.

Terapevtke so bile zelo obremenjene. Svoje delo so opravljale vestno in s pravo predanostjo. Zanj zaslužijo naše polno priznanje in zahvalo.

V okviru šole za starše je dr. Dovnikova govorila o splošni problematiki cerebralne paralize s posebnim poudarkom na nevarnostih epilepsije in o kirurških posegih na kolkih v okviru procesa usposabljanja. To predavanje je bilo popestreno s predvajanjem diapozitivov. Prof. Douganova je obravnavala temo o čustvenem razvoju otroka s cerebralno paralizo in o odnosu starši – otrok. Udeleženci so bili razdeljeni v dve skupini, ki sta se pri predavanjih menjavali. Skupno smo imeli štiri predavanja, ki so trajala nekaj več kot osem ur. Fizioterapevtka Majda Beničeva je predstavila in razložila Halvigovo metodo učenja plavanja, nato pa smo ob pomoči terapevtk izvajali praktične vaje v bazenu ves čas trajanja kolonije. En otrok je v času kolonije samostojno splaval, dva sta bila tik pred tem, nekaj pa jih je splavalo na hrbtu tako, da so lebdeli v vodi. Med njimi tudi 17-letna deklica z močnimi kontrakturami, ki je drugače v zavodu. Dva otroka, ki sta splavala na hrbtu, sta se tega učila že v Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani.

Večino dejavnosti smo posneli na video in diapozitive. Tako bo na voljo bogat slikovni material, ki bo tudi v bodoče omogočil primerjave. Ni dovolj, da takšne dejavnosti poznamo samo udeleženci in strokovnjaki, ampak jih moramo prikazati tudi širši javnosti.

Skupinska dinamika za starše je bila čisto nova dejavnost. Zvečer smo se dobivali v telovadnici. Ta program je vodil mag. Prosnik. V glavnem smo želeli najti obliko in način, kako pokazati staršem, da se sprostijo, se znebe napetosti in neugodnih čustev, kako naj se odpro navzven in komunicirajo s svetom okoli sebe in spoznajo, da imajo tudi oni pravico do lastnega življenja in zadovoljstva. Po mojem obremenjeni in zagrenjeni starši svojo vlogo staršev in ko-terapevtov opravljajo slabo. Skupinska dinamika je imela šest srečanj.

V koloniji smo imeli dva skupna sestanka z vsemi udeleženci. Vsakokrat smo objavili delovni načrt za tisti teden, objavili smo razporede in urnike in se dogovorili za skupne interesne dejavnosti. V času skupnih aktivnosti je deloval otroški vrtec.

Na skupnem sestanku je bila na kratko predstavljena dejavnost društva za cerebralno paralizo. Zainteresirane smo povabili k sodelovanju v naših programih. Predvajali so nam tudi video posnetke iz podobne kolonije v Novigradu in posnetke iz Strunjana.

Potekale so tudi skupne družabne aktivnosti. 24. oktobra smo pripravili na pobudo Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije ogled in prikaz dejavnosti naše kolonije v okviru skupnega republiškega programa. Prišli so predstavniki puljskega društva, predstavnica Zveze, predstavnica dolenjskega društva iz Novega mesta in strokovni delavci ter predstavniki našega društva.

Žal ni bilo predstavnikov drugih slovenskih društev, čeprav jih je Zveza povabila. Kljub temu je bil razgovor zelo živahen in ploden. Predstavitev smo poživili s predvajanjem diapozitivov in video posnetkov.

Ob koncu kolonije so imeli otroci zaključni večer. Svečani govornik je bil Luka Prosnik. Sledila je torta presenečenja s svečkami in nato ples za vse. Otroci so dobili majhne spominke, ki so jih izdelali sami. Bilo je prav zabavno in prijetno. Naslednji večer smo skupno proslavili zaključek kolonije še starši.

Ves čas kolonije je deloval sistem ustnega obveščanja in oglasna deska, kjer smo objavili dnevne razporede dejavnosti. V prostoru pred recepcijo smo v drugem tednu odprli razstavo slik in izdelkov udeležencev kolonije.

Kolonija je trajala 14 dni. Od tega je bilo 12 delovnih dni. Le sobotni popoldnevi in nedelje so bile proste. Zaradi obsega programa in načina dela je bila kolonija za vse udeležence zelo naporna. Posebno terapevtke so bile silno obremenjene. Tudi po organizacijski plati

je bilo delo zahtevno, saj je zahtevalo obsežne predpriprave od zagotovitve programa, izvajalcev programa, prostorov, do sredstev ipd.

Vodja in organizator je moral biti stalno na voljo, da so vse stvari gladko potekale. Če upoštevamo dvanajst delovnih dni in da je bil vsak dan vsak udeleženec s cerebralno paralizo deležen najmanj štirih organiziranih aktivnosti (22 otrok) in vsak od staršev dveh organiziranih aktivnosti, smo v času kolonije izvedli 1584 posamičnih aktivnosti. Če prištejemo še predavanja šole za starše in prenos znanja, pa jih je bilo še dosti več.

Menim, da smo zastavljeni program izvedli v celoti in kvalitetno.

Za konec pa citiram še nagovor, ki ga je imel na zaključni zabavi mali Luka Prosnik.

»Dragi starši in otroci!

Minevajo prijetni dnevi v zdravilišču Strunjan.

Tukaj so se starši predvsem posvetili vam otrokom.

Fizioterapevti se trudijo, da naredijo telovadbo prijetno.

Tudi z logopedinjo je zabavno.

V bazenu smo že prave ribe.

Radi bi še kdaj prišli.

Živel Strunjan 1987!«

Predsednik društva
in vodja kolonije
Taras Poljanec

KDO VARČUJE

Zlatko varčuje v šolski hranilnici. Moj brat varčuje za parcelo. Čebele med prihranijo za zimo, da ne bi bile pozimi lačne. Lastovice si naberejo veliko maščobe, da lahko odletijo v toplejše kraje. Zlatko pobira tudi staro železo, da ga proda.

Varčujemo lahko vsi. Z varčevanjem lahko uresničimo svoje želje.

Dušan Benedik,
OŠ dr. Ljudevita Pivka
Ptuj

NOVOLETNO SREČANJE

Društvo za pomoč duševno prizadetim občine Gornja Radgona je ob novem letu povabilo na novoletno praznovanje odrasle težko duševno prizadete v občini. Udeležencem so pripravili kratek program učenci OŠ s prilagojenim programom. Darila jim je razdelil dedek Mraz s svojim spremstvom. Bili so tudi pogoščeni.

Tudi varovancem DPP je društvo prispevalo novoletne paketiče.

Društvo se je tudi letos spomnilo težko duševno prizadetih občanov, ki so v zavodskem varstvu. Tako smo jih obiskali v socialnih zavodih na Tratah, v Hrastovcu, Dornavi in Lukavcih. Zaželeli smo jim srečno novo leto in jim izročili skromne paketiče.

Ne bi dobro opravili dolžnosti ob vstopu v novo leto, če ne bi obiskali na domovih tistih težko duševno prizadetih, ki so priklenjeni na dom. Bilo jih je enajst. Med njimi smo letos obiskali tudi sedem predšolskih otrok. Pri starših teh otrok smo bili toplo sprejeti. Ob tej priliki smo jih povabili v članstvo društva, ki jim bo pomagalo pri reševanju njihovih težav.

Marija Muhič

Jaz varčujem tako, da nosim denar v banko. Veverica nosi lešnike v brlog. Mamica varčuje, da ne porabi vsega plina. Jaz varčujem, da ne poškodujem pohištva. Varčujem tudi pri obleki.

Boštjan Kamenšek
OŠ dr. Ljudevita Pivka
Ptuj

po Jugoslaviji in svetu

SKRB ZA OTROKE Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU NA TRŽAŠKEM

Sekcija za delo z duševno prizadetimi otroki in mladostniki pri Društvu defektologov Slovenije je v letu 1987 načrtovala vzpostavitev strokovnih stikov z delavci, ki se na Tržaškem in Goriškem ukvarjajo s problematiko skrbi za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Dogovorili smo se, naj bi v skupini predstavnikov sekcije sodelovali zastopniki pedagoške akademije, zavoda za šolstvo, Zveze društev za pomoč duševno prizadetim, izvajalskih organizacij in izvršnega odbora sekcije. Prvo od načrtovanih srečanj je bilo 14. januarja 1988 v Trstu. Gostje slovenskega socio-pedagoškega inštituta v Trstu smo bili: dr. Ante Kotar, Silva Grilanc, Amalija Gartner, Majda Končar, Aljoša Vodnik, Darko Opara in Nadja Šumenjak.

Uvodni razgovor o sistemu skrbi za slovenske otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju na Tržaškem so nam gostitelji pripravili v prostorih slovenskega sociopedagoškega inštituta v Trstu. Osnovno predstavitev je opravil dr. Danilo Sedmak, sodelovali sta še dve delavki inštituta (logopedinja, socialna delavka), vzgojiteljica iz dijaškega doma in tov. Stanka Čuk kot predstavnica Sklada Mitje Čuka.

Zakon, ki ureja to področje, izvira še iz leta 1934 in je v svojih določilih precej nejasen, meglen. Podrobnejša navodila običajno prinašajo razni dekreti in cirkularji. Tako imenovani »zakon o integraciji« iz leta 1977 (zakon št. 517) določa, da je osnovna šola za vse otroke obvezna, na podlagi tega zakona je prepovedano odpirati nove specialne ustanove, polagoma ukinjajo že obstoječe. Da bi bilo mogoče uresničiti to zahtevo, je potrebno vsakemu otroku omogočiti, da se izobražuje po programu, ustreznem njegovih sposobnostim. Za ustrezno oblikovanje takih programov na podlagi ocene otrokovih sposobnosti je potrebno zagotoviti delovanje psihopedagoške službe.

Na tej osnovi je bil pred šestimi leti ustanovljen slovenski socio-pedagoški inštitut. V njem delajo: psiholog, logoped, tri socialne delavke; kot konzulenti sodelujejo še pedopsihiater, otorinolaringolog, psihoterapevt – psihoanalitik; potrebovali bi še pedagoga in psihoterapevta, specializiranega za psihomotoriko.

Inštitut obiskujejo družine z otroki, ki imajo težave; otroci so stari do 18 let. Pripominjajo, da psihične motnje obravnava otroška psihiatrija. Na inštitutu izvajajo psihodiagnostično delo, psihoterapijo (v klasičnem smislu) in skupinsko delo s starši. Diagnostična obravnava je klasična, otroka pregledajo različni strokovnjaki (psiholog, logoped, socialni delavec . . .).

O otroku vodijo interno dokumentacijo in dokumentacijo, namenjeno drugim službam – zaradi uveljavljanja otrokovih pravic. Če je

otrok prepoznan kot hendikepiran, ima pravico do spremljevalca, do negovalke (če je telesno prizadet) in do pomožne učiteljice. Negovalke so v rednem delovnem razmerju, spremljevalci pa delajo pogodbeno (do 24 ur tedensko) in zato se jim ne šteje pokojninska doba, niso zavarovani ipd., kar je resna ovira pri pridobivanju delavcev za to delo, in je zato fluktuacija med njimi velika. Zahtevnost dela spremljevalcev, ki so pravzaprav most med otrokovo družino in šolo ter širšim okoljem, je velika, delo zahteva vsestransko usposobljenega in iznajdljivega človeka. Otroka napotijo lahko na inštitut različne ustanove ali posamezniki (starši, šola, drugi). Ob diagnozi napravijo tudi terapevtski program, v oblikovanje tega programa je vključena tudi razredna učiteljica, pomožna učiteljica in po potrebi tudi spremljevalec in negovalka. Ob oblikovanju in preverjanju tega programa se srečujejo strokovnjaki najmanj trikrat letno – na začetku, na sredini in na koncu vsakega šolskega leta. Upoštevajo tudi razmere v otrokovem okolju, njegovo predznanje; s tem želijo vsem otrokom omogočiti, da bi bili enako pripravljeni na vstop v svet.

Stvarno delo z otrokom je porazdeljeno na več izvajalcev: medicinsko terapijo izvajajo v ustrezni bolnišnici, psihoterapijo na inštitutu, izobraževanje v osnovni šoli, socioterapijo v dijaškem domu, za dejavnosti v prostem času pa skrbi Sklad Mitje Čuka. Inštitut uporablja tudi usluge raznih drugih specializiranih služb oziroma ustanov (na primer za motorično prizadete, za slepe . . .), saj imajo že tako več specialistov, kot jih sicer oblasti priznajo – ker so pač manjšina.

Ob vseh navedenih, s pozitivnimi predpisi določenih ugodnostih za otroke, pa se v praksi poraja kar precej problemov.

Skladno z zakonom naj bi bil individualni načrt oblikovan timsko, vendar se to dejansko ne izvaja ne v italijanskih ne v slovenskih šolah.

Učitelj ima pravico, da se otroku odpove. To se dogaja, saj so učitelji ob teh otrocih pogosto popolnoma nemočni, ker nimajo nobenih informacij (tudi na učiteljišču jih ne dobijo) o tej problematiki.

V vsej provinci je le šest slovenskih pomožnih učiteljic. Njihovo usposabljanje poteka preko tečajev, ki pa so le informativni.

Problem je tudi sodelovanje med razredno in pomožno učiteljico, niso se mogli dogovoriti, ali naj pomožna učiteljica dela z otrokom v matičnem razredu ali zunaj njega.

Finančna sredstva za vzgojnoizobraževalni program v glavnem niso vprašljiva, zatakne pa se, če je otrok tako prizadet, da se ne more vključiti v ta program. V tem primeru namreč oblikujejo zanj socialni program, pri zagotavljanju finančnih sredstev za pomožnega učitelja pa je v takih primerih oblast izredno skopa.

Didaktično ravnateljstvo je doslej zaposlilo šele enega psihopedagoga (za italijanske šole, za slovenske šole ga še ni).

Za razumevanje take vrste integracije, kot jo zagovarjajo naši sobesedniki, pa je potrebno poznati tudi nekatere objektivne razmere v italijanskem šolstvu. Kar samo se ponuja vprašanje: Koliko otrok pa je v oddelku? Za naše razmere kar utopično – v italijanskih oddelkih je do 25 učencev, če so med njimi tudi prizadeti otroci, pa le do 20; v slovenskih oddelkih tega števila ne dosežejo, najštevilčnejši oddelki imajo po 15 učencev, pogosto pa je le pet, šest učencev. V obvezni šoli je ocenjevanje samo opisno.

Tako kot pri nas in še mnogokje v svetu se srečujejo tudi s problemom poznavanja potreb in možnosti prizadetih oseb v širšem okolju. Zgodnje vključevanje prizadetih otrok v vse dejavnosti skupaj z drugimi otroki naj bi pripomoglo tudi k ozaveščanju in sprejemanju teh oseb v njihovem običajnem življenjskem okolju. Pravijo, da so tu uspehi že vidni in tudi spodbudni. Še vedno pa je težko delo s starši prizadetih otrok. Skušajo jih razbremeniti z različnimi oblikami pomoči, ki jih prikazuje tudi ta zapis.

Po končanem pouku gredo otroci v dijaški dom. Slovenski dijaški dom v Trstu vključuje otroke od šestega leta pa do vključno univerze. Nekateri otroci so v domu samo popoldne in po 16. uri odidejo domov, drugi pa ostanejo preko noči. Prizadete otroke v glavnem pripeljejo v dom spremljevalci, ki tu tudi ostanejo z otroki in se skupaj z vzgojitelji vključujejo v izvajanje vseh dejavnosti dóma.

Otroci dobijo v domu kosilo, ob 15. uri imajo učno uro. Vmes imajo še dvakrat tedensko telovadbo, plavanje, korektivno gimnastiko. Razen tega izvajajo v domu še glasbene animacije, otroci se urijo v ročnih spretnostih, pripravijo ples.

Za otroke s specifičnimi učnimi težavami organizirajo dodatne vaje, za otroke z drugimi motnjami specialni pedagog izvaja specialno pomoč. Za otroke z adolescentnimi težavami so tudi začeli izvajati posebno pomoč (Janez Bečaj s filozofske fakultete v Ljubljani).

Razen tega izvedejo vsako leto še letovanje – poletno kolonijo (v Brkinih; za otroke do 10 let, za starejše otroke) in zimovanje (v Gorjah pri Bledu); prirejajo razne izlete.

Med poletnimi počitnicami organizirajo poletne centre (v nekaterih občinah na prostovoljni, v drugih na polprostovoljni bazi). V te centre se prizadeti otroci lahko vključujejo brezplačno. Vsak prizadet otrok ima pravico do vključitve v vsaj eno kolonijo in še v poletni center. Tako naj bi bili starši prizadetih otrok v času, ko nimajo dopustov, otroci pa so že na počitnicah, v čim večji meri razbremenjeni skrbi za svojega otroka.

Prepričani so, da tako različne možnosti vključevanja v vse organizirane dejavnosti skupaj z drugimi otroki pomembno pripomorejo k boljšemu počutju prizadetih otrok in da je vzdušje v takih mešanih skupinah povsem drugačno, bolj naravno kot pa v skupinah, kjer se družijo samo prizadeti otroci. Brž ko pri otroku opazijo motenost, začno z njim delati sredi običajnega socialnega okolja, da bi se tako ognili raznim stereotipom.

Sklad Mitje Čuka so ustanovili starši, ki so sami izkusili nesrečo družin s prizadetim otrokom, z namenom, da bi druge družine ne bile prisiljene živeti enakega življenja. Gibanje je kritično do psihopedagoške službe. Ker ni vezano na institucionalni sistem, je v svoji dejavnosti neodvisno.

Sklad je bil ustanovljen z namenom, da bi zapolnil vrzeli v šolanju prizadetih otrok; po nastanku psihopedagoške službe pa je prevzel drugačno vlogo – usmeril se je predvsem v prosti čas, v sporadične pomoči. Že pred štirimi leti je od psihopedagoškega inštituta prevzel organizacijo poletnega centra. V ta center se vključuje do 60 otrok s svojimi spremljevalci. Poletni centri izredno spodbujajo mobilizacijo otrok in okolja.

Problem pa je, da se nekateri starši še ne vključujejo v nobeno dejavnost.

V preteklem letu so pridobili prostore, v katerih nameravajo urediti »zaposlitveno vzgojni center« za mladostnike (po končanem šolanju). Načrt so že predstavili občini in zdaj čakajo na odločitev oblasti. V tem centru naj bi mladostnike usposobili za opravljanje preprostih del. Podoben center že deluje v občini Devin-Nabrežina, v Trstu pa naj bi začel delo spomladi. Prizadeti mladostniki dobivajo invalidnino.

Vrzel v sistemu skrbi za prizadete osebe pomeni tudi dejstvo, da so delodajalci skladno z zakonskimi predpisi dolžni na določeno število delavcev zaposliti invalidno osebo, določilo pa ne zajema prizadetih oseb.

Ugotavljamo, da so razmere v izobraževanju in na drugih področjih skrbi za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju na Tržaškem močno različne od razmer pri nas. Kljub načeloma velikemu navdušenju za popolno socialno integracijo teh otrok še niso uspeli zagotoviti vsega, kar je za to potrebno. Predvsem pa je velik primanjkljaj na področju usposobljenosti delavcev, ki sodelujejo v izobraževanju teh otrok, in pri skrbi za odrasle prizadete osebe, še posebno za tiste, ki ne morejo živeti v krogu svoje družine.

Aljoša Vodnik

V KNJIŽNICI

Zelo rada imam knjigo. Odločila sem se, da bom šla v knjižnico po knjigo. Knjižničarka mi je izbrala knjigo. Knjige so zložene na policah. Razvrščene so po različnih vsebinah in oštevilčene.

Dobila sem knjigo, se zahvalila knjižničarki in se odpravila domov. V knjižnici je lepo, če dobim zaželeno knjigo.

Ob kulturnem dnevu smo si učenci ogledali razstavo knjig.

Mojca
OŠ Borisa Kidriča Ajdovščina – enota s prilagojenim programom

ALI GROZI DUŠEVNO PRIZADETIM IN TELESNIM INVALIDOM, DA JIH BOMO ODRINILI?

Na posvetovanju Nove tehnologije in rehabilitacija, ki je bilo v začetku novembra 1987 v Heidelbergu v Zvezni republiki Nemčiji, je okrog 600 strokovnjakov s področja znanosti in gospodarstva, predstavnikov političnega življenja, rehabilitacijskih ustanov in društev razpravljalo predvsem o uvajanju novih tehnoloških postopkov na področju dela. Čutiti je bilo veliko zaskrbljenost, le odrešilnega recepta ni bilo od nikoder.

Posredujemo vam povzetek članka Ursule Schenk iz časnika Frankfurter Allgemeine Zeitung. Članek nam je ljubeznivo posredoval France Škrbec iz Ljubljane.

Po besedah državnega sekretarja ministrstva za socialne zadeve pri deželni vladi Baden-Württemberg, Hermanna Mühlbeyerja, delavec v invalidskem vozičku prav tako lahko upravlja računalniško vodene stroje kot popolnoma zdravi. Kjer postaneta telesna moč in gibljivost manj pomembni, pridobijo na pomenu intelektualne zmožnosti pri delu z raznimi novimi stroji in to bi lahko prineslo telesnim invalidom nove možnosti za zaposlitev.

Očitno je, da je zaradi tehnološke preobrazbe prišlo do preobilice delovnih mest. Vendar pa je ostalo sporno in neodgovorjeno vprašanje, ali ta proces vodi k zmanjšanju obstoječih delovnih mest v celoti, ali pa z odpiranjem novih delovnih mest drugje pride do izravnave števila delovnih mest ali celo do povečanja. Mnogi predavatelji v Heidelbergu so bili enotnega mnenja, da se zahteve po višji strokovni usposobljenosti delavcev zaradi prestrukturiranja povečujejo, kar lahko pomeni veliko nevarnost za duševno prizadete, predvsem laže duševno prizadete. O tem, kako bi bili kos tej nevarnosti, pa je razprava le nakazala začetne smernice in še to bolj mimogrede.

Predsednik zveznega urada za delo, Heinrich Franke, se je zavzel za čimširše uvajanje novih tehnoloških postopkov v gospodarstvu in upravi. Država in družba bi morali vsa svoja prizadevanja usmerjati tako, da bi ustvarili čimveč tehniško zahtevnih in v bodočnost naravnanih delovnih mest. Po njegovem mnenju uvajanje novih tehnoloških postopkov ni povzročilo današnje brezposelnosti. Kriza na delovnem tržišču je prvenstveno posledica nezadostne gospodarske rasti in porasta osebnega pridobitništva. Uvajanje novih tehnoloških postopkov bi lahko, če bi le-te izvajali na družbeno sprejemljivi ravni, prineslo nove »namestitvene možnosti«. V tem pa vidi Franke prav za prizadete dobre priložnosti, seveda pa bi bile te možnosti v glavnem dostopne le poklicno usposobljenim.

Spričo velikega pomena poklicne usposobljenosti je položaj brezposelnih pri teže prizadetih zaskrbljujoč. 54,6 % teže prizadetih nima zaključene poklicne izobrazbe. Tudi starostna struktura le-teh je zelo neugodna. 63 % od njih je starih 45 let ali celo več, zato bi bili poklicna usposobitev ali prešolanje zelo otežkočeni. Ključ do rešitve tega problema vidi Franke v poklicni usposobitvi. Zavzema se za čimširšo integracijo novih tehnik v poklicno usposabljanje in izreka vse priznanje prizadevanjem za poklicno usposabljanje odraslih laže duševno prizadetih. Hans Hofbauer z Instituta za delovno tržišče in izbiro poklicev (Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung) pri Zveznem uradu za delo opozarja na podatek, da ima 70 % oseb od vseh, ki imajo opraviti z novimi tehnikami, posebno poklicno izobrazbo. Od prizadetih, ki bi jih prešolali, bi jih imelo le 18 % posebno poklicno izobrazbo. V zvezi s prešolanjem teh laže duševno prizadetih bi bil problem v naslednjem: po eni strani zahteva, da poskrbijo za preusmeritev v tako imenovane poklice bodočnosti, po drugi strani pa zahteva po ustrezni kvalifikaciji, ki pa bi jo lahko pridobil le manjši del laže duševno prizadetih. Če pa teh laže duševno prizadetih ne bi bilo možno prešolati v tako imenovane poklice bodočnosti, obstaja nevarnost, da ne bodo našli zaposlitve ali pa da bodo v nekaj letih zopet brezposelni. Če pa bi te laže duševno prizadete preobremenjevali z učenjem, se lahko zgodi, da bodo odpovedali. Vsaka od obeh možnosti je po njegovem mnenju zelo tvegana, če upoštevamo statistične podatke.

Več odobravanja kot ostali predavatelji je bil deležen predavatelj nestrokovnjak, deželni škof evangeličanske cerkve v Badnu, prof. Klaus Engelhardt, ki je udeležencem razgrnil možne človeške in socialne posledice, ki bi jih prizadetim prineslo uvajanje novih tehnoloških postopkov. Vprašal je navzoče, kaj bi pomenilo za dostojanstvo prizadetega, če bi fizioterapevta nadomestil aparat. Osebni stik prav v navadnih vsakodnevnih situacijah je odraz medsebojnega spoštovanja. Poudaril je, da nadomestki, ki so tehnično vedno bolj izpopolnjeni, izravnavajo pomanjkljivosti, po drugi strani pa še bolj poudarjajo prizadetost. Svaril je pred tem, da bi prizadete ocenjevali samo na osnovi njihove storilnosti, hkrati pa je izrazil bojazen, da nove tehnike lahko privedejo do hierarhije med samimi prizadetimi. Te nove tehnike bi pogosto uporabljali na delovnih področjih, ki že doslej zavzemajo velik delež tudi v delavnicah za duševno prizadete, torej bi mogle ogroziti njihova delovna mesta. Vprašal se je tudi, ali ne bi bili ti ljudje s tem še bolj potisnjeni na rob družbe in ali ne bo v nevarnosti družbena strpnost – ta osnova medčloveških odnosov.

Večji del razprave je od tu dalje prevevala skrb za tiste prizadete, ki bi zaradi tehnološke preobrazbe »padli skozi« in ne bi našli zaposlitve na prostem delovnem tržišču. Neki udeleženec je opozoril na to, da se položaj lahko zelo poslabša za tiste, ki morda dosežejo 70 % normalne storilnosti. Za teže prizadete, ki dosegajo še manjši učinek pri delu, so na voljo le delavnice pod posebnimi pogoji. Delazmožni telesni invalidi v invalidskih vozičkih ne predstavljajo problemske skupine, potrebno pa jim je poiskati ustrezne rešitve. Prve predloge so podali predavatelji in udeleženci tega zasedanja. Hamburški sociolog prof. Peter Runde, je v referatu izrazil mnenje, da je nujno dobro pretehtati bližnje družbene spremembe in se pripraviti na različne družbene odgovore. Po njegovem zdaj ni čas za razmišljanje samo o pozitivnih straneh »kvalifikacijske ofenzive« in velikih gospodarskih prednostih novih tehnik, temveč tudi o dramatičnih izgubah delovnih mest, razcepitvi delovnega tržišča in trajnega poslabšanja življenjskega položaja precejšnjega – delno delovno manj sposobnega – dela prebivalstva. Tega stanja se je treba polno zavedati in razmisliti o možnih rešitvah.

Politični cilj se mora glasiti: delo za vse. Da bi ga uresničili, bi bilo treba uvajati »Policy Mix« in se nikakor ne zanašati samo na delovno tržišče ali demografski razvoj. Po Rundejevem mnenju mora biti sestavni del takšne politike pospeševanje manjših in srednje velikih obratov v regionalnem oziroma lokalnem obsegu kakor tudi izgradnja socialnopolitičnih uslug – konkretno predvsem v okviru »drugega« delovnega tržišča. To bi bila delovna mesta, subvencionirana od države.

Na zasedanju v Heidelbergu je bilo slišati tudi mnenje, da ne bo mogoče ravnati po načelu »rehabilitacija namesto invalidske pokojnine« in da bo treba to načelo nadomestiti z »rehabilitacija in invalidska pokojnina«. Osnova tem razmišljanjem je misel, da so mnogi duševno prizadeti le delno delovno sposobni, zato bi njihovo nagrajevanje morali dopolniti z dodatnimi nadomestnimi viri. Predlagano je bilo tudi, da bi izoblikovali bolj prožen program poklicnega usposabljanja v okviru rehabilitacijskih centrov in sicer v obliki delnega ali občasnega usposabljanja. Od gospodarstva se pričakuje, da bo za prizadete odprlo delovna mesta, za katere bi se le-ti lahko usposabljali po posebnih vzgojnih programih, in državni sekretar Mühlbeyer je na začetku zasedanja napovedal, da bo dežela še naprej podpirala prizadevanja pri iskanju prilagojenih oblik usposabljanja za tiste, ki teže dojemajo, in tiste, ki so manj uspešni pri delu.

Barbara Schäfer, ministrica za socialne zadeve v Baden-Württembergu, sodi, da je naloga politike na področju rehabilitacije predvsem v tem, da obvaruje tiste prizadete, ki niso kos novim tehnikam, pred tem, da bi jih odrinili na stranski tir, in v zvezi s tem opozarja na možnost razcepitve med samimi prizadetimi.

Na zasedanju je bilo poudarjeno tudi mnenje, da rehabilitacija pomeni veliko več kot razvijanje poklicnega usposabljanja ali ponovne vključitve v delo. Ne da se preusmeriti vsakega petdesetletnika ali duševno prizadetega v drug poklic, vendar pa naj se vsakemu omogoči človeka dostojno življenje. Prav zaradi tehnološke preobrazbe rehabilitacija ne bi smela okrniti v tehnokratsko uslugo, temveč mora ostati v službi človeka. Tako je dejal na samem začet zasedanja Klaus Hekking, predsednik »Rehabilitation Heidelberg«, ki je organizirala zasedanje v sodelovanje s socialnim ministrstvom Baden–Württemberg.

V LIO SLOVENSKA BISTRICA

Bili smo v LIO Slovenska Bistrica. Ogledali smo si njihovo delo.

Najprej smo videli skladovnico hlodov. Hlode razžagajo na različne deske. Deske zložijo v skladovnice in jih posušijo. Iz njih izdelujejo palete in ladijski pod. Izdelujejo tudi škatle iz lepenke. Pri delu uporabljajo različne stroje: žage, tekoče trakove, viličarje, stroje za zabijanje žebljev, šivanje lepenke in rezanje lepenke. Delavci delajo hitro, pazljivo in natančno.

Izdelke prodajajo v domovini in tujini.

Učenci 5. a in 5. b razreda
osnovne šole Minka Namestnik-Sonja
Slovenska Bistrica

NA ŽAGI

V sredo smo imeli naravoslovni dan. Šli smo na žago. Šli smo čez dravski most na Zgornjo Hajdino. Ogledali smo si žago. Iz hlodov so žagali deske. Žagovino prodajajo kmetom. Iz Ptuja do Hajdine smo šli peš. Z žage smo prinesli kose lesa.

Robi Horvat
OŠ dr. Ljudevita Pivka,
Ptuj

ZANIMIVOSTI IZ RAZNIH DEŽEL

IRSKI PRIROČNIK

Irske organizacije izdajajo priročnike za usposabljanje prizadetih otrok v družini. Doslej so izšle naslednje izdaje: o pridobivanju navad v gospodinjstvu; o socialnih navadah; o delu v poljedelstvu; o osebnem življenju in razvoju. Načrtujejo še druge priročnike, ki so poljudno pisani, razdeljujejo pa jih brezplačno vsem, ki to želijo.

DELOVNI CENTRI NA JAPONSKEM

Na Japonskem so doslej ustanovili 800 centrov za profesionalno rehabilitacijo telesno prizadetih oseb, zdaj pa načrtujejo še ustanovitev okoli 1000 takih ustanov za mladino z duševno prizadetostjo. Ustanoviteljice so v glavnem prostovoljne organizacije, država pa materialno podpira njihovo delovanje. To je poseben tip zaščitnih delavnic, za katere bo v letu 1988 uveden enoten sistem koordinacije.

UVAJANJE SISTEMA KVOTE NA JAPONSKEM

Potem ko se je uvajanje sistema kvote izkazalo kot uspešno za telesno prizadete (zakonska obveznost vseh delodajalcev je, da sprejmejo 1,5–1,9 % invalidov glede na skupno število vseh zaposlenih), je zdaj sprejeta odločitev, da bo od aprila 1988 veljala ustrezna kvota tudi za vključevanje duševno prizadetih na delo. Predvidevajo, da bodo zajeli tiste, ki zdaj čakajo na prvo zaposlitev ali pa bodo v bodoče prihajali iz osnovnih šol.

TELEVIZIJSKI PROGRAM

V Veliki Britaniji je od leta 1986 uveden obvezen program o prizadetih, njihovih družinah in pripravi na življenje in delo pod naslovom Eden od štirih (ker je ugotovljeno, da je v vsaki četrti družini kak prizadet član). Reporterji na televiziji so sami invalidi. Po odličnem sprejemu teh oddaj pri gledalcih bodo v letu 1988 uvedli nove serije.

JAVNI TRANSPORT

Po sprejetju zakona, ki ga je leta 1986 podpisal predsednik Reagan, v ZDA pospešeno ustvarjajo razmere, da bi tudi težji invalidi mogli uporabljati vsa prevozna sredstva, začenši z glavnimi linijami. Najprej so to sprejele letalske družbe, ki olajšajo vstop v letalo in prevoz vsem vrstam invalidov s pomočjo osebja, ki je izurjeno, da pomaga prizadetim.

IZ LEBENSHILFE

Nova smer integracije

Eno največjih svetovnih združenj za pomoč osebam z duševno prizadetostjo Lebenshilfe, s sedežem v Marburgu, ZR Nemčija, je okrepilo svoje dejavnosti za hitrejšo in bolj učinkovito integracijo prizadetih različnih stopenj in starostnih skupin v družinsko, vzgojno, delovno in drugo življenjsko okolje po I. evropskem posvetovanju o normalizaciji, ki ga je to združenje organiziralo v sodelovanju z Mednarodno ligo društev za pomoč osebam z duševno prizadetostjo (iz Bruslja) konec leta 1985 v Hamburgu. Zaključki tega velikega posvetovanja so deležni različnih obravnav. Na tem posvetu je sodelovala tudi delegacija strokovnjakov iz naše države.

V zvezi s tem je tudi Lebenshilfe konec leta 1987 v Giessnu organizirala posvetovanje na temo: Integracija kot prioriteta družbene politike. Na tem posvetovanju je sodelovalo več kot 700 staršev (predvsem mlajših), strokovnjakov in drugih aktivistov iz vse države, ki so predstavljali 2/3 podružnic in ustanov Združenja. Obseg in pomen posvetovanja je viden tudi iz dejstva, da je delovalo 15 delovnih skupin, težišče pa je bilo na otrocih predšolske in šolske starosti, vključno s tistimi z večstransko prizadetostjo. Na osnovi izkušenj ZR Nemčije in drugih dežel ter novejših raziskav so bili nakazani novi modeli in tehnike. Zdaj se ne zastavlja več vprašanje, ali je treba prizadete otroke maksimalno integrirati z njihovimi vrstniki, temveč: kako to uresničevati. Kot je bilo rečeno: ta pristop ni pedagoški minus za prizadete, temveč pravočasna priprava za kasnejše vključevanje v vse skupine, seveda ob uporabi posebnih postopkov, kjer je to nujno.

V zaključkih posvetovanja je Lebenshilfe predvsem sama prevzela konkretne naloge, da bi to lahko zahtevala tudi od drugih struktur. Te nove pristope bomo skušali prikazati v eni od naslednjih številk Našega zbornika, ker jih je mogoče uporabljati tudi v naših razmerah in za naše potrebe, posebno v SR Sloveniji in SR Hrvatski, ki sta na tem področju najbolj razviti.

Novo priporočilo za starše

Kot piše časopis Fachdienste der Lebenshilfe (št. 3/3/87) je Konfederacija družinskih organizacij Evropske skupnosti (COFACE) pripravila novo izdajo Priporočil za zgodnje otroštvo. Gre za strokoven in popularen dokument za obravnavo prizadetih otrok od 0 do 3 let. Navodila so namenjena predvsem staršem, pa tudi strokovnjakom in obsegajo vse oblike usposabljanja teh otrok kot tudi vsebine, ki jih morajo člani družine spoznati v seminarskih in drugih oblikah strokovnega izpopolnjevanja.

Seminar o delavnicah

Centrala Lebenshilfe v Marburgu je od 27.–28. oktobra 1987 organizirala na svojem sedežu seminar za vodje in druge strokovnjake, ki delajo v kompleksu več sto delavnic raznih tipov v okviru tega združenja. Del delavnic pripravlja prizadete osebe (tiste z lažjo prizadetostjo) za delo, predvsem v zaščitnih delavnicah, večina delavnic pa je namenjena okupacijski terapiji in socializaciji prizadetih zmerne in težje stopnje. V referatih so bile

obravnavane aktualne teme:
– vpliv naglega tehničnega in tehnološkega razvoja na te delavnice;
– katere oblike prilagoditev orodja in strojev ter naprav so možne v okviru tega sistema Lebenshilfe;
– kako hitro omogočiti dokvalifikacijo strokovnjakov iz teh delavnic za uporabo inovacij;
– kako usmeriti ustanavljanje novih delavnic v cenenih objektih, toda s sodobno opremo;
– kako v vseh spremembah zagotoviti motivacijo delavcev in ustanov za stalno tehnično izpopolnjevanje ob ekonomsko uspešnem poslovanju za delovanje teh ustanov glede na potrebe bodočih uporabnikov, to pa so v vse večji meri prizadeti z dodatnimi motnjami.

POMEMBNA STROKOVNA SREČANJA

I. *V Jugoslaviji* so bila v letu 1987 naslednja srečanja, pomembna za problematiko in varstvo prizadetih:
1. Januarski dnevi defektologov (Zveza društev defektologov Srbije), z različnimi temami, od diagnostike do preskrbe prizadetih, Lovran, 25.–30. januar;
2. Posvetovanje in srečanja staršev (Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SR Slovenije in Zveza organizacij za pomoč duševno prizadetim v SFRJ), Kranj, 19.–21. februar;
3. Letna konferenca in posvetovanje Perspektiva vzgoje in izobraževanja prizadetih otrok in mladine (Zveza društev defektologov Jugoslavije), Beograd, 12.–13. marec;
4. Mednarodni dan invalidov (proslavljali so ga po vsej deželi), 21. marec;
5. Posvetovanje o humanizaciji življenjskih in delovnih razmer duševno prizadetih (Zveza društev defektologov Jugoslavije in Zveza društev defektologov Črne gore), Titograd, 23.–24. april;
6. Posvetovanje o stanju, potrebnosti in možnostih napredka diagnostike oseb s prizadetostjo (Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo SR Hrvatske in Republiška konferenca za rehabilitacijo in varstvo invalidov SR Hrvatske), Šibenik, 23.–25. april;
7. Posvet o družbeni skrbi za predšolske otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v SR Sloveniji (Društvo defektologov Slovenije, Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SR Slovenije in Skupnost otroškega varstva Slovenije), Ljubljana, 14. in 15. maj;
8. Posvetovanje o delu komisij za ocenjevanje sposobnosti in razvrščanje otrok in mladine, motene v telesnem in duševnem razvoju (Zveza samoupravnih interesnih skupnosti socialnega in otroškega varstva SR BiH), Ilidža, 9. in 10. junij;
9. IV. srečanje učencev posebnih šol, oddelkov in zavodov s prikazom kulturno-umetniške in športne dejavnosti (Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SR BiH), Zenica–Nemila, 10.–12. junij (s posvetovanjem o aktualnih problemih varstva prizadetih oseb);
10. Simpozij o možnostih razvoja profesionalne rehabilitacije v kriznih družbenih razmerah (Univerzitetni zavod za rehabilitacijo invalidov Ljubljana), Ljubljana, 18.–20. november;
11. Simpozij o raziskovanju na področju defektologije III na temo: Transformacija vedenja oseb s težavami v socialni integraciji (Fakulteta za defektologijo vseučilišča v Zagrebu v okviru praznovanja 25. obletnice dela fakultete in 40-letnice visokošolskega usposabljanja defektoloških kadrov v SR Hrvatski), Zagreb, 8.–10. oktober;
12. praznovanje Tedna invalidov (v vsej državi), 6.–13. december.

II. Važna posvetovanja *v tujini* v letu 1987:
1. Mednarodni simpozij na temo Znanstveni efekti v profesionalni orientaciji in rehabilitaciji prizadetih, Berlin, 22.–24. februar;
2. Simpozij Mednarodne lige društev za pomoč osebam z duševno prizadetostjo na temo Razvoj nacionalnih društev, Utrecht, 1.–4. maj;
3. Mednarodno posvetovanje na temo Psihosocialna rehabilitacija, Toronto, 16.–20. junij;
4. Mednarodna konferenca o osebnih in seksualnih odnosih prizadetih, Manchester, 30. junij–3. julij;
5. III. mednarodno posvetovanje o svetovanju prizadetim in njihovim družinam, Dunaj, 5.–8. julij;
6. I. mednarodni simpozij o ustanovah za duševno prizadete osebe, Buenos Aires, 11.–15. avgust;
7. Mednarodni simpozij o uporabi masovnih medijev v korist prizadetih, Varšava, 21.–25. september;
8. Mednarodna razstava pripomočkov za prizadete, Düseldorf, 23.–27. september;
9. Mednarodno posvetovanje o cerebralni paralizi, Rim, 1.–3. oktober;
10. Mednarodno posvetovanje o ustvarjanju neprizadetega okolja, Praga, 15.–17. oktober;
11. Svetovno posvetovanje o duševnem zdravju, Kairo, 18.–22. oktober;
12. Skupščina Mednarodne lige društev za pomoč osebam z duševno prizadetostjo in 8. azijska konferenca o duševni prizadetosti, Singapur, 10.–19. november.

III. Do zdaj so bili objavljeni razpisi tudi za nekatera *mednarodna posvetovanja v letu 1988*, ki so pomembna za našo problematiko:
1. IV. mednarodni kongres na temo 20 let razvoja psihiatrije v rehabilitaciji, Orebro, Švedska, 2.–6. maj;
2. 24. mednarodna konferenca na temo: Zakonodaja, socialno varstvo in razvoj, Berlin, 1.–5. avgust;
3. VIII. svetovni kongres Mednarodnega združenja za znanstveno raziskovanje duševne prizadetosti (IASSMD), Dublin, 21.–25. avgust (na temo: Osnovni rezultati v znanstvenem raziskovanju), s številnimi simpoziji in seminarji, razstavo in filmi;
4. XVI. svetovni kongres o rehabilitaciji na temo Moderna tehnologija in rehabilitacija, Tokio, 5.–9. september, s spremljajočimi posvetovanji, razstavami, filmi, obiski ustanov in mest ipd.;
6. I. mednarodna konferenca o pomoči družini, Stockholm, 14.–18. avgust.

Bralci, ki bi želeli dobiti podrobnejše informacije o posameznih posvetovanjih, se lahko obrnejo neposredno na avtorja.

Sulejman Mašović
prevedla: Aljoša Vodnik

TUDI MI SMO POKLEKNILI PRED STRAŠNIM ZMAJEM INFLACIJE

Že predlani ste pod naslovom Pozor – slaba novica prebrali obvestilo, da bomo uvedli naročnino za revijo Naš zbornik. Tega sklepa tedaj še nismo uresničili, zdaj pa nas razmere silijo, da ga dokončno in nepreklicno vendarle izpeljemo.

Predlog izvršnega odbora, ki ga bo v kratkem obravnavala tudi skupščina, je podoben kot pred dvema letoma. Starši in njihovi namestniki bodo revijo še vedno prejemali brezplačno, za druge naročnike pa bomo naročnino obračunavali enkrat letno. Predvidevamo, da bo cena posamezne številke 1.000 dinarjev, letna naročnina pa 6.000 dinarjev. Za primerjavo naj pristavimo, da npr. glasilo Zveze ribiških družin, ki ima za tretjino manjši obseg, stane 960 dinarjev; cen nekaterih bolj popularnih revij z višjo naklado raje ne zapišemo!

Upamo, da vas ne bomo odvrnili od tega, da ne bi še naprej ostali naši naročniki in prijatelji, in vas prosimo za podporo in razumevanje.

Uredništvo

Kupil bi si velik tovornjak, s katerim bi se igral.

Elvis

Če bi imela veliko denarja, bi si kupila torbico iz volne. Prav tako, kot si jo želim, si jo je naredil Igor v delovni terapiji. Kupila bi si tudi veliko lešnikovo čokolado. Zelo jo imam rada. Mami bi kupila pulover in nogavice, bratcu pa igrače.

Sabina

SPORAZUM OD ČLOVEKA DO ČLOVEKA

Pred desetimi leti je spoznanje, da je usposabljanje prizadetih otrok mnogo več kot le šolanje in zdravljenje, dobilo tudi »papirno« oziroma samoupravno osnovo s sklenitvijo sporazuma med interesnimi skupnostmi večine družbenih dejavnosti. Predstavniki le-teh so se dogovorili, kaj naj bi katera od skupnosti prizadetim otrokom in njihovim staršem zagotovila v skladu s svojo dejavnostjo in materialnimi možnostmi. To »zagotavljanje« pomeni predvsem financiranje dejavnosti, ki pa je odvisna od dogovorjenih normativov.

Samoupravni sporazum ni dolg, saj ima le enajst členov. Zato pa je pomembna sleherna beseda in različno razumevanje istih besed ima lahko za prizadetega otroka ali njegove starše usodne posledice. Tako ni čudno, da že vseh deset let tečejo zdaj bolj zdaj manj živahne razprave o izpopolnjevanju posameznih določil sporazuma. Tako na primer črno na belem piše, da izobraževalne skupnosti med drugim SKRBIJO IN ZAGOTAVLJAJO POGOJE ZA MOBILNO SPECIALNO PEDAGOŠKO SLUŽBO. Nepoučen človek bi pričakoval, da strokovna služba ali neki odbor pri neki izobraževalni skupnosti načrtno razvija in plačuje mobilno službo, o kateri se že dolgo vrsto let pogovarjamo, ugotavljamo, da je koristna in nujna – vse skupaj pa se ne premakne naprej in ostaja v veliki večini primerov na ravni improvizacije in dobre volje posameznikov. Ali pa drug primer: Skupnosti socialnega skrbstva naj bi SKRBELE IN ZAGOTAVLJALE POGOJE ZA SANACIJO OKOLJA! Kaj lahko pomeni beseda »sanacija«? Če oče pije in je brez zaposlitve, stanovanjske razmere skrajno neprimerne, družinski odnosi porušeni ... Kako naj skupnost socialnega skrbstva prepriča očeta, da bo pustil pijačo, mu poišče službo in družino spet postavi na noge. Ali ima za to dovolj strokovnih delavcev, denarja, vpliva in volje?

Iz tega sledi, da je tudi ta sporazum le bolj ali manj posrečena osnova za celo vrsto nalog, ki nikdar ne bodo mogle biti povsem natančno opredeljene, izvajanje pa je odvisno od materialnih in kadrovskih razmer. Ne glede na to bo potrebno sčasoma nekatera določila sporazuma spremeniti, dopolniti oziroma posodobiti.

Poročilo, ki smo ga na osnovi podatkov posameznih interesnih skupnosti pripravili na skupnosti socialnega varstva Slovenije, je lahko le osnova za natančneje opredeljene naloge posameznih izvajalcev. Zato bodo, oziroma so ga nekatere že, poročilo obravnavale vse podpisnice sporazuma in se dogovorile za načrtno in postopno razreševanje vseh v zaključkih naštetih problemov. Ne glede na trenutno (bojim pa se, da bo ta »trenutek« nekoliko daljši) neugodne družbeno-ekonomske razmere je potrebno ohraniti osnovno misel na prizadetega otroka kot sestavni delček naše skupnosti in na dolžnosti, ki jih ima do njega vsakdo izmed nas. Naj bo organiziranost interesnih skupnosti ali celotnega družbenega sistema taka ali drugačna, poiskati je potrebno prave poti od človeka do človeka, v našem primeru do duševno prizadetega otroka.

Jan Ulaga

URESNIČEVANJE SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA O OPREDELITVI NALOG IN OBVEZNOSTI PRI IZOBRAŽEVANJU IN USPOSABLJANJU OTROK IN MLADOSTNIKOV Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU

Izobraževanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ureja zakon o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Uradni list SRS, št. 19/16). Ker gre za celovito dejavnost, ki presega področje izobraževanja in želi obravnavati otroka kot celoto, hkrati pa na delovnem področju vsake interesne skupnosti zajema le manjši del nalog, je bilo potrebno skleniti ustrezni sporazum.

Podpisnice so svoje obveznosti do teh otrok določile tudi v svojih temeljnih samoupravnih aktih. Sporazum je bil sprejet leta 1978 in dopolnjen leta 1984.

Sedež koordinacijskega odbora je bil leta 1984 prenesen z Izobraževalne skupnosti Slovenije na Skupnost socialnega varstva Slovenije.

Čeprav je prišlo na področju izobraževanja in usposabljanja otrok z motnjami v času od sprejetja sporazuma pa do danes do precejšnjih sprememb, ugotavljamo, da koordinacijski odbor še ni odigral svoje vloge. Prihajalo je namreč in še vedno prihaja do številnih vprašanj, strokovnih, organizacijskih, programskih in drugih dilem, ki bi jih hitreje reševali tudi z uresničevanjem samoupravnega sporazuma.

Skupnost socialnega varstva Slovenije je v marcu 1987 pozvala podpisnice sporazuma, da poročajo o izpolnjevanju nalog. Na podlagi teh poročil in podatkov iz drugih virov – predvsem republiškega komiteja za vzgojo, izobraževanje in telesno kulturo ter Zavoda SRS za šolstvo smo pripravili naslednjo informacijo o uresničevanju samoupravnega sporazuma oziroma družbeni skrbi za razvojno motene otroke v letu 1986/87.

1. Določitev populacije in potreb

Otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju imajo po ustavi SR Slovenije pravico do usposobitve za življenje in delo, zavoljo svojih specifičnih sposobnosti pa potrebujejo pretežno posebne oblike usposabljanja, varstva in vključevanja v delo, kar urejajo zakonski in podzakonski akti, družbeni dogovori in samoupravni sporazumi.

O številu teh otrok nimamo statistično zanesljivih podatkov o širini pojava (posega v področje zdravstvene statistike, socialnega skrbstva, izobraževanja), opraviti pa moramo tudi z etično zahtevnostjo (bojazen pred prezgodnjim »stigmatiziranjem« otrok in staršev), pomanjkanjem enotnih kriterijev in nedoslednim izpolnjevanjem dogovorjenih nalog. Po največkrat uporabljenih mednarodnih ocenah je v populaciji otrok kakih 5 do 8 % otrok toliko razvojno motenih, da potrebujejo posebne oblike varstva in usposabljanja. Med njimi je največ duševno nezadostno razvitih (2–3 % populacije), vedenjsko in osebnostno motenih (1–2 %), slušno prizadetih (do 2 %), slepih in slabovidnih (do 1 %). Vse več otrok je večkratno motenih, denimo duševno nerazvitih in hkrati slušno prizadetih.

Nekateri podatki kažejo, da je prizadetih otrok med novorojenci vse več, kar bi bilo potrebno preveriti s strokovno neoporečnimi analizami.

Temeljno družbeno in strokovno izhodišče je, da mora biti skrb za razvojno motene otroke sestavina družbene skrbi za vse otroke, pri čemer pa gre seveda za prilagojene vsebine, oblike, metode in kadre, upoštevaje pač

posebne potrebe teh otrok. Vse to pa naj se v čim večji meri dogaja med drugimi vrstniki, čim bliže staršem in v domačem okolju. Varstvo in usposabljanje v ločenih oblikah je rešitev le za tiste primere, ko zaradi narave motenosti ali neprimernih socialnih razmer usposabljanje v domačem okolju ne pride v poštev.

2. Zdravstvene skupnosti

Samoupravni sporazum o nalogah in obveznostih pri izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju zavezuje občinske zdravstvene skupnosti v SR Sloveniji, da **zagotovijo tej populaciji popolno zdravstveno varstvo. Pri tem morajo zagotoviti zlasti sistematične preglede, logopedsko službo, individualne slušne vaje in avdiometrijo, fizioterapijo in ortopedijo, delovno terapijo v okviru medicinske rehabilitacije, korektivno gimnastiko in zdravstveno varstvo v domovih.**

Otrokom in mladostnikom je v planskih dokumentih Zdravstvene skupnosti Slovenije v skladu z družbenimi usmeritvami za to skupino prebivalstva namenjena posebna skrb in pozornost. Tako je za otroke do 1. leta starosti predvideno 5 sistematičnih pregledov, ki zajemajo nadzor nad njihovo rastjo in razvojem, odkrivanje in odpravljanje morebitnih porodni okvar ali razvojnih nepravilnosti in ukrepe za ohranitev in krepitev zdravja ter omogočanje primernega telesnega in duševnega razvoja.

Po podatkih Univerzitetnega zavoda za zdravstveno varstvo je bilo v letu 1985 opravljenih 29.923 pregledov dojenčkov do 1. leta starosti. Iz podatka, da je bilo v istem letu 25.838 živorojenih otrok in bi moral biti vsak pri zdravniku petkrat, lahko ugotovimo, da te določbe ne uresničujemo dosledno. Za otroke v 3. letu starosti je predviden sistematični zdravniški pregled s kontrolo in preverjanjem telesnega, duševnega in socialnega razvoja otroka z odkrivanjem razvojnih nepravilnosti in bolezenskih znakov in njihovim odpravljanjem ter sistematični psihološki pregled otroka. Teh pregledov je bilo v letu 1985 27.145. Za rizične otroke pa je poleg navedenih pregledov predviden še poseben vsakoletni sistematični pregled v letih, ko tak pregled sicer ni predviden. Za vse otroke je predvideno, da še pred vstopom v šolo ter v 1., 3., 5. in 7. razredu osnovne šole opravijo sistematične preglede. Za otroke, ki so vključeni v osnovne šole s prilagojenim programom, pa preglede opravimo vsako leto, da bi tako preverjali njihov telesni in duševni razvoj ter preprečevali in odpravljali razvojne nepravilnosti in ukrepali za izboljšanje zdravja. O navedenih pregledih ni na voljo podatkov, saj niso predvidene posebne statistične raziskave. Zato so ti pregledi zajeti med podatki o vseh sistematičnih pregledih. Poleg sistematičnih pregledov učencev (159.648) pa je bilo v letu 1985 opravljenih tudi 50.084 namenskih oziroma kontrolnih pregledov, 11.095 posvetovanj s starši in 25.083 posvetovanj s prosvetnimi delavci.

Dokaj obsežna je tudi patronažna dejavnost, saj so patronažne sestre obiskale 31.909 dojenčkov do 1. leta starosti, 14.591 otrok od 1 do 2 let. 15.124 otrok od 3 do 6 let starosti in 4.955 šolarjev.

Za druge zdravstvene storitve, ki naj bi jih bili v skladu z določili sporazuma deležni otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, v zdravstveni statistiki ni na voljo podatkov. Individualne slušne vaje, fizioterapijo – ortopedijo, delovno terapijo opravljajo zvečine v centrih za usposabljanje oziroma v ustreznih zdravstvenih organizacijah. Te storitve opravljajo na podlagi sklenjenih samoupravnih sporazumov o svobodni menjavi dela v občinskih zdravstvenih skupnostih, kjer imajo organizacije za usposabljanje svoj sedež.

Kot smo seznanjeni, v občinskih zdravstvenih skupnostih uresničujejo določbe samoupravnih sporazumov, ki zadevajo otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Pri tem pa se srečujejo z nekaterimi nejasnostmi o razmejitvi vloge nekaterih profilov delavcev med zdravstveno in pedagoško dejavnostjo. Gre predvsem za področje logopedije in delovne terapije. Vendar pa smo od sklenitve sporazuma dalje posamezne nejasnosti oziroma težave, ki so se pri tem pojavile, odpravljali sproti.

3. Skupnosti otroškega varstva

Po sporazumu: **». . . skrbijo in zagotavljajo pogoje za vzgojno-varstveno dejavnost za predšolske otroke.«**

Kar zadeva naloge, določene v samoupravnem sporazumu, je pomemben zlasti zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok, ki je bil sprejet leta 1980. Le-ta namreč v 13. členu določa, da vzgoja in varstvo otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju vodi v zagotovljeni program, za katerega zagotavljamo sredstva po načelih solidarnosti.

Že samoupravni sporazum o temeljih planov družbenega varstva otrok v SR Sloveniji za obdobje 1981–1985 je določil merila za vrednotenje zagotovljenega programa. Prav tako pa so bili leta 1981 sprejeti tudi vsi minimalni standardi in normativi za opravljanje vzgojnovarstvenega dela, torej tudi del za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Poleg zagotovljenega programa, ki ga uresničujejo v občinskih skupnostih otroškega varstva – to so razvojni oddelki in otroci z motnjami v rednem oddelku z individualnim usposabljanjem – pa je Skupnost otroškega varstva Slovenije zagotavljala sredstva tudi za predšolsko vzgojo otrok z motnjami v zavodih za usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Tudi za ta del dejavnosti so bila že leta 1981 določena merila oziroma je bil z zavodi sklenjen samoupravni sporazum o svobodni menjavi dela za uresničevanje predšolske vzgoje.

Skupnost otroškega varstva Slovenije je financirala predšolsko vzgojo za kakih 150 otrok v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani (ta je del dejavnosti organiziral kot mobilno službo), v Zavodu za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku, v Zavodu za usposabljanje slušno in govorno prizadetih v Ljubljani, v Centru za korekcijo sluha in govora Portorož in v Centru za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor. Število otrok se po letih ni bistveno spreminjalo.

V vzgojnovarstvenih organizacijah v vsej Sloveniji pa je bilo po posameznih letih vključenih naslednje število razvojno motenih otrok:

Leto	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Skupno število otrok z motnjami v VVO	388	541	596	783	447	470
od tega v razvojnih oddelkih	160	205	213	340	372	405

V tem srednjeročnem obdobju izhodišča za to področje niso bistveno drugačna, kot so bila v prejšnjem srednjeročnem obdobju. Nekaj razlik je le pri merilih za ovrednotenje dejavnosti za izračun solidarnosti.

Tako solidarnostna cena za naslednje srednjeročno obdobje obsega vse stroške te dejavnosti in ne le stroške vzgojnega dela, kot poprej. S tem naj bi dosegli lažje uresničevanje te dejavnosti v finančno šibkejših občinah.

4. Izobraževalne skupnosti

V skladu s sporazumom: **». . . skrbijo in zagotavljajo pogoje za pripravo otrok za vstop v osnovno šolo, osnovno izobraževanje, usmerjeno izobraževanje, delovno usposabljanje, domsko vzgojo, strokovne službe (psihološko, socialno), vzgojno svetovanje, mobilno specialno pedagoško službo ter za druge naloge s svojega področja dejavnosti.«**

Število otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v organizacijah za usposabljanje vztrajno upada že od leta 1975 dalje. Prav tako se kvalitativno spreminja populacija. Stopnja prizadetosti je večja, povečuje se delež otrok z več motnjami, v skupinah in oddelkih pa je vse večja heterogenost.

Število otrok in mladostnikov, vključenih v osnovno izobraževanje in delovno usposabljanje:

Šolsko leto	Slušno prizadeti	Prizadeti na vidu	Telesno prizadeti	Vedenjsko moteni	Laže duš. prizadeti	Zmerno in teže duš. prizadeti	SKUPAJ
1980/81	277	79	324	316	4166	811	5112
1981/82	213	85	317	296	4177	834	5088
1982/83	204	83	317	312	4033	843	4949
1983/84	191	77	285	301	3909	898	4763
1984/85	192	79	284	270	3923	942	4748
1985/86	197	72	288	266	3927	932	4750
1986/87	232	65	286	290	3955	915	4828

Iz tabele sledi, da upada zlasti število tistih otrok, ki se izobražujejo in usposabljajo v osnovnem izobraževanju. Ta težnja je posebno izrazita pri laže duševno prizadetih otrocih. Že od sedemdesetih let dalje so bili namreč otroci na meji normalnih umskih sposobnosti (mejni primeri) le izjemoma razvrščeni. Starši so si prizadevali, da celo njihov razvrščeni otrok ne bi bil prešolan v osnovno šolo s prilagojenim programom. Ker so bila neenotna tudi merila strokovnih komisij za razvrščanje, ocenjujemo, da je vse to povzročilo zmanjšanje števila v prilagojenih programih šolajočih se otrok. Ne nazadnje je vzrok za to tudi pomanjkanje sredstev v občinah za kritje stroškov oskrbe v zavodih za usposabljanje.

Problematika svobodne menjave dela v teh zavodih je enaka problematiki na področju usmerjenega izobraževanja. Vzgojno-izobraževalni programi, ki jih uresničujejo v zavodih, se vrednotijo na podlagi enotnih osnov standardov in normativov za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti v organizacijah za izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Ti standardi so bili na začetku tega srednjeročnega obdobja spremenjeni in dopolnjeni. Sicer pa veljajo za vrednotenje teh vzgojno-izobraževalnih programov enaka izhodišča kot za vse druge programe. Nakazuje jih dogovor o temeljih plana SR Slovenije za obdobje 1986–1990 in na tej podlagi vsakoletna resolucija.

5. Skupnosti socialnega skrbstva

Po sporazumu: **»... skrbijo in zagotavljajo pogoje za postopek pri razvrščanju otrok, spremljanje otrok na usposabljanju, sanacijo okolja, skrbništvo, nastanitev in oskrbo otroka v rejniški družini ali v domovih, strožji nadzor za vedenjsko in osebnostno motene, oddajo v disciplinski center in druge naloge s svojega področja.«**

V letu 1986 so občinske skupnosti socialnega skrbstva navedene naloge opravile za skupno 17.631 otrok in mladostnikov. Po vrsti in teži motenosti je bilo:

– laže umsko manj razvitih	2.790
– zmerno umsko manj razvitih	945
– teže umsko manj razvitih	393
– težko umsko manj razvitih	365
– na meji normalnih umskih sposobnosti	1.766
– slepih in slabovidnih	174
– slušno prizadetih	373
– govorno in glasovno motenih	85
– telesno invalidnih	327
– otrok z več motnjami	502
– otrok z asocialnim vedenjem	2.242
– prestopnikov pod 14. letom starosti	1.451
– mladoletnih storilcev prekrškov	1.774
– mladoletnih storilcev kazenskih dejanj	4.444

Razvrščanje

V letu 1986 je bilo razvrščenih 1354 otrok, med njimi največ mejno umsko razvitih (520) in laže umsko manj razvitih (437), najmanj pa slabovidnih (6) in slepih (8 otrok).

Iz poročil občinskih skupnosti socialnega skrbstva in drugih podatkov lahko ugotovimo, da smo pri razvrščanju dosegli določen napredek. Predvsem gre za kvalitativno spremembo pri organiziranju in delovanju komisij za razvrščanje ter povezovanju in sodelovanju komisij s službami, ki v mejah svojega delovnega področja skrbijo tudi za invalidne otroke in mladostnike.

Dosedanje organizacijske težave z imenovanjem in sklicevanjem članov tako imenovanih »letečih« komisij so v občinskih skupnostih socialnega skrbstva odpravili z ustanovitvijo lastnih komisij s sedežem pri centru za socialno delo ali pri mentalno higienskem dispanzerju v zdravstvenem domu. S tem se je nedvomno izboljšala obravnava otrok. Pred dokončno odločitvijo o razvrstitvi je tako otroku omogočena ustrezna individualna obravnava, člani komisije, ki so v večini primerov imenovani iz matične občine, pa otroka poznajo že prej. Vendar 13 občinskih skupnosti socialnega skrbstva nima svoje komisije. Razvrščanje otrok iz teh občin opravljajo sporazumno ustanovljene skupne komisije ali pa komisije v ustanovah, kjer je bil otrok že obravnavan.

Pri svojem delu se člani komisije povezujejo z zdravstveno in mobilno ortopedagoško službo, svetovalnimi službami osnovnih šol in s strokovnimi službami samoupravnih interesnih skupnosti. Sodelovanje je različno intenzivno – od izmenjave izkušenj in posvetovanj, do kompleksne obravnave, odvisno pač od diagnoze in prognoze. Ponekod komisije I. stopnje k svojemu delu pritegnejo tudi vzgojitelja oziroma učitelja, ki je otroka predlagal za razvrstitev. Le-ta sicer ne sodeluje pri neposrednem odločanju, pač pa s svojimi ugotovitvami in izkušnjami pomaga pri osvetlitvi dejanskega stanja.

Iz poročila občinskih skupnosti socialnega skrbstva lahko sklepamo, da je bil dosežen napredek tudi pri delu s starši. Aktivnost članov komisije za razvrščanje in strokovnih delavcev centrov za socialno delo je osredotočeno na osveščanje staršev, njihovo pripravljenost za sodelovanje v postopku in na prilagoditev stvarnim razmeram. To potrjuje tudi podatek, da se v zadnjih letih starši v pritožbah le redkokdaj pritožujejo na delo komisije, na njihovo strokovno ugotovitev ali na način izvedbe razvrstitvenega postopka.

Kljub navedenim pozitivnim spremembam pa je na področju razvrščanja še vedno nekaj nerešenih vprašanj in pomanjkljivosti. Veliko težav povzroča prepozno priglašanje vzgojnovarstvenih, vzgojnoizobraževalnih ali zdravstvenih organizacij otrok za razvrstitvene preglede.

Iz poročil občinskih skupnosti socialnega skrbstva tudi sledi, da člani komisij za razvrščanje ugotavljajo, da bi bilo potrebno zagotoviti permanentno svetovanje in izobraževanje.

V postopku odkrivanja in obravnave opazimo tudi pomanjkljivo znanje vzgojiteljev in učiteljev o vrstah in pojavnih oblikah motenosti.

Spremljanje otrok na usposabljanju in sanacija okolja

Po poročilih občinskih skupnosti socialnega skrbstva je sodelovanje s pedagoškimi timi organizacij za usposabljanje oziroma rejnicami zelo dobro in uspešno. Težave se pojavljajo pri sanaciji domačega okolja, saj je pri tem potrebno tesno sodelovanje z različnimi institucijami. Gre predvsem za reševanje stanovanjskih problemov, uveljavljanje socialnovarstvenih pravic, urejanje zaposlitev in podobno. Poseben problem so družine z neustreznimi medsebojnimi odnosi in družine alkoholikov.

Skrbništvo

V letu 1986 je bilo skrbništvo urejeno za 55 otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Skrbništvo je bilo potrebno predvsem zaradi zagotavljanja materialne varnosti ob dedovanju, kupoprodajnih pogodbah in podobnem. Z uresničevanjem te naloge ni bilo posebnih težav.

Rejništvo

V rejništvu je bilo lani 232 otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Od tega števila je bilo največ otrok (150) z motnjami v duševnem razvoju, 54 otrok z motnjami v telesnem razvoju in 28 otrok z motnjami v vedenju in osebnosti. Pri nastanitvi otrok v rejniške družine gre največkrat za oddaljenost organizacij za usposabljanje, neurejene družinske razmere, duševno bolezen v družini, neurejene stanovanjske in materialne razmere. Naloge občinskih skupnosti socialnega skrbstva na področju rejništva zahtevajo poleg izbire rej-

niške družine in namestitve tudi nenehno sodelovanje z rejniki in rejenci.

Oskrba v domovih

V letu 1986 je bilo 2.656 otrok in mladostnikov napotenih v organizacije za usposabljanje z domsko oskrbo. Pri uresničevanju te naloge ni bilo posebnih težav. Še vedno pa niso urejeni prispevki staršev k oskrbnim stroškom. Iz podatkov namreč sledi, da so kljub enotnim merilom za določanje prispevkov k stroškom oskrbe po samoupravnem sporazumu o uresničevanju socialnovarstvenih pravic ti prispevki od občine do občine različni, ponekod pa jih sploh niso uvedli. O prispevkih staršev k domski oskrbi otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je bilo ob koncu minulega leta veliko razprav tudi v skupščini SR Slovenije, vendar zavoljo različnih stališč zakonodajnopravne komisije in skupine delegatov vseh zborov skupščine SR Slovenije še ni bila sprejeta dokončna rešitev.

Strožji nadzor staršev oziroma skrbnikov, druge družine in skrbstvenega organa za vedenjsko in osebnostno motene, oddaja v disciplinski center, v vzgojni zavod in v vzgojnopoboljševalni dom

Delo strokovnih služb na tem področju zajema individualno in skupinsko obravnavo, sodelovanje s starši, šolami, delovnimi organizacijami in sodišči. Poseben poudarek velja motivaciji otrok in sanaciji družinskih razmer. Pri izpolnjevanju teh nalog si prizadevamo pritegniti k sodelovanju čimveč prostovoljcev, ki imajo prav na tem področju pozitivne izkušnje in dosegajo pomembne uspehe. V nekaterih občinskih skupnostih socialnega skrbstva imajo težave z oddajo v disciplinski center, ker so le-ti zelo oddaljeni od bivališča mladoletnika. V koroški regiji, denimo, že tečejo razgovori o ustanovitvi lastnega disciplinskega centra. Poseben problem so za obmejne občine otroci iz drugih republik, predvsem Romi, ki jih sosednje države vrnejo zaradi klateštva, beračenja in tatvin. Druga skupina otrok so otroci, ki poskušajo v spremstvu staršev oziroma starejših ilegalno prestopiti državno mejo. Dolžnost socialne službe je v takih primerih, da mladoletnike vrne v domače okolje, kar pa je včasih zelo težko. Veliko težav in dela je z ugotavljanjem identitete, saj evidenca v matični občini ni urejena. Do problemov prihaja tudi tedaj, ko je treba otroke, mlajše od 7. leta za čas obravnave njihovih staršev ustrezno namestiti. Le-teh mladinsko sprejemališče ne sprejema, zato je njihova namestitev prepuščena iznajdljivosti strokovnih delavcev centrov za socialno delo.

6. **Skupnosti za zaposlovanje**

»... skrbijo in zagotavljajo pogoje za poklicno svetovanje in usmerjanje, vključevanje otrok v priučevanje na delovnem mestu, spremljanje uspešnosti poklicnega usposabljanja ter za druge naloge s svojega področja dejavnosti.«

Opravljeno delo v obdobju 1982–1986

Občinske skupnosti za zaposlovanje v SR Sloveniji so v minulem obdobju sodelovale pri uresničevanju samoupravnega sporazuma o nalogah in obveznostih pri izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v obdobju 1982–1986, predvsem na področju poklicnega usmerjanja in v okviru obravnav po določilih zakona o usposabljanju invalidnih oseb.

Na področju poklicnega usposabljanja so skupnosti skrbele za skupinsko in individualno testiranje učencev sedmih in osmih razredov osnovnih šol s prilagojenim programom ter nekaterih zavodov za usposabljanje invalidne mladine pa tudi za svetovanje učencem, staršem in učiteljem teh šol. To sodelovanje pa ni zajelo vseh šol oziroma zavodov in je bilo v različnih regijah različno intenzivno oziroma poglobljeno. Razmere pa so se izboljšale v letu 1985, ko so vse skupnosti sprejele in začele uporabljati enotno anketo za učence, ki končujejo osnovne šole s prilagojenim programom, nekatere večje skupnosti pa so zaposlile strokovne delavce, ki delajo samo na tem področju.

Izrazito težke primere mladostnikov, ki se po končani šoli niso uspeli zaposliti ali nadaljevati izobraževanja, so skupnosti vključevale v postopek za pridobitev pravice po zakonu o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb. Strokovne komisije so pri tem uporabljale šolsko dokumentacijo in izvide kategorizacijskih komisij, v nekaterih primerih pa so se uporabile tudi ocene zavodov za rehabilitacijo. Osebe, ki so v postopku dobile pravice po zakonu o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb, so se vključevale predvsem v usposabljanje s praktičnim delom na ustreznem delovnem mestu, nezaposljive osebe pa smo poslali v obravnavo socialnemu skrbstvu oziroma jih vključili v delavnice za delo pod posebnimi pogoji.

Programske usmeritve za naslednje obdobje

Večina skupnosti za zaposlovanje bo tudi v naslednjem obdobju nadaljevala z že uveljavljeno prakso dela na tem področju. Pri tem želijo še tesneje sodelovati z osnovnimi šolami, ki skrbijo za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Osnovne naloge so naslednje: izboljšanje kakovosti dela, ki mora biti enako dobro, kot je z učenci drugih osnovnih šol, zagotoviti zgodnjo oziroma pravočasno obravnavo v mejah dejavnosti poklicnega svetovanja in se na ta način v največji možni meri izogniti postopku na strokovni komisiji prve stopnje, hkrati pa skupaj z drugimi udeleženci samoupravnega sporazuma razvijati krajše izobraževalne programe, ki bi bili primerni za tovrstno populacijo po končani osnovni šoli. Skupaj z drugimi skupnostmi bo potrebno zagotoviti tudi ustrezno spremljanje te populacije v obdobju vključevanja v samostojno življenje in delo.

Pereča vprašanja

Strokovni delavci občinskih skupnosti ugotavljajo, da sodelovanje med posameznimi podpisnicami samoupravnega sporazuma ni vedno na zadovoljivi ravni, kar se kaže tedaj, ko so obravnave izjemno zahtevnih primerov dolgotrajnejše (kjer je potreben daljši predpoklicni trening, psihosocialna rehabilitacija oziroma osebnostno dozorevanje), kar ne terja več materialnih sredstev, ki pa ne morejo bremeniti samo ene skupnosti.

Tudi prof. Oto Petrovič v svoji raziskovalni nalogi o delovnih navadah, delovni uspešnosti, socialni zrelosti in prilagojenosti absolventov osnovnih šol s prilagojenim programom ugotavlja, da je potrebno izdelati koncept poklicnega usmerjanja, usposabljanja in zaposlovanja teh absolventov in da je pošolsko obdobje trenutno najmanj urejena faza v procesu obravnave razvojno motenih oseb.

Nasploh skupnosti sodijo, da je potrebno več sodelovanja z organizacijami združenega dela, zlasti pa tistimi, ki se doslej niso vključevale v programe usposabljanja in zaposlovanja tovrstne populacije. V tem duhu je potrebno zagotoviti uresničevanje že sprejetih zakonskih določil (zakona o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb) ter uveljaviti ekonomske olajšave za tiste organizacije združenega dela, ki zaposlujejo invalidne osebe.

7. **Telesnokulturne skupnosti**

»... skrbijo in zagotavljajo pogoje za programe tekmovanj za osnovne šole v organizaciji centra šolskih športnih društev Slovenije.«

V Telesnokulturni skupnosti Slovenije ugotavljajo, da v finančnih programih, s katerimi poskušajo zagotavljati osnovo za uresničevanje planskih srednje in dolgoročnih telesnokulturnih ciljev na republiški ravni, namenjajo sorazmerno majhen del sredstev za tovrstno dejavnost. Za tako stanje je več razlogov, predvsem pa gre za to, da v Zvezi telesnokulturnih organizacij Slovenije, ki je asociacija izvajalcev telesnokulturnih programov, otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju niso vključeni oziroma niso člani teh organizacij. V zvezi za rekreacijo in šport invalidov, ki se edina (med 45 strokovnimi zvezami, ki so vključene v Zvezo telesnokulturnih organizacij Slovenije) bolj poglobljeno ukvarja tudi z otroki z motnjami v telesnem razvoju, je po podatkih iz leta 1986 vključenih le 48 žensk in 74 moških v populaciji do 20 let. Sredstva za dejavnost oblikujejo na podlagi programov in kriterijev za so-

financiranje dejavnosti, ki jih je sprejela skupščina Telesnokulturne skupnosti Slovenije. Za zvezo za rekreacijo in šport invalidov oziroma za uresničevanje njihovih celovitih programov so namenili v Telesnokulturni skupnosti Slovenije v 1986. letu 1,800.000 dinarjev, v letu 1987 pa 1,170.000 dinarjev. Iz tako imenovanih republiških sredstev pa neposredno zagotavljajo le še sredstva za zaključna športna tekmovanja učencev šol s prilagojenim programom. V letu 1986 so za to dejavnost namenili 168.000 dinarjev, v letu 1987 pa so načrtovali 230.000 dinarjev.

Za dejavnost in sodelovanje telesnokulturnih skupnosti občin v tem trenutku ni podatkov, ugotavljajo pa, da to sodelovanje nedvomno obstaja, vendar le v manjšem številu občin.

UGOTOVITVE IN PREDLOGI

Samoupravni sporazum o določitvi nalog in obveznosti pri izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je bil ob nastanku **namenjen celoviti in povezani družbeni skrbi za prizadetega otroka ali mladostnika.** To vsekakor pozitivno izhodišče velja še danes, nekoliko pa so se spremenile okoliščine, ki vplivajo na uresničevanje sporazuma (družbeno-ekonomske razmere, mreža zavodov, kadrovski potenciali itd.). Tudi republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo ocenjuje, da bo potrebno uskladiti normativne rešitve z novostmi v usposabljanju razvojno motenih otrok. Morda še pomembnejše pa bi bilo res dosledno spoštovanje že sprejetih predpisov, dogovorov in sporazumov, saj veliko vsakdanjih problemov izhaja iz neustrezne razlage oziroma nepopolnega ali celo nepravilnega uresničevanja dogovorjenih rešitev.

Iz zbranega gradiva samoupravnih interesnih skupnosti – podpisnic sporazuma, republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo izhajajo še naslednje ugotovitve in predlogi:

1. Poleg registra rizičnih otrok v Sloveniji pri Univerzitetni pediatrični kliniki je potrebno uvesti tudi register vseh prizadetih otrok in poskrbeti za strokovno odgovorno vodenje obeh in za uresničevanje nalog, ki iz tega izhajajo.

Dosledneje je potrebno uresničevati ukrepe za preprečevanje in zgodnje odkrivanje razvojnih nepravilnosti ter poskrbeti za primeren pretok informacij med zdravstvenimi službami in navzven.

2. Razvrščanje še vedno ni zaključek daljšega diagnostičnega postopka in začetek strokovnega spremljanja otroka; pogosto je priglašanje otrok k razvrstitvi prepozno; poskrbeti je potrebno za stalno dopolnilno izobraževanje članov komisij za razvrščanje; izdelati je treba ustreznejše diagnostične pripomočke in bolj sodelovati s starši.

3. Potrebno je dopolniti in kadrovsko okrepiti mrežo mentalno higienskih oddelkov pri otroških dispanzerjih zdravstvenih domov. Urediti je treba sodelovanje specialistov pri usposabljanju razvojno motenih otrok, ki so vključeni v razvojne oddelke pri vzgojnovarstvenih zavodih.

4. Za predšolske razvojno motene otroke je potrebno pripraviti okvirne vzgojne programe, določiti vlogo specialnega pedagoga v vzgojnovarstvenem zavodu, določiti število otrok v rednem oddelku vzgojnovarstvene organizacije, če so vanj vključeni tudi otroci z motnjami v razvoju.

Poenotiti je potrebno obseg neposrednega dela z otroki in vrednotenje dela delavcev v razvojnih oddelkih vzgojnovarstvenih zavodov ter poskrbeti za njihovo stalno strokovno izpopolnjevanje.

5. Mobilna specialno pedagoška služba mora zaživeti povsod, kjer ni objektivnih možnosti za usposabljanje razvojno motenih otrok na stacionarni način. Za to pa je potrebno izdelati program, normative, sistem financiranja in vse drugo, kar zahteva ta specifični način dela s prizadetim otrokom oziroma družino.

6. Poskrbeti je potrebno tudi za varstvo in usposabljanje otrok, ki po svojih individualnih posebnostih bistveno odstopajo od vseh kategorij razvojno motenih otrok (denimo autistični otroci) in potrebujejo pretežno individualizirane oblike in metode dela.

Potrebno je zagotoviti dnevno varstvo ter osnovno usposabljanje tudi najteže duševno in telesno prizadetim predšolskim in šolskim otrokom.

7. Varstvo in osnovno usposabljanje najteže duševno prizadetih otrok je potrebno omogočiti čim bliže družini tudi tedaj, ko morajo biti otroci vključeni v zavod. To pomeni v skladu z raziskovalno nalogo »Prostorsko planiranje družbene skrbi za duševno prizadete v Sloveniji« pridobiti manjše zmogljivosti za te otroke tudi na Primorskem, Gorenjskem in Dolenjskem.

8. Skrbno je potrebno spremljati vključevanje razvrščenih otrok v redne oblike vzgoje in izobraževanja, saj podatki kažejo, da velika večina teh, sprva »integriranih« otrok kasneje v normalni osnovni šoli ne napreduje in jim je z »integracijo« brez osnovnih pogojev (ustrezno usposobljen učitelj, sodelovanje šol s starši, manjši oddelki, pomoč zunanjih strokovnjakov itd.) bila povzročena le škoda.

9. Otroci in mladostniki z motnjami v vedenju in osebnosti bi se morali še prav posebno usposabljati v alternativnih in dopolnilnih oblikah usposabljanja (npr. stanovanjske skupine), v ta namen pa je potrebno določiti standarde in normative.

10. Vse bolj se kaže potreba po poenotenem in med samoupravnimi interesnimi skupnostmi usklajenem financiranju zavodov za usposabljanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, in sicer na podlagi programov. V duhu svobodne menjave dela bi morali sprejeti tak samoupravni sporazum, ki bi na eni strani zagotavljal nemoteno poslovanje in strokovno delo izvajalcev, na drugi strani pa odgovornejši odnos do družbenih sredstev, ki jih zbiramo v ta namen.

11. Čeprav se je kadrovska sestava v zavodih za usposabljanje v minulih letih bistveno izboljšala, praksa zahteva ustreznejše izobraževanje kadrov (na Pedagoški akademiji, medicinski fakulteti, filozofski fakulteti in drugje), stalno strokovno izpopolnjevanje, pogostejše pedagoško svetovanje in tudi študijsko oziroma raziskovalno delo.

12. Usmerjeno izobraževanje mladostnikov z motnjami v duševnem in telesnem razvoju je še vedno omejeno na razmeroma majhen izbor smeri, poseben problem so telesno šibki in socialno nezreli absolventi osnovnih šol s prilagojenim programom.

13. Še vedno ni urejeno vprašanje prispevkov staršev k oskrbi otrok, ki so zaradi osnovnega izobraževanja v zavodih. Tako kot imamo opraviti z različnimi razlagami upravnih in samoupravnih organov, tako je različna tudi praksa in so starši teh otrok v posameznih občinah v različnem položaju.

14. Prostorske razmere za varstvo in usposabljanje razvojno motenih otrok in mladine se postopno izboljšujejo. V obdobju do leta 1990 bodo prenovljeni in dograjeni še nekateri zavodi iz sredstev Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije. Prenova teče v skladu z družbenim dogovorom (Uradni list SRS, št. 37, 1986).

15. Zaposlovanje mladine z motnjami v telesnem in duševnem razvoju postaja vse težje zavoljo spremenjene populacije (vse več kombiniranih motenj) in siceršnjih težav pri zaposlovanju mladih. Skupnosti za zaposlovanje, zavodi za usposabljanje otrok in drugi bodo morali tesneje sodelovati z organizacijami združenega dela in dosledneje uresničevati zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb. Tistim organizacijam združenega dela, ki zaposlujejo invalidne osebe, bo potrebno priznati določene ekonomske olajšave in poiskati še nove oblike zaposlovanja invalidov v drobnem gospodarstvu, z delom na domu in podobno.

Rešeno tudi ni vprašanje štetja časa usposabljanja v zavarovalno dobo, kar pa bi morali urediti enotno z ustreznim predpisom (predlagan je zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb).

Posebno pereče je vprašanje primernih delovnih mest za mladino s kombiniranimi motnjami oziroma za tako imenovane mejne primere, ki jih ni mogoče zaposliti pod rednimi pogoji, na voljo pa ni ustreznih invalidskih delavnic. Ta problem bi bilo potrebno reševati s skupnim dogovorom in akcijo še posebej zato, ker se število takšnih otrok iz leta v leto povečuje.

Na podlagi navedenih ugotovitev in predlogov, je potrebno pripraviti akcijski načrt postopnega reševanja teh problemov z neposrednimi zadolžitvami, nosilci in roki.

naši otroci pišejo in rišejo

NAŠ KULTURNI DAN

Z avtobusom smo se odpeljali v Ljubljano. Šli smo v Cankarjev dom. V Cankarjevem domu smo si ogledali film. Bil je zelo lep. Film je prikazoval dečka. Deček ni imel staršev. Njegov najboljši prijatelj je bil delfin. Deček je moral nekaj časa živeti v sirotišnici. V Cankarjevem domu smo si ogledali malo in veliko dvorano. V veliki dvorani smo poslušali orgle.

Na avtobusu smo si peli pesmice. Ko smo se pripeljali v Slovenske Konjice, smo se poslovili. Ta dan mi bo ostal v lepem spominu.

Andreja Fijavž,
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

Šli smo v Ljubljano. Skozi okna avtobusa smo videli reko Savo. Bila je zelo široka. Videli smo še nasade hmelja, hiše in travnike.

Šli smo v Cankarjev dom. Bil je zelo velik. Videli smo spomenik največjega pisatelja Ivana Cankarja. Gledali smo film Tam, kjer reka potemni. Všeč mi je bila narava, najbolj pa delfin. Šli smo v največjo trgovino Maksimarket. Ko smo morali čakati na avtobus, smo šli na torto, ki je bila zelo dobra. V Ljubljani mi je bilo zelo lepo.

Zinka Potnik,
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

POHOD V NARAVO

Vsi učenci tekmujemo za športno značko. Opraviti moramo različne naloge. Na pohodih pridobivamo vzdržljivost in si krepimo mišice in telo.

Včeraj smo naredili dolgo pot. Šli smo v Kovačo vas, Novo goro, Zgornjo Bistrico in Črno. Hodili smo po gozdovih, mimo sadovnjakov in vinogradov. Pot je bila spolzka in ledena. Med potjo smo se drsali. Vsi učenci smo se oznojili in se dobro počutili.

Domov smo prišli utrujeni in dobre volje. Všeč mi je bilo, ker sem se drsal.

Boštjan Erker
osnov. šola Minke Namestnik-Sonje
Slovenska Bistrica

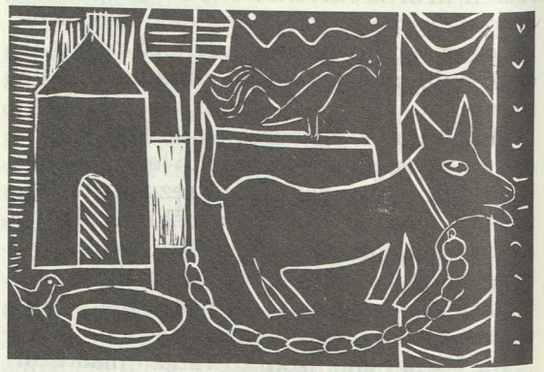

Denis Šukljan

PRVA POMOČ

Vsako sredo imamo krožek prve pomoči. Obiskuje ga sedem učencev. Imamo ga v razredu. Učimo se o raznih poškodbah. Včasih se pogovarjamo o poškodbah. Pri krožku se smejimo. Delamo v dvojicah. Zadnjič smo povijali poškodbo na nosu in na bradi. Takrat smo se smejali drug drugemu. Ta krožek imamo zato, če bi videli kakšnega poškodovanca, da bi mu hitro pomagali. Pri krožku se najprej pogovorimo, kako bomo delali. Potem si pripravimo povoje in trikotne rute. Potem začnemo povijati. Tovarišica nam pravi, naj natančno povijamo. Če bi res povijali kakšnega poškodovanca, ne bi tako povijali in tudi smejali se ne bi takrat. Najprej nam tovarišica pokaže, kako moramo povijati. Ta krožek bomo imeli samo pol leta. Krožek mi je zelo všeč. Prav je, da imamo prvo pomoč.

Jožica Vidmar
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

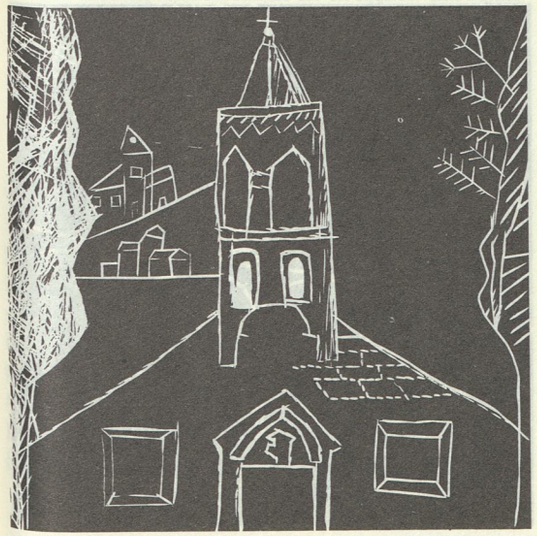

Dragan Trebec

V TOVARNI SLADKORJA

V ponedeljek smo imeli naravoslovni dan. Ogledali smo si tovarno sladkorja v Ormožu. Iz Ptuja smo se odpeljali z vlakom. Od železniške postaje smo šli peš v tovarno.

Tam smo videli, kako pridobivajo sladkor. Najprej sladkorno peso stehtajo, nato jo odpeljejo dalje, kjer vzamejo vzorce. S pritiskom vode peso spravijo s kamionov. Po tekočem traku gre v pralnico. Ko jo operejo, pride v rezanje. Potem pesne rezance izlužijo in stisnejo. Iz njih priteče sladek sok. Sveže rezance dajo v prodajo ali pa naredijo iz njih brikete, ki so hrana za živali. Sok najprej filtrirajo, čistijo, nato pa zgostijo pri temperaturi 120 °C. Pri 80 °C pa ga kuhajo. Ločimo A, B, C sok. Ko voda odteče, nastanejo kristali. Sladkor še posušijo in hranijo v velikem silosu. Iz silosa pošljejo sladkor v pakirnico, kjer se strojno pakira.

Po ogledu tovarne smo se poslovili od vodičke in odšli v mesto. Tam smo si kupili malico. Potem smo se odpravili na železniško postajo in počakali, da je pripeljal vlak. Zadovoljni smo se vrnili v Ptuj.

Franci Vidovič,
OŠ dr. Ljudevita Pivka
Ptuj

NA EKSKURZIJI

Obiskali smo tovarno furnirja Javor v Prestranku. Tovarišica nam je razkazala tovarno in nam razložila, kaj delajo delavci in kako poteka delo v tovarni. Ko bom velik in malo starejši, bi se želel zaposliti v tej tovarni. Videl sem, kako kuhajo les, kako sušijo furnir in ga prevažajo na vozičkih. Rad bi delal v tovarni Javor.

Boštjan Bubnič
vzgojni zavod
Planina pri Rakeku

POHOD NA BOČ

Učenci višjih razredov smo izvedli jesenski pohod na Boč. Ob prekrasnem jutranjem vremenu smo se zbrali na ljutomerski železniški postaji. Z vlakom smo se peljali do Poljčan. Dobre volje smo izstopili in se napotili do našega cilja. Že od daleč smo opazovali vrh Boča, ki se je svetlikal v jesenskem jutranjem soncu. V pekarni smo kupili svež kruh in malico v koči, čeprav smo s seboj nosili nahrbtnike z dobrotami – pašteto, prleško zaseko, čebulo, sladkarije, doma pečeni kruh. Obnašali smo se planinsko, nismo hoteli hiteti in drug drugemu smo dajali voljo za hojo.

Prišli smo do koče. Počitek in malica. Dobro smo se vsi najedli in odpočili. Nato smo počasi krenili k stolpu. S stolpa je bil lep razgled, saj je bilo nebo jasno, sončno, zapihljal je vetrič, ki nas je hladil. V koči smo se napili čaja, na igrišču smo se naigrali in popoldne smo krenili z Boča. Hoja v dolino je bila prekrasna. Nadihali smo se svežega zraka, opazovali okolico in se pogovarjali. Z vlakom smo se odpeljali do naše železniške postaje. Bilo je prelepo in takih pohodov si še želimo.

Iztok Karničnik
OŠ C. Golar Ljutomer

DELOVNA AKCIJA

Letos bomo sodelovali pri različnih akcijah. Včeraj smo pobirali jabolka. Zjutraj smo prišli v šolo v toplih delovnih oblekah. Ob pol osmih smo odšli v zadružni sadovnjak. Sprejela nas je delovodkinja in nam razložila, kaj in kako bomo delali. Pobirali smo jabolka in jih dajali v vreče. Iz jabolk bomo naredili kis.

Vsi smo pridno delali in pobrali veliko sadja. Utrujeni, a zadovoljni smo šli domov.

Tomi Justinek
osnovna šola Minka Namestnik-Sonja
Slovenska Bistrica

BILI SMO VESELI . . .

V sredo, 10. 2. 1988, smo imeli zabavo. Obiskala nas je skupina Marado. Imeli smo se zelo lepo. Najbolj nam je bilo všeč, ko so nas člani skupine Marado povabili k sodelovanju. Plesali smo, peli in se zabavali. Jedli smo piškote in pili sokove. Prinesel nam jih je tov. Zdravko Zajc iz motela Tikveš. Ples je organizirala tov. Cvetka Zadnikar. Nam vsem je bilo zelo lepo. Še dolgo se bomo spominjali te zabave. Želimo si še podobnih zabav in da bi nam bilo tako lepo. Vsem je bilo žal, ko smo končali z zabavo. Iskreno se jim zahvaljujemo. Za spomin smo jim dali semenke, ki smo jih sami izdelali.

Verica Župančič
in vsi varovanci
Varstveno delovnega centra
Tončke Hočevar Ljubljana

Sabahudin Karajković

Sklad za nagrajevanje inovacij na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov pri Skupnosti socialnega varstva Slovenije objavlja na podlagi samoupravnega sporazuma o ustanovitvi in delu sklada

RAZPIS NAGRAD ZA INOVACIJE NA PODROČJU USPOSABLJANJA ŽIVLJENJA IN DELA INVALIDOV

1.

V letu 1989 bo podeljenih pet enakovrednih nagrad. Nagrajeni bodo najuspešnejši izumi, tehnične in druge izboljšave na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov, ki bodo v razpisanem roku predložene skladu.

2.

Sklad je bil ustanovljen z namenom, da bi spodbujal inovacijsko delo in podpiral prizadevanja posameznikov ali avtorskih skupin, ki bi z izumi, tehničnimi in drugimi izboljšavami prilagajali invalidnim osebam delovne razmere, delovna orodja, bivalne razmere, predmete vsakdanje rabe oziroma uvajali inovacije na področju aktivnega varstva invalidov.

3.

V razpisu lahko sodeluje vsak državljan SFRJ, ki predloži skladu dokazila o svojem izumu, tehnični ali drugi izboljšavi in dokaže, da gre za izvirno novo napravo, za izboljšavo določene naprave, stroja, predmeta vsakdanje rabe oziroma prilagoditev le-teh posameznim vrstam invalidov ali za inovacije na področju izvirnih metod dela z invalidi.

Sodeluje lahko tudi skupina avtorjev.

4.

Predlogu za nagrado mora biti priložena tehnična dokumentacija, opis naprave, stroja, predmeta ali inovativne metode dela z invalidi, potrebne skice, fotografije ali modeli. Priložen mora biti tudi opis delovanja in obrazložitev, v čem je inovacija koristnejša in boljša od dosedanjih rešitev.

5.

O predlogih za nagrade sklada bodo odločale posebne strokovne komisije, ki jih bo imenoval odbor ustanoviteljev sklada izmed znanih strokovnjakov za posamezna področja, kamor sodijo predlogi.

Komisije bodo delovale in odločale v skladu s samoupravnim sporazumom o ustanovitvi in delu sklada (9. in 10. člen).

6.

Nagrade pomenijo družbeno priznanje. Avtorske pravice so v celoti pridržane avtorju. Sklad pa si bo prizadeval, da bi vse inovacije, ki bodo predložene, tudi resnično našle svoje mesto v življenju in delu invalidov.

Višina nagrade v letu 1989 bo dva poprečna mesečna čista osebna dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji v letu 1988.

7.

Podelitev nagrad bo javna in slovesna ob 1. maju 1989. leta na seji odbora ustanoviteljev sklada.

8.

Predloge je treba poslati najkasneje do vključno 30. novembra 1988 na naslov: Sklad za inovacije na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov pri Skupnosti socialnega varstva Slovenije, Ljubljana, Kidričeva 5.

ODBOR USTANOVITELJEV SKLADA

Sklad za nagrajevanje inovacij
na področju usposabljanja
življenja
in dela invalidov
pri skupnosti
socialnega varstva Slovenije

NAŠ ZBORNIK

1988, leto 21, št. 2

YU ISSN 035-655 X

UDK 376.3

Glavna tema: otrok med domom in zavodom

GLASILO ZVEZE DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE – LETO 21 – ŠT. 2 – JUNIJ 1988

VSEBINA

Razmišljanje – mamica 1
POTA MOŽNOSTI
Kriza ob oddaji otroka v zavod – *asist. mag. dr. Franci Hrastar* 3
V zavod! Da ali ne? – *Marijan Lačen* 6
Srečanje staršev – dvojna sreča – *Imre Jerebic* . 8
Starši in duševno prizadeti otrok – *Neža Osredkar* 11
Stiki z domom – *Barbara Žlebnik, Marjeta Hohnjec* 14
Obisk pri nekdanjih gojencih zavoda – *Zdenka Fučka* 16
Obravnava teže in težko duševno prizadetih otrok s posebnimi težavami na področju komuniciranja – *Ida Jurgec* 17
IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 20
PO JUGOSLAVIJI IN SVETU 34
NAŠI OTROCI PIŠEJO IN RIŠEJO 41
STARŠI PIŠEJO 47
Paberki 48

Likovne izdelke za to številko revije so prispevali otroci iz zavoda za delovno usposabljanje mladine Črna. Risba na naslovni strani je delo Bernarde Pušnik.

SUMMARY

Publication of Societies for the mentally handicapped o Slovenia – parents and professionals non-governmen organisation – is publishing 6-time a year. Each numbe has the basic theme.
The main theme of the present issue deals with inter actions in the family with handicapped child when th child is living in an residual institution.

Naš zbornik izhaja 6-krat letno. Izdaja ga Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova ul. 9, telefon 325 245

Izdajateljski svet: Anton Brejc, dr. Franc Hrastar, dr. Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Silva Škof, Zdravko Tomažin, Eva Tomc-Jekovec, Jan Ulaga

Uredniški odbor: Janja Cotič, Dora Jelenc, Stojana Kratochwil-Jerman, Anton Kotar, Tonči Koželj, Marija Mursa, Tanja Plemenitaš, Sandi Sitar, Milojka Srebrnič-Györfi, Jan Ulaga, Lidija Wagner

Glavna urednica: Aljoša Vodnik

Odgovorni urednik: Anton Kotar

Letna naročnina ..... 6000 di

Za dijake in študente ..... 3000 di

Posamezna številka stane ..... 1000 di

Številka žiro računa je 50102-678-50022, pošilja se n naslov: Naš zbornik, Ljubljana, Samova 9

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo š 4210-190/88 av z dne 15. 3. 1988 je glasilo oproščen davka od prometa proizvodov.

Tiskala tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani

Razmišljanje

Veš, Manja, danes imam zopet enega tistih čudnih dni, ko sem nekako žalostna, potrta. Razmišljam o sebi, o tistih jesenskih dneh pred leti, ko smo se odločili: v dom (zavod) boš šla. Ni bila to trenutna odločitev. Z očijem sva o tem govorila večkrat, toda ko sva dobila obvestilo, da si sprejeta, je bilo teže, kot sva pričakovala. Morda toliko teže, ker si sploh nisva mogla zamisliti, kako bo brez tebe po desetih letih, ki smo jih preživeli skupaj. Koliko solza, odrekanja pa tudi zadovoljsva si nam dala, to ve le tisti, ki je to skusil. Obiski pri zdravnikih, zdravljenje v bolnici, čudni pogledi ljudi v čakalnici, to je le nekaj tistega, kar je zelo bolelo. Toda z očijem sva drug drugemu dajala oporo.

Mislim, da so dnevi postali veliko svetlejši, ko se nama je rodil Matej. Sčasoma si bila tudi ti bolj vesela, bolj si napredovala in laže si se privadila na kahlico, ker si posnemala bratca. Tudi igrala sta se skupaj, čeprav si mu bila kmalu bolj v napoto kot v pomoč pri zlaganju kock.

Za nekaj časa sem prekinila službo z željo, da bi se ti še bolj posvetila. Toda dolgo ni šlo tako. Odprli so težko pričakovani »posebni oddelek« v vrtcu. To je bilo povezano z velikimi težavami, toda ponovno sem se lahko zaposlila. Teh let se zelo nerada spominjam. Kljub temu, da ste imeli odlično defektologinjo in varuško, ki sta se z vami trudili, je bilo tu kup težav. Posebno sem bila razočarana nad nekaterimi starši zdravih otrok. Ko si dopolnila sedem let, si bila sprejeta v oddelek za usposabljanje v šoli s prilagojenim programom. Tudi tu so bile zelo dobre tovarišice in velikokrat se jih spominjam. Če samo pomislim, kako lepo so se od tebe poslovili, ko si odšla, mi je prijetno. Še sedaj v sobi nad posteljo visi izrezana maskota z napisanimi imeni sošolcev in tovarišic.

No, končno je prišla odločitev, za katero smo se odločili skupaj s socialno delavko, da pojdeš v zavod. Četrto leto že teče, odkar si v domu Draga. Večkrat se spominjam prvega dne – sprejema v dom. Koliko časa smo te s tovarišicami pregovarjali, da vendar vstopi. Ti pa si se naslanjala na steno in nisi hotela nikamor; kaj sva z očijem doživljala takrat, je težko opisati. Končno smo te le pregovorili. Hitro smo opravili formalnosti, nato pa sva s solzami v očeh skoraj pobegnila iz doma. Nobenega poslavljanja – nismo te hoteli še bolj vznemiriti. Začetek je bil težak za-

te, za nas in za vse osebje v domu, ki je bil zaradi prevelikih potreb odprt nekoliko prezgodaj. Vem, da so se spopadali z velikimi težavami, toda počasi smo se vsi skupaj navadili. Tudi ti si se izredno hitro privadila in vzljubila tovarišice in otroke.

Sedaj hodiš dopoldan v šolo, čeprav včasih »špricaš«, kot mi je povedala tov. Božena. Popoldan hodite na sprehode, drugič na skromno igrišče z gugalnikom, tudi lutke ste šli že večkrat gledat. Vem, da si zelo zadovoljna – to vidim po tem, kako vneto mi včasih po svoje pripoveduješ o tovarišicah in otrocih, s katerimi si v skupini. Vesela sem, da se brez vsakršnega problema v nedeljo poslovíš in odideš nazaj v DRUGI DOM, kjer te zopet čakajo tovarišice in varuške. Včasih razmišljam o tem, koliko dela in skrbi in tudi ljubezni dajejo ti ljudje, ki delajo z vami. Ni to lahko delo in hvaležni smo vsem, ki se trudijo z vami.

Vidiš Manja, nisem več žalostna, vem, da ti tega ne maraš. Ti hočeš, da sem vesela, da ti pojem, da se smejim. Mislim, da ti ob tistih dneh, ko si z nami, sedaj laže dajem vse tisto, za kar včasih nisem imela več moči. V tem trenutku sem prepričana, da je bila naša odločitev najboljša zate in za nas.

mamica

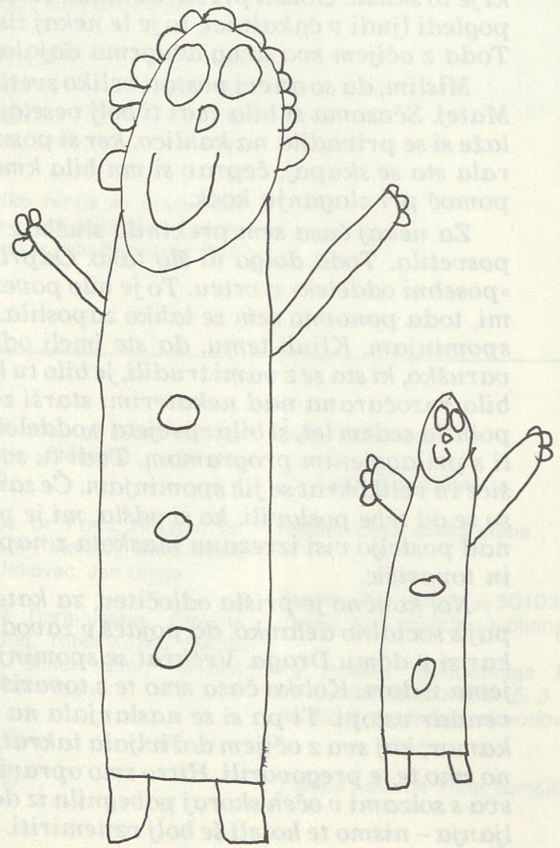

Risba: Boris Ovca

pota možnosti

KRIZA OB ODDAJI OTROKA V ZAVOD

Odločitev staršev, da oddajo svojega duševno manj razvitega otroka v zavodsko oskrbo, je enako težka kot začetno spoznanje o njegovi prizadetosti. Morda je to spoznanje celo nekoliko lažje, ker takrat še vedno obstaja upanje. Ko pa se odločajo za zavod, zaključujejo del življenja, ki so ga posvečali otroku, in priznavajo krizo, ki je privedla do take odločitve.

Razlogi, ki privedejo do namestitve prizadetega otroka v zavod, so različni. Tizard in Grad (1961) navajata naslednje razloge:
1. rojstvo drugega otroka,
2. vedenjska problematičnost prizadetega otroka,
3. starši pri svojem otroku v določenem časovnem obdobju ne vidijo več napredka v razvoju,
4. poslabšanje materinega zdravja.

Ob podrobnejši analizi te raziskave sta avtorja ugotovila, da se v 51 % starši odločijo za oddajo v zavod zaradi problemov otrokove oskrbe, 26 % zaradi družinskih problemov (razpadla družina, stanovanjske težave, odklanjanje sorojencev itd.), v 12 % je odločujoč nasvet zdravnika ali socialne službe in v 11 % je razlog za namestitev materino slabo zdravstveno stanje.

Že ob odločanju za oddajo otroka v zavod pogosto nastajajo problemi znotraj družinskih odnosov. Najbolj boleče je razhajanje o tem med staršema.

*Na kontrolni pregled je prišla cela družina: devetletni duševno manjrazvit deček, oče in mati. Deček je že v čakalnici nemiren in kričav. Nekoliko se umiri, ko gresta z materjo sedet popolnoma posebej. Povabilu v ambulanto se odzove, vendar zahteva, da gre tudi oče z njim. V ambulanti postane zelo nemiren in kričav, razbija, grize, pljuva. Mati ga poizkuša umiriti s tem, da ga stisne v naročje. To razjezi očeta, prične vpiti na ženo, premetava otroka sem in tja, ga udari, pri tem pade tudi po materi, ki še vedno ščiti otroka. Oče ni sposoben ustaviti svojega besa, otrok postane fizično nasilen do obeh staršev. Oče zmerja mamo, da hoče otroka spraviti v zavod, in grozi, da jo bo nagnal od doma, če to stori. Mati tudi ob kasnejših obiskih poroča o stalnih moževih očitkih, da se hoče rešiti otroka, ker bi bila rada prosta. Močno jo tudi vznemirja dejstvo, da tako mislijo tudi njeni starši.**

Po oddaji v zavod skoraj ni družine, ki ne bi zašla v krizo. Ta je lahko kratkotrajna, lahko pa traja tudi dalj časa. Najpogostnejša so krivdna občutja. V naši družbi je še hudo zakoreninjeno mnenje, da so ustanove, ki skrbe za duševno prizadete otroke, na obrobju splošnega standarda. To naj bi tudi pomenilo, da so oskrba, nega in usposabljanje nameščе-

* Osebni podatki so v vseh opisih primerov spremenjeni.

nih otrok pomanjkljive, kar v doživljanju staršev pogojuje krivdo. Pogosto se pri svetovalnem in terapevtskem delu pojavljajo vprašanja: »Ali bodo dobro poskrbeli za mojega otroka?«; »Ali bodo dovolj nežni z njim?«; »Bo imel dovolj jesti?«. Iz teh in podobnih bojazni sledi tudi pretirana skrb za otroka. Starši ob obiskih v zavodu opazijo vsako, pa še tako majhno spremembo. Če so te spremembe ugodne (napredovanje v razvoju, samostojnosti itd), so razbremenjeni pretirane skrbi. Če pa opazijo negativne spremembe (v vedenju, razvoju, morebitne manjše poškodbe, spremljajoče bolezenske znake), postanejo hudo vznemirjeni, zaskrbljeni, pa včasih tudi obtožujoči. V svoji stiski sprva niso sposobni stvarne presoje. Doživljajo, da so se vse njihove zle slutnje uresničile.

Devetletna duševno manj razvita deklica je po materini smrti živela sama z očetom. Ker v domačem kraju ni imela možnosti za usposabljanje, je bila nameščena v zavod. Dva meseca po vključitvi se je na razgovor oglasil oče in poročal, da je zelo nezadovoljen s hčerinim bivanjem v zavodu. Ceni delo vzgojiteljev, ki se po svojih močeh trudijo, vendar opaža, da hčerka ne napreduje, pozablja celo nekatera znanja, ki jih je prej že osvojila. Misli, da je vzrok v nespodbudnem okolju (»okoli nje so samo še teže prizadeti«). Drugi otroci so napadalni, vso potolčeno in popraskano je našel. Najhujše pa je to, da hčerka vedno hudo joka, ko jo pripelje nazaj v zavod, in jo mora prav odtrgati od sebe. Ne prenese tega njenega trpljenja in jo bo primoran vzeti za stalno domov, če ne bi prišlo do sprememb na bolje.

Začetno obdobje je najtežje za vse tri vpletene strani: otroka, starše in osebje. Otrok preživlja dneve in noči v neznanem okolju, ob njemu tujih obrazih. Ni več središče pozornosti, pač pa samo eden iz skupine enako ali pa še bolj nebogljenih, v vedenju svojskih otrok. To povzroča v njem stiske, bojazni, strahove in občutja izgubljenosti. Take spremembe nujno povzroče nove vedenjske oblike, ki so popolnoma drugačne, kot jih je kazal doma. Žal se v obdobju privajanja na novo okolje najpogosteje kažejo razdražljivost, kričavost, napadalnost do drugih in nagnjenost k samopoškodbam. Pogosto tudi začasno opuste že osvojene spretnosti in znanje. To obdobje lahko traja nekaj dni do nekaj mesecev. Redki so otroci, ki se nikakor ne morejo vživeti v zavodsko okolje in ki je zanje potrebno urediti drugačne oblike varstva in oskrbe.

Starši v začetnem obdobju pogosto doživljajo izgubo. Njihov dotedanji ritem družinskega življenja je bistveno spremenjen. Iznenada nastane huda praznina, navidezno preobilje časa, s katerim ne vedo kaj početi. Dokler so skrbeli za otroka, niso imeli niti trenutek časa zase, pozabili so na druženje z drugimi ljudmi, pozabili so, kako so jim bile včasih pomembne drobne ugodne sprostitve. Sedaj pa tavajo sem in tja, ob tem jih vznemirja misel na otroka. Z bojaznijo premišljujejo, kaj se ta trenutek dogaja z njim.

Mati trinajstletnega teže duševno prizadetega fanta pripoveduje tri mesece po oddaji otroka v zavod: »Tako prazno in tiho je doma. Nehote prisluškujem, kdaj bom slišala njegovo oglašanje. Hodim pogledovat v njegovo sobo. Včasih ne vem, kaj bi delala. Prej sem si vedno želela, da bi imela vsaj trenutek časa, da bi pletla. Sedaj imam dovolj časa, pa pletenje kar počiva. Stalno mislim nanj. Včasih me postane strah in takrat moram poklicati v zavod. Ne vem, ali se bom kdaj navadila na to.«

Osebje zavoda ima svoje strokovno znanje, ki mu omogoča prepoznavanje otrokovih potreb, vendar jim to ne omogoča takojšnjega razumevanja vsakega posameznega otroka, posebnosti v odzivanju in vedenju. Pogosto je tudi sporazumevanje otežkočeno, ker so starši v sožitju s svojim otrokom vzpostavili samo njim poznan sporazumevalni sistem, ki se ga mora osebje šele naučiti.

Vse to dogajanje morda zasluži več naše pozornosti, kot smo ga namenjali doslej. Namestitev otroka v zavod bi morala potekati počasi in strpno ob okrepljenem svetovalnem in terapevtskem delu. Ko v starših zori odločitev, morajo imeti možnost posvetovanja s strokovnjaki, osebjem zavoda in drugimi starši. Do podrobnosti se morajo seznaniti z bivalnimi in delovnimi razmerami v ustanovi, kamor bo nameščen njihov otrok. To je mogoče doseči z nekajkratnimi obiski v zavodu ali pa s poskusno začasno namestitvijo. Ob tem so na preskušnji oni sami, njihov otrok, v določeni meri pa tudi osebje zavoda. S tako prakso, ki je že precej v veljavi pri nas, mnogokrat lahko preprečimo nepotrebne nesporazume.

Mati šestnajstletne mongoloidne teže duševno prizadete deklice: »Hčerko bom imela ves čas pri sebi, prepozno je misliti na zavod. Ko je bila hčerka mlajša, so me zdravniki zavedli s trditvijo, da bi v zavodu takoj umrla. Zanjo je 11 let skrbela stara mati, sedaj bom pa sama. Vem, da bo zelo težko, vendar sem se zavestno odločila za to.«

Čez dva meseca: »Verjetno sem naredila narobe, ker sem po svoje življenje čisto podredila skrbi za hčerko. Zdi se mi, da bi bilo zanjo dosti koristneje, če bi bila vključena v kakšen zavod, kjer bi se česa naučila, doma pa jo lahko samo oskrbujemo. Vendar jo kljub temu sedaj ne bi mogla dati v zavod, ker bi me ljudje obsojali.«

Čez osem mesecev: »Zelo težko je doma. Nemirna je, kriči, nobene noči ne spim. Hudo sem že utrujena, imam že sama težave. Morda bi jo lahko dala za štirinajst dni čez počitnice v zavod.«

Ponovno čez tri mesece: »Dosti sem premišljevala in se odločila, da bi hčerko dala za en mesec v zavod na Igu. Dosti lepega sem slišala o tem zavodu. Kljub temu me skrbi, da se tam ne bi dobro počutila, ker je po svoje razvajena, pa tudi drugih otrok ni navajena. Sama se čedalje slabše počutim, sem preobremenjena s hčerko in preveč zaskrbljena zanjo.«

Leto pozneje: »Hčerka je bila dva meseca v zavodu čez počitnice. Bilo je sicer nekaj problemov. Imela sem občutek, da so jo drugi otroci pretepali, ker je bila popraskana. Nekajkrat je morala biti tudi razburjena, ker je z glavo tolkla okrog. Kaj hujšega pa se ni zgodilo. V tem času sem se spočila in sprostila. Boljše se počutim in bi želela, da bi šla hčerka tudi letos čez počitnice v zavod.«

K večji sproščenosti po oddaji otroka v zavod pripomorejo lahko tudi zelo odprti, dobrohotni stiki med starši in osebjem zavoda. Obiski staršev v zavodu ne smejo biti namenjeni samo otroku, pač pa tudi temeljiti izmenjavi opažanj in mnenj z varuškami, tovarišicami, medicinsko sestro, psihologom, zdravnikom in drugimi. Kot zelo koristni so se pokazali skupinski sestanki staršev in osebja.

Obdobju adaptacije (privajanja) običajno sledi obdobje umirjanja in s tem v zvezi vzpostavljanje novih, bolj pristnih odnosov znotraj družin. Tako Tizard in Grad (1961) ugotavljata, da se je kvaliteta družinskega življenja bistveno izboljšala po oddaji otroka v zavod v večini preiskovanih družin. Zelo pomembno je ohranjanje stalnih in trajnih stikov med matično družino in nameščenim otrokom. To najlaže dosežemo tako, da se otrok za konec tedna in del dopusta vrne domov. Na ta način je presežena klasična azilacija, ki je v preteklosti visela kot damoklejev meč nad starši. Kljub temu, da so ti razbremenjeni vsakodnevne skrbi za svojega duševno prizadetega otroka, pa lahko ohranjajo trdne čustvene vezi z njim. Tako potekajo otrokovi obiski doma v sproščenem vzdušju.

Mati osemletne zmerno duševno prizadete deklice, ki je pripeljala na pregled starejšega sina, pripoveduje: »Hčerka je sedaj nameščena v zavodu. Veseli smo, ker lepo napreduje. Počuti se dobro, vsak teden pride domov, vsi se veselimo teh srečanj. Sedaj šele vidim, kako je bilo prej hudo, napeto. Najbolj je verjetno trpel sin, ki je moral pogosto paziti nanjo. Prej je bil že prav sovražen do nje, sedaj pokaže, kako jo ima rad. Sama se čutim kar malo krivo pred njim. Šele sedaj, ko imam več časa zanj, sem opazila, da ima tudi on težave.«

Seveda pa omenjena doživljanja niso edino mogoča, so le prevladujoča v našem kulturnem okolju. Redkejši so primeri, ko starši zelo mirno ocenjujejo potrebo po oddaji svojega otroka v zavod, njihova pričakovanja so realna in njihovi odzivi na probleme, nastale z namestitvijo, umirjeni. Bolj boleči so primeri, ko starši zaradi različnih razlogov »pozabijo« na svojega otroka v zavodu. V takih primerih moramo pomagati staršem, da ponovno vzpostavijo čustvene vezi z otrokom.

asist. mag. dr. Franci Hrastar

V ZAVOD!

Da ali ne?

Kot že tolikokrat, v zadnjih petnajstih letih, ob pozno spomladanskem popoldnevu, sedim v svoji pisarni in skušam dokončati eno izmed neštetih, ne vem komu namenjenih, birokratskih zadev. Danes mi še posebej ni nič kaj do teh stvari; zato se moja misel pusti vse bolj in bolj motiti od razigranih glasov, ki prihajajo z igrišča. Petnajst let že tako ali drugače poslušam te glasove, ki so včasih razigrani, veseli, prisrčni, pa divji, objestni in zopet otožni, žalostni, jokajoči, pa nežni, mirni. Nič takšnega ni v teh glasovih, da bi bili drugačni od tisočev in tisočev glasov, ki nas obdajajo vsak dan, na vsakem koraku. Pa vendar, če jim pozorno prisluhnemo, so ti glasovi, vsaj v svoji vsebinski komponenti, nekoliko drugačni, odstopajoči; postavili smo namreč norme obnašanja in se tako dogovorili, da so odstopajoči, drugačni.

Drugačni od česa, drugačni v čem? V splošnem podpovprečnem intelektualnem funkcioniranju, ki se pojavlja v določeni razvojni dobi in je vezano na neprilagojenost adaptivnega obnašanja.

Duševno prizadeti, umsko manj razviti, mentalno retardirani!

Ni še tako dolgo, še posebej ne za znanost, ki hoče opredeliti človeka, ko sem kot študent prelistaval razne teorije, ki so poskušale opredeliti duševno slabšo razvitost. Kot naročeno so se vse teorije (v tem razmišljanju od tu do konca mislim izključno na zmerno in teže duševno prizadete osebe) od pedagoških, psiholoških, do medicinskih in pravnih dokaj neambiciozno in neangažirano skrile za obstoječe stanje nerazvitosti (ne toliko prizadetosti!) in jim je bilo skupno: duševno prizadeta oseba tega in tega in tega ne zmore.

Ni bilo lahko pred leti s teh položajev in znanja začeti graditi optimističen pristop in upanje na večje uspehe. Toda pedagoški optimizem je iz situacije v situacijo, iz dneva v dan dograjeval teorijo, potrjeval prakso in predvsem razvijal (nerazvite) duševno prizadete otroke in mladostnike. Razvijali pa smo se tudi vsi, ki smo bili vključeni v ta proces, in vedno manj verjeli v to, česa duševno prizadeta oseba ne zmore, ter vedno bolj oblikovali spoznanja, kaj zmore. Danes kljub temu, da se zavedamo, da so postavljene meje v razvoju, le-teh nočemo videti, da ne bi postale že v naprej opredeljujoč dejavnik. In tako je dosežena praksa presenetila marsikatero teoretično domnevo: duševno prizadete osebe danes prihajajo same na usposabljanje, odhajajo same v trgovino, k frizerju, kolesarijo, plavajo, smučajo, plešejo, odhajajo na delo pod posebnimi pogoji, skratka živijo polno in srečno življenje. Življenje, vredno človeka in naše družbe.

Veliko od njih jih živi, odrašča, se šola in dela v domačem, družinskem okolju. Za številne od njih pa je vse to urejeno v zavodskem varstvu.

Zavod, dom, internat! Ne glede na takšno ali drugačno ime, se v njem skriva, ob sicer lahko zelo različnih vsebinah, oblikah in metodah dela, vedno enako pomensko bistvo: za mnoge otroke in njihove starše tolikokrat sprejeta in odklonjena, spoštovana in prekleta, upanje in strah zbujajoča beseda.

Če zanemarimo zgodovinsko vlogo zavodov in se usmerimo na njihovo sedanjo nalogo in pomen, je ugotovitev, da so zavodi v službi prizadetih oseb, njihovih staršev oziroma družin, neizpodbitna. To pa obenem pomeni, da je sedanja in bodoča vloga in potrebnost teh ustanov utemeljena s potrebami družin s prizadeto osebo. V nasprotju s tem pa se v zadnjem času pojavlja vse več dušebrižnikov in strokovnjakov, ki z imeni integracija, socializacija in normalizacija ali kar naravnost: ekonomskih učinkov, vsevedno odločajo v imenu prizadetih oseb o nepotrebnosti institucionalnih ustanov. Po drugi strani pa nekateri vidijo rešitev vseh problemov prav v teh ustanovah.

Kot večina pojavov v življenju ima tudi to opredeljevanje dve plati. Kaj je tisto, kar zavode upravičeno kaže v negativni luči:
- nenaravno okolje – človek se mora vzgajati v enakem okolju, v katerem bo živel;
- zaprtost zavodov onemogoča najširše oblike socializacije;
- življenje v isti socio-intelektualni skupini onemogoča prenose vzorcev obnašanja;
- noben zavod ne more nadomestiti čustvenega ozračja urejene družine;
- zavodsko varstvo je za družbo finančno breme.

In katere so prednosti zavodskega varstva:
- prizadeta oseba živi skupaj z vrstniki;
- če družina ali rejništvo ni urejeno, je zavodsko varstvo vseeno boljše kakor slabi nadomestki;
- prizadeta oseba je obremenjujoča v vsakodnevni družinski situaciji.

Glede na končni rezultat, ki bi ga želeli dobiti, bi lahko katerokoli od gornjih trditev statistično, strokovno in raziskovalno obdelovali in prišli do željenih matematično potrjenih rezultatov (ker je pač v vsaki tezi del resnice!). Resnica je skratka tako večplastna, da bi se lahko potrdila še tako nasprotujoča si (in zaradi enostranskosti nevarna) hipoteza:
- zavodske oblike usposabljanja in življenja so s stališča socializacije in normalizacije nesprejemljive,
- ekonomske razmere v naši družbi so takšne, da si ne moremo privoščiti zavodskega varstva,
- za normalno delovanje družine kot tudi prizadete osebe je zavodsko varstvo najboljša oblika življenja.

Odločanje (v imenu humanosti, smotrnosti, znanosti, ekonomije) na osnovi samo tistega dela bistva, ki ga želimo videti, lahko pripelje do nepopravljivih negativnih posledic.

Mogoče bodo leta oziroma desetletja ob spremenjenem načinu človeškega življenja prevesila tehtnico življenja prizadetih oseb na določeno stran. Danes pa je in mora biti leta v ravnovesju: torej je odločitev za takšno ali drugačno obliko odvisna od dejanskih potreb in možnosti prizadete osebe in njene družine!

Če priznamo dejstvo (kdor ga ne prizna, bi pač moral to na lastni koži občutiti – samo nekaj dni bi kar zadoščalo), da je duševno prizadeta oseba skoraj praviloma obremenjujoča za družino, starše, zdrave brate in sestre, potem bi bržkone v imenu humanosti, ki jo razglaša naša družba, morali tudi priznati, da se družina svobodno odloči, ali bo svojega prizadetega člana imela doma ali v zavodu. Pri tem nimamo nobene moralne pravice, da v imenu integracije, visokih stroškov ali celo starševskih dolžnosti še povečujemo že tako ali tako hud občutek krivde, ki ga imajo že itak starši pri sprejemanju odločitve o oddaji otroka v zavod.

Za skoraj vse starše je odločitev o oddaji otroka v zavod najtežja v njihovem življenju. Kljub temu, da so prišli do spoznanja, da je ta odločitev za vse njih najboljša, ta korak spremljajo občutki krivde, da se odpovedujejo svojemu otroku, da ga nimajo radi, da ga prepuščajo neznanim ljudem ipd. Veliko moči, premagovanja čustev in treznega razuma je potrebno, preden starši sami pridejo do resničnega spoznanja, da je v določeni situaciji oddaja v zavod najboljša rešitev za njihovo življenje, za razvoj zdravih otrok in za zadovoljstvo prizadetega otroka. Nekateri starši te odločitve ne sprejmejo nikoli, ker pač menijo, da so ne glede na žrtve in odpovedovanja dolžni neposredno skrbeti za svojega prizadetega otroka.

Nobena odločitev nam ne sme biti tuja, nobene ne smemo obsojati. Kakor smo pač ljudje različni, tako so različne tudi naše odločitve. Da pa bi le – te čimbolj pripomogle k osrečitvi človeških življenj, potrebujemo zanje predvsem dobro in pošteno informacijo! Bolečina, ki jo v sebi nosijo starši prizadetih oseb, je že sama po sebi dovolj velika, zato je ne povečujmo s takšnim ali drugačnim moraliziranjem.

Glasovi z dvorišča močneje prodro do mene. Pa četudi je zavod nujno zlo in nesodobna oblika, že petnajst let poslušam bolj ali manj srečne in zadovoljne glasove; spremljam razvoj otrok, ki vsako leto komaj čakajo počitnic in se v avgustu z veseljem vračajo; berem pisma staršev, iz katerih vse bolj in bolj izginja občutek krivde in se krepi zadovoljstvo; stalni, organizirani stiki med otroki in starši, neobremenjenimi z dnevnimi težavami, po-

večujejo njihovo medsebojno ljubezen in navezanost ter vzajemno sprejemanje.

Noben zavod ni idealna oblika; če pa se iz njega sliši smeh, če je bila v mnogih družinah po vsej Sloveniji zaradi njega prelita marsikatera solza manj, je zadovoljstvo ob opravljanju tega dela kar veliko in predvsem smiselno.

Glasovi se počasi umirjajo. Otroci se odpravljajo k počitku. Upam, da so preživeli lep dan, zaradi katerega je bilo kljub vsemu vredno živeti.

Marijan Lačen

LJUBEZEN ZA LJUBEZEN

Nekoč so bili trije: mama, oče in sestra. Potem sem se rodil jaz. Oče je odšel od nas in nas pustil same. Tudi mi trije smo se morali ločiti. Jaz sem odšel v Staro goro, ker so ugotovili, da ne bom nikoli hodil in bom vse življenje preživel na invalidskem vozičku.

Mama me je obiskovala in me vodila domov.

Rasel sem in začel hoditi v šolo v Vipavi. Rasla pa je tudi sestra, pa naša ljubezen, mama pa se je starala, ampak kljub temu ji ni nikoli odveč priti k meni.

Sestra je našla svojo veliko ljubezen in zaradi te ljubezni bom kmalu postal stric. To bo pri hiši veselja!

Rad hodim domov, rad se vračam v zavod. Tu imam prijatelje, ki me vozijo, oblačijo in pomagajo pri vseh opravilih, saj jaz lahko delam le s čelado na glavi. Tako lahko tudi pišem na pisalni stroj.

Če sem priden in ubogljiv, se razumem z vsemi. Če pa jezikam, mi pravijo, da imam jezik dobro nabrušen, pa včasih kje zaškriplje. Ker pa se imamo radi, se vse zgladi.

Kaj bo z mano jutri, pojutrišnjem, takrat, ko bom končal šolo? O tem še ne premišljujem, ker sem premlad in imam preveč dela vsak dan posebej.

Štefan Čerček
Zavod za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

SREČANJE STARŠEV – DVOJNA SREČA

Ivan – varovanec našega doma na Škofljici, je bil tokrat zopet prikrajšan, lahko bi rekel, oropan za nekaj velikega. Zelo hudo mu je bilo pri srcu. Notranjo bolečino smo mu poskušali lajšati delavci zavoda. Hote ali nehote sem se spraševal: »Kdo pravzaprav lahko nadomesti starševsko ljubezen našemu prizadetemu otroku, ki ne pozna lažnih opravičil?«

V resnici je bil Ivan letos že tretjič v hudi stiski. V dobrem letu, odkar je v našem domu na Škofljici, smo organizirali tri srečanja staršev: prvo v zgodnji pomladi, drugo tik pred poletnimi počitnicami in tretje v zgodnji jeseni. Žal Ivanovi starši niti enkrat niso znali najti časa za srečanje, čeprav je bil razlog za premestitev v naš dom možnost pogostejših stikov zaradi bližine. Osebje doma in tudi Ivan smo verjeli obljubam staršev, da ga bodo obiskovali, pogosto jemali domov! Ivan je bil prepričan, da starši zagotovo pridejo na srečanje. Na véliko je razlagal, da imajo doma dva avtomobila in da tudi svak lahko pripelje mamo, ki je doma gospodinja, če bo oče slučajno v službi!

Že nekaj dni pred srečanjem staršev je v domu izjemno stanje, lahko bi rekel »čakajoče«. Ni ga varovanca, ki ne bi občutil, da se pripravlja nekaj velikega. Vsak od njih se na svoj način pripravlja na veliki praznik: eni z nemirom, drugi s spraševanjem, kdaj pridejo starši, tretji s pripravo obleke, četrti z delom v domu ali okrog doma . . .

Ivan veliko dá na svojo zunanjost. Skrbno se je »uštimal« in se že dobro uro pred napovedanim srečanjem sprehajal po dvorišču in se oziral po hribu navzdol, da bi zagledal domači avto. Ko je bila večina staršev zbrana

(90 % udeležba tistih, ki so lahko prišli), mu je šinilo v glavo, da njegovih ne bo. Svojo stisko je izrazil v obliki hudega epileptičnega napada. Tako mu je od srečanja ostala le telesna in duševna bolečina ter globoka utrujenost!

Odgovor je morda zajet v naslednjih vidikih:

Težje in težko prizadeti otroci bodo ostali za vedno otroci

V našem domu je večina varovancev teže in težko prizadetih, zato je toliko pomembneje, da strokovni in drugi delavci poskušamo skupaj s starši storiti vse, da bi imeli varovanci možnost razvijati in živeti svoje »večno otroštvo«. Tako varljiva zna biti zunanja podoba odrasle prizadete osebe, da človeka lahko hitro zanese, da pristopi k njemu z zahtevami ali celo s programom, kot da bi imel pred seboj odraslo zdravo osebo. Celo nekateri starši radi ponavljajo: »Dajte mu kaj delati, saj vidite, kako je močan!« Eni in drugi pa večkrat pozabljamo, da imamo pred seboj odraslega »otroka«, ki potrebuje morda le moj stisk roke, objem, poljub, prijazno besedo, mojo in tvojo navzočnost. Tak otrok ni zahteven otrok, saj je njegov svet tako majhen. Često pa ima razvit svoj otroški svet, ki ne pozna logike, racionalizacije, izmišljenega opravičevanja . . . mnogo bliže so mu iskrenost, odprtost, naivnost, toplina, navzočnost . . . Vse te elemente otroškega sveta je možno dobro izkoristiti in uporabiti bodisi pri osnovnem usposabljanju, različnih stopnjah delovnega usposabljanja ali v delavnicah, pri odraslih pa pri ohranjanju telesnih funkcij ali pri ohranjanju delovnih ali kakih drugih pozitivnih navad.

Gotovo pa je res, da otroškega sveta ni moč razvijati ali ohranjati brez človeške topline in srčne dobrote odrasle osebe, ki živi s tem otrokom ali skrbi zanj. To potrjuje tudi dejstvo, da se gojenci ali varovanci v zavodu zelo hitro navežejo in zbližajo z delavci, ki nosijo v sebi dobroto in toplino, znajo pa biti agresivni do tistih delavcev, ki tega nimajo.

Toplina in širina srca sta ključa do tiste male skrite kamrice otroškega jaza prizadete osebe. Večkrat moram ob dilemah, ko se s sodelavci na ožjih sestankih pogovarjamo, kako pristopiti k posameznemu varovancu, sebi in drugim dopovedovati, da vsak od nas delavcev doma nosi v sebi ključ tudi do srca agresivnega varovanca. Morda ga bo edino s svojo toplino srca in širino človečnosti, da prizna njegovo izjemnost, odvrnil od agresivnosti, zaprtosti, nagajivosti!

Delavec, na katerega se ne naveže noben varovanec ali če mu le-ti gredo stalno na živce, verjetno nima v sebi ključa do otroškega sveta prizadete osebe, ne bi smel neposredno delati z njimi.

Seveda ne moremo mimo strokovnega znanja in neprekinjenega izobraževanja za delo s prizadetimi, ki pa se mora nenehno plemenititi v človeški toplini in dobroti srca.

Zavod je le nadomestni dom

Zakaj zavod ne bi bil pravi dom! Minili so časi, da bi bil zavod dom v smislu »odlagališča« prizadetih otrok ali da bi bili gojenci v njih srečni brez ozke povezave s starši in sorodniki!

Ko sem na razgovorih s starši pred sprejemom otroka v zavod orisal njihove obveznosti in dolžnosti v prihodnje, so se nekateri razveselili, drugi so začeli tarnati, češ da ne bodo mogli enkrat mesečno, ob praznikih, v počitnicah otroka vzeti domov. Vem, da bo skupaj s prvimi možno razvijati svet otroške sreče, drugi pa bodo ob močnih obrambnih mehanizmih: da nimajo časa, da so daleč iz Ljubljane, da sta oba zaposlena . . . počasi uničevali ta svet otroške sreče in s tem otroka samega.

Starši so prvi, ki pri svojem prizadetem otroku odkrivajo svet otroške sreče. Če oni zatajijo ali če odprejo vrata v ta otroški svet le za špranjo, bo vzgojiteljem sila težko odpreti ta vrata v skrito otroško kamrico na stežaj.

Da gornja trditev drži, bom ponazoril s primerom varovanca Janeza, ki je zelo navezan na dom in na starše. Toda ker so obiski staršev vedno redkejši in le bežni, domov pa ga sploh več ne jemljejo, se je tudi tokrat bal, da staršev ne bo. Svoj strah je izražal s štrajkom do hrane, tudi pomočil in poblatil se je. Ta »štrajk« bo trajal vsaj en teden. Janez namreč nikoli ne bo dojel, da mama nima več časa zanj, da ga oče obiskuje le mimogrede, ko se

vrača na delo v Nemčijo.

Prepričan sem, da Janezova mama in oče sedaj nista srečnejša, ko se poskušata Janeza otresti. Res je, da sta si dvignila standard, da imata več časa zase in za druge otroke . . . Najbrž pa je tudi res, da bosta morala Janezovo praznino nenehno zapolnjevati z neko dejavnostjo in se opravičevati pred seboj in drugimi. Bosta kaj pridobila? Dostikrat je jalovo opravičilo, da imajo starši pravico do svojega življenja. Kri ostane kri, ni je moč izbrisati in pobegniti pred samim seboj. Janeza bi morala starša najprej sprejeti in iz tega zornega kota planirati nadaljnje življenje. Če bi ga imela en mesec domá, bi bil še zmeraj v enem letu 11 mesecev v zavodu. Morda bi bil celo Janez lahko povezava med njima in ne samo breme, kot sedaj mislita, ko jima zakon polzi iz rok. Zagotovo pa je res, da je Janezu premalo zavodsko življenje, da potrebuje starše kot večina naših otrok v Dragi, ko ob petkih dobesedno visijo na oknih in čakajo starše, da pridejo ponje.

Morda bo zavod postal drugi dom za tiste varovance, ki imajo pokojne starše. Pravim morda, ker imamo v našem domu le šest takih primerov in pri polovici so sorodniki zelo skrbni.

Duševno prizadeti potrebujejo več ljubezni in le ob zvrhani meri ljubezni, ko bi starši negovali korenine otroške sreče, zavod pa gradil na teh koreninah, bi se lahko razcvetelo to nežno drevo otroške sreče. Če gojenec – varovanec to doživlja, gre rad domov in se rad vrača v zavod. Skupno srečanje staršev in zavodskega osebja skupaj z otroki pa je prav gotovo višek njihove sreče.

Srečanje staršev je sreča otrok in staršev

Prizadeti otrok često bremeni celo družino, posebno še starše. Ne samo, da se kaj kmalu po rojstvu takega otroka obrne ritem družine, okolica in sorodstvo dostikrat to breme še obteži!

Rezultati so zmeraj isti. Taka družina se obda s kompleksi in zapre v svoj svet. Morda šele šola staršev nekje v naravi, ko se prvič srečajo taki starši in otroci med seboj, prispeva k temu, da se počasi začne razklepati ta začarani obroč zaprtosti.

Oddaja otroka v zavod pa zopet prinese za mnoge starše nove stiske in slabo vest, pritiske s strani okolja, da so revčka oddali . . .

Starši si opomorejo šele, ko si pridobijo zaupanje in naklonjenost zavoda, ko so v sebi prepričani, da je njihov otrok v dobrih rokah. Nekaj k temu prispevajo pogovori s socialno, pedagoško, zdravstveno službo, neprimerno več pa skupna srečanja staršev, otrok in osebja, ki dela z njihovimi otroki.

Na dobro pripravljenem nekajurnem srečanju, kjer je možna komunikacija (pogovor, petje, rajanje, pijača, jedača) staršev, otrok, osebja na neposreden, spontan način se skoraj gotovo pri mnogih odpre obroč zaprtosti.

Za otroke – varovance pa je sámo srečanje pika na i, ker so že bili po svojih sposobnostih neposredno vključeni v ožje priprave na srečanje: priprava vizitk za povabilo staršev na srečanje, priprava programa staršem, klicanje po telefonu, če so dobili pošto, čiščenje prostorov, priprava drugih stvari za srečanje . . .

Človeku vzdrhti srce od presenečenja, ko na takem srečanju opazi, da se naši starši še znajo veseliti, se radovati, peti, vriskati . . .

Te male radosti postanejo velike radosti, ker se je veselje in sreča staršev in njihovega otroka zlilo v eno. Ni ga večjega zadovoljstva za starše, če doživljajo, da je njihov prizadeti otrok srečen. Verjetno je to največji argument, ki dvigne starše, jim vlije samozavest, jim da poleta za jutrišnji dan. Prepričan sem, da bi se v prihodnje morali na srečanjih s starši prizadevati za to, da bi starši imeli možnost doživljati, da so njihovi prizadeti otroci – srečni otroci.

Imre Jerebic

Velika hiša
in v njej mali otroci.
Okoli nje pa pojejo ptice
najlepše pesmi
in rože najlepše dišijo
in sonce je najtoplejše,
samo za vas
mali, večni otroci.

Nina

STARŠI IN DUŠEVNO PRIZADETI OTROK

I.

V procesu prilagajanja staršev na dejstvo, da je njihov otrok duševno prizadet, morajo ti starši prebroditi veliko ovir in težav, ki lahko pri njih izzovejo različne reakcije. Lahko bi rekli, da se v družini s prizadetim otrokom spremeni organizacija življenja družine, predvsem se spremeni staršem, bratom in sestram. Te spremembe so najpogosteje pogojene z vrsto oziroma stopnjo motenosti otroka; pogojene pa so tudi z obliko družbene pomoči in stališči širše družbe do prizadetih oseb in seveda z reakcijami staršev, ki nastopajo v odvisnosti od osebnega doživljanja otrokove motenosti.

Obnašanje in odzivanje staršev je odvisno od značilnosti njihove osebnosti in od vplivov okolja. Rojstvo duševno prizadetega otroka pomeni za starše stresno (obremenilno) situacijo, posebno še v prvih letih otrokovega življenja. Starši se morajo prilagoditi na stanje, ki ga niso pričakovali in na katerega niso bili pripravljeni. Ta prilagoditev ne pomeni samo prilagoditve na prizadetega otroka – torej prilagoditev na nove družinske razmere, ampak tudi na nov način življenja zunaj družinskega kroga.

Starši, ki so bili pred rojstvom duševno prizadetega otroka dobro prilagojeni – se pravi, da so bili uravnovešene, trdne osebnosti, so običajno sposobni prebroditi to stresno situacijo, ki je nastala z rojstvom prizadetega otroka, in se pri njih ne pojavljajo bolezenske spremembe osebnosti. Tudi za starše duševno prizadetih otrok velja, da je največ takih, ki so v povprečju dobro prilagojeni ljudje.

Nekateri pa so neprilagojeni, nevrotični, nekateri tudi intelektualno podpovprečni (Z. Newman, VŠSD 1966). Ti dejavniki lahko zmanjšujejo prilagojenost na okolje, za katero so bili starši predvidoma sposobni in lahko vplivajo ne samo na medosebne odnose v družini, temveč tudi na odnos do lastnega prizadetega otroka.

Ker starši pogosto jemljejo otroka kot del svojega lastnega bivanja, pomeni prizadeti otrok težak udarec za njihovo samospoštovanje. Iz tega razloga se lahko pride do odklanjanja tega otroka. Ta odnos se le v redkih primerih kaže odkrito. Pogosto pa se izraža zakrito v obliki pretirano zaščitniškega odnosa. Za sprejemanje prizadetega otroka so brez dvoma potrebni večja čustvena zrelost, optimizem in samostojnost kot v normalnih okoliščinah.

Zakaj starši duševno prizadetemu otroku preveč pomagajo in razvijajo pretiran zaščitniški odnos do njega? O tem pravi Z. Newman:

Prirojena ljubezen do otroka sicer ni poglavitna osnova za zaščitništvo, vendar je eden od razlogov za izkazovanje pretirane pomoči. Starši so prepričani, da morajo duševno prizadetemu nuditi kar največ pomoči – vse storijo namesto njega in se pri tem ne zavedajo, da ga s tem delajo še bolj odvisnega in nebogljenega.

Tudi *občutek krivde* povzroča kompenzatorično vedenje, ki naj izravna ta občutek. Če se starši čutijo krive, je razumljivo, da bodo otroka pomehkužili in ga skušali varovati pred stvarnimi in namišljenimi nevarnostmi. Čutijo se krive zaradi podzavestnega občutka, da so odgovorni za otrokovo prizadetost; take starše je težko prepričati o nasprotnem.

Tudi *prevelika želja po otroku* oziroma zaželenost otroka lahko tako močno prevladuje nad občutjem staršev, da to željo zadovoljujejo samo na ta način, da stalno skušajo obdržati otroka v nezrelem odnosu (odvisnosti) od njih.

Večkrat so starši tudi preobremenjeni s svojimi čustvenimi problemi in delom. Takrat se rada pojavi *nestrpnost* do otroka. V začetnem obdobju prilagajanja je potrebno mnogo potrpljenja s strani staršev, če hočejo nuditi otroku resnično pomoč, na primer pri oblačenju, hranjenju, umivanju, učenju hoje in podobnem. Včasih je nestrpnost odraz za-

vračanja otroka, ker se starši čutijo opeharjene v svojem starševstvu.

Navadno se starši ne zavedajo, da je uspeh počasen, zato nudijo otroku preveč ali premalo pomoči. Odklon v tej smeri opisujejo nekateri avtorji takole:

– Starši so preveč usmerjeni na prizadetega otroka, žrtvujejo sebe in ostale družinske člane v otrokovo korist.
– Otroku pomagajo pri opravilih, ki bi jih sicer zmogel sam.
– V vzgojnih zahtevah niso dosledni, odstopajo od pravil in nedosledno kaznujejo: včasih so malenkostni, drugič vse dopuščajo.
– Ne razumejo otrokovih zmožnosti in omejitev, zato mu postavljajo previsoke ali prenizke cilje.
– Ne dajejo mu dovolj možnosti za razvoj, ker ga zadržujejo v pretirano otročjem in odvisnem odnosu.

Podobno so avtorji razvrstili tudi čustveno odzivanje staršev in sicer takole:

– Večina staršev v glavnem zrelo sprejema duševno prizadetega otroka takega, kot je.
– Določeni starši skušajo prikriti resničnost. Vedejo se, kot da prizadetost otroka ne obstaja, kar se odraža npr. v načrtovanju poklica in izobrazbe. Nekje v globini zavesti pa se taki starši zavedajo stanja svojega otroka in je njihovo ravnanje samo maska, s katero skušajo zavajati sebe in druge.
– So pa tudi starši, ki so popolnoma nesposobni razumeti resnično stanje svojega otroka in ga zato tudi ne morejo oceniti.

II.

Dobro prilagojenim kot tudi slabo adaptiranim staršem je potrebna pravočasna in primerna informativna pomoč. Stvarne, natančne in izčrpne informacije imajo za starše veliko vrednost. Duševna kot tudi telesna prizadetost je povprečnim staršem tuja, neznana. Informacije lahko zmanjšujejo ali celo odpravijo čustveno napetost staršev. Spoznanje vzrokov, ki so privedli do prizadetosti, lahko odpravi občutke sramu in krivde, ki jih starši prizadetih otrok pogosto doživljajo. Informacije pomagajo vzpostaviti ugoden odnos do otroka in pripomorejo k pravilnemu vzgojnemu ravnanju staršev in svojcev.

Pomembne so tudi informacije o odzivanju staršev. Staršem pogosto manjka vpogled v lastne konfliktne (nasprotujoče si) čustvene odzive. Ne poznajo lastnih psihičnih obrambnih mehanizmov, da bi mogli stvarno sprejemati svojega otroka.

Z osveščanjem starši tudi spoznajo, da s svojimi problemi in težavami niso sami, s čimer se njihov položaj olajša.

III.

Ko starši zaradi zaposlitve ali drugih vzrokov, predvsem pa zaradi preobremenjenosti ne morej biti več ves dan z otrokom, je potrebno le-tega vključiti v primerno obliko obravnave zunaj doma – ponavadi najprej v razvojni vrtec.

Za določeno število duševno prizadetih otrok, ki zaradi posebnosti svoje prizadetosti in težav v socialnih stikih ne morejo ves čas živeti v lastni družini, razvojni vrtec pa so bodisi prerasli ali ga v kraju otrokovega bivanja ni, pa je potrebno nuditi vključitev v zavod za usposabljanje. Tudi skrb za delo s temi starši naj bi prevzeli strokovni delavci teh ustanov skupaj s strokovnimi delavci centra za socialno delo, ki bi morali staršem ponuditi strokovno in materialno pomoč pravočasno, ne šele takrat, ko so ti v svoji stiski že čisto obnemogli.

Iz prakse ugotavljamo, da starši na vključitev otroka v zavod niso vedno dobro pripravljeni. Na centru za socialno delo bi morali starše natančno seznaniti o tem, v kakšen zavod je njihov otrok napoten in kaj se bo tam z njim dogajalo.

Ko se starši odločajo za vključitev otroka v zavod, se znova srečujejo s hudo notranjo stisko. Zavedajo se, da skrbi za otroka več ne zmorejo sami, hkrati pa se bojijo za otroka, kako bo z njim, ko ne bo več deležen njihove nenehne skrbi in pozornosti. Bojijo se tudi reakcije okolja, ki v svoji nevednosti ni vedno dovolj vljudno in prizanesljivo do staršev. Kdor se z določenim problemom v življenju še ni srečal, ga namreč tudi težko pozna in razume.

Starši duševno prizadetih otrok pa so zaradi nenehnih stisk in razočaranj dosti bolj občutljivi za mnenje okolja kot starši zdravih otrok.

Na novo sprejetemu otroku in staršem je potrebno posvečati posebno pozornost, da ne pride do hospitalnih težav pri otroku, ki lahko nastanejo pri dolgotrajnem bivanju v ustanovi, in da se družina navadi na življenje brez otroka.

Najhujši problem, ki tare starše po oddaji v zavod, je občutek krivde. Ta občutek je pri nekaterih tako močan, da lahko v celoti spremeni njihovo vedenje in odzivanje. S takšnimi starši ni lahko delati, vendar prav oni potrebujejo največ pozornosti. S potrpežljivostjo in pravilnim vodenjem njihovo odzivanje po odhodu otroka v zavod v večini primerov preide v stvarno razumevanje novih razmer in končno se vsaj na videz sprijaznijo s stanjem otroka in zaživijo kot druge družine. Pri nekaterih pa občutek krivde nikoli ne preneha, kvečjemu se le potuhne in ob različnih priložnostih znova plane na dan.

Tudi odnos staršev do otroka se po vključitvi v zavod bistveno ne spremeni od odnosa, ki so ga starši imeli do otroka že prej, ko je ta živel še v lastni družini. Le odkloni, ki so bili navzoči že prej, se ponavadi še poglobijo. Jasno je, da bodo starši, ki so že prej imeli do otroka pretirano zaščitniški odnos, zelo zahtevni do osebja, ki za otroka skrbi, in da bodo starši, ki ne razumejo ali niso sprejeli otrokove prizadetosti, pričakovali nemogoč uspeh pri usposabljanju ipd.

Strokovni delavci v zavodih za usposabljanje težko popravljamo zamujeno delo s starši in napake, ki so bile pri tem storjene. Ni nam lahko na podlagi skopih podatkov, ki jih imamo na voljo, in ne prav pogostih srečanj s starši ugotoviti, kakšne osebnostne lastnosti imajo starši, kako v resnici sprejemajo otroka, kakšni so njihovi odnosi v družini in kako ta otroka sprejema.

Ni lahko določiti, kako pogosti naj bodo, recimo, stiki med starši in otrokom, ki je vključen v zavod. Pri tem je potrebna velika previdnost in postopnost. Še najlaže je starše prepričati, da morajo otroka obiskovati in ga vzeti na počitnice, čeprav vemo, da taka prisila nikomur ne koristi, še najmanj otroku. Če starši duševno prizadetega otroka niso sprejeli takšnega, kot je, če ga niso sprejeli kot enakopravnega družinskega člana, ki ima si-

cer svoje posebnosti, jih tudi po oddaji otroka v zavod ne bo lahko spremeniti.

Kljub navedenemu tudi v zavodih dosegamo lepe uspehe v odnosu otrok – zavod – starši. Naš cilj je pomagati otroku in družini, da se ohranijo tople čustvene vezi, da otrok kljub temu, da živi v zavodu, še naprej ostane član družine, le skrb zanj je s tem razdeljena.

Prednost je treba dati družini kot osnovni celici družbe. Samo zdrava družina, v kateri so medsebojni odnosi urejeni, vloge družinskih članov jasno opredeljene, v kateri vladata razumevanje in ljubezen, bo lahko sprejela medse tudi duševno prizadetega otroka. Koliko časa bo ta otrok lahko preživel v družini, kako pogosti bodo ti stiki, je odvisno od prizadetosti otroka in obremenitve, ki jo ima z njim družina. Jasno je, da bo vodljivi, zmerno duševno prizadeti otrok več in pogosteje doma kot težko prizadeti, nemirni otrok, ki bi s svojo prepogosto prisotnostjo preveč obremenil, če ne celo razdrl običajno življenje v družini in to v zdravi, urejeni družini. Kjer pa so odnosi v družini že tako porušeni, da sta oče in mati zakonca le še na papirju, kjer je v družini alkoholizem, nasilje ali druga socialna oškodovanost – se v tako družino tudi vodljivi, zmerno duševno prizadeti otrok ne more vračati, ker od take družine nima ničesar. Za takšnega otroka je bolje najti dobro rejniško družino, pri kateri bo otrok lahko preživel svoje počitnice, da ne bo prikrajšan za vse tisto, česar mu zavodski način življenja ne more nuditi.

Neža Osredkar

Milena Ačko

STIKI Z DOMOM

Zavod za delovno usposabljanje mladine v Črni na Koroškem je od l. 1968, ko je bil ustanovljen, drugi dom mnogim zmerno in teže prizadetim otrokom in mladostnikom, ki so vključeni v delovno usposabljanje, in varovancem delavnice pod posebnimi pogoji.

Konec leta 1987 je bilo v naš zavod vključenih 205 gojencev.

Vsebina in organizacija dela zavoda ter dnevni ritem in prostorska ureditev so prilagojeni potrebam, sposobnostim in interesom gojencev in varovancev, kar je zelo pomembno za njihov vsestranski razvoj in dobro počutje. Za njihovo dobro počutje in uspešen napredek in razvoj pa je zelo pomembno tudi dobro sodelovanje s starši ter redni in pogosti stiki otrok z domom. Delavci v zavodu se zavedamo, da se po daljši odsotnosti otrok od doma čustvene vezi med njimi in njegovimi svojci počasi ohlajajo, in ker neustrezno komuniciranje s starši povzroča našim otrokom veliko problemov in trpljenja, načrtno spodbujamo stike z domom in pomagamo ohranjati, spodbujati in poglabljati čustveno povezanost staršev in otrok.

Za strokovne delavce v zavodu pa redni stiki s starši niso pomembni samo zato, da so gojenci in varovanci srečni in zadovoljni in v stalnem stiku z domom, ampak tudi zato, da:

– starše lahko informiramo o razvoju njihovih otrok in o njihovih zmožnostih,
– skupaj s starši naredimo čimveč za razvoj otrok in primerno vključitev v okolje po končanem usposabljanju in da
– staršem svetujemo.

Otrokom brez staršev oz. tistim, ki z njimi kjub spodbudam nočejo ali pa iz raznih vzrokov (so bolni, ostareli, duševno prizadeti, alkoholiki . . .) ne morejo imeti primernih stikov, pa poskušamo čimprej poiskati rejniško družino. Rejniška družina tem otrokom vsaj delno nadomesti njihovo pravo družino. Teh otrok imamo v našem zavodu zdaj trideset.

Oblike stikov s starši

V zavodu imamo organizirane naslednje oblike stikov s starši:

1. Obiski staršev v zavodu:

S starši smo dogovorjeni, da obiskujejo svoje otroke vsako zadnjo soboto v mesecu. Seveda pa so obiski dobrodošli kadarkoli, ne glede na dogovor. Takrat preživijo starši nekaj ur z otrokom v zavodu in njegovi bližnji okolici. Otrokom obisk staršev zelo veliko pomeni in tisti, ki jih starši redkeje obiskujejo, so čustveno močno prizadeti. V lanskem letu je bilo vseh obiskov staršev 528 ali 2,67 obiska na 1 gojenca oziroma varovanca. Število teh mesečnih obiskov zadnja leta rahlo upada (slabše ekonomske razmere staršev, oddaljenost bivališča staršev od zavoda, močneje razvite druge oblike stikov).

2. Odhodi domov za praznike:

V zavodu organiziramo avtobusni prevoz gojencev in varovancev do Ljubljane, Celja in Maribora s spremljevalci. Tako večina otrok preživi novoletne in prvomajske praznike doma oziroma pri rejnikih. V letu 1987 je preživelo praznike doma povprečno 178 gojencev in varovancev, pri rejnikih pa 7.

3. Pisni stiki:

Z gojenci in varovanci pišemo domov vsakih 14 dni. Pišemo pisma, dopisnice, kartice z odtisnjeno risbico naših otrok in razglednice zavoda, pošiljamo pa tudi uradne dopise. Starše tako seznanjamo z življenjem in delom v zavodu in počutjem otroka in jih tako spodbudimo, da tudi sami pogosteje pišejo. V lanskem šolskem letu so starši poslali 1300 pisem, razglednic, dopisnic in druge pošte. To je 6,34 na enega gojenca oz. varovanca.

4. Telefonski stiki:

Ti so postali v zadnjih nekaj letih precej pogosti. Pri telefonskem aparatu dežurajo gojenci sami dvakrat tedensko, ob torkih dopoldne in ob četrtkih popoldne. Starši pa lahko kličejo, kadarkoli želijo, in se pogovorijo s svojim otrokom tudi po telefonu.

5. Odhodi domov na počitnice:

Ta oblika stikov obstaja že od ustanovitve zavoda. Poletne počitnice trajajo mesec dni (julija), domov gredo vsi, tudi rejniški otroci. Ko pridejo starši ponje, si lahko ogledajo obenem tudi zaključno razstavo izdelkov, ki so jih otroci izdelali med šolskim letom. Nekateri otroci pa gredo domov tudi v času zimskih počitnic, takrat, ko poteka v zavodu zimska rekreacija.

6. Roditeljski sestanki:

Roditeljske sestanke organiziramo praviloma dvakrat v šolskem letu: meseca oktobra in meseca februarja, obenem s praznovanjem dneva žena. Starše na roditeljskem sestanku seznanimo z delom v zavodu, z delom in napredkom otroka, poleg tega pa imajo starši takrat tudi možnost, da se z učitelji, delovnimi terapevti in drugimi strokovnimi delavci (ravnateljem, socialnim delavcem, logopedom, korektivnim gimnastikom, fizioterapevtom, glavno medicinsko sestro itd. . .) posvetujejo o problemih, s katerimi se srečujejo pri svojem otroku. Posebej pa na roditeljski sestanek povabimo starše novincev, s katerimi se še podrobneje pogovorimo o otrokovem privajanju na življenje v zavodu ter o njihovih problemih in pričakovanjih. Prav tako posebej povabimo starše mladostnikov, ki zaključujejo delovno usposabljanje in se z njimi pogovorimo o nadaljnji vključitvi mladostnikov.

7. Hospitacije staršev pri programu delovnega usposabljanja:

Hospitacije smo uvedli z namenom, da starši lahko sodelujejo pri izvajanju programa delovnega usposabljanja in da imajo možnost videti, kako otrok v usposabljanju napreduje. Starši možnost hospitacije bolj malo izkoristijo, saj smo imeli v lanskem šolskem letu samo 2 hospitaciji.

8. Obiski staršev na letovanju oziroma šoli v naravi:

Šolo v naravi imamo vsako leto meseca septembra na Debelem rtiču. Zaradi oddaljenosti kraja letovanja je teh obiskov le malo, predvsem prihajajo na obisk starši, ki so doma v bližini kraja letovanja (Primorci).

9. Glasilo Vezi:

Izdajamo ga dvakrat letno. V njem so prispevki strokovnih delavcev, gojencev, varovancev in staršev. Vsebine prispevkov so osredotočene predvsem na posredovanje informacij o življenju in delu zavoda, svetovanje staršem, razmišljanja staršev v zvezi z njihovimi otroki in zavodom, odgovori na vprašanja staršev in risbicami ter opisanimi doživljaji gojencev in varovancev. Starši glasilo dobro sprejemajo in pošiljajo precej prispevkov.

Delavci zavoda si skupaj s starši prizadevamo vse opisane oblike stikov čimbolj redno in vsebinsko bogato izvajati in tako našim otrokom omogočiti, da ostajajo v trajnem, globokem in pristnem stiku s svojim domom. Ohranjanje vseh teh oblik stikov z domom pa od nas zahteva in bo zahtevalo tudi v prihodnje veliko truda in prizadevanj, saj vsi želimo, da bi naši otroci živeli v ugodnem čustvenem okolju, da so srečni in ljubljeni. Tudi zavod je lahko tako okolje in tudi v resnici je, vsaj za tiste otroke in mladostnike, katerih starši se jim posvečajo v vseh teh oblikah stikov, ki sva jih prikazali.

Barbara Žlebnik
Marjeta Hohnjec

DELOVNI DAN MOJE MAME

Moja mamica ni v službi, ker ima doma dosti dela z živino, posebno še s prašiči. Zjutraj mora skidati gnoj, zamenjati steljo in jih nahraniti.

Potem jo čaka delo v hiši: pospravljanje, likanje, šivanje, spravljanje v omare, kuhanje. Vmes skoči še v trgovino.

Kadar dobimo obiske, se tudi ona usede in v miru popije kavo.

Kadar je mama sitna in se kar naprej kregamo, grem k stari mami in teti.

Katarina Rolih
Literarno-novinarski krožek
Zavod za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

OBISK PRI NEKDANJIH GOJENCIH ZAVODA

Natančno število vseh fantov in deklet, ki so se v 23 letih obstoja zavoda usposabljali v Vipavi, bi našli v uradni statistiki. Toda v naših spominih živijo podobe vseh teh otrok, spomini takšni in drugačni. Razveselimo se vsake dobre, lepe, spodbudne novice iz njihovega življenja danes. Žal smo večkrat nemočni, ko ne gre vse tako, kot smo si želeli in predstavljali: mi, oni in njihovi starši, od katerih bodo vedno odvisni, še bolj potem, ko se je treba za zmeraj posloviti od zavoda.

Pripravljamo film o življenju in delu naših gojencev. Pregledovali smo stare filme, posnete pred leti. Spet so pred nami oživele posamezne usode: fantje, ki še vedno pišejo svojim tovarišicam za praznike, jih prosijo za ta ali oni nasvet, dekleta, ki potožijo o svojih težavah in iščejo tolažbe, vsi tisti gojenci, ki pridejo vsaj enkrat na leto na obisk v Vipavo.

Odločili smo se: o treh bomo posneli filme zdaj, ko se z različnimi sposobnostmi in možnostmi spopadajo z vsakdanjim življenjem: film o Teji, Nacku in Marku.

Vsak zase so zgodba, roman, ki mu dan za dnem pripisuje poglavja, zgodba, ki smo jo zapisali in posneli.

ZGODBA O TEJI

Teja je prišla v zavod v Vipavo stara sedem let. Bila je drobno, suho dekletce, ki je bilo popolnoma odvisno od tuje pomoči. Tudi njen govor je bil teže razumljiv.

Kako se je spominjajo naši delavci?

Fizioterapevtka Marija: Najprej smo Tejo začeli učiti hoje ob hodulji. Nekaj let vaje, njene vztrajnosti in volje – vsak dan je z veseljem hodila na fizioterapijo – je bilo potrebnih, da se je začela samostojno spuščati po telovadnici. Prvi koraki brez hodulje so ji dali novih moči – nadaljevali smo z vajami na hodniku, v razredu, na dvorišču. Ob odpustu iz zavoda je Teja hodila samostojno.

Delovna terapevtka Boža: Teja je imela neuničljivo voljo do učenja igranja, zaposlitev, vsega tistega, česar ni znala, pa je vendarle čutila, da se lahko nauči. Sedela je pritrjena na stolu, naučila se je samostojno jesti, piti po slamici, se sleči, obleči in zapeti gumbe in zavezati čevlje. Tkaničila je, prepletala in zelo rada risala. Koliko ur, dni in let vaje, uspehov in neuspehov, volje in vztrajnosti je bilo potrebnih, da je postala samostojno dekle, ki je nato pri jutranjem in večernem urejanju pomagalo svojim sošolcem, potem ko je najprej uredila sebe.

Tovarišica: Teja je bila vedno dobre volje, čeprav se je ob neuspehu včasih tudi zjokala. Rada je brala, bila zelo uspešna pri pisnem izražanju, v višjih razredih je pisala na pisalni stroj. V šoli in v vzgojni skupini je bila marljiva, vztrajna, in priljubljena pri sošolcih.

Po desetih letih, ko je z odličnim uspehom končala osmi razred, je Teja odšla domov. Danes je vključena v delo v delavnicah pod posebnimi pogoji v Zagorju ob Savi. Vsak dan jo kombi od doma v Trbovljah pripelje na delo.

Pomoč potrebuje samo pri tistih nekaj stopnicah do delovnega mesta, kjer prepogiba manšete za delavske rokavice. Pri delu je natančna in vestna. Dela z levo roko, desno si zaradi krčev pritrdi.

Včasih tudi veze.

Starši z njo nimajo težav: Teja jim zaupa svoje težave, pomaga mami v kuhinji in skrbno pospravi svojo sobo.

Tudi prijatelje ima – največ pa se druži s Tatjano, s katero sta bili skupaj že v Vipavi.

Teja ima čudovite starše. Nikoli ji niso dajali občutka drugačnosti, vedno je bila z njimi v družbi, na morju, pomagali so ji, kjer je pomoč potrebovala, in upoštevali navodila, da smo lahko vsako jesen, ko se je vrnila v zavod, nadaljevali tam, kjer smo junija končali.

To je zgodba, kakršno bi radi napisali o vsakem učencu, ki zapusti naš zavod . . .

Zdenka Fučka

OBRAVNAVA TEŽE IN TEŽKO DUŠEVNO PRIZADETIH OTROK S POSEBNIMI TEŽAVAMI NA PODROČJU KOMUNICIRANJA

Pedagog je v odnosu do otroka znova in znova postavljen v nove situacije, ki jih poskuša reševati na čimbolj primeren in učinkovit način. Specialni pedagog pa je še pogosteje v takih situacijah, saj so med otroki, motenimi v duševnem razvoju, še večje razlike, kot jih opazimo pri drugih otrocih. Vsak otrok je individuum zase in zahteva svoj način obravnave in gledanja nanj. Multidisciplinarni pristop in upoštevanje otrokovih sposobnosti sta osnova za oblikovanje njegove osebnosti. Vse znanosti dajejo velik poudarek načelu individualizacije kot osnove za primerno spodbujanje otroka k aktivnosti in s tem k razvoju njega samega.

Otrok, katerega sposobnosti so toliko okrnjene, da le s težavo osvoji najosnovnejše oblike socialnega vedenja, je v procesu obravnave označen kot problematičen, če pa so na te nizke sposobnosti navrženе še dodatne motnje vedenja – različne oblike agresije, eretičnosti in druge, se obravnavi velikokrat odpovemo in otrok ostaja v azilu, kjer se priložnostno oblikuje. O tem ne odloča strokovni tim ali kdo drug, pač pa na to vplivajo nekatere neugodne razmere: pomanjkanje prostora, strokovnih delavcev in na žalost z nenehnimi družbeno-ekonomskimi krizami.

V zavodu za varstvo in delovno usposabljanje mladine dr. Marijana Borštnarja v Dornavi smo se pred tremi leti odločili, da se bomo bolj poglobljeno lotili obravnave teže in težko duševno prizadetih, ki imajo posebne težave v vedenju.

Pričetke svojega dela smo naslonili na dolgoletne izkušnje pri delu s to populacijo, saj zavod že od ustanovitve sprejema zmerno, teže in težko prizadete otroke. Zadnjih je v zadnjem času veliko in prav to nas je spodbudilo k strokovno poglobljenemu delu.

Oblikovanje skupin, opis otrokovih značilnosti

Izmed mnogih otrok v zavodu, potrebnih specialne obravnave, smo izločili devet otrok, katerih motnje so se najbolj manifestirale v njihovem bivalnem prostoru in procesu usposabljanja. Omenjeni otroci so s svojim vedenjem ustvarjali probleme v posameznih domovih, kjer je bil zaradi tega moten normalen potek dela.

Težko jih je bilo obvladovati v prostoru in normalnem ritmu dela, medikamentozna terapija v večjih količinah pa se nam ne zdi primerna in smotrna.

Otroci, stari od 7–12 let, so bili razdeljeni v tri skupine. Vsi so bili diagnosticirani kot teže ali težko duševno prizadeti, opazen je bil nemir, celo eretičnost, skoraj pri vseh afazija (nezmožnost govora) ali težka oblika disfazije, odmaknjenost ali prevelika lepljivost, oblike agresije in še nekatere poteze avtističnega sindroma. Otroci z izrazitimi značilnostmi težje ali težke duševne prizadetosti, z zelo nizko koncentracijo (zbranostjo), nestalno pozornostjo, eholalijo[1], s težkimi motnjami na področju govora in motorike kot cerebralne poškodbe v prenatalnem, perinatalnem ali postnatalnem obdobju, so se znašli v manjših skupinah in tako v intenzivnejši obliki obravnave.

Podrobneje bom opisala svojo skupino treh otrok: dva dečka in deklica; dečka stara 9 in 12 let, deklica 9 let. Vsi trije so imeli značilnosti, ki sem jih že prej omenila, vendar je imel vsak zase specifično vedenje in je zato potreboval specifičen pristop.

Deklica je bila diagnosticirana kot težko prizadeta, njene sposobnosti so zajemale le osnove v slačenju in oblačenju ter samostojno hranjenje z žlico, delno prisotna enureza in enkopreza, občasno grandmal epileptični napadi, neagresivna, hiperaktivna, kar je izražala s tekanjem po prostoru, nenehnim nemirom rok in nog, nenavadno je bilo njeno

[1] eholalija je mehanično ponavljanje besed, brez njihovega razumevanja

kontaktiranje z ljudmi, katerim se je dosledno izmikala – obračala je glavo vstran, odmikala pogled, branila se je fizičnega kontakta, ljubkovanja in opazovala dogajanja iz razdalje. Rada je spravljala vse, kar ji je prišlo v roke, v rokave oblačil in to nosila s seboj.

Dečka sta bila po sposobnostih nekoliko boljša, tudi diagnosticirana kot teže prizadeta, oba močno hiperaktivna, kar sta izražala z nenehnim gibanjem po prostoru.

Starejši deček je imel željo po stalnem zbujanju pozornosti s svojim vedenjem: grizenjem, ščipanjem, mazanjem blata in hrane povsod, zadrževanjem hrane v ustih. Njegov besedni zaklad je obsegal okrog 30 besed, ki jih je nerazločno in s kopico fonacijskih motenj občasno eholalično ponavljal, občasno pa jih je uporabljal za komunikacijo. Drugi deček je svoj nemir izražal z monotono igro z vrvico in nenehno težnjo po tekanju.

Vsi trije so bili že vključeni v skupino delovnega usposabljanja v I. stopnjo, vendar so s svojim vedenjem motili delo skupine in bili nenehen problem v svojem okolju.

Proces usposabljanja in obravnave

O kakšni skupini v prvih treh mesecih ne morem govoriti. V prostoru – razredu so štiri ure dnevno z menoj živeli trije otroci: dva, ki skorajda nista upoštevala moje navzočnosti, in eden, ki se je ob vsaki priložnosti lepil name in me skušal voditi pri svojih razdiralnih akcijah in agresijah.

Pri študiju literature se mi je od vseh metod dela zdela najprimernejša behavioristična metoda dela pozitivnih spodbujanj in pogojevanj in nekatere ugotovitve psihoanalitične smeri. Vsakemu otroku sem se skušala približati čimbolj individualizirano (prilagojeno sposobnostim posameznika) in ga voditi v še tako preprosti aktivnosti.

V obdobju šestih mesecev mi je uspelo vzpostaviti z otroki bolj prisrčen stik, naš dan je bil le delno načrtovan, prilagajala sem se trenutnim situacijam in razpoloženjem otrok in poskusila čimbolje izkoristiti njihovo kratkotrajno pripravljenost. Na njihove izbruhe nenavadnega vedenja se skorajda nisem odzivala, odločila sem se, da jim ne posvečam prevelike pozornosti in jih ne omenjam.

Poskusila sem odkriti, na kaj otroci sploh reagirajo. Fantoma je bilo všeč ljubkovanje, božanje; večkrat smo tesno skupaj sedeli na blazini na tleh, legli, poslušali glasbo. Deklica nas je velikokrat le opazovala, po izrazu na obrazu sem vedela, da glasba ugaja tudi njej.

Izmed didaktičnega materiala sem se odločila le za nekatere vrste kot so: naravni materiali (jabolka, kostanj . . .), žoge, obroči, velike kocke za sestavljanje, vata, papir, goba, glina, plastelin, voda, razne natikanke in vlaganke za razvoj grobe motorike in skladnosti med delovanjem oči in rok, mehke igračke – medvedki, fantki, punčke. Pri delu sem večkrat uporabljala stole, mize, posteljo, omare – predmete, ki so bili blizu otrokom že prej – nekaterim – deklici npr. so bile to edine igračke v rani otroški dobi.

Prizadevala sem si, da bi jim bil čas, ki ga preživijo z mano, prijeten. Njihova prva reakcija je bila ljubosumje – vse pogosteje so si želeli biti z menoj, biti tisti, s katerim se bom ukvarjala in igrala.

Za sodelovanje v igri, aktivnosti, sem otroka običajno nagradila – največkrat tako, da sem ga pestovala, božala in mu zapela pesem, tudi bonboni, jabolka ali keksi so mi služili za pohvalo. V času štirih ur sem aktivnosti pogosto menjavala, vendar pa poskušala podaljševati koncentracijo otroka do njegove možne meje. Vsak dan sem vključila gibalno-motorične aktivnosti skupaj z glasbo – plazili smo se po tleh kot polžki, poskakovali kot zajčki, vozili avto; pesmice so zajemale veliko onomatopoetskih glasov; o predstavah pri otrocih ne bi mogla govoriti, vendar so posnemali aktivnosti, ker so jim bile prijetne.

Dnevno sem uporabljala pri delu tudi material: žoge, obroče, razne natikanke in omogočila otrokom čimveč gibanja na prostem. Radi so se igrali tudi z vodo, zato smo se večkrat kopali – običajno po dva otroka skupaj – čofotali so, se igrali z lončki, pretakali vodo, stiskali gobo. Tudi valjanje po pesku, presejanje, otipavanje peska jim je bilo v zabavo. Počasi smo postajali skupina, kjer je posameznik upošteval nekatera osnovna pravila vedenja. Pripomniti pa moram, da so se vse te spremembe v odzivanju in vedenju oblikovale zelo počasi in so bile le komaj opazne.

Rezultati dela

Rezultate takega načina dela smo redno spremljali na pedagoških konferencah in sestankih strokovnega tima na krajša obdobja. Potrebno je bilo iskati nasvete pri psihologu, se dogovoriti z zdravnikom ali s kakim drugim sodelavcem. Čas dveletne obravnave ni prinesel čudodelnih sprememb, saj nanje nismo niti pomislili. Navajeni na dolgotrajno delo in na majhne uspehe pri usposabljanju duševno nezadostno razvitih smo zadovoljno ugotovili naslednje:

- pri vseh otrocih so se najbolj opazne oblike motenega vedenja pojavljale redkeje, največkrat le v situaciji, ki je nanje negativno vplivala (npr. prevelika gneča v prostoru na oddelku);
- postali so mnogo bolj komunikativni, otrokom z delno razvitim govorom se je povečal besedni zaklad, govor je večkrat služil za komunikacijo in zmanjšalo se je eholalično ponavljanje besed;
- iskali so kontakt z drugimi, želeli so biti aktivni;
- zboljšalo se je njihovo znajdenje v prostoru;
- bolje so posnemali posamezne akcije in obvladovali svoje telo in motoriko;
- zmanjšala ali celo izginila je njihova želja po monotoni igri z istimi predmeti (npr. deklica, ki je spravljala vse predmete v rokave obleke, je prenehala s tem!);
- postali so mnogo bolj vodljivi in umirjeni;
- nekateri so osvojili poznavanje novih predmetov, tudi poimenovanje;
- postali so samostojnejši pri osvajanju osnovnih higienskih navad in pri hranjenju;
- nekatere (2 deklici in enega fanta) smo ponovno vključili v I. stopnjo delovnega usposabljanja, kjer sledijo programu dela in niso moteči za skupino.

Drugi otroci so ostali v manjših skupinah. Pri dogovarjanju o programih dela zanje smo se odločili, da nadaljujemo z metodami dela, ki smo jih uporabljali v preteklih dveh letih; pri vsakem smo izločili aktivnosti za nadaljnje delo, ki zajemajo osnove socializacije in bodo blažile njegove motnje socialnega kontakta, to je motnje pri vzpostavljanju stikov otroka z osebami v njegovi neposredni okolici, znanimi in neznanimi.

Povzetek

Pri delu, ki je zahtevalo mnogo truda, iznajdljivosti, prilagajanja in iskanja novih rešitev, smo naleteli na nešteto težav, ki so nas ovirale pri usposabljanju otrok.

V prostorski stiski, v kateri smo, je bilo težko pridobiti nove prostore – razrede za delo skupin. Potrebovali bi tako imenovane »prostore reduciranih dražljajev«, kjer otroci ne bi bili obremenjeni z mnogimi predmeti in bi se laže osredotočili na vodene aktivnosti.

Težave so tudi pri pridobivanju kadrov, saj je delo dokaj nestimulativno in zahteva celega človeka.

Za mnoge vrste agresij in eretičnosti so krive razmere v bivalnih prostorih, ki so majhni, otroci so nagneteni v velikih skupinah in velikokrat negativno vplivajo drug na drugega, reakcije posameznih otrok pa se kažejo v potenciranih vedenjskih odklonih.

Ugotovitev, da je v manjši skupini delo mnogo uspešnejše, da je mogoč bolj prisrčen stik med otrokom in pedagogom, da tako omogoča bolj celosten in okrepljen razvoj otrokovih funkcij, ker tako ni nujno, da ostane »idiot«, naj ne bo zanemarjena, ko bomo ponovno govorili o novih normativih za število otrok v skupinah, o kadrih in v oblikovanju bivalnih prostorov.

Ida Jurgec

Moja mama skrbi, da sem urejena. Pospravlja hišo, skuha, čisti, dela in jaz ji pomagam. Vsi otroci pa smo najbolj srečni, kadar si mama vzame čas, da se z nami pogovarja, smeje in igra.

Moja mama je dobrega srca. Vedno mi kaj kupi, zato jo imam zelo rad. Tudi denar mi velikokrat da. Ta denar spravljam, da ji bom kupil darilo, ko bo 8. marec in ko bo imela rojstni dan.

Moja mama me je rodila in zato jo imam rad. Kadar sem bil lačen, me je vedno nahranila, ker me ima rada. Kadar grem ven, jo skrbi zame, da se mi ne bi kaj zgodilo. Dobra je, zato vedno mislim nanjo.

iz naših društev in ustanov

RAZMIŠLJANJA OB OBČNEM ZBORU DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM OBČINE LENDAVA

Bil je sončen zgodnjespomladanski dan v začetku aprila. Zbrali smo se na občnem zboru Društva za pomoč duševno prizadetim občine Lendava.

Sedim med zbranimi in opazujem, kdo so prihajajoči člani društva: specialni pedagogi osnovne šole Jože Kramar-Juš (pa tudi ne vsi), vzgojiteljica, trije socialni delavci: eden iz šole, eden iz centra za socialno delo in eden iz DO Ina Nafta, nekaj staršev, dva rejnika, predstavnik otroškega varstva, novinarka – in to je vse. Saj je skrb za našega duševno prizadetega otroka v prvi vrsti skrb staršev in strokovnih delavcev. Toda sprašujem se, ali res samo njihova.

Bilo bi krivično trditi, da ni bilo širšega družbenega razumevanja in skrbi za prizadete osebe skozi vse leto. Pa vendar. Občni zbor je letni pregled opravljenega dela, izpolnjenih akcij, rešenih problemov in težav ter dogovor za delo vnaprej. Je to res le stvar staršev in strokovnih delavcev? Samo razmišljam. Mislim, da so podobno kot jaz razmišljali tudi drugi navzoči.

Tokrat je predsednica izpustila običajni dolgočasni uvod v sejo, ki ga dobro poznamo. Pred udeležence je pogumno, prijazno in nasmejano stopila mamica deklice Gabike. Sproščeno nam je pripovedovala o svoji hčerki in sebi. Kmalu po rojstvu je spoznala: Moj otrok je drugačen. Ta njegova drugačnost bi potrebovala vso mojo skrb, predvsem pa ljubezen. Zavedla se je, da razvoj prizadetega otroka ni samo omejen, temveč tudi zelo zahteven.

Razvoj takega otroka ne poteka sam od sebe, temveč le z izdatno in skrbno pomočjo. Mamica ni obupala. Vsa svoja ravnanja in dejanja je prilagodila svoji deklici. Bila je zaposlena delavka – medicinska sestra. Težko je čakala, da se ji izteče delovnik, da se čimprej vrne domov, kjer jo je že nestrpno pričakovala njena Gabika. Odkrito je priznala, da je ne bi toliko prizadelo, če bi se kaj zgodilo njenim ostalim trem zdravim otrokom, zelo hudo pa bi ji bilo, če bi se kaj zgodilo njeni nikoli odrasli deklici. Vse otroke ima zelo rada, toda ne da bi se zavedala, je v svoji pripovedi izpričala, da ima za svojo Gabiko neizmerljivo veliko srce, polno ljubezni. In otrok, ki ima take starše, kot so Gabikini starši, je ne glede na svoj duševni razvoj – zelo srečen otrok. Starši ji niso vsiljevali znanja za vsako ceno, bogatili in plemenitili so jo s svojo ljubeznijo. Iz materine pripovedi smo čutili, da jim to ljubezen njihova deklica v enaki meri tudi vrača. Rada jih ima. Marsikateremu udeležencu občnega zbora so se ob pripovedi orosile oči, pa ne iz usmiljenja, verjemite. Zakaj usmiljenje? Saj so Gabika in njeni srečni. Zakaj? Sebi in svojemu otroku, ki bo otrok vse življenje, so znali ustvariti srečo.

Ob koncu mamica ni pozabila poudariti, da so zelo hvaležni vsem, ki pripravljajo srečanja in letovanja družin z duševno prizadetimi osebami. Večkrat so se teh oblik letovanja že udeležili: bili so v Gozdu Martuljku, v Kranjski gori in še kje. Spoznali so nove prijatelje, pridobili nova in koristna spoznanja.

Po izpovedi te matere smo še bolj delovno in zagnano razpravljali o vsakdanjih težavah, s katerimi se srečujemo ob delu.

Predsednica Društva je podala izčrpno poročilo o delu. Opravljene akcije in naloge niso zanemarljive. Od dela članov društva pri popisu prizadetih oseb v občini, ustanovitve razvojnega oddelka v VVO do problemov v delavnicah pod posebnimi pogoji in usposabljanja staršev oziroma družin z duševno prizadetimi, prijave na razpise za seminarje in letovanje, ki jih razpiše vsako leto Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SRS. Skromno je spregovorila tudi o pripravah na izvedbo 2. srečanja prizadetih oseb v občini Lendava. To je le golo naštevanje akcij, ki so zahtevale številna dogovarjanja, skrbi in težave. Toda delo, ki ga opravljamo z določenimi cilji za večjo in boljšo kvaliteto življenja prizadetih oseb, ni bilo težko opraviti.

Po poročilu smo se seznanili tudi z delovnim programom Društva za leto 1988.

Kot osnovno nalogo smo si zadali povečati in pomladiti naše članstvo. Področju izobraževanja staršev oziroma družin s prizadetimi osebami bomo posvečali tudi v bodoče vso pozornost. Seznanili jih bomo z oblikami in načini udeležbe na seminarjih oziroma na skupnih letovanjih.

Pripravili bomo 3. srečanje prizadetih oseb občine Lendava. Posebno skrb bomo posvetili oblikam zaščite duševno prizadetih, tako normativno kot človeško, prav glede na slabe ekonomske in socialne razmere v družbi.

Možnosti za zaščito bomo poiskali tako v OZD kot v krajevnih skupnostih, kjer je za to še največ upanja.

Sprejeli bomo tudi dopolnjena pravila Društva.

Potrdili smo še poročilo blagajnika in nadzornega odbora ter sprejeli finančni načrt za leto 1988.

Ob koncu občnega zbora smo najzaslužnejšim članom Društva podelili priznanja. Prejeli so jih: tov. Andrej Mlinarič iz Trnja, tov. Marija Szombathely iz Lendave, tov. Ružica Bernjak iz OŠ Jože Kramar-Juš Lendava in TOZD Planika iz Turnišča.

Izkoristim naj to priložnost, da se v imenu vseh, ki jim ni vseeno, kakšen bo jutrišnji dan duševno prizadetih, toplo zahvalim za njihovo skrb in prizadevnost z željo, da bi ostali tudi v bodoče v prvih vrstah borcev za dobrobit naših otrok.

Tako se je iztekel občni zbor Društva za pomoč duševno prizadetim občine Lendava.

Povsem običajno pa vendarle ni bilo. Četudi peščica, nekaj nas pa le še je, ki ne vidimo lepše prihodnosti le v pehanju za materialnimi dobrinami, temveč tudi v skromnih doprinosih za boljše in lepše življenje duševno prizadetih.

Razmišljala in zapisala
Mira Unger

MOJE ŽELJE

Moja največja in tudi neuresničljiva želja je, da bi bila zdrava kot drugi otroci. Da bi lahko sama tekla domov, kjer nisem bila že tri leta.

Rada bi, da bi bil moj očka dober z menoj in mojo mamico in da ne bi več pil. Potem bi me mogoče kdaj obiskal. Mogoče se potem doma ne bi več prepirali.

Morda bom šla letos za zimske počitnice domov. Tam je tudi moja sestrica, ki jo zelo pogrešam. Tovarišica Lilijana mi je obljubila, da bo še govorila z mojimi starši. Kako si želim, da bi se mi uresničila vsaj ta želja, čeprav jih imam v srcu skritih še tisoč, pa niso tako zelo važne. Rada bi, da bi bila drugo leto moja tovarišica v vzgojni skupini tovarišica Milena, nikoli več si ne želim v bolnico, rada bi, da bi bila vsak četrtek za večerjo pizza, rada bi imela tudi svoj walkman . . .

Želje, želje, želje . . .

Katka
Zavod za usposabljanje
invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

ZA DUŠEVNO PRIZADETE

Na letnem občnem zboru Društva za pomoč duševno prizadetim občine Gornja Radgona se nas je zbrala le peščica od tistih, ki bi morali priti. Pričakovali smo več staršev, saj se društvo trudi prav za reševanje njihovih problemov in hoče pomagati njihovim prizadetim otrokom. Leto za letom tudi zaman čakamo udeležbo predstavnikov naših družbeno-političnih skupnosti, ki bi potem laže razumeli naša prizadevanja in vprašanja duševno prizadetih ne bi bila več samo naša skrb.

Letos bomo največ skrbi namenili izobraževanju in usposabljanju staršev teže duševno prizadetih otrok in odraslih. To nalogo nam finančno in organizacijsko pomaga reševati Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SRS. Vsako leto namreč organizira seminarje in vodena letovanja za družine prizadetih otrok iz vse Slovenije. Ko smo v razpravi pozivali predvsem starše prizadetih predšolskih otrok, naj se vključijo v to obliko izobraževanja, je oče težko duševno prizadetega sina takole podkrepil nujnost in rezultate teh seminarjev: »Na začetnem seminarju v Črni doživiš šok. Toda nato se osvestiš in laže ti je. Ne sramuješ se več na cesti svojega prizadetega otroka. Hrabro stopiš na pot iskanja vsestranske pomoči za njegovo rast in razvoj. Spoznaš, da v težavah nisi sam. Srečaš prijatelje s podobnimi težavami. Tudi pomoč si pripravljen sprejemati.«

Dolgo smo se pomudili tudi pri težavah vključevanja predšolskih prizadetih otrok v razvojni oddelek VVO, ki je v Gornji Radgoni. Otroci so po bivališčih raztreseni po celi občini, denarja za organizirane prevoze pa ni. Nekaterim bi bila nujno potrebna vsaj mobilna služba na domu, saj mladi starši skoraj ne vidijo izhoda iz težav.

V aprilu bomo pripravili za starše starejših težko prizadetih predavanje z občutljivega področja, kako se izražajo problemi v zvezi s spolnostjo pri prizadetih. Zelo dobrodošel bi bil vikend seminar za starše iz kmečkega zaledja, ki se sicer težko odtrgajo od svojega dela. Zanj pa društvo ne premore potrebnih finančnih sredstev.

Društvo je DO GORENJE-ELRAD podelilo priznanje za dolgoletno nesebično pomoč pri reševanju vprašanj težko duševno prizadetih oseb.

Marija Muhič

NESREČA PRI DELU

Doma nam je zmanjkalo lesa. Moj oče mi je rekel: »Veš kaj, zmanjkalo nam je lesa. Šla bova delat drva. Še prej bom vprašal gospodarja gozda.«

Gospodar gozda mu je dovolil. Doma je v Hrastnici. Delat sva jih šla v soboto. Ko sva prišla v Hrastnico, sva vzela motorko, klin, sekiro in mešanico za motorko. Hodila sva v klance. Ko prideva do mesta, sva začela. Oče je vzel motorko in začela sva žagati. Žagala sva dolgo. Okoli treh popoldne sva malicala. Oče mi je rekel: »Vzemi sekiro, presekaj in označi drevo, da ga požagam!«

Proti koncu se je moj oče urezal v prst. Prst mu je kar visel stran. Takoj sem prijel motorko, sekiro in olje in zdrvela sva proti avtomobilu. Iz avtomobila sem vzel škatlo za prvo pomoč in mu takoj zavezal prst. Doma je bila mama nesrečna. Jaz sem šel k sosedu, da bi peljal mojega očeta v Ljubljano. Domov je prišel ob osmih zvečer. Rekel mi je: »V ponedeljek dobiš za nagrado Planica sladoled.«

K sreči se je prst vseeno obdržal, jaz pa sem bil zelo vesel. Kljub temu ima še sedaj trdega. Samo da ga ima!

Samo Pustovrh
OŠ Blaž Ostrovrhar
Škofja Loka

PRVI VIKEND SEMINAR V LOGARSKI DOLINI

Društvo za pomoč duševno prizadetim v občini Mozirje je bilo ustanovljeno 7. 5. 1986. Ker se naše društvo srečuje z začetno problematiko evidentiranja prizadetih oseb, smo se odločili za več srečanj s starši oziroma skrbniki. Pri popisu smo ugotovili, da so evidentirane predvsem starejše osebe. V letu 1987 smo organizirali predavanje ob filmu; predaval je tov. Jereb. Takrat nam je predlagal organiziranje vikend seminarja. Dogovorili smo se, da bomo to izpeljali v februarju 1988.

Člani izvršilnega odbora smo takoj stopili v akcijo. Povabili smo starše z otroki različnih starosti. Žal se nekateri starši našemu vabilu niso odzvali. Kljub vsem težavam se je deset družin udeležilo našega prvega seminarja v Logarski dolini. Mislim, da ni bilo tiste dni nikomur žal, da je prišel v Izletnikov dom v Logarski dolini.

Kako je potekal seminar

V petek 19. 2. 1988 smo se zbrali ob 14. uri v Izletnikovem domu. Nekateri starši smo se že poznali med seboj. Bili smo polni pomislekov, kako bo v času predavanj z našimi otroki, posebno tistimi, ki niso v zavodih. Da bi bilo prvo srečanje bolj prisrčno, smo vsakemu udeležencu pripeli priponko. Prav ponosni so bili nekateri nanje. Po kosilu smo starši šli v posebno dvorano, kjer je imela predavanje tov. Zmaga Prošt. Ti pogovori z njo niso bili lahki, saj smo ponovno odpirali tisto najbolj bolečo točko, kako je bilo, ko smo spoznali, da je naš otrok drugačen. Marsikateremu staršu so se zaiskrile oči. Da bi se dan bolj sproščeno zaključil, smo imeli po večerji ples. Imeli smo »živo« glasbo. Tu smo se vsi do solz nasmejali. Kako veseli so bili naši otroci! Posebno dobro razpoloženje je ustvarila tov. Zmaga. V soboto dopoldan smo še imeli razgovor s tov. Proštovo, nato pa predavanje otroške zdravnice dr. Stepišnikove. Po kosilu smo nekateri starši odšli s svojimi otroki na sneg ali na sprehod po naši čudoviti dolini. Tudi rahle snežinke nas niso motile. Popoldan nas je obiskal tov. Jereb. Govoril nam je o zakonodaji in pravicah, ki jih imamo starši naših »večnih otrok«. Tisti dan je bilo zanimivo pri večerji: ko sta dva naša otroka zagledala tov. Jereba, sta prišla k njegovi mizi in ga prosila: »Tovariš, nama boste tudi letos pomagali, da bova šla na morje?« V marsikaterem očesu se je zalesketala solza. Po večerji so nekateri starši šli z otroki počivat, drugi pa so ostali v sproščenem pogovoru pozno v noč.

Nedeljsko jutro nas je zbudilo zares prijazno. Pogled skozi okno je bil kot v pravljici. Sonce je obsijalo prelepe Savinjske Alpe. Kar nismo mogli verjeti, da živimo v tako lepi dolini. Po zajtrku sta nas obiskala dr. Hrastar iz Ljubljane in tov. Lidija Hrnčič iz delavnic pod posebnimi pogoji v Celju. Veliko zanimivih stvari sta nam povedala. Kar »bogatejši« smo postali po tem seminarju. Pa ne samo to. Tudi to nam pomeni veliko, da spoznamo težave in skrbi drugih za naše otroke. Saj se včasih počutiš tako sam!

Vse dni so skrbno pazile na naše otroke tovarišice iz našega društva pod vodstvom tovarišice Darinke iz Škofljice. V začetku smo malo z nezaupanjem pogledovali proti vratom sobe, kjer so bili naši otroci. Kar kmalu pa smo spoznali, da so v skrbnih rokah naših

tovarišic. Mislim, da ni bilo nobenega roditelja, ki bi nezadovoljen odšel domov. Kar ni bilo konca poslavljanj. V teh dneh smo postali ena družina.

V imenu vseh staršev bi se zahvalili tovarišu Tomažu Jerebu za pobudo in vso pomoč pri organiziranju te oblike seminarja. Vseh predavanj so se udeležile socialne delavke iz socialnega skrbstva v Mozirju, za kar smo jim še posebno hvaležni. Ne smemo pa pozabiti posebne pozornosti osebja v Izletnikovem domu. Vsi so bili zelo prijazni. Nobeden ni pokazal slabe volje, kadar je kdo prišel s prošnjo ali če naši otroci niso bili mirni.

Hvala za prijaznost, ki nam staršem toliko pomeni.

V imenu
Društva za pomoč prizadetim
Občine Mozirje

Matejina mama

NAŠI TRIJE HIŠNIKI

Tovariš Bojan pride vsako jutro zakurit peči. Ko so pripeljali drva, smo mu pomagali pri spravljanju. Potem nas je nagradil s keksi in žvečilnim gumijem.

Tovarišu Bojanu pomagamo tudi pri pospravljanju okolice zavoda. Je zelo močan in jezen, kadar kaj ušpičimo. Drugače pa je vedno dobre volje.

Tovariš Stane si pri delu kar naprej poje ali brunda. Kadar on kuri peči, je zelo vroče.

Vsepovsod zbira odpadne stvari, vsaka stvar mu pride prav. Kadar pripravlja trske, vsako desko trikrat obrne in pregleda, če je še uporabna.

Tovariš Marjan pa je zelo hiter in delaven tovariš. Popravlja vozičke, nas vozi s kombijem, vsako soboto očisti peči in pripelje drva v razrede. Zelo skrbi, da nam je toplo.

Štefan Čerček
Literarno-novinarski krožek
Zavod za usposabljanje invalidnih
otrok Janka Premrla-Vojka, Vipava

IZOBRAŽEVANJE STROKOVNIH DELAVCEV DELAVNIC POD POSEBNIMI POGOJI

Že tretje leto zapored smo se zbrali strokovni delavci delavnic pod posebnimi pogoji Slovenije, da obogatimo svoje znanje in izmenjamo izkušnje. Letos smo se dobili v Topolšici pri Titovem Velenju, v hotelu Vesna.

V četrtek in petek, 14. in 15. aprila 1988, je izmenjalo izkušnje in znanje 69 strokovnih delavcev delavnic za delo pod posebnimi pogoji. Povabilu na aktiv delavcev se niso zaradi upravičenih razlogov odzvali iz Tolmina in Ilirske Bistrice, pridružili pa se nam niso tudi strokovni delavci delavnic iz Kranja. Z nami so bili tudi predstavniki Zveze društev za pomoč duševno prizadetim in republiškega komiteja za zdravstveno in socialno varstvo Slovenije.

Dnevni red je obsegal le dve točki. Prvi dan smo ves posvetili konceptu delavnic za delo pod posebnimi pogoji, drugi dan pa smo dopolnjevali svoje znanje iz varstva pri delu in na koncu opravili še preizkus znanja. Upam, da je pregled testnih pol pokazal, da je naše znanje zadovoljivo.

Po uvodnem pozdravu vodje aktiva, tov. Bruna Kocbeka, je tov. Jože Mlakar na kratko poročal o delu skupine, ki je bila v preteklem letu zadolžena, da zbira naše pobude, razmišljanja in dobre izkušnje, ki smo jih želeli uskladiti, tako da bi prišli do poenotenega koncepta delavnic za delo pod posebnimi pogoji. Namen je povsod isti, kljub temu pa delajo delavnice za delo pod posebnimi pogoji po Sloveniji zelo različno. Še vedno je v nekaterih delavnicah preveč »neproduktivnega« preživljanja prostega časa, drugod pa so že dosegli tak razvoj, da so glede na sposobnosti varovancev kar »visoko produktivni«.

Ugotavljamo, da se naša stališča precej razlikujejo. Zato smo razpravljali v skupinah, ker je tako moč razjasniti več dilem kot pa v zelo velikem krogu. Po triurnem delu smo si malce oddahnili, nekateri so se celo okopali v bazenu, da so si nabrali novih moči za popoldansko delo.

Popoldne so vodje skupin poročali o razpravah v posameznih skupinah in do kakšnih zaključkov so prišli. Predlagali so spremembe, ki naj bi bile upoštevane pri pripravi spremenjenega in dopolnjenega zakona o socialnem skrbstvu.

Na kratko lahko strnem, da smo obravnavali naslednja področja:

- kateri profili delavcev so najprimernejši za opravljanje različnih nalog v delavnicah za delo pod posebnimi pogoji;
- spraševali smo se, kolikšna naj bo nagrada varovancu za delo, in tudi to, ali naj tisti varovanec, ki nič ne dela, tudi prejme nagrado; prevladalo je mnenje, da smo solidarni in tudi temu damo minimalno nagrado;
- organizacija prostega časa je stvar društev in domačih, v dopoldanskem času pa moramo delavci v delavnicah za delo pod posebnimi pogoji poskrbeti za takšno organizacijo in ritem dela, da varovancev ne bo utrujal, temveč tudi sproščal, kadar bo potrebno, zato smo govorili o rekreativnem odmoru in drugih odmorih, ki jih izvajamo, če opazimo, da so posameznemu varovancu potrebni;
- na izbor del, ki jih imamo v delavnicah na voljo, ne moremo kaj dosti vplivati, kajti prilagajati se moramo gospodarstvu na območju, kjer deluje posamezna delavnica. Na nas delavcih je le to, da pravilno ocenimo, katera dela so naši varovanci sposobni opravljati in da jim delo tako organiziramo, da bodo s čim manj napora najbolj uspešni;
- še vedno smo v dilemi, ali naj varovance imenujemo varovanci ali invalidni delavci ali invalidne osebe;
- govorili smo tudi o prehrani varovancev med bivanjem v delavnicah za delo pod posebnimi pogoji. Bili smo enotnega mnenja, da morajo varovanci dobiti dnevno najmanj en topel obrok.

Prijetno vzdušje, ki je nastalo po večerji ob zvokih dveh harmonik, in klepet, v katerem se je razčistilo še marsikatero nedorečeno vprašanje, nas je še bolj zbližalo in povezalo.

Drugi dan je vse dopoldne predaval strokovnjak iz zavoda za varstvo pri delu. Ugotovili smo, da se je tudi na tem področju v zadnjih dveh letih kar mnogo spremenilo. Nekako strah nas postane, ko vidimo, koliko predpisom bi morali zadostiti, če bi hoteli reči, da je za naše varovance in za nas delavce poskrbljeno, kot bi moralo biti. Vendar smo optimisti. Čeprav so delavnice za delo pod posebnimi pogoji v večini primerov nastanjene v nenamensko grajenih stavbah, ki so nefunkcionalne, svoje delo opravljamo, kot da delamo v sodobnih razmerah. Morda še pridejo časi, ko se bo tudi za naše varovance in nas delavce v delavnicah za delo pod posebnimi pogoji našlo več denarja, da bomo lahko poskrbeli tudi za ustrezne delovne razmere.

Na novo smo določili delovno skupino, ki bo vse svoje znanje in naše ugotovitve, pobude in ideje skušala strniti v predlog in ga ponudila republiškemu komiteju za zdravstveno in socialno varstvo, da ga upošteva pri pripravi zakona o socialnem skrbstvu.

Razšli smo se s prepričanjem, da je takšna oblika izobraževanja potrebna. Moramo pa jo dopolniti še s predavanji vrhunskih strokovnjakov, da bomo sproti seznanjeni z najnovejšimi spoznanji znanosti, ki nam bodo v pomoč pri nadaljnjem delu.

Lidija Hrnčič-Tominšek

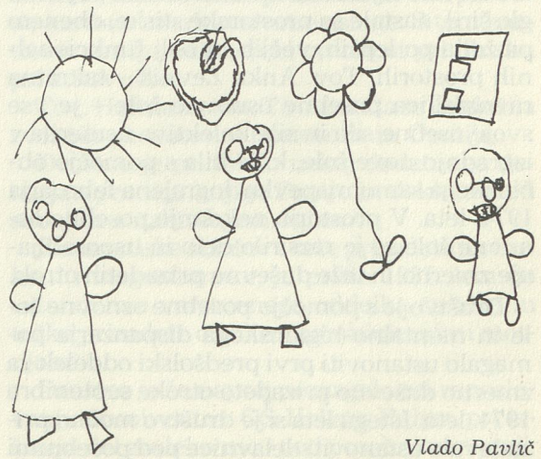

Vlado Pavlič

OB 20. OBLETNICI DRUŠTVA V KRANJU

Začetki delovanja Društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam segajo v leto 1968. Prva in zelo pomembna naloga je bila usposabljanje in delo s starši.

Ko se takole ozremo 20 let nazaj, ne moremo mimo nekaterih mejnikov, ki so bistveno vplivali na boljšo in večjo družbeno skrb za duševno prizadete. Učno manj uspešni učenci so pričeli zaostajati na nižjih stopnjah posebne osnovne šole. Nastalo je vprašanje, kaj z njimi in kam. Društvo je odigralo pri tem pomembno vlogo, še posebno tov. Anka Zevnik kot ravnateljica šole in tov. Antonija Habjan-Križaj kot predsednica društva. Tako so aprila 1971. leta sestavili prvo skupino 6 otrok, zanje izdelali poseben program in ustanovili oddelek za delovno usposabljanje (ODU). Prve izkušnje pri delu z zmerno in teže duševno prizadetimi sta si nabirala tov. Slavko Šajn in tov. Pavla Ogrizek. Vodenje je prevzela tov. Irena Fister, ki je postala hkrati tudi tajnica društva. Oddelek se je naglo širil, nastale so prostorske stiske, obenem pa želja po lepših, večjih in bolj funkcionalnih prostorih. Tov. Anka Zevnik – takratna ravnateljica posebne osnovne šole – je vse svoje osebne sile in sile kolektiva usmerila v izgradnjo nove šole, ki je bila s pomočjo občinskega samoprispevka dograjena februarja 1974. leta. V prostorih nekdanje posebne osnovne šole se je razširilo delo in usposabljanje zmerno in teže duševno prizadetih otrok.

Društvo je s pomočjo posebne osnovne šole in mentalno-higienskega dispanzerja pomagalo ustanoviti prvi predšolski oddelek za zmerno duševno prizadete otroke septembra 1974. leta. Istega leta si je društvo močno prizadevalo ustanoviti delavnice pod posebnimi pogoji (DPP), vendar brez uspeha. Uspelo pa nam je navezati kooperantske stike z nekaterimi delovnimi organizacijami v Kranju. To so bile: Puškarna, Gorenjski tisk, Sava.

1975. leta je nastal velik problem, kam z možgansko-motorično prizadetimi otroki. Na osnovi pobud društva, šole in mentalno-higienskega dispanzerja je bila ustanovljena prva skupina otrok, ki je najprej obiskovala oddelek poskusno dvakrat tedensko, septembra pa je prišlo do pravne ustanovitve prvega razvojnega oddelka za cerebralno motorično prizadete otroke v Sloveniji in verjetno tudi v Jugoslaviji. Prve izkušnje sta si pri delu s tako prizadetimi otroki nabirali tov. Irena Fister in tov. Stanka Grubešič, ki je septembra tudi prevzela oddelek in ga vodila 6 let, nato pa sta se ta oddelek in predšolski oddelek za zmerno duševno prizadete otroke preselila v vrtec na Planini.

V mesecu novembru 1975. leta sta se tov. Anka Zevnik in tov. Maks Perkovič udeležila zveznega posvetovanja za pomoč duševno prizadetim v Novem Sadu. Tov. Maks je na tem posvetu nastopil s svojim referatom Starši in prizadeti otrok.

1975. leta se je Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam preimenovalo v Društvo za pomoč duševno prizadetim (DPDP). Naloge društva so bile: registracija društva, delo s starši, evidenca srednje duševno prizadetih, prizadevanja za ustanovitev DPP, sodelovanje z novo ustanovljenim gorenjskim društvom za cerebralno paralizo, pomoč pri zaposlovanju absolventov. Društvo je še naprej gojilo delovne stike z delovnimi organizacijami, širilo krog članov in simpatizerjev.

1977. leta je bil na občnem zboru društva za predsednika izvoljen tov. Maks Perkovič, za tajnico pa tov. Mojca Zidar. Društvo je nadaljevalo z že utečenimi nalogami. Kot novo nalogo pa so si zadali informiranje javnosti s članki in razstavami. Člani izvršnega odbora so se zelo uspešno vključevali v delo občinske samoupravne interesne skupnosti socialnega skrbstva. Socialno ogroženim otrokom so namenili denarno pomoč.

V letu 1978 je društvo organiziralo za starše ogled zavoda v Kamni gorici. Člani izvršnega odbora so se udeležili odprtega dne na posebni osnovni šoli in na oddelku za delovno usposabljanje. Društvo je preko časopisov: Glas, Informativni list Iskre in Save povabilo vse delovne ljudi in občane Kranja, da so si ogledali učno-vzgojni proces na šoli in usposabljanje na oddelku. Odziv je bil zelo velik. Društvo je ponovno pomagalo pri financiranju šole v naravi, celo več, organizirali so obisk staršev, ki so si ogledali življenje in usposabljanje naših otrok ob morju. Da si je društvo pridobilo nekaj dodatnega zaslužka, je pričelo s prodajo značk.

Velika novost, ki jo je društvo vneslo v svoj program, pa so bili obiski zmerno, teže in težko duševno prizadetih, ki niso bili vključeni v nobeno obliko usposabljanja in varstva. Posamezniki: tov. Perkovič, tov. Hafner, tov. Pokorn, tov. Tiringer so skupaj s tov. Pagonom pomagali pri zaposlovanju absolventov OŠ Helena Puhar. Društvo je pomagalo tudi pri reševanju posameznih stanovanjskih problemov, pri reševanju problemov naših otrok v organizacijah združenega dela. Sodelovali so z zdravstvenimi organizacijami. Zelo uspešno in razumevajoče je bilo sodelovanje z dr. Tatjano Veličkovič, dr. Matildo Praprotnik-Košir, dr. Beleharjem, dr. Milivojem Veličkovičem in z zdravniki ambulante Iskra.

1979. leta je imelo društvo svoj občni zbor. Za predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Maks Perkovič, za tajnico pa tov. Marija Škantar. Društvo je nadaljevalo s svojimi stalnimi nalogami. Člani izvršnega odbora so aktivno sodelovali pri ustanovitvi rehabilitacijskega centra za Gorenjsko. Žal je ostalo samo pri osnovnem projektu in do realizacije te naloge sploh ni prišlo.

Nova in pomembna naloga so bila srečanja s starši, katerih otroci so prvič prestopili prag OŠ Helena Puhar in oddelka za delovno usposabljanje.

Da so se člani lahko srečali in izmenjali svoje izkušnje, je društvo organiziralo piknik ob koncu šolskega leta in novoletno srečanje. To so tudi prvi začetki množičnosti v delovanju društva, hkrati pa tudi naša že tradicionalna srečanja, na katerih se starši lahko poveselimo in pogovorimo, saj nas druži ista naloga: skrb za našega otroka in mladostnika. Društvo je organiziralo tudi ogled zavoda za teže in težko duševno prizadete v Dornavi.

Po željnem pričakovanju so bile februarja 1980. leta ustanovljene delavnice pod posebnimi pogoji; dobile so svoj pravni status in vso potrebno dokumentacijo. Kooperantsko delo so nudile delovne organizacije: Sava, Planika, Peko in Iskra.

V jeseni je društvo organiziralo koncert Mihe Dovžana s pevci Gorenjskega kvinteta iz Naklega. Dvorana kina Center je bila nabito polna. To ponovno dokazuje željo in potrebo nas vseh po sprostitvah.

V istem letu je pričela Zveza društev za pomoč duševno prizadetim organizirati seminarje za starše. Naše društvo je vključilo v seminar na Pohorju dve družini.

Društvo je poslalo občinskemu sindikatu in delovnim organizacijam dopis za dodatni dopust delavcem, ki imajo duševno prizadete otroke in sicer za laže duševno prizadete po 3 dni, za zmerno 5 dni in za teže in težko prizadete 7 dni.

Tov. Perkoviču se je kot predsedniku društva dvojni mandat l. 1981 iztekel. Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Milan Hafnar, za tajnico pa tov. Marija Škantar.

Društvo je organiziralo za starše ogled zavoda v Črni, nadaljevalo je s srečanji staršev ob začetku šolskega leta, ob novem letu, ob 8. marcu z obiski na domovih, s piknikom ob koncu šolskega leta.

Seminarjev, ki jih je organizirala Zveza za pomoč duševno prizadetim SR Slovenije, so se udeležile 4 družine. Skupaj z zdravstvenim domom Kranj in z dr. Paternostrom smo za zmerno, teže in težko prizadete uvedli posebne kartone za zdravstvene usluge. S tem kartonom imajo naši otroci prednost pri obisku pri zdravniku.

Tov. Hafnar in tov. Tiringer sta se udeležila zveznih posvetov v Portorožu in Opatiji.

Društvo je pridobilo nekaj dodatnega denarja s prodajo knjige Fantje in dekleta med seboj in z nabiranjem oglasov.

Ker so stiske staršev s teže prizadetim otrokom mnogostranske, je prišlo 1981. leta do ustanovitve varstvenega oddelka za teže in težko prizadete otroke s kombiniranimi motnjami.

Društvo je še naprej pomagalo pri zaposlovanju absolventov OŠ Helena Puhar, pri iskanju del za delavnico pod posebnimi pogoji.

V ta namen smo v letu 1982 organizirali kadrovski posvet, na katerem smo se dogovorili o nadaljnjem zaposlovanju naših otrok. Največ razumevanja je pokazala Iskra, saj je zaposlila največ naših otrok. Posamezni člani društva (Perkovič, Hafnar, Pokorn, Tiringer) so uspešno sodelovali z mentorji in mojstri v delovnih organizacijah, kjer so zaposleni naši mladostniki.

V letu 1982 nam je tudi uspelo, da so skoraj vse OZD sprejele pravilnik o pravicah do dodatnega dopusta delavcev – staršev duševno prizadetih otrok.

Organizirali smo predavanja za starše in ogled varstveno delovnega centra v Ljubljani. Najbolj navdušeni so bili starejši starši, saj je njihova največja skrb, kaj bo z mojim otrokom, ko mene ne bo več.

Za uspešno delo smo v letu 1982 prejeli najvišje jugoslovansko priznanje: priznanje in nagrado Zlatan Sremac.

Člani izvršnega odbora so bili aktivni na skupščinah socialnega skrbstva. Tako je bil z njihovo pomočjo sprejet sklep, da se v prizidku doma upokojencev Kranj dodeli nekaj sob tudi za naše duševno prizadete odrasle osebe.

V letu 1983 je društvo poleg utečenega programa posvetilo veliko pozornosti reševanju domskega varstva. Ker pa je bila potreba po domskem varstvu izključno interes društva, ne pa tudi družbenopolitičnih forumov in samoupravnih interesnih skupnosti, je bil uspeh negativen. Ostalo je samo pri obljubah.

Veliko naporov je bilo vloženih pri pripravah na spremembe zakona o pokojninsko-invalidskem zavarovanju, ne brez vroče krvi.

Leta 1983 sem postal predsednik društva in to funkcijo opravljam še danes. V tem času smo močno povečali število članov društva. Danes nas je v društvu preko 400.

Člani izvršnega odbora društva smo v letu 1984 aktivno sodelovali pri sprejemanju zakona o družbenem varstvu odraslih duševno prizadetih oseb in ustreznega samoupravnega sporazuma. Od tega za naše otroke pomembnega leta dobivajo naši otroci invalidnino.

Društvo je nadaljevalo z vsakoletnimi srečanji staršev ob koncu šolskega leta, ob novem letu, z udeležbo na seminarjih za starše, z obiski ob 8. marcu. Navezali smo prijateljske stike s sorodnimi društvi iz Celja, Mengša, Nove Gorice in Škofje Loke.

Leta 1987 smo bili organizatorji srečanja pobratenih društev in organizatorji zveznega posvetovanja društev za pomoč duševno prizadetim. Tov. Hafnar je sodeloval na tem posvetu z referatom Odrasli duševno prizadeti vseh kategorij od usposabljanja do konca življenja. Tov. Perkovič pa je razpravljal o zaposlovanju absolventov.

Z ogromno prizadevanj, energije in nervoze so se člani izvršnega odbora vključevali v razprave o srednjeročnem planu občine Kranj o izgradnji novih delavnic pod posebnimi pogoji kot prizidka k OŠ Helena Puhar.

Ta naloga je še danes nerešena in zato moramo s skupnimi močmi in prizadevanji priti do lepših, svetlejših, namensko urejenih, predvsem pa večjih delavnic.

Društvo je finančno pomagalo staršem, ki obiskujejo svoje otroke v zavodu Hrastovec, odobrilo je finančno pomoč nekaterim učencem pri plačilu smučarskih tečajev, nakupilo igrače in obdarilo otroke za dedka Mraza.

Društvo se je odločilo tudi za sodelovanje pri adaptaciji stavbe v Tomšičevi ulici, namenjene dnevnemu varstvu teže in težko duševno prizadetih otrok in zmerno duševno prizadetih odraslih.

V lanskem letu je društvo dalo v svoj program novo nalogo in sicer organiziranje prostega časa za zmerno in teže duševno prizadete otroke in mladostnike. Vse aktivnosti so zelo dobro obiskane. Vodita jih tov. Stanka Grubešič in tov. Angelca Rode. Nekatere organizacije so pokazale veliko razumevanja pri organizaciji prostega časa. Še posebno bi se rad zahvalil Kinopodjetju Center, ki nam omogoča brezplačne oglede filmov, prireditvenemu centru Gorenjski sejem za brezplačne oglede sejmov, tov. Marjeti Kunaver za uspešno vodenje kuharskega krožka in tov. Mariji Gruden, ki se ob taktih glasbe veselo zavrti z našimi mladostniki.

Pred nami je še veliko nalog, predvsem izgradnja novih prostorov delavnic pod posebnimi pogoji in domsko varstvo. Upamo in želimo, da jih bomo s skupnimi močmi in polno odgovornostjo uspešno reševali.

Romano Grgorinič

ZA DELAVNICE POD POSEBNIMI POGOJI

Belokranjski koncert SRCE SRCU

V prvi polovici marca so plakati po Črnomlju in Metliki z naslovom SRCE SRCU opozarjali na dobrodelno prireditev v korist delavnic pod posebnimi pogoji, ki že drugo leto delujejo pri osnovni šoli Milkè Šobar-Nataše v Črnomlju. Le nekateri so vedeli, da je pobudnik prireditve Črnomaljec Karlo Sajovic – iluzionist in magik svetovnega slovesa – ki živi na Dunaju. Rad se vrača v domače kraje, kjer s svojo umetnostjo navdušuje staro in mlado, budi radovednost in krepi domišljijo, ko pred očmi množice spreminja balončke v bele golobe in angora zajčke, njegova sodelavka pa izginja v čarobni skrinji. To pot je nastopal za delavnice v Črnomlju že tretjikrat. Poleg Sajovica in njegove žene in asistentke Ksenije so se predstavili in odpovedali honorarju ansambel KORG, ki sicer zabava goste v Šmarjeških Toplicah, belokranjski umetnik na elektronski harmoniki Silvester Mihelčič, humorist Toni Gašperič in skupina manekenk tovarne Beti Metlika.

Prireditev, pravzaprav sta bili dve – ena v Črnomlju in druga v Metliki – je izredno uspela. Vstopnice so bile razprodane že v predprodaji. K temu je pripomogla izjemna zavzetost neposrednih organizatorjev, tovarišice Nade Barič in Staneta Križa, ki vodita delavnice pod posebnimi pogoji. Prireditev je našla prostor v tisku in lokalni radijski postaji Studio D Novo mesto. Veliko pomoč pri prodaji vstopnic so nudile OO ZS, saj je akcijo podprl tudi Občinski svet ZS. Stroški so bili za organizatorje minimalni. Najemnino dvorana sta krili občinski kulturni skupnosti, cvetje je darovala cvetličarka Sonja Šikonja, prevoz glasbenih instrumentov je za manjšo odškodnino prevzel zasebni obrtnik Satošek, za katerega varovanci opravljajo dela. Stroške prenočevanja pa je pobudniku prireditve Sajovcu in njegovi Kseniji kril prenovljeni hotel Lahinja, kjer se je iluzionist dobro počutil. Zaposlenim v hotelu pa gre iskrena hvala za vljudnost in prijaznost.

Na obeh prireditvah je bilo izžrebanih štirideset vstopnic. Dobitke so prispevale organizacije združenega dela, večino pa zasebni obrtniki. Čisti izkupiček dobrodelne prireditve, 3,500.000 dinarjev, bodo v delavnici pod posebnimi pogoji namenili za izboljšanje delovnih in življenjskih razmer varovancev. Vsekakor so bili nastopajoči in organizatorji navdušeni nad polnima dvoranama. Marsikdo je bil izredno presenečen nad udeležbo, tudi tisti, ki so menili, da prireditev sploh ni potrebna, češ, kdor pač želi, naj denar brez procedure podari delavnicam. Res je, da je tudi to lepa misel, vendar ima taka akcija za tiste, ki ostajajo večni otroci, za njihove starše in skrbnike drugačen pomen. Še vse premalo ve poprečen občan o duševni nerazvitosti, še vse premalo je obveščen, da bi brez odvečnih predsodkov sprejel dejstvo o večnih otrocih. Ta prireditev je bila izjemna priložnost za seznanjanje ljudi s problemi, ki jih poraja duševna prizadetost in hkrati izziv človeški humanosti. Za delavnice pa je neprecenljiva tudi zato, ker se bo našlo vse več ljudi, predvsem obrtnikov, ki bodo sodelovali v kooperaciji.

Vida Šutej

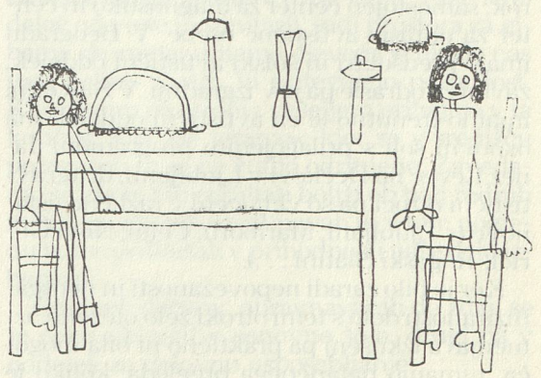

Štefan Vegan

USTANOVLJENA JE SKUPINA ZA AVTIZEM

V reviji Naš zbornik je bilo objavljenih že nekaj člankov o avtističnih otrocih, pred dvema letoma pa je bila tej problematiki posvečena kar cela številka, ki je nedvomno razveselila številne bralce, nekatere pa je morda prvič seznanila s to motnjo. V veliko veselje mi je, da lahko zdaj k temu dodam tudi novico o ustanovitvi skupine za avtizem.

Prvo Društvo za avtistične otroke v Jugoslaviji je bilo ustanovljeno 30. maja 1977 v Beogradu; kasneje so podobna združenja ustanovili tudi v drugih republikah in formirali Zvezo društev za avtizem. Aprila je tudi sekcija za delo z duševno prizadetimi pri Društvu defektologov Slovenije ustanovila skupino za avtizem; sestavljajo jo strokovnjaki, ki delajo z avtističnimi otroci, starši teh otrok in drugi, ki jih to področje dela zanima.

Srbsko in hrvaško društvo izdajata tudi svoj bilten, naša skupina za avtizem pa bo svoje prispevke objavljala v Zborniku.

V Zagrebu imajo že več oddelkov za predšolsko in šolsko usposabljanje avtističnih otrok, samostojen center za diagnostiko in center za odrasle avtistične osebe. V Beogradu imajo predšolski in šolski avtistični oddelek, zavod za odrasle pa je v izgradnji. V Sloveniji imamo trenutno le en avtistični oddelek (na osnovni šoli s prilagojenim programom Janez Levec na Dečkovi v Ljubljani), drugi avtistični otroci pa so vključeni v različne ustanove (v Ljubljani, Mariboru, Celju, Novi Gorici, Rogaški Slatini . . .).

Ker je bilo zaradi nepovezanosti in neorganiziranosti delo s temi otroki zelo oteženo, izmenjava izkušenj pa praktično ni bila mogoča, nimamo natančnega pregleda, koliko je avtističnih otrok v naši republiki, niti ne vemo, v katere ustanove so vključeni. Evidentiranje avtističnih oseb je prva in trenutno osnovna naloga skupine za avtizem; brez teh osnovnih podatkov me v prizadevanju za uresničevanje drugih ciljev položaj, v katerem začenjamo, spominja na zgodbo o možu, ki je izgubljene ključe avtomobila iskal pod uličnо svetilko. Ko ga je mimoidoči začudeno vprašal, zakaj izgubljene ključe išče pod svetilko, ko ima vendar vozilo parkirano nekaj metrov stran, je možakar odgovoril: »Tu je luč, samo tu lahko vidim!« Nedvomno se nam je z ustanovitvijo skupine za avtizem prižgala luč, ključ za reševanje naših težav pa bomo lahko našli samo s skupnimi močmi, zato pozivamo vse defektologe, psihologe, vzgojitelje in druge delavce v razvojnih oddelkih, šolah in zavodih, pedopsihiatre in druge zdravstvene delavce v zdravstvenih ustanovah, starše avtističnih otrok in vse tiste, ki morda dvomijo, ali imajo v svojih skupinah avtističnega otroka, da nas o tem obvestijo in se vključijo v našo skupino, mi pa jim bomo poslali vprašalnik ali diagnostični priročnik za avtistične otroke in nekaj osnovnih informacij o delu s temi otroki. Na osnovi podatkov bi kasneje lahko oblikovali različne skupine strokovnjakov (glede na stopnjo duševne prizadetosti otrok in stopnjo izraženosti avtističnih simptomov), ki bi izdelale program za predšolsko in šolsko usposabljanje avtističnih otrok in morda kdaj kasneje celo program za usposabljanje odraslih avtističnih oseb.

Tiste strokovnjake, ki imajo že nekaj izkušenj pri delu z avtističnimi otroki, pa vabimo k sodelovanju pri pripravljanju prvega seminarja o avtizmu, ki bi poleg teoretičnih izhodišč in informacij iz naše in tuje literature podal tudi nekaj naših izkušenj in poročal o delu s temi otroki v različnih ustanovah v Sloveniji. K sodelovanju bomo povabili tudi nekaj strokovnjakov iz drugih republik, ki že dalj časa organizirano in aktivno delajo na tem področju in so nam že prej obljubili svojo pomoč.

Eden od naših ciljev je oblikovati skupino staršev avtističnih otrok, ki bi si v skupini medsebojno izmenjavali svoje izkušnje in z njimi seznanjali tudi strokovnjake, le-ti pa bi jim nudili svojo strokovno pomoč. Zato pričakujemo tudi prijave posameznih staršev.

Upam, da bomo s skupnim delom v skupini za avtizem rešili mnogo težav, s katerimi se srečujemo strokovnjaki in starši avtističnih otrok, in tako naredili še več za otroke z avtizmom in za sámo razumevanje te motnje.

Osnovne naloge skupine za avtizem:

- evidentiranje otrok z avtizmom,
- informiranje o delu ustanov za diagnostiko, šolanje in usposabljanje avtističnih otrok,
- prizadevanje, da bi tudi avtistične otroke zajeli v obstoječi zakonodaji (normativi, kadrovska zasedba, usposabljanje, kategorizacija . . .),
- sodelovanje z drugimi društvi v Jugoslaviji in tujini,
- izdelava programa za izobraževanje in usposabljanje avtističnih oseb,
- organiziranje skupine staršev avtističnih otrok,
- informiranje staršev avtističnih otrok in sodelovanje z njimi,
- seznanjanje širše družbe in strokovnjakov z drugih področij, ki se pri svojem delu srečujejo z avtističnimi otroki, z našim delom.

Branka Jurišič

Pričakujemo vaše prijave in predloge, ki jih pošljite na naslov: Društvo defektologov Slovenije – za skupino za avtizem, Samova 9, 61000 Ljubljana ali Branka Jurišič, avtistični oddelek, Zavod za usposabljanje Janez Levec, Dečkova 1 b, Ljubljana.

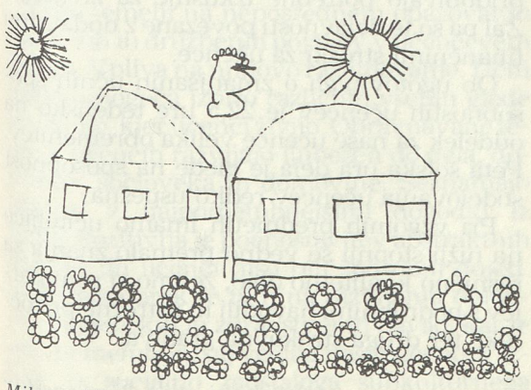

Milena Ačko

DELO S PREDŠOLSKIMI OTROKI V ČRNOMLJU

V Črnomlju že peto leto obravnavamo predšolske razvojno motene otroke, vendar delo še vedno ni steklo po takratnih optimističnih predvidevanjih. Razlogov za to je več. Eden izmed njih je prostor, ki ga ob prenapolnjenih vrtcih ni mogoče dobiti, drugi je premajhno število otrok za samostojen oddelek.

Letos so vključeni v obravnavo štirje otroci, razkropljeni po vseh treh enotah. Le ena deklica je že razvrščena in bo jeseni začela obiskovati šolo s prilagojenim programom, eden od otrok je slušno prizadet, dva pa sta mlajša in kažeta manjši zaostanek v razvoju.

Delo z njimi poteka individualno enkrat tedensko po dve uri v času, ko imajo drugi otroci v skupini zaposlitev. Vsebina dela je zaradi različnih sposobnosti posameznih otrok različna, temelji pa na razvijanju senzomotoričnih in govornih sposobnosti – v povezavi s temami, ki jih obravnavajo v redni vzgojni skupini.

Kotiček za delo smo si uredili kar v zbornici, saj drugega prostora ni na voljo. Tako smo daleč od vode in sanitarij, tudi prostora za gibanje skorajda nimamo. Seveda je okrog nas tudi veliko stvari, ki pritegujejo pozornost. Kljub temu pa otroci z veseljem prihajajo v ta kotiček, kjer »se igramo«, kjer so v središču pozornosti in se ne čutijo odrinjene. Zavedamo se, da bi bili rezultati boljši ob bolj rednih in bolj pogostnih obravnavah in v tem pogledu bomo poskušali v prihodnosti naše delo izboljšati.

Od dveh dečkov, obravnavanih do zdaj, se je eden vključil v osnovno šolo, drugi pa v oddelek za delovno usposabljanje.

Irena Črnič

PRIPOMBE NA PRENOVO PROGRAMA ŽIVLJENJA IN DELA ORGANIZACIJE ZA USPOSABLJANJE LAŽE DUŠEVNO PRIZADETIH OTROK IN MLADOSTNIKOV

I.

Vsa leta poučevanja po dosedanjem učnem načrtu smo ugotavljali, da je preobširen, prezahteven. Učenci, ki prihajajo, imajo vedno nižje umske sposobnosti in so vse pogosteje kombinirano moteni ter za šolo slabo pripravljeni.

Vse te izkušnje so privedle do sprememb v učnem načrtu.

V novem učnem načrtu se nam zdi primerno in potrebno, da je skrčen obseg računskih operacij do 5, kajti kljub znižanim zahtevam ugotavljamo, da večje število učencev tega programa ne bo osvojilo v enem šolskem letu, vsaj ne brez dodatnega urjenja.

Otroci prihajajo v 1. razred še vedno brez primernega predznanja in nam tudi možnost uvajalnega obdobja ne more nadoknaditi zamujenega. Menimo, da bi moralo uvajalno obdobje na šolah s prilagojenim programom trajati eno šolsko leto.

Ustrezna se nam zdi opustitev abstraktnih tem pri predmetu spoznavanje narave in družbe. Pogrešamo pa učne teme, ki so se nanašale na človekovo okolje (travnik, voda, gozdne živali), kajti prav te učne teme so nudile tesno povezavo otrok z naravo, z varovanjem narave in oblikovanjem pravilnega odnosa do narave.

Dobrodošla se nam zdi tudi uvedba kulturnih in naravoslovnih dni ter družbeno potrebnega dela.

Ob ugotovitvi, da imajo učenci vedno nižje učne sposobnosti in šibko zbranost in pozornost, pa se nam zdi nelogično povečanje števila ur, obveznih za učence.

Strokovni zbor 1. razredov

II.

Prve napotke in usmeritve za delo po novem programu smo učiteljice dobile v mesecu avgustu na seminarju v Laškem.

V septembru je delo tako steklo že drugače, od tedaj so se nabrale tudi prve pozitivne, pa tudi negativne izkušnje.

Vzgojnoizobraževalne vsebine in naloge pri predmetu spoznavanje narave in družbe se nam zdijo primerno izbrane, sam načrt nam je v veliko pomoč, saj je obširen, vsebinsko bogat, dopušča pa veliko učiteljeve ustvarjalnosti. Zmanjšanje števila učnih tem je dobrodošlo, saj so bile določene teme v starem učnem načrtu za naše učence pretežke.

Pri slovenskem jeziku po novem programu ni bistvenih sprememb. Učenci morajo osvojiti dve abecedi (malo tiskano in pisano), kar jim povzroča težave. Abecedi zaradi časovne stiske nista dovolj dobro utrjeni, saj je potrebno čas razporediti še za vaje v branju, poslušanju, pripovedovanju, za književno vzgojo . . .

Pri pouku matematike je po novem programu največ sprememb. V 2. razredu naj učenci obvladajo seštevanje in odštevanje v obsegu do 10. Vpeljemo tudi naravna števila do 20 ter seštevanje in odštevanje teh števil brez prehoda čez desetico. Zahtevnost po novem programu je precej zmanjšana, kar pozdravljamo in mnogim našim učencem je tako omogočeno napredovanje v tretji razred.

Naravoslovne dejavnosti, kulturne dejavnosti in družbeno potrebno delo je novost, ki popestri pouk, učenci aktivno sodelujejo in pridobivajo potrebne izkušnje za življenje. Žal pa so te dejavnosti povezane z dodatnimi finančnimi stroški za učence.

Ob ugotovitvah o zmanjšanih učnih sposobnostih učencev je 22,5 ure tedensko na oddelek za naše učence velika obremenitev. Peta šolska ura dela je glede na sposobnost sodelovanja učencev redko uspešna.

Pri vzgojnih predmetih imamo učiteljice na nižji stopnji še vedno premalo znanja za resnično kvalitetno delo, želimo si seminarjev s podrobnimi navodili in ustrezne priročnike ter druga strokovna gradiva.

Učiteljski zbor 2. razredov

III.

V šolskem letu 1987/88 imamo pet tretjih razredov. Obiskuje jih 59 učencev.

Sestav razredov:

- lažje duševno prizadeti učenci,
- učenci na stopnji mejne inteligentnosti s spremnimi motnjami, ki znižujejo šolsko storilnost,
- učenci na meji med lažjo in zmerno duševno prizadevnostjo.

Usposabljanje je zasnovano na multidisciplinarnem in interdisciplinrnem pristopu. Zahteva združevanje in povezovanje različnih strokovnih spoznanj in skladno izvajanje vseh sestavin usposabljanja. Usposabljanje poteka po predmetniku in učnem načrtu. Program obsega: pouk, obvezne dejavnosti, ambulantne in druge individualne ter skupinske oblike usposabljanja. Sodelujemo tudi z različnimi strokovnimi organizacijami zunaj šole.

V tem šolskem letu obravnavamo učno snov po prenovljenem učnem načrtu. Učitelji – specialni pedagogi smo se dodatno izpopolnjevali na seminarjih, ki so jih vodili sestavljalci učnega načrta. Podrobne učne načrte smo usklajevali na področnih aktivih. V okviru razrednega aktiva se sprotno dogovarjamo o obravnavi pri posameznih učnih predmetih in vnašamo v učni načrt pripombe in popravke.

Menimo, da je snov v učnem načrtu prilagojena sposobnostim naših učencev in tudi primerno zahtevna glede na stopnjo njihove prizadetosti.

Delo temelji na neposrednem opazovanju naravnih in družbenih pojavov v učenčevem okolju. Vpliva na njihovo razumevanje. Učni načrt omogoča izbiro različnih vsebin glede na okolje, kjer učenci živijo. Obravnavane teme v učencih razvijajo ljubezen do dela, domačije, sočloveka in domovine. Seznanjajo učence z najpomembnejšimi dogodki iz NOB. Pozitivna je poenostavitev abstraktnih tem, ki jih učenci niso bili sposobni dojeti. Velik poudarek je tudi na razvijanju delovnih, higienskih in zdravstvenih navad, kar je zelo pomembno, saj večina naših učencev izhaja iz socialno zaostalega subkulturnega okolja oziroma iz skromnih socialnih razmer.

V predšolskem obdobju niso dobili potrebnih spodbud in znanj. Niso osvojili osnovnih higienskih in delovnih navad. Pri tem prednačijo učenci drugih narodnosti, pri katerih je pogosto zaradi vedenjske problematike usposabljanje še težavnejše.

V učni načrt so zajete osnove poklicne vzgoje, kar učence pripravlja na poznejšo lažjo vključitev v proizvodni proces. Obravnavane teme vplivajo na oblikovanje čustev in estetskega okusa. Zahtevajo gibalno aktivnost. Učence pri vseh učnih predmetih navajajo na ustno in pisno izražanje, ročne in motorične spretnosti.

Učne teme so dokaj razčlenjene in omogočajo učitelju lažje oblikovanje metodičnih enot. Program obsega tudi navodila za sestavo podrobnega učnega načrta ter obravnavo in praktično delo učencev, kar je učitelju dragocen napotek za delo. Premalo konkretne vsebine pa so iz likovne in telesne vzgoje, kjer bi potrebovali še dodatna navodila.

Uvajamo tudi kulturne, naravoslovne in športne dneve ter delovne akcije. Izvajamo jih po delovnem načrtu skozi vse leto. Te dejavnosti se med seboj prepletajo in dopolnjujejo. Pri sestavi in izvajanju upoštevamo telesne in duševne sposobnosti učencev. Z njimi poglabljamo snov ostalih učnih predmetov.

Učiteljski zbor 3. razredov
Osnova šola Gustav Šilih
Maribor

MOJA RIBICA

Rada imam živali. Mamica mi je kupila dve zlati ribici. Ena je poginila, ker je bila bolna. Druga pa še živi. Je zelo živahna, posebno rada posluša radio. Verjetno bi rada plesala. Vsak drugi dan zamenjamo vodo in jo nahranimo. Med tednom to počne namesto mene mamica, ko pa pridem domov jaz, prevzamem skrb zanjo.

Gordana Dobrinjanin
Zavod za usposabljanje
invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

po Jugoslaviji in svetu

PSIHIČNE MOTNJE PRI DUŠEVNO PRIZADETIH OTROCIH IN MOŽNOSTI ZDRAVLJENJA Z RELACIJSKO PSIHOTERAPIJO

Preden preidem na temo samo, bom moral zaradi lažjega razumevanja povedati nekaj splošnega o družbeni skrbi za prizadetega otroka na Nizozemskem, kakor tudi o vlogi naše klinike v mreži te službe. V zadnjih desetih letih vlada v skrbi za prizadetega otroka na Nizozemskem gibanje za t.i. »normalizacijo« in integracijo te populacije v družbo.

Pri tem je mišljeno omogočiti otroku, da čim dlje ostane v svoji družini in da se mu zagotovijo čimboljše možnosti za duševni razvoj in učenje. V kasnejšem življenjskem obdobju skušamo taki osebi najti primerno mesto v družbi (delovno mesto v specialnih ustanovah ipd.), kjer bo skladno s svojimi zmožnostmi vključena v socialno življenje okolja.

V to »normalizacijo« niso zajeti težko duševno prizadeti (IQ pod 30) in tisti, ki izražajo motnje vedenja in duševne motnje, s katerimi ovirajo socialno življenje okolja.

Pri opisu službe za duševno prizadete se najbolj pogosto govori o treh stopnjah.

Na prvi stopnji delajo uradi za odkrivanje in spremljanje prizadetih otrok in tudi za usmerjanje njihovega celostnega razvoja.

Težko duševno prizadeti otroci in otroci z več motnjami so najpogosteje že v prvih letih življenja nameščeni v ustrezne ustanove internega tipa. Ostali otroci pa čimdlje ostajajo v svoji družini. S tremi leti gredo otroci v specialni otroški vrtec, kjer specializirani strokovnjaki predvsem spodbujajo otrokov razvoj. S sedmimi leti začne otrok obiskovati specialno šolo. Za te otroke obstajata v glavnem dve vrsti šol: šole za laže duševno prizadete in šole za zmerno duševno prizadete otroke. Te šole so popolnoma ločene od običajnih osnovnih šol in v njih delajo specializirani učitelji. Po 18. letu starosti se za takega otroka poišče ustrezno delovno mesto in pogosto tudi stanovanje v tako imenovanem nadomestilu za družinske hiše. Te hiše so nameščene v običajnih naseljih in v njih živi večje število takih oseb pod vodstvom strokovnjakov.

Na drugi stopnji so ustanove za sprejemanje in pedagoško usmerjanje problematičnih duševno prizadetih otrok in internati za dolgotrajno bivanje teh otrok. V tem ko imajo prej omenjene ustanove cilj, da otroka po izboljšanju njegovega funkcioniranja ponovno namestite v njegovo družino, pa so internati stalno bivališče teh otrok.

Na tretji stopnji so observacijski centri, to so klinike, ki s svojim multidisciplinarnim timom strokovnjakov pomagajo ustanovam na prvih dveh stopnjah pri reševanju problematike, ki je zanje pretežka, in so vez z znanstvenimi centri na raznih fakultetah in univerzah v državi.

Obsežnejši zapis o ustanovah za duševno prizadete smo objavili v zadnji lanski številki Našega zbornika.

Duševne motnje pri duševno prizadetih otrocih

Večina otrok je napotena na našo kliniko bodisi zaradi vedenjskih ali duševnih motenj.

Čeprav pri nastanku psihičnih motenj teh otrok običajno prispevajo svoj delež zmanjšane intelektualne zmožnosti, je potrebno poudariti, da na te duševne motnje ne smemo gledati kot na sestavni del duševne prizadetosti. Upravičeno lahko pričakujemo, da se bo večina teh otrok v optimalnih zunanjih razmerah in skladno s svojimi danimi sposobnostmi razvijala brez duševnih motenj.

Mnogi raziskovalci navajajo, da psihopatološka stanja pri duševno prizadetih otrocih nastanejo pogosteje kot pri normalni populaciji in da pogostost teh stanj raste z zniževanjem inteligentnosti. Kot vzrok navajajo zmanjšanje adaptacijskih (prilagoditvenih) sposobnosti teh otrok na okolje. Te prilagoditvene težave so brez dvoma povezane z vrsto dejavnikov. Obsežnejše okvare centralnega živčnega sistema kot tudi močnejše genetske spremembe pri teže prizadetih otrocih nedvomno morejo povzročiti tako zmanjšanje sposobnosti psihične integracije in regulacije, ki ovirajo adaptacijski proces. Poleg teh dejstev pa igra v tem procesu izredno pomembno vlogo otrokovo okolje. Prav pri teže prizadetih otrocih se pogosto navaja, da starši pogosto kažejo negotovost v svojem pedagoškem pristopu in nekakšno nerazumevanje otrokovih potreb.

V našem pristopu do razvojne problematike duševno prizadetega otroka uporabljamo teoretsko osnovo tako imenovanega »razvojnega pristopa« (developmental approach). To je novejša smer v razvojni psihologiji na anglosaksonskem govornem območju, ki ga lahko štejemo za sintezo psihoanalitičnih, kognitivnih in etoloških teorij in novejših neuropsiholoških raziskovanj. Izhajamo iz stališča, da duševno prizadet otrok začne svoj postnatalni razvoj z iste startne točke kot normalen otrok. V svojem nadaljnjem razvoju mora preiti iste razvojne faze kot normalen otrok. Zaradi šibkosti svoje organske osnove potrebuje tak otrok več časa, da predela in osvoji te razvojne faze, in zato že od začetka zaostaja v svojem emocionalnem, socialnem in kognitivnem razvoju. Znano je, da je za razvoj motoričnih, senzoričnih in psihičnih funkcij potreben določen stimulans, to je dražljaj iz okolja. Zdi se, da prizadeti otrok za svoj razvoj potrebuje več ustreznega spodbujanja kot običajen otrok. Tako spodbujanje mora vsebovati optimalne pedagoške in čustvene kvalitete. Z izrazom »optimalno« razumemo tu: več kot običajno. Torej običajni pedagoški in čustveni pristop staršev, kakršnega imajo do svojih normalnih otrok, pogosto ni zadosten za prizadete otroke. Posledica neustreznega pristopa do otroka pogosto vodi do čustveno negativnega odnosa med otrokom in materjo, kar se razodeva v motnjah v otrokovem vedenju in pripelje do nastanka psihopatoloških pojavov. Pod takimi pogoji otrok ne more izrabiti svojega prirojenega potenciala za učenje in duševno spoznavni razvoj in torej še bolj zaostaja, kot je bilo primarno določeno s prizadetostjo.

Po tem modelu razlikujemo emocionalni, socialni in kognitivni razvoj. Vsi trije vidiki duševnega razvoja se začnejo hkrati, tečejo vzporedno in so medsebojno odvisni. Pri duševnih motnjah se praviloma vidi razkorak v razvoju teh treh vidikov, kjer najpogosteje čustveni, pogosto pa tudi socialni, razvoj zaostaja za kognitivnim razvojem.

Po raziskovanjih Spitza, Bowlbyja, Brazeltona in drugih je osnova za psihični razvoj otroka vzpostavljanje telesnega stika otroka z materjo. Že v prvih dnevih otrokovega življenja nastane tako imenovano »taktilno vedenje« (attachment behavior) matere in otroka, s pomočjo katerega otrok v prvih mesecih pride do razumevanja svojih telesnih omejitev in do doživljanja sebe ločeno od okolja. Optimalen potek razvoja stika z dotikom z materjo je pogoj za razvoj komunikacije na daljavo, to je preko vidnega in slušnega aparata (govor, mimika, material itd.).

Motnje razvoja v fazi vzpostavljanja taktilnega, to je primarnega kontakta pripelje do motnje razvoja socialnega nagona, do zastoja v emocionalnem razvoju in upočasnitve kognitivnega razvoja. Tak otrok kaže podobo tako imenovanega avtističnega ali psihotičnega vedenja.

Ker imajo duševno prizadeti otroci pogosto organske okvare centralnega živčnega siste-

ma, morajo biti pogosteje nameščeni v inkubatorje ali prebiti dalj časa v bolnišnici in so tudi pogosto v prvem letu manj vitalni kot normalni otroci, zato je pri njih in njihovih materah taktilno vedenje že od samega začetka oteženo. Matere teh otrok pogosto pripovedujejo, da otrok slabo reagira na njihova materinska prizadevanja, da zavrača ljubkovanje, da je nedovzeten za materinsko ljubezen in da se redkeje ukvarja s samim seboj kot s svojim okoljem.

Včasih nastanejo hitre spremembe v razvoju šele v 2. ali 3. letu življenja. Starši poročajo, da je taktilni kontakt kot tudi razvoj v prvem letu potekal v redu, ko pa je otrok shodil in začel govoriti prve besede, je nastopil nenaden preobrat v razvoju. Otrok preneha govoriti, ogiba se stikov, zapre se vase, trpi zaradi nerazložljivih strahov, izraža neobvladane izbruhe besa in se prepušča brezciljnemu vedenju. Znamenja (simptomi) vedenja takega otroka se bistveno ne razlikujejo od simptomov otroka, ki trpi zaradi motenj primarnega, taktilnega kontakta. Vendar pa je v teh primerih zaradi možnosti zdravljenja bistvenega pomena prav diferencialna diagnoza med infantilnim avtizmom, atipično otroško psihozo in motnjami razvoja kontakta zaradi nezadostne ali neustrezne stimulacije.

Ko otrok shodi, spregovori in začne odkrivati svojo voljo, nastane naslednja nevarna faza. Zdi se, da prav pri duševno prizadetih otrocih v tej fazi pogosteje nastopi tako imenovano negativno-destruktivno vedenje, ki ga označujejo močan motorični nemir, neprestano iskanje pozornosti staršev (najpogosteje materine) na negativen način, zavračanje sprejemanja prepovedi in zapovedi, razdiralno in agresivno vedenje, neprestana nejevolja, motnje pri prehrani in spanju in zaostajanje v govoru in ravnanju z materialom. Vzrok za tako vedenje je najpogosteje negativna povezava med materjo in otrokom. Če ga ne zdravimo, lahko tako vedenje traja več let in, odvisno od intelektualnega potenciala, lahko kasneje preide v kakšno drugo obliko nezaželenega vedenja, kot sta depresija ali agresivnost.

V 4. ali 5. letu lahko na podlagi neugodnih razmer v okolju nastanejo neurotska vedenja, kjer je še posebej izrazit strah pred napakami, strah, da ga med odraslimi ne bodo sprejeli, pa v otroku zavira ustvarjalnost in prevzemanje pobude. V tem obdobju lahko nastane tudi depresija kot posledica osnovnega nezaupanja otroka do matere ali kot posledica močnejšega socialnega zanemarjanja.

Že v predšolskem obdobju, najpogosteje pa ob prehodu v šolsko obdobje, pri duševno prizadetih otrocih prihaja do izraza takoimenovani hiperkinetski sindrom (pri običajnih otrocih imenovan MCD sindrom). Z velikim motoričnim nemirom, pomanjkanjem pozornosti in koncentracije kot tudi s pretirano odzivnostjo na vsak senzorični dražljaj, kažejo ti otroci kaotično vedenje, ki pomeni resno težavo v njihovem procesu učenja in kognitivnem napredku. Čeprav so do pred kratkim mislili, da tega sindroma pri duševno prizadetih ni mogoče zanesljivo ugotoviti, pa natančno opazovanje otrokovega vedenja pokaže, da pri duševno prizadetih otrocih ta sindrom pogosto nastane in da ga je mogoče uspešno zmanjševati in zdraviti z zdravili in s pedagoškimi ukrepi.

Agresivno vedenje duševno prizadetih otrok nastaja najpogosteje kot način otrokove obrambe pred ogrožajočo ali frustrirajočo okoliščino in ga je zato mogoče najpogosteje uspešno korigirati z uporabo terapevtskih in pedagoških ukrepov.

Puberteta prinaša za duševno prizadete otroke nove nevarnosti. Nastanek psihotičnih stanj pri neugodnih razmerah v okolju ni nikakršna redkost.

Iz povedanega se vidi, da v naši diagnostiki uporabljamo iste diagnostične psihiatrične kategorije, ki se uporabljajo pri običajnih otrocih s psihičnimi motnjami. Splošno znano je, da je psihodiagnostika pri otrocih prav zaradi odvisnosti simptomov od otrokove starosti in drugih specifičnih dejavnikov težka in kompliciran naloga. Pri duševno prizadetih otrocih je ta diagnostika še posebno težka. Stopnja prizadetosti igra pomembno vlogo pri izražanju simptoma. Upoštevati je potrebno tudi razliko med kronološko in razvojno starostjo. Organske motnje centralnega živčnega sistema in genetske spremembe dajo prav tako svoj pečat vedenju teh otrok. Vse skupaj je potrebno postaviti v specifične razmere otrokove družine in v tej kompleksnosti poiskati določeno sodbo. Za postavljanje diagnoze, od katere je odvisno tudi zdravljenje, prognoza in življenjsko planiranje otroka, je pogosto potrebno daljše klinično opazovanje kot tudi uvajanje eksplorativne terapije.

Relacijska psihoterapija

Z eksplorativno terapijo skušamo na podlagi diagnostične domneve uporabiti določen terapevtski pristop, s katerim bomo to domnevo potrdili ali pa ovrgli. V okviru eksplorativne terapije imamo na naši kliniki dobre izkušnje z relacijsko psihoterapijo.

Izhodišče v tej psihoterapiji je pozitiven čustveni odnos med otrokom in terapevtom. S pomočjo te komunikacije otroka spodbujamo, da svoje psihične probleme predela v konkretnih situacijah skupaj s svojim terapevtom in da se prilagodi na svoje okolje. Po naših izkušnjah je ta vrsta psihoterapije še posebej primerna za prizadete otroke zaradi pogostih primerov pedagoške in čustvene zanemarjenosti teh otrok.

Relacijska psihoterapija poteka v tako imenovanem terapevtskem okolju kliničnega oddelka. To je pravzaprav oddelek, v katerem otroci prebivajo podnevi. Urejen je po principih običajnega družinskega stanovanja. Vzgojitelji na oddelku imajo vlogo staršev.

V prvi fazi, takoj po sprejemu otroka na oddelek, skušamo otroka sprejeti v skupini z vsemi njegovimi simptomi. Najti morajo svoje določeno mesto v skupini in imeti svojo vlogo v skupnem življenju skupine. Šele ko se je otrok do določene mere privadil življenju v skupini, začnemo z drugo fazo, to pa je usmerjeno skupinsko ali individualno zdravljenje. Relacijska psihoterapija je individualna terapija. Izvajalec te terapije je določen vzgojitelj ali vzgojiteljica. To osebje je pri svojem delu pod strogim vodenjem in nadzorom otroškega psihiatra in psihologa. V letih skupnega dela z večjim številom vzgojiteljev smo skušali s teoretsko nadgradnjo in praktičnim skupnim delom usposobiti to osebje, da bi bilo podaljšana roka kvalificiranih psihoterapevtov. Za tako usposabljanje je potrebno leto do dve dela s tem osebjem.

Pri relacijski psihoterapiji je bistveno, da se terapevt približa otroku in se sreča z njim na tisti stopnji čustvenega razvoja, na kateri otrok je. Otrokova starost in njegove intelektualne sposobnosti ne smejo zavesti terapevta na napačno pot. To pomeni, da bo terapevt pri določenih stanjih, čeprav otrok zna govoriti, v komunikaciji raje uporabljal nebesedni kot besedni način. Bistveno je, da odkrije način, na katerega se otrok čuti najbolje sprejet in razumljen, in da si na ta način skuša pridobiti njegovo popolno zaupanje. Ko si pridobimo to zaupanje, si prizadevamo, da se način komunikacije pomika na višjo stopnjo in na ta način spodbujamo otrokov čustveni razvoj. Šele ko emocionalni, socialni in intelektualni razvoj preidejo na isto raven, moremo reči, da je cilj terapije dosežen. Znotraj relacijske psihoterapije obstaja več metod za zdravljenje določenih diagnostičnih slik. Tako se pri motnjah primarnega kontakta uporablja kontaktna terapija, pri psihotičnih stanjih se pogosto uporablja tako imenovana regresijska terapija, pri depresivnih stanjih pa terapija igre vlog. Po naših izkušnjah so rezultati take terapije lahko v razmeroma kratkem času pozitivni. V času bivanja na kliniki, ki traja povprečno 8 mesecev, uspemo pri ± 50 % otrok, ki so imeli relacijsko psihoterapijo, pozdraviti simptome, s katerimi so otroci prišli na kliniko. Pri ostalih otrocih dosežemo v večji ali manjši meri izboljšanje psihičnega stanja in lahko damo določene nasvete za njihovo nadaljnje zdravljenje.

Z zmanjšanjem duševnih težav in čustvenih napetosti ne dosežemo samo spodbude čustvenega razvoja, temveč tudi pospešitev intelektualnega razvoja. Znatno povečanje inteligentnosti pri testiranju inteligentnosti ob odpustu s klinike ni nobena redkost. Letno odkrijemo, da jih od ± 100 otrok, kolikor jih opazujemo, približno 20 % pri odpustu kaže normalen inteligentnostni kvocient. Iz različnih razlogov so te otroke pred opazovanjem obravnavali kot duševno prizadete.

Psihoterapevtska prizadevanja včasih (v 15 % primerov) podpiramo tudi s psihofarmaki.

dr. Ante Došen
prevedla in priredila Aljoša Vodnik

ZANIMIVOSTI IZ RAZNIH DEŽEL

AKTIVNOST MEDNARODNE LIGE DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z DUŠEVNO PRIZADETOSTJO

1. Na novo izvoljena predsednica Lige (na 9. kongresu v Riu l. 1986), dr. Eloiza de Lorenzo iz Urugvaja, je poslala vsem državam, članicam organizacije združenih narodov, pismo, naj si v čim večji meri še nadalje prizadevajo za izvajanje stališč Deklaracije OZN o pravicah duševno prizadetih oseb. Nacionalna društva, članice lige, je pozvala, naj podprejo sprejete programe in jih izvajajo na svojem področju. Na komisije in delovna telesa Lige (skupaj jih je 23) pa se je obrnila z zahtevo, naj pospešijo svoje delo s proučevanjem, spremljanjem in sodelovanjem pri razreševanju žgočih vprašanj rehabilitacije in varstva oseb z duševno prizadetostjo in njihovih družin.

2. Dve komisiji lige sta pripravili seminar o družini s prizadetim članom ter o aktivnem sodelovanju prizadetih v družinskem in družbenem okolju, ki je bil od 5. in 6. maja letos v Mehiki (Cuernacca), namenjem še posebej razpravi o problemih v Latinski Ameriki.

3. Sestanek komisije za evropska vprašanja je bil od 27. do 29. maja v Garrocku na Škotskem pod predsedništvom Toma Muersa, direktorja največjega združenja za pomoč duševo prizadetim v Zvezni republiki Nemčiji, Lebenshilfe.

4. Konferenca arabskih držav, članic lige, o aktualnih vprašanjih družbene skrbi za prizadete v teh državah bo v Kuvajtu oktobra letos (prva je bila leta 1978 v Tunisu). Obravnavali bodo izvajanje sklepov prejšnje konference v preteklem desetletju.

5. Naslednji, to je deseti, kongres Lige bo v Parizu od 5. do 10. 8. 1990, v sodelovanju s francoskim združenjem za pomoč neprilagojenim otrokom (UNAPEI). Program bo prav posebno bogat, saj želi Francija pokazati svoje dosežke na tem področju, hkrati pa bodo proslavili tri desetletja obstoja Lige, analizirali bodo izvedene naloge in sprejeli novi, ambiciozni program do leta 2000. Poudarek bo predvsem na preprečevanju duševne prizadetosti kot ključnem vprašanju, saj mnogi avtorji opozarjajo, da kljub napredku v znanstvenem raziskovanju še nobena država ne uporablja vseh ukrepov – čeprav bi se ob njihovem izvajanju prizadetost zmanjšala na polovico.

POMEMBNA MEDNARODNA POSVETOVANJA V LETU 1988

1. Mednarodno srečanje na temo Komunikacije in invalidnost, Pariz, 7.–14. 2.
2. Mednarodna konferenca za fizikalno medicino in rehabilitacijo, Toronto, 11.–15. 4.
3. Mednarodni kongres na temo Nove tehnologije v službi zaposlovanja in profesionalne rehabilitacije prizadetih, Liège, 16.–18. 3.
4. Mednarodna konferenca o razvojnih možnostih, zaposlovanju, komunikaciji in prizadetosti, New York, 27.–29. 4.
5. Mednarodni kongres o rehabilitacijski psihiatriji, Örebro, Švedska, 2.–6. 5.
6. Mednarodno posvetovanje na temo Avtizem in Evropa, Bruselj, 6.–8. 5.
7. Mednarodna razstava in posvetovanje o ortotiki in protetiki, Nürnberg, 10.–13. 5.
8. Avstrijski defektološki kongres z mednarodno udeležbo o aktualnih pedagoških temah otrok s prizadetostjo, Graz, 12.–14. 5.
9. Evropska konferenca o znanstvenem raziskovanju v rehabilitaciji, Rotterdam, 8.–10. 6.
10. Mednarodno posvetovanje o proučevanju invalidnosti, Washington, 18.–20. 6.
11. Mednarodno posvetovanje o premikih v praksi in raziskovanju v specialnem izobraževanju, Beiing, Kitajska, 28.–30. 6.
12. Svetovni kongres o okupacijski terapiji, Sydney, 28.–30. 6.
13. Mednarodno posvetovanje: Komparativne perspektive, Bristol, 27.–29. 7.
14. Mednarodno posvetovanje Socialno varstvo in socialni razvoj, Berlin, 1.–5. 8.
15. Svetovni kongres na temo: Pristop h kvaliteti – zdravje za vse, Elsinore (Danska), 14.–17. 8.
16. Sestanek strokovnjakov OZN zaradi analize izvajanja svetovnega programa OZN za invalide, 10.–30. 8.
17. Mednarodno posvetovanje o podpori družini, Stockholm, 14.–18. 8.
18. Mednarodno posvetovanje Federacije za genetiko, Ottawa, 20.–27. 8.
19. VIII. kongres Mednarodnega združenja za znanstveno raziskovanje duševne insuficientnosti (IASSMD) z osnovno temo: Ključni principi v raziskovanju duševne prizadetosti, Dublin, 21.–25. 8.
20. XVI. svetovni kongres za rehabilitacijo invalidov z osnovno temo: Realističen pristop – pogled naprej h kompleksni rehabilitaciji, s posebnim simpozijem o novi tehnologiji v rehabilitaciji (seminarji, posvetovanja, razstave itd.), Tokio, 5.–9. 9.
21. Generalna skupščina Mednarodne lige društev za pomoč osebam z duševno prizadetostjo, Acapulco, Mehika, 5. 11.
22. Evropsko posvetovanje o pomoči otroku in družini s prizadetim članom, Stockholm, 20.–24. 12.
23. Poročilo in predlogi Komiteja strokovnjakov združenih narodov pred generalno skupščino OZN o izvajanju svetovnega programa za invalide v državah članicah v letu 1988, december 1988.

OTROCI S TEŽAVAMI

Pred izidom je zanimivo delo z naslovom »Treating Problem Children« – Obravnava otrok s težavami, ki ga pripravlja založniška hiša SAGE Publications (London). Avtorji so sodelavci znane Aycliffe School in univerze v Durhamu (M. Houghughi, J. Lyons, A. Muckley in M. Swainston). To so strokovnjaki, ki so več desetletij delali v praksi. Želijo prikazati diagnostiko, možnosti, oblike, tehnike in metode dela z vsemi otroki predšolske in šolske starosti, ki imajo težave pri učenju, govoru, vedenju in drugih situacijah. Ocene govorijo, da je ob prizadetih otrocih (različnih vrst prizadetosti), ki jih je okrog 10 %, še približno 20 % otrok z drugimi motnjami, ki jim v novejšem času pravijo »otroci s posebnimi potrebami«, da bi se izognili zaznamovanju z drugimi diskriminativnimi poimenovanji. Sodelavci so iz različnih strok. Knjiga naj bi izšla do konca junija letos, naslov založnika pa je: SAGE Publications Ltd., 28 Banner Street, London ECIY 8 GE, England.

ZVEZNI DOGOVOR

Resolucija o politiki uresničevanja družbenega plana Jugoslavije v obdobju od leta 1986 do 1990 predvideva med drugim, da bodo republike in avtonomni pokrajini sklenile dogovor o skupnih osnovah za urejanje uresničevanja socialno-varstvenih pravic. V resoluciji za 1988. leto je določeno, naj bi se ta dogovor dokončal do začetka tega leta. Osnutek dogovora je pripravil Zvezni komite za delo, zdravstvo in socialno varstvo, nanj pa so dale svoje pripombe vse republike in pokrajini, tako da pričakujemo skorajšnji podpis dogovora.

Namen dogovora je zagotoviti mnogo boljše sodelovanje vseh nosilcev socialno-varstvenih funkcij in združevanje sredstev v ta namen. Podpisnice dogovora so skupščine republik in pokrajin, dogovorjena raven socialne varnosti pa se zagotavlja v vseh členih družbenih dejavnosti, od otroškega varstva do zaposlovanja. Znesek te varnosti ne more biti manjši kot 30 % ustvarjenega poprečnega čistega osebnega dohodka v republiki ali pokrajini v preteklem polletju. Podpisniki so tudi dolžni uvesti enotno evidenco, ki jo bodo

za vse uporabnike vodili centri za socialno delo.

Ko bo podpisan zvezni dogovor, bodo republike in pokrajini pripravile podpis samoupravnega sporazuma o uresničevanju socialnovarstvenih pravic na njihovem področju, podpisale pa ga bodo pristojne samoupravne interesne skupnosti. Samoupravni sporazum bo določal tudi oblike v vsakem segmentu (posebno v socialnem varstvu).

To navajamo zato, ker je izjemno pomembno, da se republiške in pokrajinske zveze društev za pomoč duševno prizadetim vključijo v razpravo. Vsa določila so namreč pomembna za invalide, ki sodijo med ekonomsko šibkejše občane. Še toliko bolj zato, ker v nobeni republiki in pokrajini (razen v Sloveniji) ni zakonsko zagotovljen status invalida odraslim teže duševno prizadetim osebam; mislim predvsem na materialno pomoč tem osebam (tudi tistim, ki so v ustanovi) in njihovim družinam, saj so njihovi stroški mnogo večji kot za zdrave ljudi. Samoupravni sporazum bi moral vsebovati tudi določila o skrbi za težko prizadete, če se njihovi starši postarajo, zbolijo ali umrejo, saj je v sedanji ekonomski krizi na tem področju bistveno, da imajo prednost in minimum pravic družine s težko prizadetimi – iz kateregakoli sklada.

STROKOVNA POSVETOVANJA V JUGOSLAVIJI

Srečanje staršev v Opatiji

Zveza društev za pomoč duševno prizadetim osebam v SR Hrvatski je organizirala srečanje staršev 22. in 23. februarja 1988 v Opatiji in sicer na temo: Problemi odraslih duševno prizadetih oseb. Osnova za razpravo je bila raziskava dr. Miroslava Vicića, ki je izvedel anketo na večjem vzorcu v celotni republiki. Sestalo se je tudi predsedstvo Zveze.

XX. jubilejno srečanje v Novem Sadu

Pokrajinska Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Vojvodine organizira XX. jubilejno srečanje specialnih šol in ustanov Vojvodine v Novem Sadu 11. in 12. maja letos. Na sporedu bodo športna tekmovanja, razstava del učencev in druge kulturno-umetniške prireditve.

Zvezno srečanje bo junija letos v Dečanih, na njem pa bodo sodelovale najboljše športne ekipe učencev posebnih šol, izbrane na republiških in pokrajinskih srečanjih.

POSVETOVANJE ZAŠČITNIH ORGANIZACIJ

Konec junija bo v Beogradu pomembno posvetovanje na temo: Družbeno-ekonomski učinki razvoja rehabilitacije in zaposlovanja invalidov v zaščitnih organizacijah. Organizator je koordinacijski odbor poslovnih skupnosti zaščitnih organizacij Jugoslavije, ki zdaj predstavlja 111 obstoječih ustanov te vrste (BiH 16, Hrvatska 37, Slovenija 10, Makedonija 19, Srbija 25, Kosovo 1, Vojvodina 3, Črna gora –). Na posvetovanju bodo predstavljeni rezultati ankete, ki se izvaja v vseh teh organizacijah (o sedanjem stanju, problemih in potrebah). Priznani strokovnjaki bodo v referatih skušali opozoriti na vlogo zaščitnih organizacij in na potrebo, da dobijo večje olajšave, če naj prevzamejo del (težjih) invalidov, ki zdaj čakajo na delo, pa so ustrezno poklicno usposobljeni. Posvetovanja se bodo udeležili tudi predstavniki zveznih organov, organizacij in skupnosti, ki sodelujejo pri reševanju te problematike.

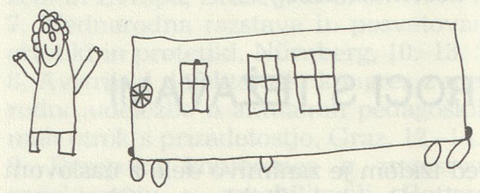

Boris Ovca

naši otroci pišejo in rišejo

VESELA SRČKIJADA

Sončen sobotni dan je bil. Pohorje je bobnelo od bučnega navijanja staršev, ko so se otroci iz skupine Srčkov v pravem tekmovalnem vzdušju vrečkali po snegu na 3. srčkijadi. Sami veseli, srečni, nasmejani obrazi! Pa kako so jim žarele oči!

Proga je bila čisto prava – start, cilj, zastavice, reklamni napisi; pa tudi startne številke niso manjkale. Napovedovalec je bil z megafonom dovolj glasen. Veliko gledalcev je bilo nestrpnih, predvsem staršev, saj je tekmovanje čakalo tudi nje.

Že je bil zadnji tekmovalec na ciljnem prostoru. Štoparica se je ustavila, še izračuni rezultatov voženj 1. in 2. teka, pregled morebitnih napak in napetost je dosegla vrhunec – sledila je slavnostna podelitev diplom, medalj in pokalov. Zmagoslavje kar ni izginilo z otroških obrazov!

Tako se je zaključila tretja zimska šola v naravi za 15 otrok s cerebralno paralizo od 1. do 4. razreda OŠ Gustava Šiliha v Mariboru ob pomoči delovnih organizacij in obrtnikov.

V njej smo se veliko naučili, saj je narava največja učilnica. Spoznavali smo drevesa, opazovali sledi v snegu, imeli vremensko postajo, vaje v orientaciji, opazovalne naloge z daljnogledi . . .

Tekmovali smo v pospravljanju postelj, urejenosti sob pa kdo bo več pojedel . . .

Veliko smo risali, lepili, gubali, pripravili razstavo, nizali, šivali . . .

Nismo pozabili na vsakodnevno fizikalno terapijo, a nam je bila malo odveč.

Ob večerih smo igrali družabne igre, se veselili, peli in plesali.

Trudili smo se, da bi vse naredili čimbolj samostojno: se umili, oblekli, obuli . . . Ker nam je to velikokrat tudi uspelo, smo bili še toliko bolj srečni.

Še velikokrat se bomo spomnili lepih trenutkov na snegu ob kepanju, snežaku, sneženem gradu, sankanju in smučanju s posebnimi smučmi. Vse je zapisala novinarka, sami pa smo življenje v zimski šoli v naravi posneli s kamero.

Alenka Čobec

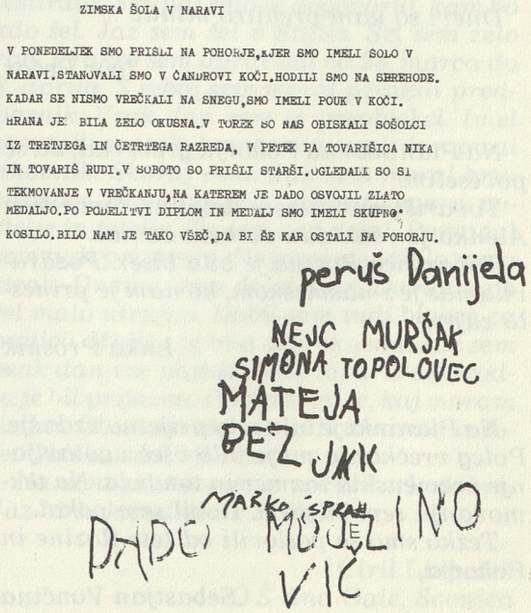

ZIMSKA ŠOLA V NARAVI

V PONEDELJEK SMO PRIŠLI NA POHORJE,KJER SMO IMELI ŠOLO V NARAVI.STANOVALI SMO V ČANDROVI KOČI.HODILI SMO NA SMREHODE. KADAR SE NISMO VREČKALI NA SNEGU,SMO IMELI POUK V KOČI. HRANA JE BILA ZELO OKUSNA.V TOREK SO NAS OBISKALI SOŠOLCI IZ TRETJEGA IN ČETRTEGA RAZREDA, V PETEK PA TOVARIŠICA NIKA IN TOVARIŠ RUDI.V SOBOTO SO PRIŠLI STARŠI.OGLEDALI SO SI TEKMOVANJE V VREČKANJU,NA KATEREM JE DADO OSVOJIL ZLATO MEDALJO.PO PODELITVI DIPLOM IN MEDALJ SMO IMELI SKUPNO KOSILO.BILO NAM JE TAKO VŠEČ,DA BI ŠE KAR OSTALI NA POHORJU.

peruš Danijela
NEJC MURŠAK
SIMONA TOPOLOVEC
MATEJA
BEŽ JAK
DADO MARKO ŠPRAH
MUZELINO
VIČ

UČENCI SO ZAPISALI . . .

Na Pohorju smo preživeli nepozaben teden. Imeli smo tekmovanje v vrečkanju. Imel sem smolo. Na progi sem padel in sem bil zadnji. Začel sem tudi smučati.
Želim si, da bi drugo leto spet šli na Pohorje.

Zoran Krstič

V Planinki smo bili kot na počitnicah. Imeli smo 3. zimsko šolo v naravi. Bilo je enkratno!
Imeli smo vse, kar smo si želeli.
Tekmovali smo v vrečkanju. Sebastjan je bil kot Tomba najboljši na uradnem treningu in sobotnem tekmovanju. Imel je startno številko 4.
Jaz bi še uživala pri tovarišici Rozini. Želim si, da bi se drugo leto spet srečali.

Petra Koban

Šolo v naravi smo imeli na Pohorju. Učili smo se in bili veliko na snegu. V soboto smo tekmovali. Imel sem številko 1. Bil sem šesti.
Dnevi so nam prehitro minili.

Igor Pečar

Na Planinko na Pohorju grem rad, da se poveselim.
Tovariši so bili zelo delavni, tovarišica Alenka je vsak dan skrbela za nas.
Tovarišica Rozina je bila biser. Pozdravila nas je z nasmeškom, ko nam je prinesla zajtrk.

Luka Prosnik

Na Planinki je bilo zelo prijetno vzdušje. Poleg vrečkanja mi je bilo všeč ugotavljanje vremenskih razmer in tombola. Na tekmovanju sem bil prvi. Dobil sem pokal.
Težko smo se poslovili od tete Rozine in Pohorja.

Sebastjan Vončina

IN KAJ SO POVEDALI STARŠI . . .

Tovarišice in tovariši plemenitih src se borijo, da bi našim prizadetim otrokom približali lepote sveta in jih pripravili za življenje. V šoli v naravi so jim pravi prijatelji, zdi se mi, kot drugi starši . . .

Otroci so razgibani in veseli, kot da ne odhajajo od staršev. Nadomestijo nas učitelji. Tudi sami smo nekaj dni brez skrbi, ker vemo, da so otroci v varnih rokah. Komaj sem čakala na prvo kartico, na kateri Zoran sporoča, da je vse naj, naj . . .

Ker je bila Mojca prvič zdoma, sem bila precej vznemirjena. Komaj sem pričakala dan snidenja. Da so bile vse skrbi odveč, sem spoznala, ko sem zagledala zdravo in nasmejano hčer!

Starši se s svojimi otroki veliko ukvarjamo, vendar smo pri nekaterih stvareh preveč zadržani, se jih bojimo. Iznajdljivi tovariši so nam pokazali, da lahko tudi naši otroci uživajo na snegu. Luka je zelo občutljiv, pogosto ima angine in viroze, toda s Pohorja se vedno vrne zdrav!

Pogled mi uhaja na vrhove Pohorja, ki so odeti v belo ogrinjalo. Zakaj? Tam so naše veselje, skrb, sreča. Moje veselje je še večje, moj nadobudnež bo danes star 15 let. Pogled in stisk roke nama povesta vse. Sebastjan je zelo srečen: »Mami, super startno številko imam, kot Križaj, doseči moram vse, kar se da!«

Poglavitno je, da učitelje in otroke povezuje velik, trden most prijateljstva. Opazujte naše otroke, pogovorite se z njimi, spoznali jih boste, njihovo znanje, vedenje, samozavest . . . Tisti hip boste srečni tudi vi ob pogledu na invalide. Da, ker so srečni tudi oni. Pa ne samo v naravi, tudi vsak šolski dan, v nedeljo . . . ker so našli vse tisto, kar smo starši mislili, da ne bodo nikoli doživljali . . .

mamice in očetje otrok
iz skupine SRČKOV

MOJA MUCA

Moja muca je pridna. Lovi miši in krte. Kadar pride v kuhinjo, rada odnese meso z mize. Vsako jutro mijavka pod oknom, ker je lačna. Mamo, ki prva vstane, večkrat zbudi. Kadar gre mama v hlev, gre za njo, ker ve, da bo dobila potem mleko. Je še mlada, zato se ne da prijeti. Že večkrat sem jo skušala ujeti, a mi je vedno ušla. Imam jo zelo rada.

Verica Marinšek
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

ZAJEC

Doma imam dva zajca. Imam ju zelo rada. Vsak dan ju dvakrat nahranim. Večkrat se prerivata in tepeta za hrano, zato ju moramo ločiti. Najraje imata surovo korenje in svežo deteljo. Želim si, da bi imela kmalu mlade zajčke.

Mojca Hren
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

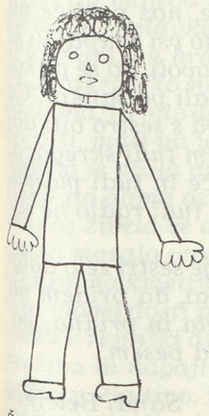

Štefan Vegan

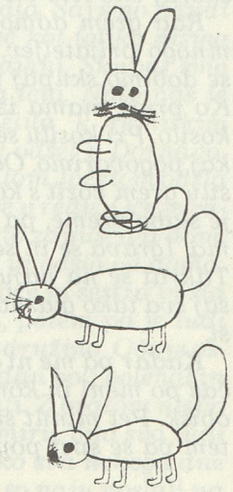

OBISKALI SO NAS

Za ponedeljkovo popoldne, ki je ponavadi dolgo, je bil obisk Lutkovnega gledališča iz Ljubljane in Vlada Kreslina čudovito doživetje.
Slikar, sova in papagaj so se mučili s snegom, mrazom in zimo in mi smo se do solz nasmejali.
Z igralci lutkovnega gledališča pa je prišel tudi pevec Vlado Kreslin, član ansambla Martin Krpan. Peli smo z njim, saj v prostem času veliko poslušamo njegove kasete.
Škoda, da je njegov nastop tako hitro minil. Ampak obljubil je, da bo še prišel.

Nada Ljepoja
Zavod za usposabljanje
invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

BIL SEM NA UČNI PRAKSI

V šoli smo se že dolgo pogovarjali o učni praksi. Tovarišica psihologinja nas je tudi testirala. Skupaj smo se dogovorili, kam bo kdo šel. Jaz sem šel v Stilles. Šel sem zelo rad. Prakso sem opravljal od 28. marca do 8. aprila. S seboj sem moral prinesti predpasnik. Vsak dan sem se preoblekel. Imel sem tudi zvezek, kamor sem vsak dan pisal dnevnik. Skoraj vsak dan sem moral brusiti noge. Pomagal sem pakirati omare, postelje in fotelje. To sem rad delal. Pomagal sem tudi pri stroju. Najprej me je bilo malo strah. Dnevno sem delal 8 ur. Domov sem šel malo utrujen. Dobil sem tudi blokce za malico. Malica je bila zelo okusna. Jaz sem vsak dan vse pojedel. Moj tovariš delovodja je bil prijazen. Povedal mi je, kaj moram delati. Obiskala sta me tudi tovariša iz šole. Obiska sem bil vesel.
Na učni praksi sem se počutil zelo dobro. Jaz bi še kar delal v Stillesu.

Ciril Ljubešek
O Š Ana Gale, Sevnica

MOJE ŽIVLJENJE

Rodila sem se 4. 8. 1975. leta. Ko sem se rodila, sem imela samo eno sestrico, ki ji je bilo ime Majda. Od mene je bila starejša dve leti. Ko sem malo odrasla, sem dobila brata Ludvika. Ko sem bila stara štiri leta, sem dobila sestro Mojco. Zelo sem bila vesela.

Sedaj, ko sem večja, moram tudi delati. Začela sem hoditi v šolo. Morala sem se veliko naučiti. Ko sem bila stara trinajst let, sem dobila še eno sestro. Ime ji je Mateja. Sedaj moram paziti nanjo. Zelo je pridna. Velikokrat jo previjam in se z njo igram. Naučila sem jo nekaj že govoriti, ampak ne zna še vsega. Zelo žal mi je, ker je astmatična. Raje bi videla, da bi bila zdrava. Sedaj ima norice, zato ves čas joka. Kadar je zdrava, je zelo vesela. Zelo jo imamo radi. Zelo mi je žal, ker sta Mateja in ati tako bolna. Če bi bili vsi zdravi, bi bilo življenje lepše.

Mami pravi, da je sedaj življenje boljše, ker smo malo starejši in lahko pazimo na mlajšo sestro.

Tatjana Zorko
OŠ Blaž Ostrovrhar
Škofja Loka

MOJ PRVI SPOMIN

Sedim v sobi in opazujem zeleno naravo in drevje, ki brsti. Prevzame me pomladanska radost. Pogledam sestro, ki potrpežljivo pika v tapiserijo. Ko jo opazujem, mi spomin ubeži daleč nazaj.

To je bil dogodek, ki mi je ostal za vedno v spominu.

Bilo je pred devetimi leti. Sestra, s katero sva dvojčici, je ravno prišla iz bolnice. Bila je pomlad, kot je sedaj. Sestro so pripeljali z rešilnim avtomobilom. Mislila sem, da bo sedaj v redu, da bo lahko sama hodila, a bila je še vedno odvisna od drugih. Vsepovsod jo je mama nosila, ker ni mogla sama hoditi. Kolikokrat naju je mama vozila s sanmi po hribu gor in dol. Ker še nisem mogla razumeti, me je seveda navdajala ljubosumnost, zakaj več pozornosti posvečajo Darji. Minila sta dva tedna in Darja je morala nazaj na operacijo v Valdoltro. Vsi smo jokali, saj je bila operacija tvegana in tudi zdravniki niso obljubili kaj dosti. Čez dober mesec dni smo šli k njej na obisk. Še sedaj živo vidim prizor, ko je sestra sama počasi prišla nam naproti po hodniku. Ker nismo tega pričakovali, je sprva sploh nismo opazili. »Polonca, Polonca!« je vzkliknila in že sva bili v objemu. Oh, kako lep občutek je bil to! Čeprav smo bili izmučeni od vožnje, je bil to za našo družino najlepši dogodek. Vsi smo jokali, a tokrat od sreče. Kaj vse lahko doseže medicina! Od takrat lahko Darja hodi, sama, čeprav še tu in tam potrebuje pomoč. To je moj prvi veliki spomin, na katerega se vedno rada spominjam in mi je ostal globoko v srcu.

Iz misli me je predramila Darja: »Kaj pa se smejiš?«

»Ah nič, na nekaj sem se spomnila,« ji odgovorim in ji dam nov kos volne.

Polonca Rajh

PRI NAS DOMA

Jaz sem doma iz Domžal, sedaj pa sem že skoraj eno leto v Planini.

Rad grem domov na obisk. Tam imam mnogo prijateljev. Kadar pridem domov, se dobimo skupaj in se igramo razne igre. Ko pride mama iz službe, nas pokliče na kosilo. Pri kosilu se dobimo vsi skupaj in se kaj pogovorimo. Oče mi dovoli, da se po kosilu grem vozit s kolesom ali pa sankat. Če je slabo vreme, pa morava s sestro biti doma. Igrava se in se pri tem tudi skregava. Takrat se na naju jezi oče in tudi mama, saj sva tako glasna, da se tudi radio ne sliši.

Kadar pa me ni doma, je sestri zelo dolgčas po meni in komaj čaka, da pridem na obisk. Pet minut sva vesela in pridna, potem pa se spet ponovi ista pesem.

Sandi Belcijan
VZ Planina pri Rakeku

ZIMSKE POČITNICE

Komaj sem čakal, da se začno zimske počitnice in z njimi tudi sneg. Počitnice sem dočakal, snega pa ni in ni bilo. Počitnice pa sem vseeno dobro in lepo preživel. V ponedeljek zjutraj sva se z mamico odpeljala na Štajersko k stari mami. Stara mama in dedek sta bila zelo vesela, ko sta me zagledala. Takoj sta rekla, da moram ostati čez počitnice pri njima. Vsak dan sem jima kaj pomagal. Nanosil sem drva in pobiral jajčka. Z dedkom sva šla k Dravi nabirat zvončke. V četrtek je prišla mami in moral sem nazaj v Škofjo Loko. Težko je bilo začeti s šolskimi obveznostmi.

Tomaž Šorli
OŠ Blaž Ostrovrhar
Škofja Loka

MOJ DOM

Moj dom stoji čisto zraven gozda. To je bolj majhna kmečka hiša, zraven hiše pa stoji tudi svinjak. Hiša je na ravnini in je že zelo stara.

Nekoč je v naši družini živelo sedem članov. Živeli smo revno, mati je morala trdo delati, da nas je preživljala. Saj smo ji tudi mi pomagali, vendar več kot toliko nismo mogli, ker smo bili še majhni. Skupaj smo živeli do mojega osmega leta. Nato nas je socialna delavka razdelila k rejniškim družinam, en brat pa je odšel v Dornavo. Tudi takrat, ko sva z bratom Jožetom odšla od doma, ni bilo doma vse v redu. Oče je začel piti, mati pa je pogosto zapuščala dom. Nato si je našla drugega in odšla od doma. Tako sta doma ostala le oče in sestra in sta skupaj živela še dve leti, potem pa je tudi sestra morala v rejniško družino. Oče je ostal sam na kmetiji, vsak dan bolj bolehal in si ni mogel dosti pomagati. Z bratom nisva imela v rejniški družini miru, bila sva tudi preživa in nagajiva. Tako sva nekega dne prišla v Planino. Kadar so naju poslali na obisk v rejniško družino, sva zmeraj hodila k očetu. Pomagala sva mu, kar je bilo nujno potrebno za življenje. Vendar sva bila tudi midva nemočna, tako da je nazadnje oče moral v dom ostarelih, kjer je pred dobrim letom tudi umrl. Kmetija je ostala brez gospodarja in je že tri leta popolnoma zapuščena.

Moja največja želja je, da uspešno dokončam šolo in se skupaj z bratom vrnem na kmetijo in začnem gospodariti. Trdno upam, da mi bo to tudi uspelo!

Franci Horvatič
VZ Planina pri Rakeku

VLAK

Mimo naše hiše se vleče železnica. Po njej vozijo različni vlaki, tovorni in potniški. Vlak vozi strojevodja. To je odgovorno delo. Večkrat se zgodijo hude nesreče. Vlak povozi človeka. Včasih vidim tovorni vlak, ki pelje krave, konje in ovce. Vem, da jih pelje v zakol. Zato se mi živali smilijo. Železnico tudi vedno popravljajo. Zdi se mi nevarno posebej tam, kjer peljejo avtomobili čez železniške tire. Ko sem bil še majhen, je vlak iztiril in podrl našo hišo. Srečo smo imeli, da nas ni bilo doma.

Zdravko Metličar
OŠ Pohorski odred
Slovenski Konjice

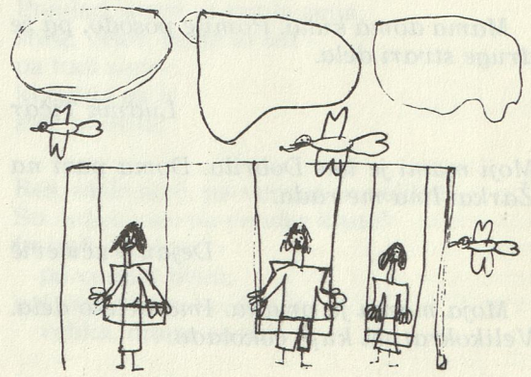

Najda Mešič

POČITNICE

Bile so počitnice. Trajale so štirinajst dni. Med počitnicami sem pomagala stari mami. Doma imam tudi brata in sestro.

Brat, sestra in jaz smo se z očetom odpravili v Belo krajino. Šli smo k teti in stricu. Tam sem pomagala krmiti živino. Imajo veliko kmetijo. Vsako jutro je stric peljal mleko v mlekarno. Stric ima tudi psa. Psičku je ime Medo. Ima zelo rad otroke. Vsak večer mu je bilo treba dati jesti. Vsak večer nam je stric igral na harmoniko.

Dva dneva sta hitro minila. Morali smo se pripraviti na pot.

Tako sem preživela počitnice.

Irena Kadilec
OŠ Blaž Ostrovrhar
Škofja Loka

KAJ SO POVEDALI O MAMI UČENCI ODDELKA ZA DELOVNO USPOSABLJANJE

Jaz mami pomagam pomiti posodo. Pometam, pobrišem mizo in nosim drva. Mama reče, da sem pridna.

Jožl Krajnc

Mama doma kuha. Pomije posodo, pa še druge stvari dela.

Ludvik Tičar

Moji mami je ime Dobrila. Doma pazi na Žarka. Ima me rada.

Dejan Vučičevič

Moja mama je pridna. Ima veliko dela. Velikokrat mi kupi čokolado.

Boštjan Turk

Vse najlepše o mamah

NAJINA MAMA JE LEPA.

JANI IN ALEŠ 1. R

MOJA MAMI JE MOJA.

ANDREJ 1. R.

Moja mama je pridna. Ima veliko dela. Je vesela, če smo pridni.

Darinka, Bojan, Alenka 2. r.

PRI NAS DOMA

Vsako soboto smo doma, ker nimamo pouka. Zato tudi malo dlje spim. Nato me mama pokliče, da se umijem in oblečem. Namesto mame moram peljati mleko v zbiralnico. Kangle potem očistim in pospravim. Mama medtem pripravi zajtrk. Z očetom očistiva okolico do kosila. Popoldne se igram s sestro ali gledam televizijo.

Tako ponavadi preživljam soboto.

Borut Rak
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

starši pišejo

V MISLIH VEDNO SI DOMA

Zakaj je sonce žalostno v jeseni
in ptički več ne pojejo veseli,
zakaj poti so sive, mokre, spolzke
in vse manj korakov je na gozdni stezi?

To je jesen, počitka čas –
v temnem gozdu na livadi,
vaška lipa in mogočni hrast
si slačita poslednji suhi list –
za nove, sveže v pomladi!

Le misel ena vedno sveža je in mlada
in njen utrip je vedno blag in čist,
ime ji je LJUBEZEN, ki naju venomer navdaja,
iz srca gre v srcé in spet nazaj!

Njena pot za naju vedno je pomladna,
spremlja jo nešteto misli in želja,
vse poti so gladke, mehke,
pa četudi včasih –
jih prikličeva iz sna!

Zaman te išče v jutrih zlato sonce
skozi okno,
zvedavo zvezde kukajo z neba,
a v tvoji sobici je mnogo drobnih iskric,
ki nemo pričajo –
da si doma!

SAJ V DUHU VEDNO SI OB MENI!

Tolažim sebe, sonce, zvezde, luno,
da si prav blizu, tu – doma;
in če dotaknejo se mojega srca in duše,
tam skrita si, na varnem, v meni,
– na dnu ljubečega srca!

Ko zima odpeljala bo svoj voz snežink
in se stalil bo led z dreves in streh,
bo spet spočito sonce gnezdilo na tvojem oknu
in pelo pesem –
»dobro jutro, naj ti dan dopolni
srečen smeh!«

Prav kmalu prideš spet domov
in vse tako bo, kot bilo je,
še hranim ključe – kot si naročala lani,
ko zapuščala si dragi dom!

Tako ponavlja se iz leta v leto
že skoraj dvajset let!
Pomlad, jesen in mrzla zima,
sneg, veter, mraz in led –
pa tudi sonce,
ki čutita ga le –
srce in duša!

Res, malo sreč, pa vendar so velike!
So nežne vse, pa vendar krute!
In tudi daleč so
– pa vendar blizu;
naj vsaka taka bo, kot je
– velika, draga, moja!

November 1987

PABERKI

SAMOUPRAVLJANJE V RAZREDNI SKUPNOSTI

Učenci petega razreda osnovne šole s prilagojenim programom so imeli sestanek razredne skupnosti. Naročila sem jim, naj sklepe sestanka zapišejo, da jih bomo nato pregledali pri razredni uri. Naročilo so vzeli zelo resno in mi posredovali naslednje sklepe:

- Vsi smo za to, da redno pišemo domače naloge in vadimo poštevanko.
- Vsi smo za to, da smo si dobri in se ne tožimo.
- Vsi smo za to, da reditelja počistita tablo.
- Vsi smo za to, da v šolo ne nosimo sladkarij, ampak raje eno jabolko.
- Vsi smo za to, da takoj poravnamo pionirsko članarino in članarino ŠŠD.
- Vsi smo za to, da Danila spravimo »v red«, da ne bo divjal na avtobusni postaji.
- Vsi smo za to, da mame za dan žena obdarimo.

Pri razredni uri sem jih pohvalila. Sklepe smo potrdili in prešli k njihovemu uresničevanju. Kaj pa naj bi še dodali? Zgledna enotnost kolektiva!

To je bil moj izredni samoupravljalski razred, zato sem jih imela še rajši.

Marija Muhič

PRI URŠKI

V plesnem klubu Urška na Gospodarskem razstavišču je bila prvo pomladno soboto zbrana družba ljudi od mlajših do starejših »srednjih« let. Pobudnik družabne prireditve je bil Tomaž Jereb, organizator pa ljubljansko društvo za pomoč duševno prizadetim. Za razliko od drugih družabnih prireditev, ki jih organizirajo naša društva, je bila ta namenjena samo staršem – ki sicer ob svojem otroku le težko najdejo trenutek samo zase. Vabilu za udeležbo so se radi odzvali tudi člani nekaterih drugih društev.

V programu so nastopili mladi plesalci plesne šole Urška, radijski napovedovalec Tone Jurečič kot povezovalec in ansambel Green-town jazz band. Ob zabavnih družabnih igrah in plesu ter prijateljskih pomenkih se je večer neopazno raztegnil v noč, in ko so se razhajali zadnji gostje, je bilo že skoraj jutro. Morda se še kdaj dobimo v tako prijazni družbi v tem ali kakšnem drugem uglednem plesišču?

POSVET O CEREBRALNI PARALIZI

Zveza društev za cerebralno paralizo je 12. marca letos v prostorih pedagoške akademije v Ljubljani izvedla posvet o cerebralni paralizi. Zanimanje za posvet je bilo veliko, udeležba pa pestra – od mladostnikov s cerebralno paralizo, staršev otrok s cerebralno paralizo do defektologov, psihologov in vodilnih strokovnjakov – zdravnikov.

V uvodu so zdravniki predstavili številčne podatke o osebah s cerebralno paralizo na različnih območjih republike (ki pa niso bili zbrani na osnovi enotne metodologije in zato ne omogočajo primerjave ne po obsegu pojava, ne po kakovosti zbranih podatkov).

Drugi del razprave je bil namenjen razglabljanju o oblikah in možnostih usposabljanja otrok in mladostnikov. Ugotovitve so bile podobne kot na drugih razpravah o usposabljanju in družbeni skrbi za osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju: ni denarja in ne volje za pomoč družini pri vsakdanjih opravilih, ni ustreznih programov, ni dovolj ustrezno usposobljenih strokovnih delavcev za neposredno delo z otroki, le redko je mogoče izvajati zgodnje usposabljanje . . .

Razprave lahko povzamemo z mislijo dr. Tatjane Veličković, da se pomen zgodnje terapije (usposabljanja) izkaže, ko osebe s cerebralno paralizo odrastejo.

Na podlagi četrte alinee 34. člena Zakona o igrah na srečo (Ur. list SRS št. 32/80) in statuta Loterije Slovenije je loterijski svet po predhodnem mnenju Republiške konference SZDL Slovenije na svoji 12. seji dne 12. 5. 1988 sprejel

SKLEP
o razporeditvi dela prihodkov Loterije Slovenije po planu za leto 1988 za namene iz četrte alinee 32. člena Zakona o igrah na srečo

I.

Del prihodkov Loterije Slovenije, ki po planu za leto 1988 znaša 4.892.001.200 dinarjev, se razporedi takole:

1. socialno-humanitarne dejavnosti	4.223.181.200
2. telesnokulturne dejavnosti	668.820.000

Socialno-humanitarne dejavnosti so udeležene v prihodkih loterije, ekspresne loterije, lota in 70 % igre »3 × 3«, telesnokulturne dejavnosti pa so udeležene v prihodkih športne napovedi in 30 % igre »3 × 3«.

II.

Med socialno-humanitarne organizacije in druge uporabnike za socialno-humanitarne namene se 4.223.181.200 din razporedi takole:

A. **Invalidske organizacije**

1. Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	347.111.120 din
– za investicije in opremo	303.868.280 din
Skupaj:	650.979.400 din

2. Zvezi društev slušno prizadetih Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	332.795.000 din
– za investicije in opremo	196.540.590 din
Skupaj:	529.335.590 din

3. Društvo mišično obolelih Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	198.300.625 din
– za investicije in opremo	262.380.130 din
Skupaj:	460.680.755 din

4. Zvezi paraplegikov Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	192.831.250 din
– za investicije in opremo	319.517.944 din
Skupaj:	512.349.194 din

5. Društvu skleroze multipleks Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	116.642.500 din
– za investicije in opremo	9.600.000 din
– za izgradnjo Zavoda za rehabilitacijo invalidov	114.525.000
Skupaj:	240.767.500 din

6. Zvezi društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	325.539.200 din
– za investicije in opremo	93.000.000 din
Skupaj:	418.539.200 din

7. Zvezi društev invalidov Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	344.111.600 din
– za investicije in opremo	35.400.000 din
Skupaj:	379.511.600 din

8. Zvezi društev za cerebralno paralizo Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	100.000.000 din
– za investicije in opremo	77.877.000 din
– za izgradnjo Zavoda za rehabilitacijo invalidov	114.525.000
Skupaj:	292.402.000 din

9. Zvezi društev civilnih invalidov vojne Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	98.109.375 din
– za investicije in opremo	45.000.000 din
Skupaj:	143.109.375 din

10. Zveza za rekreacijo in šport invalidov Slovenije, Ljubljana

– za redno dejavnost	100.225.000 din
– za investicije in opremo	10.000.000 din
Skupaj:	110.225.000 din

B. **Druge organizacije s socialno-humanitarnimi dejavnostmi**

Skupaj:	493.881.586 din

Droga
KMETIJSTVO IN ŽIVILSKA INDUSTRIJA n. sol. o. PORTOROŽ

TOZD »GOSAD«, Središče ob Dravi

V ŽIVILSKIH TRGOVINAH VAM NUDIMO VLOŽENE GOBICE IN ŠAMPINJONE, KONZERVIRANE VRTNINE, MEŠANICE, SLADKORJEV ZA POSIP, DOMAČE ČAJE IN ZAČIMBE.

ODKUPUJEMO VSE VRSTE ZDRAVILNIH ZELIŠČ, SVEŽE IN SUHE GOBE TER RAZNE GOZDNE SADEŽE.

V KOOPERACIJI ORGANIZIRAMO PROIZVODNJO VRTNIN IN VZGOJO GOB – ŠAMPINJONOV.

NAŠ ZBORNIK

1988, leto 21, št. 3

YU ISSN 035-655 X

UDK 376.3

glavna tema: kako skrbijo za duševno prizadete v drugih republikah

GLASILO ZVEZE DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM
SLOVENIJE – LETO 21 – ŠT. 3 – SEPTEMBER 1988

VSEBINA

O vznemirjanju javnosti – *Aljoša Vodnik*..... 1
POTA MOŽNOSTI
Stanje in problematika duševno prizadetih v SR Hrvatski – *dr. Miroslav Vicić, Nada Vusić-Knežević*..... 2
Družbeno varstvo duševno prizadetih oseb v SR Srbiji – *Dušan Luković*..... 5
Organizacija in izvajanje zdravstvenega varstva duševno prizadetih otrok v Srbiji – *prim. dr. Dobrila Stefanović*..... 10
Duševno prizadeti v SR Makedoniji – *Alojz Pipan* 12
IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV..... 15
STARŠI PIŠEJO 35
PO JUGOSLAVIJI IN SVETU 39
NAŠI OTROCI PIŠEJO IN RIŠEJO..... 43
Iz uredništva 47

Likovne izdelke za to številko so pripravili otroci iz oddelkov s prilagojenim programom in oddelka za delovno usposabljanje pri osnovni šoli Stanko Vraz iz Ormoža.

Svoje misli o kajenju so zapisali učenci iz osnovne šole Dušan Poženel Laško.

SUMMARY

Publication of Societies for the mentally handicapped o Slovenia – parents and professionals non-governmen organisation – is publishing 6-time a year. Each numbe has the basic theme.
The main theme of the present issue deals with the lega regulations and the rights of mentally handicapped an their families in the other districts of Yugoslavia
In our permanent rubrics you will find also articles o the work of our associations for mentally handicapped i the communities, and on the institutions for rehabilita tion. Further, news from Yugoslavia and from abroad children articles and other contributions of them .

Naš zbornik izhaja 6-krat letno. Izdaja ga Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova ul. 9, telefon 325 245

Izdajateljski svet: Anton Brejc, dr. Franc Hrastar, dr. Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Silva Škof, Zdravko Tomažin, Eva Tomc-Jekovec, Jan Ulaga

Uredniški odbor: Janja Cotič, Dora Jelenc, Stojana Kratochwil-Jerman, Anton Kotar, Tonči Koželj, Marija Mursa, Tanja Plemenitaš, Sandi Sitar, Milojka Srebrnič-Györfi, Jan Ulaga, Lidija Wagner

Glavna urednica: Aljoša Vodnik

Odgovorni urednik: Anton Kotar

Letna naročnina ..... 6000 di

Za dijake in študente ..... 3000 di

Posamezna številka stane ..... 1000 di

Številka žiro računa je 50102-678-50022, pošilja se n naslov: Naš zbornik, Ljubljana, Samova 9

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo št 4210-190/88 av z dne 15. 3. 1988 je glasilo oproščen davka od prometa proizvodov.

Tiskala tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani

O vznemirjanju javnosti

V tej številki Našega zbornika smo nameravali spregovoriti o žgočih vprašanjih, predvsem o tem, kako se v družbi v zdajšnjih težkih razmerah spreminja odnos do vseh, ki so drugačni, manj uspešni, in kako se ta odnos kaže tudi v zelo oprijemljivih posledicah, posebno še materialnih. Pa se nam ni posrečilo dobiti prispevkov o tem. Zakaj?

Vodja velike in uspešne ustanove je na povabilo k sodelovanju zavzdihnil: »Zdaj imamo odnose z vsemi pristojnimi organi in vplivnimi ljudmi v občini tako urejene, da ne želim z izjavami v tisku česarkoli spreminjati na slabše.«

Dolgoletna strokovna sodelavka samoupravne interesne skupnosti je premišljevala: »Ali je zdaj pravi trenutek, da vznemirjamo starše s podatki, ki so od občine do občine tako zelo različni, ukreniti pa ne moremo ničesar za izboljšanje razmer, in vse kaže, da bo denarja premalo celo za izpolnitev z zakonom predpisanih obveznosti?«

Tako torej zdaj »ni pravi trenutek« za pisanje o problemih, da ne bi ljudi »po nepotrebnem« vznemirjali – saj so že tako ali tako vznemirjeni, ko gledajo televizijo in prebirajo dnevne časnike. – Mislim, da bi se temu vznemirjenju dalo izogniti, če bi tisti, ki lahko dajo zanesljive informacije, te informacije opremili še z razumljivimi razlagami, kaj podatki pomenijo in kaj nas utegne še doleteti, in z nasvetom, kako ravnati, da bi bilo drugače, bolje. Ker pa javnost ostaja brez ustreznih podatkov in razlag, je vznemirjena in jo je strah prihodnosti.

Iz predalov sem torej izbrskala prispevke, ki sem jih odložila, ker je bilo za prejšnje številke dovolj drugega gradiva – namreč prispevke z lanskoletnega srečanja staršev duševno prizadetih otrok iz vse Jugoslavije, ki je bilo v Kranju. Obravnavajo skrb za duševno prizadete v posameznih republikah; na tem področju se v letu dni ni nič spremenilo na bolje, zato ostajajo ti prikazi še vedno veljavni in zanimivi. Če boste ob branju primerjali, kako je pri nas v Sloveniji, boste lahko kar zadovoljni: lahko bi bilo slabše! Vendar ponavljam besede znanega slovenskega defektologa, ki pogosto »vznemirja javnost«: Če smo zadovoljni s sedanjim stanjem in s tem da ni še slabše, smo že nazadovali!

Aljoša Vodnik

pota
možnosti

STANJE IN PROBLEMATNIKA DUŠEVNO PRIZADETIH V SR HRVATSKI

Prizadevanja in praksa, usmerjeni k nudenju pomoči otrokom, mladini in odraslim duševno prizadetim, so odraz naše skrbi za človeka, naše humanosti in zavesti, zato morajo v največji možni meri in na ustrezen način te osebe uživati vse, kar ustvarjajo delovni ljudje in občani.

V naši državi so bili na osnovi hitrega gospodarskega in splošnega družbenega razvoja po osvoboditvi ustvarjeni pogoji tudi za nagel razvoj vsestranske skrbi v korist prizadetih oseb. Družba je postavila cilje in naloge vsestranske rehabilitacije otrok in mladine z motnjami v razvoju, med katerimi predstavljajo večino duševno prizadeti, v uresničevanju zastavljenih nalog in ciljev pa sodeluje vrsta subjektov.

V naši samoupravni socialistični skupnosti je skrb za človeka na prvem mestu, zato je pravno varstvo in družbena aktivnost v dobro prizadetih oseb, začenši z ustavo, zasnovano na več zakonih, podzakonskih aktih, samoupravnih sporazumih, statutih samoupravnih interesnih skupnosti in njihovih odlokih, statutih in odlokih skupščin občin.

Storjeno je bilo mnogo, vendar pa je še vrsta nerešenih problemov, tako v zakonski ureditvi kot tudi v izvajanju zakonskih predpisov, ki jih imamo. Pri izvajanju varstva in rehabilitacije prizadetih oseb zadevamo ob niz težav; neizenačena zakonska regulativa - uporaba se razlikuje od občine do občine (primer iz socialnega varstva – denarna nadomestila, ki jih prejemajo družine s prizadetim članom, se po višini razlikujejo od občine do občine, so pa tudi občine, ki jih zaradi pomanjkanja finančnih sredstev niti ne dodeljujejo), da ne naštevamo razlik v uresničevanju pravic prizadetih oseb, ki obstajajo med republikami in pokrajinami.

Zdravstveno varstvo

Razen pravice do zdravstvenega varstva, ki jo imajo prizadeti kot tudi ostali na osnovi zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Narodne novine 10/80), so v naši republiki posebne pravice oseb z motnjami v razvoju (med katere spadajo tudi duševno prizadeti) navedene tudi v citiranem zakonu in v programu ukrepov in akcij, ki se vsako leto sprejme na nivoju republike v okviru zveze skupnosti zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja SRH, podrobno pa je opredeljen v programih SIS posameznih občin.

S področja zdravstva so pravice naslednje:
- šest pregledov nosečnice,
- pregled novorojenčka v porodnišnici ali doma,
- obvezni pregledi pri zdravniku (v 1.–2., 6.–7., 12.–13. mesecu ter v 2. in 4. letu),
- pregledi in zdravljenje otroka v zdravstvenih ustanovah za zdravljenje in rehabilitacijo,
- zdravstvena vzgoja za dojenčke in male otroke,
- stalni patronažni obiski medicinske sestre pri otroku z motnjo,
- medicinska rehabilitacija od rojstva otroka,
- sistematski pregledi pred vpisom v 1. razred osnovne šole,
- sistematski in kontrolni pregledi otrok z motnjami v razvoju,
- svetovanje staršem in paramedicinskim kadrom,
- zagotavljanje ortotičnih in protetičnih in drugih tehničnih pripomočkov, potrebnih za usposabljanje otrok,
- zdravstveno varstvo v organizacijah za izvajanje rehabilitacije in socialno-zdravstvenega varstva,
- porodniški dopust do 3. leta otrokove starosti za mater s prizadetim otrokom.

Registre rizičnih otrok vodijo samo v nekaterih mestih, npr. na Reki – register neurorizičnih otrok. Republiški register oseb z motnjami v razvoju vodijo od leta 1976 pri Zavodu za zaščito zdravja SRH in sicer na osnovi prijavnic preko komisij za razvrščanje.

Zgodnje odkrivanje – vključevanje v delo patronažne službe

V SR Hrvatski je uresničena možnost zgodnjega odkrivanja in delovanja patronažnega defektologa v otrokovi družini.

Specializirane organizacije za vzgojo predšolskih zmerno in teže duševno prizadetih otrok vzpostavijo stik z družino prizadetega otroka takoj po obvestilu zdravstvene ali socialne službe in organizirajo tako imenovano defektološko patronažno službo na otrokovem domu.

Defektolog-patronažer prihaja v družino 2 do 3-krat tedensko in dela z otrokom in člani družine. Prve izkušnje iz Zagreba govorijo v prid takega strokovnega dela z otrokom in njegovimi starši.

Patronažno delo, ki je načrtovano in programirano, ima nalogo razvijati vse potencialne sposobnosti otroka in ga pripraviti za vključitev v eno od številnih organiziranih oblik družbene skrbi, vzgoje in rehabilitacije prizadetih predšolskih otrok.

Razen tega ta oblika dela prispeva k vzgoji staršev prizadetih otrok, tako da lahko sami, kadar ni defektologa, izvajajo senzomotorične, govorne in druge vaje z otrokom.

Treba je pripomniti, da morajo defektologi-patronažerji starše prizadetih otrok seznaniti z lokalnim društvom za pomoč duševno prizadetim in predlagati vključitev v to humanitarno organizacijo. Tako mladi starši razmeroma zgodaj postanejo prostovoljni sodelavci in smemo pričakovati, da bodo dolgo vrsto let zainteresirani in aktivni člani društva, ki pomaga prizadetim otrokom, mladini in odraslim pri izvajanju čimbolj ustreznih oblik njihove rehabilitacije in integracije v življenje in delo družbene skupnosti.

Družbena skrb za otroke predšolske starosti

Ta skrb je del posebnega družbenega varstva glede pravic otrok in je področje posebnega družbenega pomena.

Nega, vzgoja, varstvo in rehabilitacija prizadetih otrok predšolske starosti v SR Hrvatski ureja zakon o družbeni skrbi za otroke predšolske starosti (NN 28/81) in nekaj členov zakona o vzgoji in osnovnem izobraževanju (NN 4/80).

Diagnostiko izvajajo strokovne komisije, ki po sistematičnem opazovanju v predšolski organizaciji sprejmejo mnenje o vrsti in stopnji otrokove motnje.

Otroku so na voljo naslednje oblike strokovne pomoči:
- defektološko-patronažno delo v družini,
- delo varuhinje v drugi družini (pod strokovnim nadzorom),
- vključitev otroka v specializirane organizacije za otroke predšolske starosti z določenimi motnjami v razvoju,
- možnost vključitve otroka z motnjami v razvoju v oddelke v jaslih in vrtcu skupaj z drugimi otroki brez motenj,
- obvezna predšolska obravnava vseh otrok z motnjami v razvoju najmanj dve leti pred vstopom v šolo.

Nega, vzgoja, varstvo in rehabilitacija

zmerno in teže duševno prizadetih otrok predšolske starosti se praviloma začne čimbolj zgodaj in se izvaja do približno 9. leta otrokove starosti. Organizira se v vzgojnih skupinah 5 – 7 otrok. Praviloma je celodnevna, z otroki pa delajo defektologi-vzgojitelji, logopedi, medicinske sestre in drugi potrebni strokovnjaki.

Prostor in oprema morajo maksimalno omogočati vse aktivnosti, predvidene s programom vzgoje in rehabilitacije zmerno in teže duševno prizadetih otrok, ki se v SR Hrvatski uspešno izvaja že nekaj let, odobril pa ga je prosvetni svet SR Hrvatske.

Skladno z zakonskimi predpisi so starši dolžni poslati otroka na zdravniški pregled, ko dopolni šest let starosti (novi Pravilnik, NN 27/86), po navodilih zdravnika pa ga morajo vpisati v najbližjo redno osnovno šolo, če je zaradi motnje ne more obiskovati, pa na opazovanje v ustrezno šolo.

Po osnovni šoli je obvezno strokovno usposabljanje. Če mora biti otrok vključen v dom ali rejniško družino, krije stroške pokojninsko zavarovanje (za otroke zavarovancev) ob participaciji staršev, ki je določena na osnovi dohodkov staršev. Otroški dodatek za razvrščene otroke je povečan za 50 %.

Zmerno in teže prizadeti otroci so po predšolskem usposabljanju vključeni v posebne programe za osnovnošolsko starost (9.–17. leto), potem pa v programe delovnega usposabljanja, ki traja do 21. leta. Delo je organizirano v manjših vzgojnoizobraževalnih skupinah, ki praviloma delajo ves dan (celodnevno usposabljanje). Razen izobraževalnih in rehabilitacijskih programov so deležni posebne pozornosti še socializacija, delovna vzgoja, prosti čas, muzikoterapija, logoterapija ipd.

V delovnem usposabljanju razen programa rehabilitacije mladina osvaja programe usposabljanja za delo. Po končanem delovnem usposabljanju se te osebe vključujejo v centre za delovno-proizvodne aktivnosti, ki so organizirani pri ustanovah socialnega skrbstva. V teh centrih namenjajo posebno pozornost tudi socializaciji, prostemu času in aktivnostim, pomembnim za življenje in delo zmerno in teže prizadetih oseb, a jih na žalost ni dovolj.

Problem zaposlovanja laže duševno prizadetih je vse težji, glede na to, da je problem zaposlovanja splošen. Dokler se ne zaposlijo, prejemajo nadomestilo iz pokojninskega zavarovanja, zaposlujejo pa se ob pomoči SIS za zaposlovanje in ustanov, v katerih so se usposabljali, staršev in društev za pomoč duševno prizadetim.

Zmerno in teže prizadeti se ne zaposlujejo.

Pravni status odraslih prizadetih oseb

Ta status ni posebej zagotovljen.

Če nimajo pravic iz drugih virov, a imajo skladno z zakonom o socialnem varstvu (NN 26/83) zaradi prizadetosti posebne potrebe, jim zakon jamči: strokovno usposabljanje, socialno pomoč, pomoč in nego na domu ter ostalo strokovno pomoč.

Teže in težko prizadeti, ki se ne morejo usposobiti, imajo pravico do namestitve v ustanovo – zavod za duševno prizadete ali ustanovo za stare, če jih glede na njihovo duševno stanje morejo sprejeti. Ustanove za odrasle duševno prizadete osebe, ki bi bila specializirana za to dejavnost, nimamo. Nekateri so v ustanovah za otroke in mladino (kjer pravzaprav ni njihovo mesto) ali pa so v ustanovah za stare, pogosto tudi v bolnišnicah za duševno bolne, kjer pa nikakor ni njihovo mesto.

Po zakonu o davkih občanov (iz l. 1982 imajo družine, ki imajo teže prizadetega člana, določene olajšave (poljedelstvo, obr ipd.).

Samo laže duševno prizadeti otroci (ki se lahko usposobijo za samostojno življenje in delo) prejemajo nadomestilo iz pokojninske ga in invalidskega zavarovanja (ob participaciji staršev glede na dohodke) za namestitev v ustanovo v času usposabljanja. Ko zaključijo strokovno usposabljanje, imajo pravico do nadomestila, dokler ne dobijo zaposlitve invalidsko-pokojninsko zavarovanje pa daje dotacijo OZD, ki tako osebo sprejme na delo. Na področju zdravstva in zdravstvenega zavarovanja imajo pravico do: brezplačnega zdravljenja, medicinske rehabilitacije, pripomočkov, skladno z ustreznim samoupravnim sporazumom.

Po smrti staršev prejema prizadeta oseba

(če ni usposobljena ali zaposlena) družinsko pokojnino do svoje smrti. Če ni nikogar, ki bi skrbel za to osebo, prevzame skrb nase socialno varstvo. Pri spremembah zakona o družini in družinskih odnosih je treba nadalje regulirati podaljšano skrbništvo.

Organizacije invalidov in staršev so predložile številne predloge za spremembo in dopolnitev zakonskih aktov z željo, da bi ti predpisi sprejeli sistemske rešitve iz zakona o vzgoji in izobraževanju, predvsem glede pravice do rehabilitacije za otroke in mladino s težjimi motnjami. Vendar pa je zaradi globalnega stališča v resoluciji o politiki družbenoekonomskega razvoja SR Hrvatske v l. 1983, naj se ne razširjajo pravice, ostala v novem zakonu odredba, da se stroški namestitve in delovnega priučevanja priznajo samo otrokom in mladini, ki se morejo usposobiti za samostojno življenje in delo, to je tistim z lažjo prizadetostjo. Niso pa zajeti niti predšolski otroci, čeprav je odprta možnost za priznavanje pravic vsaj tistim, ki se izobražujejo v rednih vrtcih (ob posebnem programu).

Sprejeti niso bili niti predlogi za priznavanje pravic za pomoč in nego članom družine zavarovanca s težjo motnjo. Še vedno je potrebno razpravljati o teh vprašanjih in iskati izhod v izvedbenih predpisih, ker je končno vsaka oblika rehabilitacije rentabilna ter družbeno in ekonomsko upravičena.

dr. Miroslav Vicić
Nada Vusić-Knežević
prevedla in priredila: Aljoša Vodnik

MOJA PIKA

Pri stari mami imajo psico. Ime ji je Pika. Ko pridem k stari mami, laja, ko pa se nas navadi, neha. Je zelo pridna. Rada se igra z otroki. Rada tudi grize, teka. Kadar grem k stari mami, me sliši do gozda. Imam jo zelo rada.

Zinka Potnik
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

DRUŽBENO VARSTVO DUŠEVNO PRIZADETIH OSEB V SR SRBIJI

Cilj družbene skrbi in varstva duševno prizadetih je s pomočjo organiziranih oblik in dela, ob ustvarjanju približno enakih pogojev za razvoj, vzgojo, izobraževanje in rehabilitacijo zagotoviti pravilen telesni, duševni, čustveni in intelektualni razvoj.

Za predšolske otroke se organizirana družbena skrb in pomoč družini pri vzdrževanju, negi in zgodnji rehabilitaciji prizadetih otrok, kar je tudi eden od pogojev in prispevkov k reprodukciji prebivalstva, uresničuje s pomočjo programov celodnevnega in poldnevnega bivanja v otroških vrtcih, v posebni osnovni šoli in zavodih, namestitvijo v drugo družino in defektološko obravnavo v družini.

V Srbiji je trenutno 28 specialnih vzgojnih skupin z 244 otroki in to: v Beogradu 14 skupin s 126 otroki, po 2 skupini v Nišu, Kruševcu, Kragujevcu in Boru, po ena skupina pa v: Zaječaru, Knjaževcu, Leskovcu, Požarevcu, Negotinu in Svetozarevu.

Program za delo z laže duševno prizadetimi otroki v vrtcu obstaja že več let, za zmerno in teže prizadete naj bi bil uradno sprejet v tem letu.

S programom republiške skupnosti otroškega varstva in s solidarnostnimi sredstvi se spodbuja razvoj vključevanja teh otrok in zagotavljajo možnosti za zgodnjo rehabilitacijo v okoljih, ki potrebujejo organizirano vzgojnoizobraževalno delo s temi otroki, pa tega doslej še niso izvedli.

Pravico do otroškega dodatka zagotavljajo tudi za otroke, ki se izobražujejo v posebnih osnovnih šolah do 17. leta in v usmerjenem izobraževanju dve leti več, kot traja njihova rehabilitacija.

Otroku, ki se popolnoma ali delno vzdržuje

iz sredstev družbene skupnosti, ne pripada otroški dodatek (laže in zmerno duševno prizadeti otroci in mladostniki).

Otroku, ki je teže ali težko prizadet, ki se mu delno zagotavlja vzdrževanje iz sredstev družbene skupnosti, in je nameščen v eno od ustanov, pripada otroški dodatek, če starši prispevajo več kot 50 % cene za bivanje v ustanovi.

Otrok z motnjami v razvoju ima pravico do povišanega cenzusa in zneska dohodka na otroka v višini 30 %.

Otroku, ki je teže in težko razvojno moten in ki postane popolnoma nesposoben za izobraževanje ter samostojno življenje in delo, pripada pravica do dodatka, dokler traja takšna nesposobnost, najdlje do koledarskega leta, v katerem je otrok dopolnil 26 let.

Zakon o delovnih razmerjih daje staršem pravico, da lahko izkoristijo porodniški dopust do dopolnjenih pet let otrokove starosti, če je otrok po mnenju zdravniške komisije pri zdravstvenem domu moten v duševnem in telesnem razvoju.

V Srbiji zmerno duševno prizadeti predšolski otroci niso zajeti v družbeni skrbi in varstvu, temveč ostanejo v družinski oskrbi ali pa so z dobro voljo socialnega varstva lahko nameščeni v specialne zavode, če starši krijejo del stroškov namestitve.

Otroci (duševno prizadeti) siromašnih kmetijskih proizvajalcev imajo pravico do otroškega dodatka in to I. cenzusne skupine, če so na rednem šolanju v posebni osnovni šoli ali posebnih oddelkih pri osnovni šoli.

V osnovno izobraževanje je zajeto 4545 učencev, ki so laže duševno prizadeti, v okviru 21 posebnih osnovnih šol in 197 posebnih oddelkov pri 96 osnovnih šolah. Še vedno pa je veliko število občinskih središč, v katerih ni niti enega posebnega oddelka, čeprav bi ga bilo potrebno ustanoviti. Najpogostejši razlog, da ustanovitev takega oddelka ne uspe, je nerazumevanje s strani občinskih upravnih organov in samoupravnih interesnih skupnosti, k temu pa prispevajo tudi predsodki staršev.

Status laže in zmerno duševno prizadetih oseb z zakonom o vzgoji in izobraževanju ni jasno reguliran, ker jih posebne šole in osnovne šole, ki imajo posebne oddelke, ne želijo sprejemati, ustanavljanje posebnih centrov za delovno usposabljanje pa je težje od porodnih krčev, tako da sta danes samo v Kragujevcu pri posebni šoli dva oddelka za delovno usposabljanje, čeprav je že od 1976. leta z zakonom o specialnem izobraževanju in vzgoji predvidena možnost delovnega usposabljanja.

Ti učenci so v posebnih osnovnih šolah in posebnih oddelkih in imajo enake pravice in obveznosti kot vsi drugi učenci osnovne šole, ne da bi bili deležni kakršnihkoli razširjenih pravic in ugodnosti.

Po zaključeni posebni osnovni šoli so učenci, katerih starši so zavarovanci v družbenem sektorju ali privatni obrtniki, napoteni na republiško invalidsko komisijo, ki sprejme sklep o pravici do profesionalne rehabilitacije. Del teh učencev proglasijo za invalide I. kategorije, ki dobijo pravico do nadomestila za tujo nego in pomoč, določeno število teh učencev pa ostane brez katerekoli od teh pravic.

Taki otroci ostanejo v družini v breme staršem brez kakršnihkoli pravic in družbene skrbi. Mislimo, da je zanje najustreznejša oblika varstva delovno usposabljanje in vključevanje v delavnice pod posebnimi pogoji kot npr. v Sloveniji. Za zdaj zakonske osnove za delovno usposabljanje obstoje, ne pa tudi za odpiranje delavnic pod posebnimi pogoji za odrasle zmerno in teže duševno prizadete osebe. SIS pokojninskega in invalidskega zavarovanja se ne zanima za njihov problem, zaščitne delavnice še manj, ker je njihova produktivnost zelo nizka; socialno varstvo tudi meni, da mu ni treba prevzeti obveznosti za njihovo varstvo, tako da je nazadnje videti, da so te osebe vendarle samo skrb lastnih staršev.

Poklicno usposabljanje laže duševno prizadetih oseb se izvaja v dveh izobraževalnih centrih za usmerjeno izobraževanje, ki sta namenjena samo za te otroke, in v 116 izobraževalnih centrih preko posebnih oddelkov, v katere je vključeno 1420 učencev. Od skupnega števila učencev, ki zaključijo posebno osnovno šolo, jih 50 % ne nadaljuje specialnega usmerjenega izobraževanja, nekaj zato, ker starši ne morejo kriti stroškov bivanja v ustrezni ustanovi, deloma zato, ker ne želijo

da gredo otroci iz družine; nekaterim pa ne izdajo odločbe, s katero se pridobi pravica do rehabilitacije.

Učenci, ki uspešno zaključijo rehabilitacijo, pridobijo pravico do zaposlitve pod enakimi pogoji kot vsi drugi delavci, s tem da SIS invalidskega in pokojninskega zavarovanja za tiste, ki se ne zaposlijo, daje začasno nadomestilo, dokler ne sklenejo delovnega razmerja. Način izplačila, pogoje in roke usklajevanja začasnega nadomestila določa skupščina skupnosti s samoupravnim splošnim aktom. Invalidni otroci, ki imajo pravico do tuje pomoči in nege, so razvrščeni v dve skupini:
- v prvo skupino spadajo tisti, ki niso sposobni za samostojno gibanje niti v stanovanju niti ob uporabi ustreznih pripomočkov in se ne morejo samostojno hraniti, slačiti, oblačiti, opravljati fiziološke potrebe in vzdrževati osebne higiene;
- v drugo skupino spadajo osebe, ki zaradi narave in teže bolezni ali bolezenskega stanja niso sposobne za samostojno gibanje zunaj stanovanja niti ob pomoči ustreznih pripomočkov, s povečanim naporom pa se lahko same hranijo, slačijo in oblačijo, opravljajo fiziološke potrebe, vzdržujejo osebno higieno.

Invalidni otroci pridobijo to pravico po dopolnjenem šestem letu življenja.

Denarno nadomestilo za pomoč in nego se določa od osnove, ki znaša 60 % povprečnega mesečnega osebnega dohodka, doseženega v preteklem letu na področju skupnosti.

Uporabnik tega nadomestila izgubi pravico, če je poslan v bolnišnico ali v kako drugo stacionarno ustanovo za več kot 30 dni, če pa sam v celoti ali delno krije stroške namestitve v tej ustanovi, mu denarno nadomestilo za pomoč pripada tudi v tem času.

Skupnost invalidskega in pokojninskega zavarovanja skupaj z drugimi skupnostmi in organizacijami sodeluje pri delu stroškov prevoza, bivanja in prehrane invalidnih otrok, ki so potrebni za njihovo obvezno osnovno izobraževanje in za profesionalno rehabilitacijo do 26. leta življenja.

Višino stroškov se določi s samoupravnim sporazumom, sklenjenim med skupnostjo invalidskega in pokojninskega zavarovanja in drugimi skupnostmi in organizacijami.

Kot invalidni otroci se štejejo tudi otroci zavarovancev in uporabnikov pravic, ki so nesposobni za samostojno življenje in delo zaradi motenosti v telesnem ali duševnem razvoju, vendar pa pri njih obstaja verjetnost, da se z rehabilitacijo morejo usposobiti za življenje in delo.

Ti invalidni otroci morejo uresničiti pravico do družinske pokojnine pred profesionalno rehabilitacijo, med njo in po njej kot tudi po prekinitvi delovnega razmerja.

Vse laže duševno prizadete osebe, ki uspešno zaključijo profesionalno rehabilitacijo, so prijavljene v evidenci nezaposlenih pri SIS za zaposlovanje in čakajo na delo kot vsi drugi občani, imajo pa možnost, da SIS pokojninskega in invalidskega zavarovanja in SIS za zaposlovanje odkupita delovno mesto v določeni delovni organizaciji, če je le-ta zainteresirana za sredstva in za sprejem teh invalidnih oseb. Problemov pri zaposlovanju ni samo pri tistih invalidnih osebah, ki so uspele skleniti dogovor o štipendiranju, dokler je trajala rehabilitacija. Vendar pa štipendije lahko dobijo le tiste osebe, katerih ohranjene sposobnosti so večje in ki se usposabljajo za poklice iz kovinarske stroke, ki so deficitarni; ker pa vse te osebe niso sposobne opravljati dela s področja kovinarske in gradbene stroke, jih je precej nezaposlenih ali pa se uspejo s pomočjo raznih zvez zaposliti pri delih, ki nimajo nobene zveze z njihovim strokovnim usposabljanjem. Posamezne zmerno duševno prizadete osebe se uspejo vključiti v zaščitne delavnice, ostali pa so prepuščeni sami sebi in svojim staršem.

V zakonu o zaposlovanju, ki je začel veljati junija 1985, ni niti en člen posvečen invalidnim osebam.

V zakonu o delovnih razmerjih je v členu 90 dodan 2. odstavek, ki staršem nudi nekatere ugodnosti, ker imajo delavke z otrokom, ki se v smislu predpisov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju šteje za invalidno osebo, pravico podaljšati porodniški dopust za čas trajanja otrokove invalidnosti, vendar ne dlje kot do pet let otrokovega življenja.

S področja socialnega varstva lahko uresničujejo pomoč za usposabljanje za delo in namestitev z motnjami v duševnem in telesnem razvoju in odrasle invalidne osebe, ki zaradi telesnih ali duševnih primanjkljajev

niso sposobne skrbeti zase in z delom zagotavljati sredstva za življenje.

Materialno pomoč uresničujejo invalidne osebe s težko duševno prizadetostjo v obliki tuje pomoči in nege.

Pomoč za usposabljanje za delo ima za cilj, da otrokom z motnjami v duševnem in telesnem razvoju in odraslim invalidnim osebam omogoči usposabljanje za delo pod posebnimi pogoji glede na nagnjenja in sposobnosti invalidne osebe.

Ta pomoč se nudi v obliki napotitve v ustrezno organizacijo združenega dela na usposabljanje ob materialni pomoči in nadomestilu stroškov usposabljanja.

Napotitev v organizacijo združenega dela socialnega varstva ima cilj, da se tem osebam zagotovi popolno varstvo, ki sestoji iz stanovanja, prehrane, vzgoje in izobraževanja, zdravstvenega varstva, usposabljanja za delo kot tudi družbenih in kulturnozabavnih aktivnosti. Namestitev v organizacijo združenega dela socialnega varstva se zagotavlja osebam s težko duševno prizadetostjo, prav tako tudi otroku z zmerno in težjo duševno prizadetostjo, če so njegovi starši nesposobni za delo ali imajo še enega ali več otrok, mlajših kot 15 let, in živijo z njim v skupnem gospodinjstvu.

Vse invalidne osebe imajo v času usposabljanja za delo pravico do osnovne denarne pomoči, katere znesek je najmanj polovica zajamčenega osebnega dohodka, ugotovljenega za območje občine, v kateri ima uživalec prebivališče, in dodatek za člane gospodinjstva, ki so nesposobni za delo, za šolanje in za usposabljanje za delo. Ta dodatek pripada otrokom do 15. leta oziroma do 19. leta, če so na rednem šolanju, poseben dohodek pa pripada uživalcu ali souživalcu pomoči, če je težko prizadet v duševnem razvoju ali je obolel zaradi drugih težkih bolezni.

Organizacije združenega dela za otroke in mladino z zmerno, težjo in težko duševno prizadetostjo zagotavljajo izobraževanje in usposabljanje za poklic in dela, ki ustrezajo njihovim sposobnostim in nagnjenjem, skušajo ublaževati ali odpravljati posledice motenosti v razvoju; dokler so v ustanovi, se jim nudi trajna in popolna oskrba. Nobena organizacija združenega dela socialnega varstva ne more odpustiti uporabnika, če bi to bistveno ogrozilo njegov ali družbeni interes, preden se ne sporazume z organizacijo, ki ga je napotila v to ustanovo.

V Srbiji je trenutno pet organizacij združenega dela socialnega varstva za otroke, mladostnike in odrasle zmerno, teže in težko duševno prizadete osebe, v katerih biva 1560 oseb, od predšolske starosti pa do 60 let. Največji problem teh ustanov je odliv delovno usposobljenih in socializiranih duševno prizadetih oseb, ker okolje, ki naj bi jih sprejelo, na to ni pripravljeno, ni zagotovilo ustreznih razmer, pa tudi starši niso pripravljeni za sprejem svojih otrok; nekateri pa tega tudi ne želijo, ker le-ti pomenijo nepremostljivo težavo za nadaljnjo eksistenco družine.

Za zmerno in teže duševno prizadete otroke in mladino sta za zdaj samo 2 oddelka delovnega usposabljanja in to pri posebni osnovni šoli v Kragujevcu, pripravljata pa se še dva oddelka pri posebni osnovni šoli v Nišu, kjer je trenutno ovira za začetek dela pomanjkanje prostora.

Uradno registriranih delavnic za delo pod posebnimi pogoji ni, eksperimentalno pa se dela v Kragujevcu z Zavodi Crvena zastava. V Negotinu je nekaj časa delala ena skupina, vendar je zaradi pomanjkanja prostora prenehala z delom. Za ustvarjanje takih delavnic potekajo priprave v Čačku, Nišu in Vranju.

Počasi in razmeroma težko se uresničujejo ti programi, ker ne obstaja zakonska osnova za ustanavljanje in financiranje delovanja teh delavnic. Na tem področju bomo delali še naprej, si vztrajno prizadevali, da se tudi z zakonom določi njihovo mesto in vloga in da potrebna podpora za njihovo ustanavljanje.

Centri za socialno delo so po zakonu dolžni, da preko svoje strokovne službe nudijo pomoč pri zaposlovanju, izobraževanju, vzgoji, organiziranju družbene prehrane, urejanju družinskih razmer, svetovanju in pomoči pri uresničevanju pravic, s katerimi te osebe zadovoljujejo svoje socialne potrebe. To delajo v okviru svojih možnosti, pa tudi zainteresiranosti za reševanje problemov teh oseb.

Starši, ki imajo laže duševno prizadetega otroka, so ga dolžni vpisati v osnovno šolo; če v njihovem kraju ni posebne šole ali posebnih oddelkov pri osnovni šoli, pa jih nihče ne more prisiliti, da bi njihovi otroci pridobili osnovnošolsko izobrazbo, zato veliko število teh otrok ostane nepismenih in neusposobljenih za življenje in delo in nerazvrščenih. V takih krajih ni niti društev za pomoč duševno prizadetim, zato so starši edini, ki skrbijo zanje. Zmerno in teže duševno prizadeti otroci niso dolžni obiskovati osnovne šole niti delovnega usposabljanja, ker družbenopolitične in samoupravne interesne skupnosti ne zagotavljajo možnosti za vzgojnoizobraževalno delo z njimi in njihovo delovno usposabljanje v okviru družinskega življenja. V posebnih zavodih se zagotavlja delovno usposabljanje, ne pa tudi razmere za vrnitev v svoje okolje, kjer bi opravljali dela in naloge, za katere so se delovno usposobili.

Za zmerno in teže duševno prizadete osebe starši krijejo del stroškov namestitve v zavodih glede na svoje premoženjsko stanje, zato mnogi starši ob svoji emocionalni navezanosti na otroka in zaradi povečanih materialnih stroškov družine ne želijo dati otroka v zavod.

Starši niso dolžni vključiti svojega otroka, ki je zaključil posebno osnovno šolo, v usmerjeno izobraževanje. Nekateri se odločajo za večerne tečaje pri delavskih univerzah. Za te, ki so strokovno usposobljeni, nihče ne zagotavlja dela, tako da nekateri med njimi po 5 do 8 let čakajo na seznamu nezaposlenih, negotovo pa je, koliko časa bodo čakali.

Vse polnoletne osebe, ki se ne zaposlijo, so skrb staršev in humanitarnih organizacij, kjer te sploh so, deloma pa tudi socialnega varstva, če so socialno ogroženi. Ko ostanejo zmerno in teže duševno prizadete osebe brez staršev, prevzamejo skrb zanje občinski centri za socialno delo zaradi namestitve v specialni zavod, vendar pa v Srbiji ni ustreznega zavoda za te odrasle in stare osebe, kar je za zdaj nerešljiv problem. Naša usmeritev za nadaljnje delo je:

- ustanoviti evidenco razvrščenih duševno prizadetih oseb,
- nuditi določeno pomoč družinam z duševno prizadetimi otroki, da jih vključijo v vzgojnoizobraževalno delo in delovno usposabljanje,
- nadaljevati delo s starši in njihovimi zmerno in teže duševno prizadetimi otroki s pomočjo večdnevnih seminarjev v ciklusih po štiri leta,
- nadaljevati aktivnost pri odpiranju delavnic pod posebnimi pogoji,
- prizadevati si, da se nerešena vprašanja s področja varstva teh oseb tudi zakonsko uredijo, da bi lahko prešli na sistematično in organizirano reševanje nastalih problemov,
- še nadaljnje prizadevanje s pomočjo organiziranih manifestacij nuditi duševno prizadetim otrokom in mladini priložnost, da javnosti pokažejo, kaj zmorejo in znajo s svojimi ohranjenimi sposobnostmi in
- razvijati čimbolj pogost stik in izmenjavo izkušenj staršev in strokovnjakov humanistov iz drugih republik in pokrajin, da bi vse pozitivne izkušnje prenesli v naše okolje, s čimer želimo prispevati k hitrejšemu reševanju nastalih problemov in težav v družinah z duševno prizadetimi otroki.

Dušan Luković
prevod in priredba:
Aljoša Vodnik

NAŠ KULTURNI DAN

Imeli smo kulturni dan. Odpeljali smo se v gledališče. Ogledali smo si otroško igro Lovska zgodba.

Nestrpno smo čakali, kdaj se bo dvignila zavesa. Nastala je tema in na odru smo zagledali lovca s puško. Lovec je imel tudi psa Pikasa. Z njim je lovil zajčka, ki se mu je neprestano skrival. Velikokrat je ukanil lovca in se iz njega norčeval. Preoblekel se je celo v nevesto in lovec se je hotel z njo poročiti.

Na koncu je zajec povedal, v kaj je bil preoblečen, in zbežal. Lovec in Pikas pa sta nehala loviti prebrisanega zajca.

Gledališka predstava nam je bila zelo všeč. Podobne igre bi radi še gledali.

Učenci 4. d razreda
OŠ Gustava Šiliha
Maribor

ORGANIZACIJA IN IZVAJANJE ZDRAVSTVENEGA VARSTVA DUŠEVNO PRIZADETIH OTROK V SRBIJI

Izhodišča za izvajanje obveznih oblik zdravstvenega varstva so zaobsežena v stališčih IX. kongresa ZKJ s sprejetjem koncepta zdravstvenega varstva. Izhajamo iz stališča, da se določen obseg kot minimum zdravstvenega varstva zagotavlja vsakemu občanu v SFRJ. Obvezne oblike zdravstvenega varstva se izvajajo v SR Srbiji od leta 1971.

Na temelju odloka o obveznih oblikah zdravstvenega varstva prebivalstva (Službeni glasnik SR Srbije št. 57/80, 46/86) je prinesel s strani izvršnega odbora skupščine SIS zdravstvenega varstva strokovno metodološko navodilo, s čimer je natančno določena vsebina, metoda, način izvajanja in uporaba medicinskih ukrepov v zdravstvenem varstvu. Popolno zdravstveno varstvo za posamezne oblike je ugotovljeno po obsegu in vsebini, ki je nujno za ohranjanje in napredek zdravstva, preprečevanje in zmanjševanje bolezni in poškodb, za zgodnje odkrivanje, rehabilitacijo, diagnostiko, zdravljenje, vsebuje pa naslednja poglavja:

– zdravstvena vzgoja,
– popolno zdravstveno varstvo žene v zvezi z: nosečnostjo, porodom, materinstvom in kontracepcijo,
– popolno zdravstveno varstvo otrok do 15. leta življenja,
– popolno zdravstveno varstvo šolskih otrok in študentov do konca predpisanega rednega izobraževanja, najkasneje do končanega 26. leta življenja,
– popolno zdravstveno varstvo oseb, starejših od 26 let,
– popolno zdravstveno varstvo pred: nalezljivimi boleznimi, psihozami, reumatično mrzlico in njenimi komplikacijami,
– popolno zdravstveno varstvo pred malignimi obolenji, sladkorno boleznijo, endemsko nefropatijo, progresivnimi živčno-mišičnimi obolenji, hemofilijo kot tudi zagotavljanje opreme in preprečevanje izpaha kolka za vsakega novorojenca.

Zadržali se bomo na programu obveznih oblik v zdravstvenem varstvu, ki so posebno pomembne za preventivo, zgodnjo diagnostiko, zdravljenje in rehabilitacijo duševno prizadetih otrok.

Zdravstveno varstvo v nosečnosti

Znano je dejstvo, da največje število duševno prizadetih otrok izhaja iz rizičnih nosečnosti in porodov. Zato je strokovno pomembno spremljanje nosečnosti, s pomočjo 4 obveznih pregledov (kontrola poteka nosečnosti, preverjanje stanja porodnih poti, kontrola urina, krvne slike, določanje krvne skupine in Rh faktorja). Rizična stanja v nosečnosti so najpogosteje: kronične bolezni (sladkorna bolezen, nefritis, hematološko endokrina in kardio vaskularna obolenja), Rh in ABO izoimunizacija, toksoplazmoza, krvavitve, nepravilnosti medenice, prejšnji splavi, genetske bolezni staršev.

V času nosečnosti sta zelo pomembni dobro zobozdravstveno varstvo in organizacija obveznega poroda v porodnišnici. Med nosečnostjo je obvezen obisk patronažne službe, potem pa še najmanj 4 obiski porodnice in novorojenca.

Zdravstveno varstvo v zvezi z nosečnostjo in zapleti v nosečnosti in med porodom je možno izrabiti do 6 mesecev po porodu v bolnišnici, zdravstvenem domu ali doma.

Zdravstveno varstvo otrok do končanega 15. leta

Takoj po porodu se izvaja spremljanje duševnega in telesnega stanja otroka. Že peti dan po rojstvu, najbolj zgodaj pa 24 ur po hranjenju otroka z mlekom se jemlje kri zaradi odkrivanja fenilketonurije in hipotireoidizma, nato se izvrši obvezen klinični pregled otroka po sistemih in pregled kolkov zaradi prirojenega izpaha.

Na koncu prvega meseca življenja se opravlja sistematski pregled novorojenca – anamneza poroda in nosečnosti, kontrola BCG cepljenja, stanje kolkov, nevrološki in klinični pregled.

Kasneje se sistematski pregled opravlja v tretjem, šestem, devetem in dvanajstem mesecu pri rizičnih otrocih.

Sistematski pregled otrok se opravlja v drugem in četrtem letu, kontrolni pa v tretjem in petem letu.

Pri otrocih se kontrolira psihomotorični, sociomotorični in psihosocialni razvoj, antropometrijski razvoj, orientacijski pregled: vida, sluha, govora, odtisa stopala, kontrola krvi, krvne slike, urina.

Če je pri otroku ugotovljena motnja v razvoju, se izvede kontrolni pregled in uporabljajo zgodnji rehabilitacijski ukrepi. Če so vsi rehabilitacijski ukrepi uporabljeni brez izboljšanja stanja, se otrok napoti na komisijo za razvrščanje.

Posebno pomemben in podroben je pregled v 6. letu pred vpisom v šolo, ko otrok tudi dobi potrdilo o sposobnosti za vključitev v osnovno šolo, o zdravstveni, socialni in emocionalni zrelosti. Ti pregledi vključujejo pregled stomatologa (ob sanaciji zobovja), pregled krvi (RHGB), urina (albumen), blata na parazite, pregled vida in sluha, oceno govornega razvoja, pregled vseh sistemov, kontrolo imunizacije in dopolnilo.

V času osnovnega izobraževanja se izvaja sistematski pregled otroka v 3., 5. in 7. razredu po vseh sistemih, ob obvezni dopolnitvi laboratorijskih testov, uporabi vseh ukrepov in zdravljenja in rehabilitacije pri ugotovljenih motnjah.

Pri razvrščenih otrocih je pogosto nujno opraviti kontrolo stanja in preverjanje kot tudi timsko oceno stanja – psiholog, socialni delavec, specialni pedagog, pediater, neuropsihiater, pogosto pa tudi ostali specialisti, če gre za kombinirane motnje.

Na osnovi dobljenih podatkov in zabeleženih v kartonih sistematskih pregledov se izvaja analiza zdravstvenega stanja otrok, pripravi program sanacije, obvestijo se učitelji in starši, organizira se usmerjena zdravstvena vzgoja in opravijo kontrolni pregledi.

Patronažna služba dela po navodilu obveznih oblik in obvezno izvede dva obiska pri dojenčku (oziroma 4 pri rizičnem otroku), enkrat letno obisk pri malčku in v drugem in četrtem letu življenja.

Do dopolnjenega 15. leta življenja je obvezno uporabljanje zdravstvenega varstva v vseh zdravstvenih organizacijah in na domu (zdravila, ortopedsko-protetični pripomočki, drugi pripomočki in tudi prevoz z reševalnim vozilom).

Prav tako je obvezen higiensko-sanitarni nadzor vseh ustanov, v katerih bivajo otroci, dvakrat letno – kontrola bivalnih razmer, oskrbovanja z vodo, odstranjevanja odpadnih materialov, kontrola osvetlitve, ogrevanja, ventilacije; stanje in opremljenost: sanitarnega vozla, garderobe, kuhinje, okolice objekta kot tudi kontrola izvajanja higiensko-profilaktičnih ukrepov – o teh ukrepih se vodi evidenca s pomočjo sanitarnega kartona.

Za učence srednjih šol so prav tako organizirani zdravstveni pregledi kot tudi za prizadete otroke, ki so v institucionalnem varstvu.

Ob vseh teh z zakonom predvidenih zdravstvenih postopkih je treba opozoriti na nekatere pomanjkljivosti:

– ni obvezne evidence otrok iz rizičnih nosečnosti, porodov in kasneje niti koordinacije med porodnišnico, dispanzerjem in razvojno posvetovalnico;
– pri vseh dispanzerjih še vedno ne deluje razvojna posvetovalnica, ki bi bila nosilec skrbi za otroke z motnjami v razvoju;
– karton sistematskih pregledov ni prilagojen specifičnemu stanju otrok, ki so v institucionalnem varstvu;
– ni obvezne evidence otrok, ki so razvrščeni, tako da se težko dobi vpogled v pogostost in razširjenost teh otrok, v stopnjo in vrsto prizadetosti in pregled o rehabilitacijskih ukrepih.

Vsekakor se po desetletnem delu komisije za razvrščanje pri zdravstvenih ustanovah vsiljuje zahteva po ovrednotenju tega dela za nadaljnji razvoj diagnostike in rehabilitacije.

prim. dr. Dobrila Stefanović,
prevedla in priredila: Aljoša Vodnik

Če kadiš, kmalu umreš.

Pero

DUŠEVNO PRIZADETI V SR MAKEDONIJI

Sistem varstva, usposabljanja in zaposlovanja duševno prizadetih v raznih ustanovah se je tako glede zakonske regulative kot v razvoju mreže ustanov za to populacijo pričel izgrajevati v začetku šestdesetih let. Zato je razumljivo, da se v obdobju nekaj več kot dveh desetletij ni mogel izoblikovati tak sistem, ki bi popolnoma zadostil potrebam prizadetih oseb in njihovih družin.

Na osnovi zakonskih predpisov in v okviru obstoječih zmogljivosti ustanov v republiki je bilo v Makedoniji konec leta 1985 vključenih skupaj 2323 prizadetih oseb, in to:
– v 6 posebnih šolah in okoli 25 oddelkih pri rednih osnovnih šolah 1359 laže duševno prizadetih učencev;
– v 2 ustanovah za usmerjeno srednje izobraževanje laže duševno prizadetih se izobražuje 215 mladostnikov;
– v zavodu za rehabilitacijo zmerno duševno prizadetih otrok in mladostnikov v Skopju 226 gojencev, od tega 144 osnovnošolske starosti, 74 mladostnikov in 8 predšolskih otrok;
– v specialnem zavodu za teže in težko duševno prizadete v Demir Kapiji je 523 oseb, od tega 130 težjih, ločenih v posebni depandansi, in 393 težkih primerov.

Zanimivo je dodati, da je v obdobju od 1966. do 1984. leta končalo 8. razred posebne osnovne šole 2061 učencev, v času od 1983. do 1985. leta pa je srednje usmerjeno izobraževanje končalo 316 učencev, kar pomeni samo okoli 15 % učencev, ki so končali posebno osnovno šolo. V zavodu za rehabilitacijo otrok in mladine je v času od 1973. do 1985. leta končalo delovno usposabljanje 173 zmerno duševno prizadetih mladostnikov.

Na drugi strani pa je bilo v proizvodni procesu, posebno v zaščitne delavnice, vključenih okoli 300 duševno prizadetih, kar pomeni približno 61 % tistih, ki so se usposobili za delo, ali samo 14 % učencev, ki so zaključili posebno osnovno šolo.

Če upoštevamo, da je bilo v preteklem obdobju na področju SR Makedonije razvrščenih okrog 14.000 prizadetih otrok in mladostnikov, in na osnovi ocene, da je vseh duševno prizadetih oseb v republiki okoli 32.000, naj bi jih bilo v starosti do 19 let približno 14.000. Število vključenih v vseh oblikah ustanov za to populacijo, vključno z zaposlenimi v zaščitnih delavnicah, je minimalno (25 % od razvrščenih). Posebno je treba poudariti nezadostno vključenost laže duševno prizadetih otrok v osnovnem izobraževanju kot tudi skoraj zanemarljivo majhno število vključenih v delovnem usposabljanju v okviru usmerjenega izobraževanja, kar še bolj otežuje zaposlovanje laže prizadetih v različnih poklicih.

Vključevanje zmerno in teže prizadetih predšolskih otrok v posebne skupine v okviru ustanov za otroke predšolske starosti je v dosedanji praksi skoraj povsem zanemarjeno, čeprav se da prav v tem razvojnem obdobju otroka doseči najboljše rezultate.

Obstoječi ustanovi za zmerno in teže prizadete otroke in mladino nista premišljeno razporejeni, ker so teže prizadeti trajno nameščeni v ustanovo azilskega značaja (Demir Kapija), zmerno prizadeti pa v posebno ustanovo za rehabilitacijo. Značilno za ene in druge je, da so izločeni iz svojih družin in naravnega družbenega okolja, razen otrok iz Skopja, kar ni v duhu humanizacije in normalizacije razmer za njihovo usposabljanje za življenje in delo.

Zaščitne delavnice delajo v zelo težkih razmerah, deloma tudi zato, ker ni ustrezno rešen njihov status. Te delavnice se ustanavljajo kot socialne ustanove, delajo pa kot proizvodne organizacije združenega dela. Značilno je, da se v njih v glavnem zaposlujejo laže duševno prizadete osebe, nekaj pa je tudi zmerno prizadetih, ki ustvarjajo nizko raven produktivnosti delavcev v združenem delu z vsemi pravicami in obveznostmi, ki izhajajo iz rednega delovnega razmerja.

Takšno stanje v institucionalnem sistemu varstva, usposabljanja in zaposlovanja prizadetih je delno tudi posledica neustrezne zakonske ureditve na področju zdravstvenega, otroškega in socialnega varstva, v predšolski vzgoji in osnovnošolskem izobraževanju, usmerjenem izobraževanju ter na področju zaposlovanja, delovnih razmerij itd.

Pravna ureditev na teh področjih v zvezi z invalidi in torej tudi z duševno prizadetimi osebami v republiki se tako nanaša v glavnem na naslednje:

1. Zdravstveno varstvo je zagotovljeno otrokom zavarovancev, če so nesposobni za samostojno življenje in delo, dokler traja ta nesposobnost in če tako osebo vzdržuje zavarovanec. Obvezne oblike zdravstvenega varstva so zagotovljene ženam v zvezi z nosečnostjo, porodom, materinstvom in kontracepcijo. Popolno zdravstveno varstvo je zagotovljeno novorojenčkom, dojenčkom, otrokom in mladini do končanega 20. leta starosti. Vendar je treba poudariti, da so te zakonske možnosti v praksi nezadostno izrabljene, čeprav ima njihova uporaba, zlasti: sistematskih pregledov nosečnic, dojenčkov in malih otrok, zelo velik pomen pri preprečevanju (razen ostalega tudi duševne prizadetosti), odkrivanju, evidentiranju in zagotavljanju zgodnjega usposabljanja teh otrok.

2. Na področju družbenega varstva otrok, razen pravice do otroškega dodatka, ki pod določenimi pogoji pripada vsakemu otroku, torej tudi prizadetemu, teže prizadetim otrokom pripada tudi poseben dodatek do dopolnjenega 26. leta starosti, odvisno od materialnih razmer v družini.

3. Na področju predšolske in osnovnošolske vzgoje in izobraževanja je v obstoječem zakonu določeno:
– za otroke in učence z motnjami v telesnem in duševnem razvoju organizacije za varstvo in vzgojo ter osnovne šole, glede na naravo in stopnjo motenosti, organizirajo varstvo in vzgojnoizobraževalno delo (čl. 43);
– za otroke in učence s težjimi motnjami v duševnem in telesnem razvoju se predšolska in osnovnošolska vzgoja in izobraževanje organizira in uresničuje tudi v organizacijah za varstvo in vzgojo ter v osnovnih šolah za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Pogoje za vključevanje v predšolsko in osnovnošolsko vzgojo in izobraževanje za otroke in učence z motnjami v razvoju, kot tudi število otrok in učencev v skupinah določa republiški pedagoški svet (čl. 46).

Iz tega sledi, da se zmerno in teže duševno prizadeti otroci predšolske starosti ne morejo vključevati v redne ustanove za predšolske otroke v bližini njihovega doma.

4. V členu 55 zakona o usmerjenem izobraževanju je določeno med drugim tudi: »Za učence z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki se ne morejo vključiti v programe za pridobitev strokovne izobrazbe, lahko šole organizirajo posebne oddelke ali skupine za delovno usposabljanje, v katerih se pouk izvaja po posebnih načrtih in programih za vzgojno-izobraževalno dejavnost«. Vendar pa ugotavljamo, da se v praksi ta možnost le stežka uresničuje.

5. V zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju je v zvezi z otroki zavarovancev ostalo le določilo, po katerem: »Otrok zavarovanca ima pravico do nadomestila stroškov v času strokovnega oziroma delovnega usposabljanja« (čl. 45). Prav tako je ostala tudi obveznost skupnosti za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, da sodeluje pri zagotavljanju nepovratnih sredstev, ki se dodelijo organizaciji združenega dela za vsako zaposleno invalidno osebo, ki je usposobljena za delo.

6. Zakon o delovnih razmerjih določa, da invalidna oseba lahko sklene delovno razmerje brez natečaja (oglasa), s posredovanjem samoupravne interesne skupnosti za zaposlovanje (čl. 45).

7. Z zakonom o socialnem varstvu so urejene naslednje pravice:
– dodeljevanje denarne pomoči, če so izpolnjeni določeni pogoji v zvezi z materialnim položajem družine;
– namestitev v socialno ustanovo ali v drugo družino v primerih, ko razmere ne dopuščajo, da bi invalidna oseba ostala v družini;
– napotitev na rehabilitacijo oziroma delovno usposabljanje in kritje stroškov namestitve, če je ta zunaj kraja stalnega bivališča;
– dodatek za pomoč in nego za težke invalide, ki ne morejo sami zadovoljevati svojih osnovnih vsakodnevnih življenjskih potreb;
– možnost odprtja centra za dnevno varstvo

in delovno okupacijo težjih invalidnih oseb v okviru ustanov socialnega varstva;
– oblikovanje zaščitnih delavnic za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb, ki se ne morejo usposobiti in zaposliti pod rednimi pogoji v organizacijah združenega dela.

8. Na območju republike deluje 27 društev za pomoč duševno prizadetim osebam in ena mestna zveza (Skopje) z okoli 4000 člani.

Na osnovi prikazanega stanja na področju varstva, usposabljanja in zaposlovanja duševno prizadetih v SR Makedoniji je potrebno spodbuditi ukrepe in aktivnosti za nadaljnje dograjevanje sistema in njegovega prilagajanja novim spoznanjem glede humanizacije, normalizacije in celostnega vključevanja (vraščanja) prizadetih v našo socialistično družbo. V tem smislu se kaže potreba po dograditvi zakonskega urejanja družbenih dejavnosti in po nekaterih spremembah v institucionalnem sistemu za varstvo, usposabljanje in zaposlovanje invalidov:

1. Na področju zdravstva je treba vgraditi elemente, ki bodo ustvarjali obveznost prevzemanja konkretnih ukrepov za učinkovito preprečevanje motenj v telesnem in duševnem razvoju, predvsem s pomočjo ustanavljanja predzakonskih svetovalnic, zagotavljanja kontrole nosečnic, strokovnega poroda, rednega spremljanja telesnega in duševnega razvoja dojenčkov in malčkov, zgodnjega odkrivanja razvojne motenosti, uvajanja registra za evidentiranje otrok z motnjami v razvoju in zagotavljanja zgodnjega usposabljanja. Prav tako je potrebno vpeljati obveznost rednega spremljanja otrok z motnjami v razvoju predšolske in osnovnošolske starosti.

2. Na področju vzgoje in izobraževanja je potrebno ustvarjati razmere za ustanavljanje posebnih skupin za zmerno in teže duševno prizadete otroke predšolske starosti pri rednih predšolskih ustanovah. Prav tako je treba ustvarjati pogoje za oblikovanje posebnih skupin za zmerno in teže prizadete otroke pri rednih in posebnih osnovnih šolah za laže duševno prizadete otroke.

3. Na področju socialnega varstva je treba ustvariti zakonske osnove za odpiranje dnevnih centrov za zmerno in teže duševno prizadete osebe za delovno usposabljanje in za organiziranje prostega časa.

Izvesti je potrebno nujne spremembe v funkciji in nalogah obstoječih ustanov za zmerno, teže in težko prizadete; zagotoviti nekatere oblike materialne pomoči (dodatek za tujo nego in pomoč, za invalidnost itd.), kar bo omogočilo, da bo večje število teh otrok lahko ostalo v krogu svojih družin, kar je bolj humano in bolj smotrno.

Razrešiti moramo statusna vprašanja delavnic pod posebnimi pogoji in invalidov, ki delajo v njih, ter izboljšati razmere za njihovo rentabilno poslovanje in za večjo poslovnost.

4. Na področju zaposlovanja in delovnih razmerij je potrebno ustvariti osnove za bolj učinkovito usposabljanje za delo in zaposlovanje invalidnih oseb s pomočjo zagotavljanja prednosti, prilagajanja delovnih mest zmožnostim invalidov, večjega prizadevanja skupnosti za zaposlovanje v zvezi s poklicnim usmerjanjem in svetovanjem, delovnega usposabljanja in zaposlovanja duševno prizadetih oseb.

Reševanje teh in drugih problemov duševno prizadetih oseb – pri čemer bi kazalo čim bolj uporabljati izkušnje SR Slovenije in nekaterih drugih republik – bi v veliki meri omogočilo izboljšati sistem družbenega varstva, njegove humanizacije, racionalizacije in bolj popolne integracije teh ljudi v družbeno okolje.

Alojz Pipan
prevedla in priredila: Aljoša Vodnik

Jaz bi ljudem prepovedala kaditi. Zaprla bi tobačne tovarne.

Andreja

Jaz kadilcev ne bi sprejemala na obisk.

Helena

Če se pogovarjaš s kadilcem, ga vohaš. Ima neprijeten zadah iz ust.

Mihela

iz naših društev in ustanov

JESENI ZAČNE DELO PRVI ODDELEK ZA OSNOVNO USPOSABLJANJE TEŽE IN TEŽKO DUŠEVNO PRIZADETIH OTROK V LJUBLJANI

V zadnjem času smo navajeni bolj na slabe kot na dobre novice. Tokrat vas obveščamo o izpolnitvi želja in zahtev mnogih staršev iz Ljubljane.

Že konec preteklega leta so se začele priprave na posvet o skrbi za teže in težko duševno prizadete otroke in odrasle v Ljubljani, ki naj bi ga v sodelovanju z ljubljanskim društvom za pomoč duševno prizadetim izvedla mestna konferenca SZDL. Namen posveta naj bi bil predvsem doseči dogovor o ustanovitvi dnevnih oddelkov za varstvo in usposabljanje teže in težko duševno prizadetih otrok in odraslih, saj je število otrok, ki so že prerasli razvojne oddelke, v zavod pa jih starši ne želijo ali ne morejo vključiti, tolikšno, da bi takoj potrebovali tri do štiri take oddelke.

Posveta sicer še ni bilo, vendar pa je zagnanost in vztrajnost pobudnikov te akcije, ki jo je vodila Erna Šnuderl za svet za zdravstvo in socialno politiko pri mestni konferenci SZDL, že obrodila sadove.

V začetku julija letos je bil namreč sprejet sklep, da jeseni začne delo prvi oddelek za teže in težko duševno prizadete otroke osnovnošolske starosti v vrtcu H. Ch. Andersena v Rašiški ulici v Šiški.

Število otrok

V aprilu je v centrih za socialno delo in mentalno-higienskih oddelkih zdravstvenih domov potekala akcija zbiranja podatkov. Ugotovljeno je, da je v Ljubljani v vseh petih občinah v starosti med osmim in osemnajstim letom najmanj 27 otrok, ki potrebujejo ustrezno obravnavo (sedem v bežigrajski občini, šest v Šiški, štirje v Mostah, osem na Viču in dva v Centru).

Program usposabljanja

Dnevni oddelek naj bi nudil osnovno usposabljanje in varstvo. Program osnovnega usposabljanja je začela skupina strokovnih delavcev iz zavodov za usposabljanje teže in težko prizadetih pripravljati že leta 1986 in bo prihodnje leto predložen v potrditev pristojnim organom. Pedagoški del programa obsega naslednje vsebine in aktivnosti:
– skrb za samega sebe (hranjenje, osvajanje higienskih navad, oblačenje in obuvanje),
– komunikacija (sporazumevanje) in orientacija (perceptivna komunikacija – zaznavanje, ekspresni govor – govorno izražanje, vizualno – vidno – sporazumevanje, obvladovanje prostora in spoznavanje okolja),
– razvijanje socialnih odnosov (spodbujanje ugodja ob stiku z drugimi osebami, razvijanje sposobnosti posnemanja in prilagajanje obnašanja, osvajanje osnovnih prvin vedenja, korekcija – popravljanje – oziroma modifika-

cija – spreminjanje – neustreznih vedenjskih vzorcev),
– okupacija ali zaposlitev (razvijanje psihomotornih spretnosti in gibčnosti, igra, osvajanje enostavnih zaposlitev).

Normativi

Glede na izjemno zahtevnost dela s temi otroki so strokovni delavci predlagali, naj bi bilo v dnevnih oddelkih 4 do 6 otrok. Z njimi naj bi se ukvarjali: specialni pedagog (1,5 delavca na oddelek), varuhinja-negovalka (1,0 delavca na oddelek) in drugi strokovni delavci (psiholog, socialni delavec, fizioterapevt, logoped, medicinska sestra, pedagoški vodja), ki delajo v oddelku občasno.

Prostor

Ob prvih pobudah za ustanovitev dnevnih oddelkov se je prav kmalu porodila misel, da bi bilo najbolj enostavno in smotrno poiskati prostor v enem od vrtcev, kjer upada število otrok. Ponudbe so prišle iz vrtca H. Ch. Andersen v Šiški in vrtca Ciciban za Bežigradom. V obeh vrtcih že delujejo tudi razvojni oddelki za predšolske duševno prizadete otrokein otroke s cerebralno paralizo.

Ravnateljica vrtca v Rašiški ulici, tov. Vera Snoj, je povedala, da bodo lahko že z manjšimi posegi do septembra uredili en prostor, če pa bo v vrtcu malo otrok, pa v naslednjem šolskem letu tudi drugi prostor. Tako bi bila v tem vrtcu dva razvojna oddelka za predšolske otroke in dva oddelka za starejše težko prizadete otroke. V letu 1980 so namreč iz sredstev združene amortizacije zgradili prizidek s štirimi oddelki, ki pa doslej niso bili v celoti namensko izrabljeni (za otroke z motnjami v razvoju).

V naslednjem letu pa naj bi tudi v vrtcu Ciciban v enoti v Hošiminhovi ulici uredili vse potrebno za odprtje enega oddelka. Kasneje naj bi ta enota prerasla v dnevni center za usposabljanje in varstvo teže in težko prizadetih otrok. Ko bo več oddelkov, bo možno tudi oblikovanje bolj enovitih skupin glede na naravo prizadetosti otrok, to je za težko duševno prizadete otroke in ločeno za otroke s cerebralno paralizo.

Organizacija in strokovno vodstvo

Oddelki bodo delovali v okviru centra Dolfke Boštjančič-Draga kot posebna enota, kar pomeni, da bodo v oddelkih zaposleni delavci centra Dolfke Boštjančič iz Drage. Center bo tudi načrtoval, strokovno usmerjal in poglobljeno spremljal delo v dnevnih oddelkih v Ljubljani.

Financiranje

Skladno z zakonom o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter s samoupravnim sporazumom o opredelitvi nalog in obveznosti pri izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju bi morale finančna sredstva in druge pogoje za delovanje dnevnih oddelkov zagotoviti občinske izobraževalne skupnosti, občinske skupnosti socialnega skrbstva in občinske zdravstvene skupnosti s tem, da bi bili starši pri sredstvih socialnega skrbstva dolžni prispevati ustrezen delež.

Česa še nismo uredili

Še vedno ostaja v Ljubljani nerešeno vprašanje dnevnega varstva odraslih teže in težko duševno prizadetih oseb. Edini zavod je na Škofljici, nekaj prostora zanje je tudi v varstveno delovnem centru v Ljubljani. Vendar te zmogljivosti že zdaj ne zadoščajo več in bo potrebno tudi za odrasle urediti dnevne oddelke.

Dušan Parazajda
Aljoša Vodnik

Če bom kadil, ne bom mogel rasti.

Rudi

Zdrav bom ostal, če se bom umival, ne pa kadil. Če pridem k sosedom, kjer kadijo, mi je drugi dan slabo.

Milan

PRIPRAVLJAMO PROGRAM OSNOVNEGA USPOSABLJANJA ZA TEŽE IN TEŽKO DUŠEVNO PRIZADETE OTROKE IN MLADOSTNIKE

O usposabljanju teže in težko duševno prizadetih otrok so mnenja deljena – nekateri menijo, da je nepotrebno, spet drugi so prepričani, da je to dolgoročna naložba, ki se sicer ne obrestuje bogato, a obrestuje se vendarle. V zadnjih nekaj letih, še posebno po odprtju zavoda na Igu, ki ima na voljo razmeroma veliko število mest za teže in težko duševno prizadete otroke in mladostnike, in po ustanovitvi oddelka za te otroke v Črni, je potreba po enotno zastavljenem programu za usposabljanje postala samoumevna.

Zato so strokovni delavci zavodov, v katerih živijo teže in težko prizadeti otroci in mladostniki, kar sami poprijeli za delo in pričeli snovati program osnovnega usposabljanja. Prvo zasnovo programa so slovenski strokovni delavci predstavili na 4. srečanju jugoslovanskih zavodov za teže in težko prizadete leta 1986 v Brezovici na Kosovu.

Pri teoretičnih izhodiščih so morali poseči po tuji literaturi, saj je naše bore malo, izkušenj pri delu pa imajo tudi sami že veliko. Strokovnjaki z različnih področij dela so člani centralne delovne skupine, ki je pripravila izhodišča programa, posamezna področja usposabljanja (zdravstveno, psihološko, socialno in pedagoško) pa bodo podrobneje obravnavale ožje strokovne skupine.

Vsaka delovna skupina naj bi določila cilje, temeljna načela, oblike in metode dela ter vsebino (glede na zmogljivosti otrok). Program mora izhajati iz potreb otrok, zato bomo najprej pripravili posnetek zmožnosti in potreb otrok, ki so zdaj vključeni v osnovno usposabljanje v zavodih v Dornavi, Črni, Dragi in Dobrni. Ta posnetek stanja naj bi bil pripravljen do jeseni letošnjega leta. Posamezne delovne skupine bodo prav tako do jeseni pripravile predloge za oblikovanje programa, nato pa jih bodo med seboj usklajevale.

Temeljna izhodišča za oblikovanje programa so tako naslednja:
– Program mora omogočiti načrtovano in sistematično delo z otrokom;
– usposabljanje mora biti v celoti prilagojeno potrebam posameznega otroka;
– ustvarjen mora biti temelj za sodelovanje posameznih strok oziroma za timsko delo;
– prikazati je potrebno popolno sliko populacije in
– spodbuditi raziskovalno spremljanje programa.

Aljoša Vodnik

V SADOVNJAKU

Naša šola je pod Pohorjem. Je lepa, nova. Imenuje se osnovna šola Gustava Šiliha. V razredu nas je 14 učencev. Vsi, razen ene učenke, smo vozači. V mesecu oktobru smo imeli naravoslovni dan. V bližini naše šole ni sadovnjaka. Zmenili smo se, da bomo obiskali sadovnjak. Obiskali smo sadovnjak kmetijske šole. Z nami so bili še drugi štirje četrti razredi. Zjutraj smo se zbrali v Mariboru, na Trgu svobode. Pot nas je vodila proti kmetijski šoli. V sadovnjaku nas je počakal tovariš Mirko, učitelj praktičnega pouka. Razlagal nam je o delu v sadovnjaku. Temu je sledila trgatev jabolk. Bilo je veselo. Spoznali smo več sort jabolk. Tovariš učitelj praktičnega pouka nas je peljal v skladišče. Jabolka so bila sortirana po kvaliteti in sorti. Ta jabolka so bila namenjena potrošnikom za ozimnico. Pogostili so nas s tremi zaboji jabolk. Jabolka so bila okusna. O njih smo se učili še v razredu. Pisali smo tudi spise o naravoslovnem dnevu. Spise smo dali v naravoslovne mape.

Igbala Đemajili
OŠ Gustava Šiliha
Maribor

KONCEPT DELAVNIC POD POSEBNIMI POGOJI

V prejšnji številki Našega zbornika smo poročali o strokovnem srečanju sodelavcev delavnic pod posebnimi pogoji iz vse Slovenije in o njihovih stališčih v zvezi z oblikovanjem koncepta za delovanje teh delavnic. Ožja delovna skupina je skušala vsa ta razmišljanja strniti v pregledno oblikovano gradivo za javno razpravo in ga je naslovila Teze za delo in razvoj delavnic za delo pod posebnimi pogoji v SR Sloveniji. O gradivu bodo razpravljali člani aktiva delavnic pod posebnimi pogoji, pa tudi izvršni odbor Zveze društev za pomoč duševno prizadetim. Mislim pa, da morate tudi drugi člani društev za pomoč duševno prizadetim razpravljati o tem konceptu in javno izraziti svoje mnenje. V tem kratkem zapisu bom na krato orisala dosedanja stališča in povzetek gradiva, ki je v obravnavi.

Prvo delavnico za delo pod posebnimi pogoji v Sloveniji je ustanovila leta 1968 Zveza društev za pomoč duševno prizadetim – to je bil demonstracijsko eksperimentalni center za dnevno varstvo in zaposlovanje duševno prizadete mladine (DEC), ki je zdaj prerasel v varstveno delovni center Tončke Hočevar (VDC). Zdaj deluje v Sloveniji že 27 delavnic pod posebnimi pogoji in štirje klubi za odrasle duševno prizadete osebe, v katere je vključenih več kot 600 odraslih zmerno in teže duševno prizadetih oseb.

Prvi koncept delavnic pod posebnimi pogoji je bil sprejet na posvetovanju, ki ga je pripravila Zveza društev za pomoč duševno prizadetim v letu 1971. Osnovna izhodišča pri oblikovanju tega koncepta so bila, da so delavnice pod posebnimi pogoji aktivne ustanove socialnovarstvene politike, da se vanje vključujejo osebe, ki se zaradi svoje prizadetosti ne morejo vključiti v normalne delovne razmere, da mora delo ustrezati vrsti prizadetosti in zmožnostim prizadetih oseb, da je treba imeti delavnice za kolikor mogoče gospodarske organizacije in da naj bo izbor proizvodnje usklajen z vsebino splošnega gospodarstva na določenem področju.

Drugi posvet je Zveza organizirala v letu 1974. Takrat so bile delavnice tudi že z zakonom opredeljene kot posebni socialni zavodi.

Tretji delovni posvet je bil v letu 1977, namen posveta pa je bil predvsem praktično pomagati pri širjenju mreže delavnic pod posebnimi pogoji v naši republiki in strniti izkušnje štirih takrat obstoječih delavnic (Ljubljana, Celje, Maribor, Škofja Loka).

Letošnjo jesen načrtujemo naslednji posvet o delavnicah pod posebnimi pogoji – ob 20. obletnici ustanovitve DEC. Ponovna obravnava izkušenj in koncepta je po obdobju širokega razmaha pri ustanavljanju delavnic tako povsem samoumevna. Upoštevati pa je potrebno tudi zakonske možnosti, ki so po sprejetju Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (v letu 1984) in pravilnika o minimalnih tehničnih in strokovnih pogojih za delo zavodov za zaposlovanje invalidnih oseb pod posebnimi pogoji (v letu 1986) razmeroma ugodne, in sedanje gospodarske in družbene razmere, ki pa so izjemno neugodne.

Teze za delo in razvoj delavnic pod posebnimi pogoji v SR Sloveniji opredeljujejo delavnice kot obliko posebnega socialnega zavoda, ki zagotavlja zmerno in teže duševno prizadetim odraslim osebam delo pod posebnimi pogoji, zaposlitev, varstvo in pridobivanje oziroma ohranjanje psihofizičnih funkcij ter socialnih, zdravstvenih in higienskih navad. V delavnice so praviloma vključene osebe, ki imajo po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb status invalida. – V gradivu so našteti še cilji delavnic pod posebnimi pogoji, oblike organiziranosti (glede na status in vsebino), principi dela delavnic, vsebine dela, oblike dela, usposobljenost delavcev in njihova tipična dela in naloge, dolžnosti in pravice invalidnih oseb v procesu dela delavnic pod posebnimi pogoji in povezovanje delavnic z okoljem.

Koncept dela delavnic pod posebnimi pogoji naj bi obravnavali pristojni upravni organi, posebno še republiški komite za zdravstvo in socialno varstvo (zlasti v okviru prenove zakona o socialnem skrbstvu) in samoupravne interesne skupnosti (za ustrezno oblikovanje in sprejemanje planskih dokumentov). Zato naj bi koncept ponudil tudi jasne usmeritve za nadaljnji razvoj delavnic kot dnevnih centrov ali stacionarnih ustanov, v katerih bi odrasle duševno prizadete osebe zadovoljevale večino svojih življenjskih, človeških potreb.

Aljoša Vodnik

PRI KOSILU

Obiskujemo celodnevno šolo. V njej imamo tudi kosila. Navajamo se na uporabo pribora. V začetku smo imeli veliko težav. Z vsem priborom nismo imeli kaj početi! Sedaj vemo, za kaj se uporabljajo nož, vilice, žlica in žlička. Vse nas je že lepo pogledati.

Učenci 3. r.
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

KAKO SEM PREŽIVEL SOBOTO IN NEDELJO

Soboto in nedeljo sem preživel doma. Prijatelju sem pomagal nositi opeko na streho. Ko je bilo delo končano, sva s prijateljem odšla k meni domov. Tu sva se igrala. Vmes sem mami pomagal pri delu, nato sva se naprej igrala. Zvečer sva gledala oddajo Planet zemlja. To oddajo gledam zato, ker se o tem učimo v šoli in ker se mi zdi zanimiva. V nedeljo sem počival in se pripravljal za šolo.

Zdravko Metličar
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

PRVO ŠPORTNO, DRUŽABNO IN REKREATIVNO SREČANJE ZAVODOV

Dragi prijatelji, gojenci, vzgojitelji in drugi gostje,

resnično nam je v veliko čast in zadovoljstvo, da smo organizatorji prvega športno-družabno rekreativnega srečanja zavodov za usposabljanje zmerno, teže in težko duševno prizadetih otrok in mladostnikov SR Slovenije.

Organizacija in izvedba srečanja za vse nas, tako organizatorje kot udeležence, pomeni svojevrsten izziv: gre za uvajanje novih oblik in vsebin dela, ki jih večina zmerno in teže duševno prizadetih oseb doslej ni bila deležna; delavci pa za te oblike dejavnosti nimamo potrebnih izkušenj.

Toda tako kot smo v zadnjih letih na Slovenskem uvedli marsikatero novo obliko in vsebino dela, smo prepričani, da se bo tudi ta potrdila in postala sestavni del obogatenega življenja naših ustanov in gojencev v njih.

Želimo vam kar najbolj prijetno bivanje v Črni v želji in prepričanju, da se bo to prvo srečanje potrdilo v naslednjih letih in se bomo srečevali na različnih koncih Slovenije.

Tako smo zapisali v uvodni pozdrav udeležencem srečanja in s tem začeli uresničevati že kar nekaj časa prisotno misel in željo o športno-rekreativnem udejstvovanju naših gojencev zunaj zavodskih okvirov. Pobudo za organizacijo srečanja, ki jo je dal zavod v Črni, je sprejela komisija za usposabljanje zmerno, teže in težko prizadetih otrok in mladostnikov pri Zavodu SRS za šolstvo; kot pokrovitelja pa sta jo podprla Zveza društev za

pomoč duševno prizadetim Slovenije in Zveza telesnokulturnih organizacij Ravne na Koroškem.

Dvodnevno srečanje (26. in 27. maja letos) smo organizatorji razdelili na tri sklope dejavnosti:

– okrogla miza o športno-rekreativnem življenju duševno prizadetih oseb,

– ples s kulturnim programom udeležencev,

– športne in rekreativne igre.

Okrogla miza, ki so se je udeležili predstavniki vseh sodelujočih zavodov, pedagoške akademije (oddelek za defektologijo) in pokroviteljev srečanja, je potekala v delovnem in sproščenem vzdušju. Po uvodnem referatu Ivanke Srebot, ki ima že več kot 15 let izkušenj na področju korektivne gimnastike, so predstavniki posameznih zavodov prikazali svoje uspehe in težave pri teh dejavnostih.

Po obširni razpravi smo oblikovali kot usmeritve za nadaljnje delo na tem področju naslednje zaključke:

Športno-rekreativna dejavnost je v skladu s programom delovnega usposabljanja sestavni del življenja in dela zavodov za usposabljanje.

Žal pa je izvajanje le-te vse preveč odvisno le od dobre volje in naključne usposobljenosti posameznih učiteljev. Zaradi tega je nalo-

ga kadrovskih šol kot tudi posameznih zavodov, da bodo učitelji bolje usposobljeni (in s tem tudi zainteresirani) za izvajanje teh aktivnosti.

Poleg redne gibalne in športno-rekreativne dejavnosti v okviru programa delovnega usposabljanja se zavodom priporoča, zaradi dviga kvalitete življenja gojencev, da organizirajo oziroma se udeležujejo najrazličnejših športno-rekreativnih aktivnosti: šola v naravi (morje, planine, zimska rekreacija), trim akcije, kolesarjenje, plavanje, zimske aktivnosti, planinarjenje, taborjenje, športne igre s prilagojenimi pravili, atletske panoge s prilagojenimi pravili itd.

Vse športno-rekreativne aktivnosti morajo biti zasnovane in vodene tako, da gojencem v vseh ozirih pomenijo dvig kvalitete življenja, da jim pomenijo sprostitev, zadovoljstvo, prijetne izkušnje, pozitivno poistovetenje in potrditev. Pri tem moramo izhajati iz prepričanja, da ni takšne zmerno ali teže duševno prizadete osebe, ki se ne bi mogla vsaj delno vključiti v eno izmed športno-rekreativnih dejavnosti in pri tem doživeti trenutkov zadovoljstva in potrditve. Pri tem praktično ni zdravstvene ali pedagoške kontraindikacije, da se te osebe ne bi ukvarjale z gibalno rekreativno ali športno aktivnostjo v skladu s svojimi sposobnostmi ali posebnostmi.

Organizacija športno-družabno-rekreativnih srečanj zavodov za usposabljanje zmerno, teže in težko duševno prizadetih otrok in mladostnikov, ki naj bi postala tradicionalna, bi naj bila samo ena izmed oblik in vsebin sicer bogatega gibalnega in rekreativnega življenja v naših zavodih.

Naslednje srečanje bo v zavodu Draga pri Igu spomladi naslednje leto. Srečanje ni vnaprej opredeljeno s točno določenimi vsebinami oziroma disciplinami; le-te namreč

predlaga zavod-organizator in jih sporoči posameznim zavodom vsaj tri mesece pred srečanjem.

Za gojence je bil višek prvega dne srečanj popoldanski ples. Resnično se ne dá opisati zadovoljstva in sproščenosti, ki so jo gojenci doživljali teh nekaj ur ob živi, moderni glasbi.

Igre so bile razdeljene na športni, tekmovalni in rekreativni del.

Rekreativni del je zajemal najrazličnejše rekreativno zabavne igre, v katere so bili vključeni vsi tekmovalci kot tudi navijači. Le-teh pa ni bilo malo, saj so na primer iz Dornave in Dobrne prišli kar z avtobusom.

Tekmovalni del je zajemal skok v daljavo z mesta, met krogle in tek na 100 m (za fante) oziroma 60 m (za dekleta). V vseh disciplinah so bila tekmovalna pravila prilagojena. Vsaka ekipa je štela po osem članov.

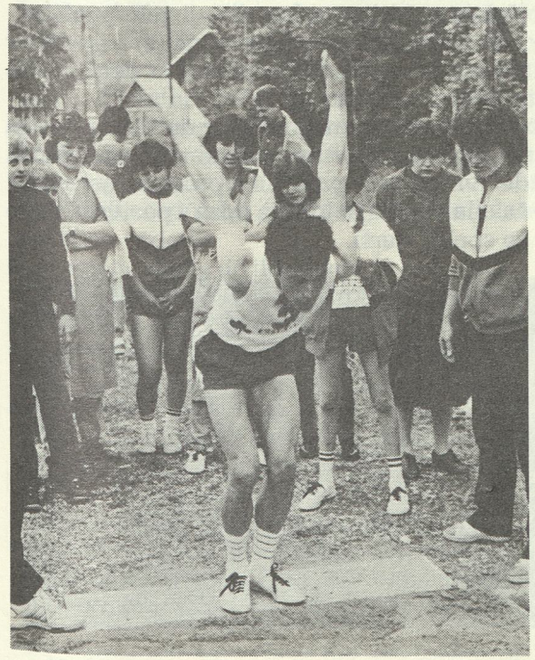

Ekipni vrstni red je bil naslednji:
1. Zavod za delovno usposabljanje mladine Črna – 422 točk, 2. Zavod Mihe Pintarja Dobrna 270 točk, 3. Zavod dr. Marijana Borštnarja Dornava – 241 točk, 4. Zavod Matevža Langusa Kamna gorica – 190 točk, 5. Zavod Dolfke Boštjančič Draga-Ig – 133 točk.

Med posamezniki pa so zmagali:
– skok v daljavo za mlajša dekleta – Šaruga (Dornava) 1,18 m,
– skok v daljavo za mlajše fante – Lešnik (Dobrna) 1,75, m,
– skok v daljavo za starejša dekleta – Zemljak (Črna) 1,89 m,
– skok v daljavo za starejše fante – Drčar (Črna) 2,21 m,
– tek na 60 m za starejša dekleta – Zemljak (Črna) 10,10 sek,
– tek na 100 m za starejše fante – Plešnik (Črna) 9,01 sek,
– tek na 30 m za mlajša dekleta – Skok (Dobrna) 7,19 sek,
– tek na 30 m za mlajše fante – Lešnik (Dornava) 6,07 sek,
– met krogle za mlajša dekleta – Skok (Dobrna) 7,14 m,
– met krogle za mlajše fante – Gros (Črna) 11,31 m,
– met krogle za starejša dekleta – Horvat (Črna) 6,30 m,
– met krogle za starejše fante – Plešnik (Črna) 11,30.

V kombinaciji (skok v daljavo, tek in met krogle) pa so zmagovalci:
– mlajša dekleta – Skok (Dobrna) 65 točk,
– mlajši fantje – Gros (Črna) 65 točk,
– starejša dekleta – Zemljak (Črna) 70 točk,
– starejši fantje – Plešnik (Črna) 70 točk.

Če kje, potem je na našem tekmovanju veljalo olimpijsko načelo, da je pomembno sodelovati, ne zmagati. To načelo se je potrjevalo v vsaki disciplini, z vsakim tekmovalcem znova in znova: pri fantu z epilepsijo, ki je skakal v daljavo; pri dekletu s cerebralno pa-

ralizo, ki je metala kroglo; pri fantu s srčno okvaro, ki je po svojih močeh premagoval stometrsko razdaljo. Vsi brez izjeme so bili deležni velikega spodbujanja in aplavza. Vsi so pri tem doživljali velike trenutke sreče in zadovoljstva. Za vse pa bo ostal neizbrisen spomin, ko so iz rok skakalca Matjaža Debelaka in smučarke Katjuše Pušnik v polni dvorani kulturnega doma v Črni ob spontanem aplavzu prejemali svojo »olimpijsko« medaljo.

Med sklepe okrogle mize smo med drugim zapisali, da je eden temeljnih smotrov teh dejavnosti v dvigu kvalitete življenja duševno prizadetih oseb. Srečanje v Črni je ta smoter na najboljši možni način udejanilo.

Marijan Lačen

VOŽNJA S ČOLNOM

Ob obiskih doma se vozim s čolnom. Kadar se vozim, se večkrat ustavim na sredini morja in pogledam, če ima čoln v rezervoarju dovolj nafte. Potem vzamem pribor za ribolov in lovim ribe od jutra do popoldneva. Nalovim veliko rib. Potem jih z očkom odneseva domov in jih dam svojim mucam. Veselje jih je gledati, kako se sladkajo z ribami. Ko pojejo, se s sestro z njimi še igrava, nato pa jih peljeva v klet, kjer spijo.

Miloš Vukajlija
Vzgojni zavod
Planina pri Rakeku

SREČANJE V AJDOVŠČINI

Že lani ob obisku v Idriji smo se domenili, da se na pomlad spet vidimo. V soboto, 28. maja, smo se zbrali starši in njihovi otroci iz razvojnega oddelka, oddelka delovnega usposabljanja in delavnice pod posebnimi pogoji iz idrijske občine.

Prevoz z avtobusom nam je omogočila DO Kolektor Idrija, za kar smo ji zelo hvaležni.

Pričakovali so nas varovanci in tovariši ter tovarišice iz centra za socialno delo in nas prisrčno sprejeli.

Po pozdravnem govoru in darilu, ki smo ga prejeli od delavnice, smo si najprej ogledali delavnico in se preselili v prostor, kjer nas je čakala bogato obložena miza s pecivom, ki so ga spekli starši.

Otroci so se poveselili ob glasbi, starši pa so si izmenjali izkušnje o vzgoji in skrbi za njihove otroke. Ogledali smo si mesto in skupaj šli na kosilo. Namenjeni smo bili na obiranje češenj, vendar nam vreme ni bilo naklonjeno. Vrnili smo se v delavnico, češnje pa so prinesli starši, da smo se posladkali.

Čas nam je hitro minil v zadovoljstvo staršev, otrok in spremljevalcev.

Zahvaljujemo se vsem, ki so nam pripravili tako prijetno srečanje, in upamo, da se še kdaj srečamo.

Zdenka Vončina

Kadil ne bom zato, da bom ohranil zdravje.

Pavli

Kadil pa že ne bom! Raje bom jedel sadje!

Franci

SREČANJE V LJUTOMERU

Mislim, da si nismo mogli izbrati lepšega dne, kot je bil prvi petek v juniju. Bil je čudovit pomladanski dan.

Prvič smo se v tako velikem številu zbrali v naši občini vsi otroci in tovarišice, ki so v oddelkih delovnega usposabljanja na osnovnih šolah s prilagojenim programom Pomurja. Povabili smo jih v Ljutomer na skupno srečanje. Prišli so iz Gornje Radgone, Murske Sobote in Lendave. Bilo nas je skoraj petdeset. Nekateri so se pripeljali z avtobusi, drugi s kombijem. Zbrali smo se v pionirski knjižnici, kjer smo se vsi skupaj spoznavali. Otroci so si ogledovali drug drugega ter se s smehljaji med seboj pozdravljali. Bilo je nepozabno vzdušje.

Na vrsto je prišla malica, po malici pa smo se odpravili na igrišče, kjer smo pripravili tekmovanje v atletiki. Skakali smo v daljino, metali žogico in izvedli tek na 30 metrov. Ni bilo otroka v skupini, pa če je bil še tako prizadet, da ne bi zmogel sodelovati vsaj pri eni disciplini. Vztrajali so, da bi dosegli čim boljši rezultat. Pogumni so bili še pogumnejši. Čeprav nas je sonce močno grelo, smo vsi junaško zdržali do konca.

Po tekmovanju smo odšli nazaj v šolo, kjer smo se odžejali in posladkali. Prišel je najlepši trenutek; razglasitev rezultatov. Vsak otrok je dobil skromno darilce – verižico, ki smo jih izdelali v oddelku.

Čas nas je preganjal in morali smo se posloviti. To je bilo najteže. Fotograf je naredil še skupen posnetek.

Želimo si, da bi bilo še več takšnih srečanj, saj se tako bolje spoznamo, izmenjamo izkušnje in se pogovorimo o težavah. To je bilo naše prvo regijsko športno srečanje.

Marina Gracin

ŠLI SMO NA IZLET NA SNEŽNIK

O tem izletu smo se veliko pogovarjali. Na izlet smo šli v soboto. Zjutraj smo prišli z delavskimi avtobusi. S sevniške postaje smo šli ob pol 7. uri. Na Snežnik smo se peljali zelo daleč. Vozili smo se 3 ure in pol.

Prišli smo do koče in pomalicali. Tudi kupovali smo. Še malo smo se peljali. Na sredi poti smo se ustavili in izstopili. Šli smo peš naprej. Bilo je veliko snega. Do Snežnika smo hodili eno uro in pol. Nato smo šli po skalah naprej do vrha. Na snegu smo videli gamse.

Kmalu smo se vrnili v Sevnico. Vreme je bilo zelo lepo. Na tem izletu je bilo zelo lepo.

Marija Hočevar
OŠ Ana Gale Sevnica

NA SNEŽNIK

V soboto smo šli na izlet. Hrib se imenuje Snežnik. Peljali smo se z avtobusom. Pot je bila dolga. Truden nisem bil. Domov sem prišel ob pol devetih.

Bojan Kralj
OŠ Ana Gale
Sevnica

KONCERT ZA NAŠE OTROKE

Bil je dobrodelni koncert. 27. aprila 1988 ob 20. uri se je v dvorani športnega društva Slovan na Kodeljevem zbralo približno 2500 ljudi z željo pomagati našim otrokom. Lahko zapišem, da jim je uspelo.

Center Dolfke Boštjančič Draga pri Igu ima poleg samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij tudi organ, imenovan svet staršev, ki šteje sedem članov. Ideja o izvedbi dobrodelnega koncerta se je porodila med starši, tudi prve organizacijske okvire je ta ideja dobila prav na sestanku sveta staršev. In začelo se je. Razdelili smo si naloge: nekaj starši, nekaj delavci centra.

Naloge so bile naslednje:
- pridobitev izvajalcev
- priprava programa
- reklama (plakati, RTV, časopisi)
- priprava vstopnic
- tehnična priprava dvorane (stoli v parterju, oder, scena)
- priprava zahval in skromnih daril (naših izdelkov) za nastopajoče.

Kmalu se je začelo zapletati. 27. april je republiški praznik in marsikdo je načrtoval krajše počitnice, povezane s prvomajskimi prazniki. To je oviralo tudi pri pridobitvi izvajalcev, ki so bili pripravljeni sodelovati na tem koncertu, pa je bil datum neustrezen.

Neustrezen datum koncerta se je potem popolnoma potrdil tudi pri prodaji kart. Veliko ljudi, ki bi se radi udeležili koncerta, je odpovedalo udeležbo, ker so bili zaradi praznikov po cel teden odsotni.

Veliki napori pa so končno le obrodili pričakovane sadove.

Dvorano smo začeli pripravljati že v jutranjih urah. Pomagali so tudi prostovoljci: mladinska skupina, sorodniki delavcev in staršev. Ob 16. uri je bila generalka, oder je bil pripravljen, scena okrašena.

Okrog 19. ure so začele ulice na Kodeljevem oživljati. Iz saharsko zapuščenega mesta ter bližnje in daljne okolice so začeli prihajati obiskovalci našega koncerta. Veliko kart smo prodali tudi v tem času. Dvorana se je napolnila. Med obiskovalci sta bili tudi dve skupini naših varovancev. Prireditev je bila privlačna tudi zanje. Navdušenje na koncertu in še nekaj dni po njem je bilo popolno. V prihodnje bi jih lahko vključili večje število.

Zaključim lahko z ugotovitvijo, da je koncert povsem uspel, čeprav dvorana ni bila razprodana. Ustvaril je dobro vzdušje v naši družbi, saj so posamezniki in delovne organizacije namesto vstopnine za koncert nakazali kar nekaj finančnih sredstev, ki se zbirajo na žiro računu sveta staršev. Finančno je rešen tudi problem izgradnje vodovoda za center, ki je bil v ospredju na tem koncertu, saj je območna vodna skupnost Ljubljanica–Sava priskočila na pomoč in nakazala večja denarna sredstva.

Po koncertu je bil na sestanku sveta staršev izdelan program nakupov iz izkupička:
- nabavljena sta dva barvna televizorja,
- oprema za zobno ambulanto naročena,
- potekajo priprave za nakup ambuliftov (pripomočka za nego naših številnih nepokretnih varovancev).

V imenu staršev in v imenu delavcev centra Dolfke Boštjančič se še enkrat zahvaljujemo: ansamblu Vita Muženiča, ansamblu Stoparji, ansamblu 12. nasprotje, plesni šoli Kazina, Moped – showu in Tofu – dobremu duhu, cvetličarki za aražma in za prekrasen znak duševno prizadetih, spleten iz 1300 nageljnov, vodji diskoteke Slovenija, ki nam je na tej prireditvi izročil barvni televizor in povezovalcu na koncertu Borisu Kopitarju.

Za celotno realizacijo koncerta pa velja posebna zahvala tov. Mariji Vreš, predsednici sveta staršev, ki se je ves čas trudila in vlivala voljo in pogum vsem ostalim sodelavcem.

Marjana Jamnik

Rada hodim v šolo. Doma se rada igram na dvorišču. Rada bi imela kolo in žogo. Komaj čakam, da pojdem v kolonijo.

Kristina

Včasih sem površna v šoli. Včasih sem lena doma. Sem pa vedno vesela, in če hočem, znam v šoli najboljše in znam vse pomagati doma. Na avtobusni postaji se krasno znajdem.

Mira

V razredu najlepše rišem in gnetem plastelin. Tudi jaz bom šel v kolonijo. Tam bom skupaj z Marjanom, zato se nič ne bojim.

Rafael

Ponosem sem, da sem naredil kolesarski izpit. Letos pojdem prvič na morje v kolonijo. Malo se bojim, kako bom plaval v morju.

Marjan

Imam veliko frnikul. Z njimi se rad igram. Na morje bom šel z atijem, mamico in Majo. Moj ati mi piše razglednico, kadar gre na potovanje.

Tomi

2. in 3. razred
iz Postojne

SKUPNO LETOVANJE OTROK, DELAVCEV, STARŠEV – ZA VSE NOVA POMLAD

Uvod

Vsako letovanje naših zmerno, teže in težko duševno prizadetih otrok in odraslih me je že v pripravljalnem obdobju popolnoma prevzelo in zaposlilo. Tokrat četrto po vrsti je bilo letovanje v Planici.

Začetne težave in napetosti: kako bo steklo, kako se bo počutila skupina 30–50 otrok in odraslih v letovišču, kako bodo spremljevalci zmogli zaupane naloge, kdo bo kril stroške letovanja . . ., so kaj hitro razpršili pričakujoči obrazi naših otrok, ki so izražali toliko veselja in radosti, da smo bili organizatorji letovanja pripravljeni storiti vse, da bi začeto delo speljali do konca.

Naši otroci kaj hitro odkrijejo, da se vsako veliko delo ali akcija (dedek Mraz, počitnice, izleti, pikniki . . .) pri njih samih obrestujejo.

Skupno letovanje je izredna priložnost, ko smo eni in drugi lahko doživljali pravo družinsko ognjišče:
- dom ljubezni, ko je spregovorilo srce srcu;
- dom veselja, ko smo se v polnosti znali posvetiti drug drugemu in imeli 24 ur časa na dan drug za drugega;
- dom radosti, ko je pela narava, ko so pela naša srca, ko smo se veselili drug drugega;
- dom edinosti, ko ni bilo glavnih šefov, vzvišenih tovarišic, temveč ena sama velika družina.

Zakaj naj prizadeti otroci letujejo

Tu in tam sem slišal: »Kaj bo tem revčkom morje?« ali »Še za zdrave ne moremo kriti stroškov za letovanje, kaj šele za duševno prizadete otroke!«

Več pa je bilo toplih in spodbudnih odmevov s strani staršev, centrov za socialno delo in ustanov, kjer so letovali.

Opravičevati se, da morajo imeti tudi naši otroci priložnost za letovanje kot zdravi otroci, se mi zdi neumestno – brez pomena. To je tako kot bi rekli: »Sosedovi imajo že nekaj let avto, mi moramo kupiti vsaj rabljenega.« Minili so namreč časi, ko je bil avto statusnega pomena. Danes je avto potreba človeka, ker ga bremeni pomanjkanje časa.

Letovanje naših otrok je potreba in ne nekaj statusnega. Naštel bom nekaj dejavnikov, ki opravičujejo to potrebo:

– Letovanje je pozitivna sprememba:

Naš otrok je bil morda nasilno ali prezgodaj preseljen iz domačega gnezda v zavod. Po freudovsko rečeno, podzavestno išče tisto domače gnezdo, ki mu je bilo vzeto. Zavod bo za naše otroke zmeraj le drugi dom, čeprav se v njem lahko zelo dobro počutijo. Izkušnje kažejo, da ob petkih dobesedno visijo na oknih in čakajo, da starši pridejo ponje.

Enotedensko letovanje to domotožje zapolni vsaj za nekaj časa, če otrok tedaj doživi zvrhano mero ljubezni, topline, sprejetja.

– Letovanje je oddih – počitnice:

To pomeni, da bi moral biti naš otrok čim manj obremenjen, da bi dnevni ritem moral biti prilagojen njemu in ne obratno. Z drugimi besedami rečeno: gre za uresničevanje bioritma. Že odrasli – akcijski ljudje ne znamo zaživeti skladno z naravnim življenjskim ritmom, bioritmom, na dopustih, na žalost, često ne znamo zapolniti nenadne praznine.

Našemu otroku je gola akcija brez doživetja stvari tuja, zato se bo laže prepustil svoji naravi, si znal poiskati zaposlitev, ki ga bo veselila. Nekaterim (težko prizadetim) pa je seveda potrebno stvari približati, dati v roke, da ne bi zapadli v dolgčas.

– Letovanje je srečanje:

Gre za srečanje z naravo, živalmi, ljudmi, posebnostmi v tistem kraju. Naši otroci vsako stvar doživljajo celovito, se z njo srečajo iz oči v oči, se z njo pobratijo, jo vzamejo za svojo, z njo živijo, z njo delijo vse. Mi odrasli, ki se pogosto srečujemo površno – nedoživeto, ko ljudje ali stvari dobesedno bežijo mimo nas in nič več, se lahko veliko naučimo od naših otrok.

V prispodobi rečeno je letovanje za naše otroke biserna plaža, na kateri morajo imeti priložnost po mili volji igrati se z biseri, iz njih graditi svoj dom, si iskati prijatelje.

Naš otrok potrebuje dvojno ljubezen

Zakaj? Zato, ker ga ni možno prelisičiti in mu namesto starševske ljubezni nuditi zgolj varstvo, usposabljanje, prehrano. Naš otrok ni diplomat, ampak velik realist, ki se odziva pristno in brez zadržkov. Razni tako imenovani »štrajki« otrok (odklanjanje hrane, močenje postelje, epileptični napadi) so zgovoren dokaz, da je ena relacija ljubezni prekinjena: starševska ali zavodska.

Sodobni zavodi se na srečo razvijajo v to smer, da bi se čimbolj približali normalnemu domu. Tukaj ne mislim na tehnično ureditev, temveč na ljudi – varuške, pedagoge, medicinske sestre, ki naj bi odigrale vlogo mater. Mnogim to tudi uspe, ko znajo deliti polno prgišče ljubezni, ko so z dušo in telesom pri otrocih, ki so jim zaupani. Problem je le v tem, da je ta »družinica« zmeraj prevelika, varuška ali pedagoginja pa ima le dve roki in eno srce – namesto desetih.

Nekoliko drugače je na letovanju. Tam so skupine majhne, tovarišic dovolj, življenjski ritem prilagojen otrokom, zato je tudi več možnosti poglobiti odnos, zaupanje, ljubezen z ene in druge strani.

Po nekaterih uvodnih težavah (obdobje prilagajanja in obdobje sprejemanja) smo se kaj hitro ujeli in zaživeli kot ena sama velika sodobna družina, kjer ima sicer vsakdo svojo vlogo, pa kljub temu smo bili enaki med seboj, saj smo skupaj spali, jedli pri istih mizah, skupaj plesali, peli, se zabavali, prirejali piknike . . .

Če so bili v naši sredi še starši, bodisi cel teden ali le kak dan, je bila to nova izkušnja dvojne ljubezni za naše otroke. To se uresniči le v primeru, če oče ali mati zadiha z nami vsemi, se vživi v to veliko družino in v njej najde svoje mesto: se vključi v program letovanja, zna svojega otroka prepustiti kakšni tovarišici in se ukvarja tudi z drugimi otroki.

Zelo pomembno se mi zdi, da naš otrok večkrat doživi (letovanje pa je izredna priložnost za to), da ga imajo osebje zavoda in starši

vsak po svoje radi, da ne tekmujejo med seboj, ampak se dopolnjujejo, da mu želijo vse dobro . . . To pa zahteva utečene odnose med starši in osebjem zavoda: da so starši sprejeli to osebje, da mu zaupajo, da so mu hvaležni, in nasprotno.

Napor se prelevi v osebno srečo in novo ljubezen

Vzdržati osem dni in noči s tremi ali štirimi našimi otroki in upoštevati njihov bioritem, je junaško dejanje. Zanimiva je izkušnja, da

sami delavci niso imeli veliko želja, da bi se posebej zabavali ob večerih, kot se to navadno sliši z letovanj »normalnih« otrok. En dan je bil bolj poln kot drugi, zato verjetno ni bilo prostora za dodatna doživetja, še manj pa za kakšno ponočevanje.

Skupna doživetja so dan zapolnila, posladkale in popestrile so ga razne »scene« posameznih otrok, ki na svojski način uveljavljajo svoj bioritem.

Kljub temu lahko trdim, da nam je vsem brez razlike ob koncu letovanja odsevala na obrazu poleg utrujenosti še tiha spokojnost in zadovoljstvo ter žareče oči, ki so govorile o novi sreči – in o medsebojni ljubezni.

Imre Jerebic

Tobak je strup.

Janko

Kadim ne, ker ne smem.

Mitja

ŠOLA V NARAVI V TOPLI

V Zavodu za delovno usposabljanje mladine Črna na Koroškem vsako leto za gojence II. in III. stopnje ter za varovance delavnice pod posebnimi pogoji organiziramo šolo v naravi na Debelem rtiču. Že nekaj časa smo razmišljali, da bi organizirali tudi šolo v naravi v srednjegorskem svetu. Možnosti v okolici Črne so se nam kar same ponujale, kajti v širši okolici imamo veliko planinskih postojank in drugih objektov. Potrebno je bilo le izbrati najprimernejšega in izdelati okvirni program šole v naravi.

Odločili smo se za opuščeno karavlo v Topli, ki jo ima sicer za zimske potrebe v najemu Rudnik Mežica. Objekt smo prej primerno uredili. Topla je lepa alpska dolina, ki leži pod Peco in je približno 10 km oddaljena od Črne.

Zaradi objektivnih razlogov (praksa gojencev v zavodu in hladno vreme v srednjegorskem svetu) smo s šolo v naravi lahko pričeli šele konec maja, zaradi majhnih prostorskih možnosti pa sta lahko v karavli bivali le dve skupini naenkrat. Zato je bilo kar težko izbrati skupine, ki naj bi se udeležile šole v naravi.

Odločili smo se za skupine, ki so v tem šolskem letu delale po programu III. stopnje in jih razdelili v tri izmene. Vsaka skupina je v Topli bivala od ponedeljka do petka. Pri sestavi skupine oziroma pri izbiri udeležencev, ki naj bi teden v Topli preživeli skupaj, smo upoštevali predvsem njihove sposobnosti in interese. Z vsako skupino je v Topli delalo šest vzgojiteljev in sicer trije od ponedeljka do srede in trije od srede do petka. V karavli je tudi kuhinja, zato smo si večerje in zajtrke sami pripravljali, kosila pa so nam vozili iz zavoda.

Pred pričetkom šole v naravi smo si zastavili okvirne smotre, in sicer:
- dopolniti in popestriti program delovnega usposabljanja,
- navajanje na življenje v naravi,
- spoznavanje novega okolja in privajanje nanj,
- navajanje na estetsko vrednotenje naravnih lepot,
- navajanje na zdrave oblike rekreacije,
- konstruktivna izraba prostega časa,
- skrb za samega sebe in socializacija.

Smotre in vsebine smo seveda prilagajali glede na sposobnosti posameznih gojencev v skupinah. Zastavljenih ciljev sploh ni bilo težko uresničiti, kajti življenje in delo v Topli je v vseh skupinah potekalo tako sproščeno, da nas je kar samo sililo v različne dejavnosti. Vsi dnevi, ki smo jih preživeli v Topli, so bili vsebinsko zelo bogati.

Skoraj vsi gojenci so odšli do karavle in potem nazaj v zavod peš (nekateri le del poti). Že med potjo, predvsem pa potem v Topli smo si skupaj bogatili svoje znanje s področja spoznavanja okolja.

V naravnem okolju smo spoznavali rastlinstvo in živalstvo v srednjegorskem in gorskem svetu ter na gorskih kmetijah. Na sprehodih in izletih po Topli in Koprivni smo skupaj opazovali naravo in njene značilnosti, naučili pa smo se tudi imen mnogih rastlin in živali, ob tem pa smo razvijali tudi orientacijo v širšem okolju. Prva skupina, ki so jo sestavljali fantje iz oddelkov III. stopnje, je odšla celo na Peco. Pot na Peco je bila za nekatere naporna, vendar so jo vsi zmogli. Tiste, ki so bili prvič na Peci, smo seveda po planinsko krstili. Sprehodi in izleti so služili tudi za preverjanje psihofizičnih sposobnosti gojencev. Bili smo presenečeni, kajti večkrat se je zgodilo, da so bile tovarišice med zanjimi.

Gojence smo navajali tudi na življenje v drugačnih okoliščinah, kakršnih v zavodu niso navajeni. Ena izmed takšnih je bila samostojna priprava kurjave. Z gojenci smo odšli v gozd, nabrali vej in dračja ter to potem nalomili, razsekali in pospravili v drvarnico. Tudi za toplo peč in štedilnik so sami skrbeli.

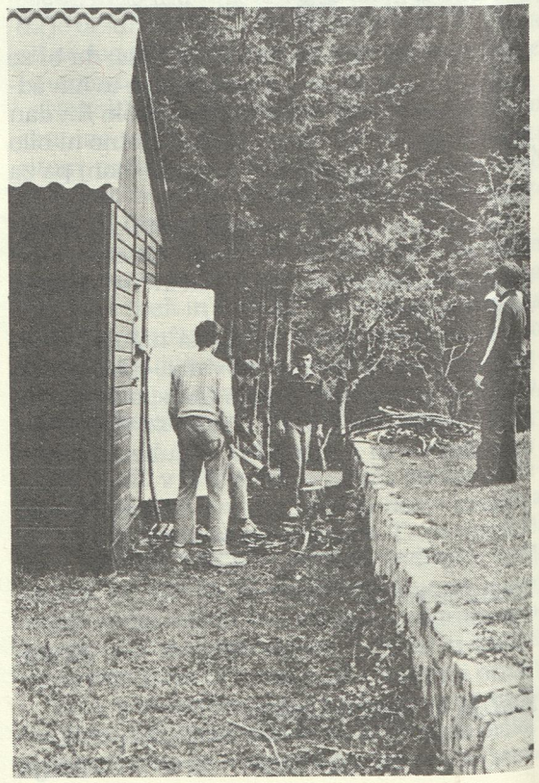

Zajtrke in večerje smo samostojno pripravljali. Sveže mleko smo vsak večer dobivali pri bližnjem kmetu. Joj, kako je bilo okusno!

Eden izmed naših ciljev je bil tudi pomoč na bližnji kmetiji, vendar v tem letnem času ni bilo primernega dela. Zato smo to točko programa realizirali tako, da smo očistili okolico karavle in pregledali lovska krmišča.

Večeri in deževni dnevi so nam minevali ob različnih interesnih zaposlitvah, in sicer: ob poslušanju glasbe, interesnih razgovorih, različnih skupinskih igrah in ročnih zaposlitvah. Pomembno je, da nam ni bilo dolgčas.

Vsi gojenci so se v delo in nov način življenja v Topli dobro vključili. To so izražali z umirjenim vedenjem, z navdušenjem nad različnimi aktivnostmi, s prijateljstvom in medsebojno pomočjo. Vsak izmed njih si je našel vsaj eno zaposlitev oziroma aktivnost, ki ga je navdušila in jo je rad opravljal. Večini je bilo žal, ko smo odhajali nazaj v zavod.

Ob zaključku smo ugotovili, da smo se v Topli vsi – tako gojenci kot vzgojitelji – veliko naučili. Gojenci so s srečo v očeh pokazali, da jim je teden preživet v karavli, zares pomenil popestritev življenja in dela. Vzgojitelji pa smo spoznali, kako malo je potrebno, da osrečiš duševno prizadetega otroka. Med nami so se v razmerah medsebojne odvisnosti ob celodnevnem delu spletle kvalitetno nove vezi, ki so poglobile navezanost med gojenci in nami ter nam omogočile poglobljeno poznavanje otrok.

Ob odhodu domov smo vsi sklenili, da naslednje leto spet pridemo v ta kraj.

Vojka Lipovšek

IZVEDLI SMO NARAVOSLOVNE DEJAVNOSTI

Letos smo na naši šoli prvič organizirali naravoslovne dejavnosti. Vsebino le-teh smo prilagodili okolju, v katerem živimo – obmorskemu svetu. Začetna enota je bila prehrana.

Na srednji stopnji, ki zajema učence petega in obeh šestih razredov, smo organizirali in izvedli prvi naravoslovni dan šele 16. decembra, ker so olive zaradi muhaste jeseni zelo pozno pobirali. Šele v tem mesecu je oljarna začela obratovati. Cilj načrtovane in dobro pripravljene ekskurzije je bil ogled oljarne v vasi Krkavče in obisk Tonine hiše. Ta hiša – muzej – je v vasici Raven, ki spada pod občino Piran.

V oljarni, kamor smo se pripeljali s šolskim avtobusom, nas je sprejel prijazen domačin, lastnik oljarne, v katero kmetje iz okolice vsako leto pripeljejo težke vreče, napolnjene z olivami. Učenci so imeli enkratno priložnost, spremljati ves proces pridobivanja odličnega in zelo cenjenega olivnega olja. Delavci so stresali olive iz vrečk, na katerih so bili pritrjeni lističi z imeni kmetov – lastnikov oljčnih gajev, v stroj za pranje oliv. Oprani plodovi so padali v stroj za mletje. Zmlete olive so delavci nalagali na velike okrogle plošče. Te so bile med seboj ločene s pokrivali iz vrvi. Naložene druga na drugo, vmes so bile vedno plasti oliv, so dali v stiskalnico. Otroci so z zanimanjem opazovali delo stiskalnice in pričakovali prve curke olja. Olje, ki je pritekalo po cevi, je bilo gosto in mastno. Očiščeno je teklo po cevi v posodo; za vsakega kmeta posebej, da ne bi prišlo do pomote. Nabrali smo vzorce olja in spravili v vrečke oljne pogače. Učenci – dobri risarji – so skicirali ves potek pridobivanja olja. Drugi pa so poslušali razlago delavcev. Sledil je ogled Tonine hiše,

obdane z mladim oljčnim nasadom. V njej je muzej, ki je nudil učencem pogled v preteklost istrskih kmetov. Stiskalnica, ki je še dobro ohranjena, jim je dovolj nazorno predstavila način, kako so nekdaj stiskali olivno olje, brez katerega si ne moremo zamisliti dobro pripravljenih ribjih specialitet.

Po povratku v šolo so učenci sami in tudi ob pomoči učiteljev-razrednikov in učiteljice gospodinjskega pouka pripravili razstavo, ki so si jo ogledali učenci nižjih razredov in oddelki za delovno usposabljanje. Učenci so razstavili risbice in svoje pisne sestavke ter vrste oljaric. Lepo je bil ponazorjen proces pridobivanja jedilnih olj in vseh vrst olj, ki jih uporabljajo dobre gospodinje. Moram pristaviti, da so bili učenci ustrezno motivirani tudi pri predhodnem zbiranju vsega, kar so pozneje razstavili. Na svojo razstavo so bili ponosni. Z njo je bil namreč poplačan ves trud, ki so ga vložili v izvedbo svojega prvega naravoslovnega dne.

Obogateni z dokajšnjo mero izkušenj in primerno rutino so isti učenci prinesli v šolo tudi eksponate za naslednjo razstavo, ki je sledila izvedbi drugega naravoslovnega dne, v drugi polovici maja letos. Tokrat jih je pot zanesla v prehrambeno industrijo v portoroško Drogo. V Seči, kjer je temeljna organizacija združenega dela Začimba, so si ogledali pražarno kave, skladišče začimb in obrat, v katerem pakirajo praške za pripravo brezalkoholne pijače, znan pod imenom FLAVOR-AID, in več vrst čajev v filter vrečkah.

Kljub temu, da je bilo do temeljne organizacije združenega dela Soline treba oditi peš čez soline, katerih celotni kompleks zajema okoli 480 ha in se razprostirajo ob izlivu reke Dragonje pri Sečovljah, so učenci želeli spoznati tudi solinarstvo. To je druga veja proizvodnje, ki jim je morje naravna prvina. Direktor je učence seznanil s proizvodnjo morske soli, ki je potrebna široki potrošnji in industriji ter jo moramo za naše potrebe še uvažati. Na kratko je orisal tudi zgodovino solin na naši Obali. Po ogledu solin in kramljanju s solinarji so se vrnili do avtobusa, ki nas je odpeljal v Portorož do znanih skladišč vzdolž Piranskega zaliva. Tu so si učenci ogledali še skladišče soli in obrat za tehtanje, pakiranje in odvoz soli do potrošnikov.

Ekskurzija je uspela in naravoslovni dan se je prevesil še v pripravo razstave, pisanje spisov in upodabljanje tega, kar so učenci tega dne videli in slišali.

Na razstavnih mizah so bila poleg čajev in proizvodov Droge še zdravilna zelišča, ki so jih nabrali učenci pod vodstvom vzgojiteljev. Številne risbice in izdelki so krasili stene. Na prvi mizici pa je bila na vidnem mestu knjiga: Soline in solinarji pred kamero, ki smo jo prejeli v dar od gostiteljev.

Štefanija Cvitan

OBRAMBNI DAN

Šli smo na Pohorje. Tam so nas pričakali vojaki. Z nami je bil tudi harmonikar Zmago. Poslušali smo tudi predavanje o puškah. Osmi razred je bil na straži. Po poti smo videli marsikaj. Peljali smo se skozi Slovenske Konjice. Šli smo k Črnemu jezeru in vanj smo metali kamenčke. Nekaterim sošolcem so se večkrat odbili. Nato smo prišli nazaj do avtobusa. Šli smo k spomeniku, kjer jih je padlo največ borcev. Tudi tam je šla naprej izvidnica. Po proslavi smo sedmi razred sprejeli v mladince. K spomeniku sta Slavko in Brigita položila cvetje in svečo. Te borce smo počastili z enominutnim molkom in na koncu smo rekli: »Slava jim!« Šli smo nazaj, kjer nas je čakalo kosilo. Bil je partizanski golaž. Bil je dober. Šli smo si ogledat muzej, kupili smo si značke in kartice. Bilo nas je za dva avtobusa. V spomin na Osankarico imam kuli, ki mi ga je dal tovariš vojak, in sedaj pišem z njim. Šli smo počasi nazaj. Ustavili smo se pri spomeniku, kjer je padlo veliko naših ljudi. Tam sta dva spomenika. To je na Frankolovem. Ob cesti so še zdaj jablane, na katere so obešali ljudi in zraven tudi otroke.

Ta dan smo marsikaj videli in doživeli. Dan je bil lep.

Fanika Šarner
OŠ XIV. divizije
Titovo Velenje

OBRAMBNI DAN DRUGAČE

V šolskem letu 1987/88 so tudi za osnovne šole s prilagojenim programom postali kulturni in naravoslovni dnevi del obveznega programa.

V sklopu športnih dni že vrsto let posebej načrtujemo obrambni dan, ki je nadgradnja obrambnih vsebin iz pouka, tečaja obrambe in zaščite ter tečaja prve pomoči.

Vsaka nova pohvale vredna ideja se zdi izvedljiva v času načrtovanja, manj pa postaja »naša« ob pretresanju možnosti za njeno finančno realizacijo. S spretno menjavo »uslug« smo v Titovem Velenju zares omogočili obrambni dan na drugačen način.

V kristalnem jutru sta se dva avtobusa, opremljena z znaki in imeni čet, odpeljala v smeri (zemljevide smo imeli vsi!): Dobrna, Frankolovo, Oplotnica, Osankarica.

Topografija (spretnost v uporabi zemljevida), zgodbe (resne in vesele) ter partizanske pesmi so spremljale naše prijetno potovanje. Na Osankarici smo se razporedili po četah v dva bataljona, ki sta ju sprejela komandanta.

Prvo skupino s praporom pionirskega odreda Alfonza Šarha je sprejel vrhovni poveljnik; njena naloga je bila POMOČ – OBRAMBA – ZAŠČITA. Vse vsebine so bile izvedene z neverjetno doživetostjo in resnostjo na terenu, kjer je Pohorski bataljon bil svojo zadnjo bitko. Kulturniška skupina DAKI je s svojim kratkim, a izjemnim in izrazito doživetim recitalom pričarala več, kot smo kdajkoli vedeli o legendarnem človeku, po katerem nosi ime. Po poklonitvi žrtvam smo sprejeli naše najstarejše pionirje v mladinsko organizacijo. V navzočnosti članov štaba teritorialne obrambe občine Velenje in predstavnikov Zveze rezervnih vojaških starešin občine Velenje ter naših učiteljev smo se sredi sončnega dne vračali v pohodu s praporom kot pravi partizani do kraja, kjer nas je po hudi lakoti čakal svež partizanski golaž.

Cvetje smo položili tudi na Frankolovem in nato po poti nazaj s pesmijo zaključili naš nadvse lepi dan.

Naslednji šolski dan smo izvedli kot tekmovanje med bataljonoma kratek kviz, v katerem so pokazali nepričakovano mnogo znanja. Zato tudi nagrada ni izostala. Kakšna – ne povemo – prav zares pa taka, da si želimo še kam in zvedeti veliko, veliko novega.

Hvala štabu teritorialne obrambe.

Hvala Zvezi rezervnih vojaških starešin.

Hvala predsedniku občinske konference zveze socialistične mladine iz Velenja.

Hvala poveljnikom čet, tovarišicam razredničarkam

v imenu učencev in v svojem imenu
ravnateljica Marija Kovačič

DAN ROMOV

8. aprila je bilo srečanje slovenskih Romov v Novem mestu. Srečanja smo se udeležili tudi Romi iz Prekmurja. Med njimi sem bil v Novem mestu tudi jaz.

Za srečanje smo se pripravljali doma. V Novo mesto smo odšli v soboto, 8. aprila. Tam smo imeli turnir. Po turnirju smo šli na kosilo. Ko smo se najedli, smo šli gledat grad. Potem smo šli v veliko dvorano in se oblekli. Začela se je proslava. Tudi mi smo nastopali. Plesali smo, peli in igrali. Po proslavi smo šli v naselje Romov. Ogledali smo si, kako oni živijo. Imajo skromne hiše, barake. Naše naselje v Pušči je v primerjavi z njihovim lepo, urejeno. Z njimi smo se pogovarjali v romščini. Romščino govorijo slabše, bolj obvladajo hrvatski jezik. Pogovarjali smo se tudi z novinarjem.

V Novem mestu je bilo lepo. Srečanje mi bo ostalo dolgo v spominu.

Drago Trplan
OŠ Prekmurske brigade
Murska Sobota

ŠOLSKO ŠPORTNO DRUŠTVO KEKEC

Lani je preteklo deset let od ustanovitve ŠŠD Kekec na osnovni šoli Kozara v Novi Gorici. Športna dejavnost na šoli pa je potekala vse od ustanovitve šole. Naši učenci so vedno radi telovadili, se merili v teku, skokih, streljanju in igrali razne igre z žogo. Prve rekorde v atletiki so dosegli že leta 1969, ko so sodelovali na prvih republiških športnih igrah v Celju. Od leta 1978 se naši učenci vključujejo v aktivnosti za pridobitev športnih značk. Vsako leto je osvojilo značke od 25 do 35 učencev, lani pa kar 44 učencev. V teh letih smo podelili tudi šest zlatih značk III. stopnje, kar je izreden uspeh za športne dosežke. Osvojili so jih najboljši športniki: leta 1982 Aleš Doljak, leta 1983 Milena Vidmar, leta 1985 Zoran Topič, leta 1987 Beti Cukjati, David Jug in Marko Sever.

Športniki naše šole se radi udeležujemo najrazličnejših oblik športnih aktivnosti v občini. Tako sodelujemo na občinskih atletskih tekmovanjih. Lani septembra je Urim Krasniqui osvojil prvo mesto v metu žogice in to v konkurenci petih in šestih razredov osnovnih šol. Uspeh je ponovil tudi letos, zmagal je tudi na področnem atletskem pokalu in se uvrstil na atletski pionirski pokal Slovenije, ki bo v Ljubljani.

S sovrstniki iz drugih šol se vsako leto pomerimo na občinskem tekmovanju v obrambnih pripravah. Vedno dosegamo zadovoljive rezultate.

Redno sodelujemo na športno-političnih in športno-rekreativnih akcijah. Udeležujemo se pohoda prijateljstva, kolesarjenja prijateljstva, spominskega pohoda v Števerjanu, po smučinah IX. korpusa na Lokvah, pohoda po biljenskih gričih, na Trstelj, Sabotin, Korado.

Od leta 1981 dalje sodelujejo naši fantje na vsakoletnem košarkarskem turnirju v Kranju. Tam se pomeri med seboj do deset skupin iz različnih krajev Slovenije. Lani smo dosegli doslej najboljšo uvrstitev – tretje mesto.

Naši najboljši športniki se vsako leto resno pripravljajo za uvrstitev na republiške športne igre. Uvrstijo pa se le tisti, ki dosežejo najboljše rezultate na področnih športnih igrah, kjer se pomerijo z vrstniki iz Ajdovščine, Tolmina in Idrije. Pomerijo se v štirih atletskih disciplinah ter dekleta v rokometu in fantje v nogometu. Na dosedanjih dvajsetih republiških športnih igrah so naši športniki osvojili štirinajst medalj in to šest zlatih, štiri srebrne in štiri bronaste. Leta 1981 so fantje sodelovali v združeni skupini nogometašev in osvojili v Novi Gorici drugo mesto, letos v Kočevju pa četrto mesto.

Interesne dejavnosti s športno vsebino so za naše učence vedno zelo privlačne. Gojimo nogometni, rokometni, atletski in strelski krožek. Z učenci sosednje OŠ IX. korpus NOVJ smo večkrat odigrali prijateljske tekme. Dekleta so se pomerila v rokometu, fantje pa v nogometu in košarki.

Učenci vedno nestrpno pričakujejo športne dneve. Vsako leto jih organiziramo štiri. Prvega imamo že v septembru, ko izvedemo atletski troboj in pohod na Danber. Drugega v novembru, ko urimo orientacijo med pohodom na Škabrijel. V februarju se smučamo in sankamo na Lokvah. Četrti športni dan izvedemo v športnem parku in je posvečen atletskemu četveroboju. En dan v letu pa imamo športni dan z obrambno vsebino.

Naši učenci se učijo tudi plavati. Vsako drugo leto organiziramo šolo v naravi za učence četrtega in petega razreda. Večina neplavalcev se nauči plavati, plavalci pa izpopolnjujejo znanje in tekmujejo za osvojitev bronastih, srebrnih in zlatih delfinčkov.

Skozi vse leto spremljamo in točkujemo športno aktivnost posameznikov in tudi razredov. Na zadnji šolski dan razglasimo rezultate in najaktivnejšim podelimo priznanja in nagrade. V letih delovanja ŠŠD ugotavljamo, da je bila med najboljšimi športniki šole učenka SUZANA ČUBEJ, ki je sedaj že pridna delavka. Dosegala je odlične rezultate in je bila tri leta najboljša športnica šole. Leta 1982 je prejela tudi zlato plaketo za organizacijsko delo v ŠŠD. Tudi učenka BETI CUKJATI je zapisana med najboljše športnike šole. V zadnjih letih je bila trikrat najboljša športnica.

Že vrsto let sodelujemo na republiškem tekmovanju za najboljše ŠŠD Slovenije in že trikrat smo osvojili zlato plaketo (leta 1982, 1986 in 1987). Tudi sam sem kot mentor društva leta 1982 prejel priznanje za uspešno delovanje ŠŠD – zlato značko.

Albin Štanta

ŠPORTNE NOVICE

Celo leto so potekala medrazredna tekmovanja v namiznem tenisu, nogometu in med dvema ognjema.

Dogodek leta:

10. maja smo imeli področno tekmovanje v atletiki in malem nogometu. Srečali smo se z učenci iz Planine, Strunjana in Ilirske Bistrice. V malem nogometu je naša ekipa osvojila prvo mesto in pokal. Še enkrat ekipi: Čestitamo!

Čestitamo tudi učencem:

Rosani Karič za 1. mesto v krosu na 800 m, Matjažu Peterka za 1. mesto v krosu, na 1000 m, Nebojši Bogdanoviču za 1. mesto v skoku v daljavo.

Ob zaključku tekmovanja smo igrali še prijateljsko tekmo med dvema ognjema z učenci vseh šol in tako zaključili prijetno prijateljsko in športno dopoldne.

Sestavljena nogometna ekipa iz najboljših igralcev naše šole in VZ Planina je odšla 19. maja na tekmovanje zahodnega dela Slovenije v Domžale. Na žalost se ekipa ni uvrstila v finale.

Tako so odšli na republiške športne igre v Kočevje 3. junija le naši prvaki v atletiki.

Zadnja novica: Na nedeljskem »petelinjem teku« je naš učenec Vid v pionirski konkurenci osvojil odlično 6. mesto.

Iz glasila PRI NAS
posebnih oddelkov pri
OŠ Postojna

V ŽIVI VAM ŽELIMO POMAGATI

Večina od vas je že slišala za Živo. Toda kaj pravzaprav počne ta institucija in s čim se ukvarja, pa ve le malokdo. Morda za začetek nekaj stavkov o njenem razvoju in ustanovitvi. Svetovalnica za življenje v dvoje Živa je bila ustanovljena februarja 1969 z namenom, da pomaga ljudem najti ustreznega življenjskega tovariša-partnerja. Sprva je delovala kot klasične ženitne posredovalnice, pozneje pa je v svoje delo vključila tudi svetovanje svojim strankam v kriznih in kofliktnih situacijah, v primeru spolnih motenj in različnih motenj v zakonskih ali partnerskih zvezah. Kljub temu, da se že skoraj dvajset let preživlja izključno sama brez kakršnekoli dotacije in finančne pomoči, pa je že lani široko odprla vrata vsem pomoči potrebnim in jih vpisuje popolnoma brezplačno, računajoč, da bo njihove vpise pokrila Loterija Slovenije. Zato vsakdo, ki želi rešiti svoj »partnerski problem«, lahko pride v Živo.

V teh dvajsetih letih smo v Živi rešili že veliko prav težkih primerov, ko bi si nekateri posamezniki sami izredno težko ali pa nikoli ne mogli najti ustreznega partnerja. Seveda ne gre vse hitro. Včasih je potrebno tudi več let, vsekakor pa mesecev, da komu pomagamo. Ni vse odvisno od stopnje invalidnosti ali oškodovanosti. Vedno bolj ugotavljamo, da je potrebna dobra volja in velika mera optimizma. Ljudje, ki prihajajo k nam že vnaprej skeptični, češ, saj mi ne morete pomagati, saj mi nihče ne more in mi ne bo, so verjetno res obsojeni na to, kar razglašajo. Vedri in optimistični, ki gledajo na svet drugače, pa so si in smo jim lahko pomagali.

Verjetno poznate možnost oblikovanja t.i. izvenzakonske skupnosti, kar pomeni, da z

nekom živite in se z njim (še) ne poročite. Takšne zveze so pravtako veljavne in pravice in dolžnosti so v njih enake kot v zakonskih skupnostih. Namen Žive ni, da bi komu vsiljevala partnerja in obliko partnerstva. Naš namen in cilj je samo v tem, da dva človeka spoznamo, njuna odločitev pa je, ali se odločita za zakon oziroma skupno življenje ali pa tudi ne. Lahko sta si tudi samo prijatelja.

V Živi delamo po načelih stroge diskretnosti in poštenosti. Prav to pa pričakujemo tudi od naših članov. Doslej nismo imeli pravde na sodišču. Vsakomur tudi povemo, kaj lahko pričakuje, kakšne so možnosti, kako delamo in kako bo naše sodelovanje nadalje potekalo.

Verjetno vas zanima, kako poteka postopek vpisa? Oglasite se lahko osebno ali pa po telefonu. V Sloveniji nas najdete skoraj v vseh večjih mestih: Mariboru, Celju, Murski Soboti, Novem mestu in Kopru. V Ljubljani pa je naša centrala na Hranilniški 7/a. To je za Bežigradom, za blagovnico Astra. Pokličete nas lahko na telefon 061/313-186. Vprašalnik lahko dobite na tem naslovu ali pa vam ga pošljemo domov po pošti. Ko boste vprašalnik izpolnili, se boste z njim in z dvema fotografijama zglasili pri nas, kjer se bomo potem o vašem primeru tudi podrobno pogovorili. Podpisali boste tudi dogovor o medsebojnih pravicah in obveznostih, med njimi je tudi člen o strogi diskretnosti. To pa pomeni, da boste izkušnje in informacije o predlaganih kandidatih ohranili le zase.

Zaenkrat vam svetujemo, da nas najprej pokličete po telefonu, ki ga zgoraj omenjamo. Sicer pa v Ljubljani poslujemo takole: ponedeljek, četrtek in petek od osme do petnajste ure, ob torkih in sredah od osme do sedemnajste in ob sobotah od osme do dvanajste ure. Kot vidite, je možnosti veliko, prav vsak dan razen nedelje.

V našem timu delujejo predvsem socialni delavci in psihologi. Razne oblike zdravstvene nege ali svetovanja ne urejamo, ker to spada v zdravstvo. Pravtako ne moremo razreševati takih in tistih vprašanj, ki spadajo pod okrilje centrov za socialno delo ali zakonskih svetovalnic pri njih. Naše delo je izključno partnersko posredovanje in vsi postopki, ki so v zvezi z njim.

Veseli bomo vašega telefonskega poziva ali obiska. Verjetno pa se bomo na straneh tega časopisa še pojavljali z vrsto prispevkov, ki bodo že temeljili (tako vsaj upamo) tudi na izkušnjah dela z vami.

Ob obiskih v vaših društvih so ponekod izrazili željo tudi po predstavitvi našega dela v društvih po Sloveniji ali tudi zunaj nje. Pripravljeni smo na to. Sporočite nam, kje in kdaj naj bi tako predavanje ali pogovor bil, in rade volje se bomo odzvali. Pričakujemo pa pokritje potnih stroškov, ker smo že leta finančno izredno šibki in zato nimamo nikakršnih sredstev. Prav zato pa, ker tudi sami nismo v zavidljivem položaju, poznamo stiske tistih, ki so v podobni situaciji.

Morda ste se zdaj vsaj nekoliko seznanili z imenom Živa, ki sicer pomeni staroslovansko boginjo rodnosti. V tem primeru pa je to tudi ime svetovalnice za življenje v dvoje, ki vam želi pomagati!

Borut S. Pogačnik

Jožek Kociper

starši pišejo

VEČ SKRBI IN POZORNOSTI TEŽE PRIZADETIM V DOMAČI OSKRBI

Pišem v imenu staršev (tudi sama spadam mednje), katerih otroci so samo v domači oskrbi. O teh otrocih se zelo malo piše in govori, kot da so za družbo že odpisani. Zapisani so sicer v kartotekah zdravstvenih zavodov in socialnih služb, a tako zdravstveni kot socialni delavci se zanje bolj malo zanimajo; da sploh ne govorim o pedagoško mobilni službi, o kateri v Ljubljani govorimo že leta, a doslej sploh še ni zaživela. Sicer pa, če starši svojih teže prizadetih otrok nočemo dati v zavod, naj posledice pripišemo kar sebi, ne glede na to, da otrok v domači oskrbi družbo manj ali nič ne stane in da vse breme otrokovega varstva, nege in usposabljanja nosimo starši sami. Res so to le najteže prizadeti, že starejši otroci, katerih na srečo ni tako veliko, saj so mlajši večinoma – vsi pa tudi ne – že zajeti v razvojne oddelke in vrtce, katerih v letih odraščanja naših otrok še ni bilo. Pa tudi ti otroci bodo odrasli vrtcem in razvojnim oddelkom in bodo doživljali enako usodo, če jih bodo starši obdržali doma, kar je gotovo za vsakega otroka najboljše – toliko bolj pa za bolnega ali prizadetega otroka.

V zadnjem času precej pišemo in govorimo o dnevnem varstvu teže prizadetih. Zatika se pri prostorih, ki jih ni najti nikjer v Ljubljani. Pa so pravili, da vrtci niso povsod polni, in tudi če bi bili – prepričana sem, da je v vrtcih mnogo takih otrok, ki bi lahko ostali v domačem varstvu in bi se tako našel potreben prostor za naše prizadete otroke. Pri naših otrocih ni pomembno le to, da je doma mama ali kdo drug, pomembno je to, da najdejo stik tudi zunaj doma, s svojimi sovrstniki in drugimi ljudmi, da ne ostajajo zaprti med štirimi stenami domače hiše, in da bi se tisti, ki jih varujejo (običajno so to matere), vsaj za nekaj ur oddahnili in sprostili, odšli po nakupih ali doma kaj uredili, saj traja varstvo prizadetih otrok nepretrgano 24 ur – podnevi in ponoči . . . Verjetno prostorska stiska po naših vrtcih le ni tako huda, sicer pa – izpraznimo najlepši vrtec, v najbolj zelenem okolju, laže bodo zdrave otroke starši peljali malo dlje v sosednji vrtec – ali jih res mora vrtec čakati takoj za domačim pragom? – ko pa za težko prizadete sploh ni problem, da jih prepeljavamo čisto na drug konec Ljubljane. Prizadeti iz vse Ljubljane hodijo npr. v Jarše, pa v osnovno šolo Janeza Levca, pa – odrasli v Šiško in za Bežigrad. Zakaj torej taka tenkočutnost prav pri zdravih otrocih, ki so navajeni vožnje z avtomobili in imajo njihovi starši tudi več časa in manj problemov kot starši prizadetih otrok?

Kaj pa lahko naredimo za prizadete, dokler ti »veliki« prostorski problemi niso rešeni? Kaj jim družba sploh nudi?

Kdaj pa kdaj se pri njih oglasi patronažna medicinska sestra, ki pa navadno ne ve kaj dosti svetovati, saj med šolanjem verjetno ni

kaj dosti slišala o duševni prizadetosti. Tudi socialna delavka je že kdaj prišla. Problemov varstva, ki so najbolj pereči, pa nobena ne zna reševati. Srečna družina, ki uspe najti za svojega otroka ali odraslega prizadetega ljubeče in zanesljivo varstvo v okviru cerkvene organizacije! Se spomnite oglasov Sezama, servisa za malčke? »Če želite občasno varstvo za vašega otroka, nas pokličite vsak dan od 9. do 11. in od 13. do 14. ure: 219-088, Kidričeva 9, 61000 Ljubljana. Vse za malčke!« V Našem zborniku tega oglasa nisem videla, zato ne vem, če so pripravljeni varovati tudi prizadete. Nekaj so sicer pisali tudi o tem, a za prizadete otroke bi morale biti stalne varuhinje, ki poznajo določene otroke in se jim prilagodijo. Zakaj se ne bi društvo za pomoč duševno prizadetim pobrigalo za to in urejalo tudi plačilo z občinskimi centri za socialno delo. Res čudno, da je problem varstva še vedno nerešen ob toliko brezposelnih psihologov in pedagogov pa tudi specialnih pedagogov. Pred leti je centralni otroški dispanzer skupno s pedagoško akademijo uvedel prakso študentov specialne pedagogike po domovih duševno prizadetih. Bile so dobre in slabe izkušnje, a vendarle je bilo več dobrih, predvsem v tem, da se starši nismo več čutili sami in zapuščeni s svojim prizadetim otrokom. Vedno se rada spominjam, kako zelo sem bila vesela prijazne študentke, ki mi je omilila bolečino ob prizadetem otroku prav v letu, ko bi morala moja deklica začeti hoditi v šolo, če bi bila zdrava. Njen prihod mi je pomenil, da družba vendar misli tudi na mojo hčerko. Študentkino enoletno prihajanje po dve uri tedensko je preraslo v naše stalno družinsko prijateljstvo, ki sega že v drugo desetletje.

Le zakaj ne bi bilo tudi dnevno varstvo za prizadete v vrtcu pod Rožnikom, v Rožni dolini, pa ne zato, ker sama stanujem tu, ampak zato, ker je tu dober, svež zrak za naše otroke in ker so v bližini študentski domovi, od koder bi v vrtec prihajali študenti na prakso in kjer bi se usposabljali za varstvo po domovih, saj vseh otrok pa le ne bi bilo mogoče prepeljati v varstvo? Pa tudi tisti prizadeti, ki bi že kakorkoli odšli od doma, bi večinoma potrebovali vsak svojega varuha tudi med vožnjo. Zakaj ne bi za vsakega našega težko prizadetega otroka določili po enega ali več »prijatelj«, ki bi pomagali njemu in družini, da bi lahko ujela čimbolj naravni ritem življenja? Starši se ob prizadetem otroku (če sta prizadeta dva ali še več – pa še toliko bolj) navadimo vsega. Odpovedujemo se prostemu času, izletom, še dobro, če lahko hodimo v službo. Zato sem se pa toliko bolj nasmehnila dobrosrčnemu zdravniku, ki mi je dobrohotno dejal, naj grem tudi sama kdaj na počitnice, varstvo otroka si bom že kako uredila . . . Sama ga ne bom mogla, lahko pa bi mi pomagali drugi . . .

Za rešitev vseh teh problemov bi bilo potrebno, da bi se zbrali in sestali starši težko prizadetih, da bi ustanovili v okviru društva za pomoč duševno prizadetim svojo skupino, da bi se spoznali med seboj, da bi ugotovili, koga in kaj potrebujemo vsi skupaj ter posamezniki in kako bi vsem po vrsti pomagali. Ne potrebujemo nobenega posebnega sodelavca, sami smo zmožni pregledati svoje probleme. Vemo, da se nam bo rad odzval predstavnik društva – morda tov. Tomaž Jereb, pa morda prof. Slavica Toličičeva in dr. Minka Lipužič, ki sta že mnogokrat pokazali razumevanje za naše težave, morda še kdo . . . Starše težko prizadetih iz vse Slovenije sem spoznala predvsem v zdravilišču v Kraljevici pa tudi na seminarjih Zveze društev za pomoč duševno prizadetim. Ne mislimo se zapirati vase, a nam pač nič ne pomaga tista tolažba »drugi so pa še bolj prizadeti«. Morda je to tolažba za starše manj prizadetih otrok, če so v družbi z nami, a nihče ni pač rad tarča pomilovanja.

Pohvaliti moram zelo lep odnos društev invalidov, ki so duševno prizadete, ko so z zakonom dobili status invalidov, radi sprejeli medse in jim nudijo razne ugodnosti pri nabavi kuriva, ponujajo tudi organizacijo letovanj po ugodnejši ceni – katerih pa se starši s težko prizadetimi ne moremo posluževati, ker potrebujemo družbo sebi enakih . . . Lepo se mi je zdelo, ko je moja hčerka dobila za rojstni dan od društva invalidov viške občine čestitko s prisrčnimi željami. Skorajda nisem mogla verjeti, da zmorejo pri vsem svojem delu še to pozornost. Prisrčna jim hvala!

Tudi organizacije rdečega križa se nas vse pogosteje spomnijo; v krajevnih skupnostih se en ali dva prizadeta otroka skoraj izgubita v množici zdravih – zato se skoraj ne splača misliti na to malenkost –! Včasih kateremu od staršev priskoči na pomoč tudi sindikat, ko mu včasih ponudijo ugodnejše pogoje za letovanje v sindikalnem počitniškem domu, kakršna je pač osveščenost kolegov v službi. Da, marsikaj se je spremenilo. Vendar pa je še veliko ljudi, ki nočejo vedeti za duševno prizadete ali pa niso imeli priložnosti, da bi zvedeli zanje. In tudi naše društvo je še premalo znano, saj se mi je zgodilo, ko sem pred nekaj leti pozimi naročala kurivo s priporočilom ljubljanskega društva za pomoč duševno prizadetim, da so me vprašali, kje sem dobila to potrdilo in kakšno je to društvo – skoraj so me osumili prevarantstva in mi naročili, da moram prinesti potrdilo od društva invalidov . . . Zato sem se tudi vpisala v društvo invalidov, saj le njihovo potrdilo nekaj velja – čeprav so naši problemi drugačni od njihovih.

Nekateri starši se vpisujejo tudi v društvo za cerebralno paralizo. Le kdo bi vedel, kam vse bi se moral vpisati? In ta razcepljenost je le zato, ker pač nismo vodeni in združeni v enotno skupino. Vse gre le po neki slučajnostni poti.

Gotovo nas vse druži Naš zbornik. Vem pa, da so že nekateri starši teže prizadetih glasilo odpovedali, češ, saj pišejo le o manj prizadetih, za nas pa ni nič v njem, ker so morda naleteli na tematsko številko o manj prizadetih. Zato priporočam uredništvu, da kljub enotni tematiki posameznih številk objavi v vsaki številki poleg gradiva o manj prizadetih tudi kaj o teže prizadetih. Razumljivo je, da bo gradiva za teže prizadete manj, a naj bo, kolikor pač je, da le ne bomo povsem odrinjeni morda na eno samo številko, ki je pa ne bodo marali brati starši manj prizadetih – češ, to je pa za tiste, ki so »slabši« od nas . . .

Starši težko prizadetih radi sprejemamo vsakogar, ki nas obišče in se zanima za nas. Včasih so to znanci, sorodniki, pa tudi pripadniki raznih gibanj in ideologij. Ni pomembna njihova pripadnost, pomembne so poštenost, iskrenost, želja pomagati, razveseliti nas. Zato je dobrodošel vsakdo, ki prihaja k nam z iskreno in odkritosrčno mislijo. Kdor pa ne misli takó, naj se nam raje ne približuje!

Naj zaključim svoje razmišljanje s pretresljivim pogovorom pred nekaj dnevi. Srečala sem znanko, visoko izobraženo, iz znane zdravniške družine. Povprašala me je po moji prizadeti hčerki. Potem ko sem povedala, da še kar nenako gre, sem ji izrazila svojo nènehno bojazen, kaj bo z deklico, ko ji ne bom mogla več pomagati. Brez pomisleka mi je svetovala: »Ubijte jo!« Je to res edina rešitev? Ali pa bo družba v skladu s človečanskimi normami morebiti le pravi čas poskrbela za naše prizadete otroke?

Eva Jekovec

MOJA VOŽNJA S KOLESOM

Ko sem bil še majhen, sem dobil prvo kolo. To je bil tricikel. Vožnja z njim ni bila nobena težava, saj je imel tri kolesa. Seveda, na cesti sem imel vedno prednost. Celo avtomobili so se morali umikati. Čudno se mi zdi, da ima moja mami še sedaj rjave lase. Moje drugo kolo ni bilo kolo, ampak skiro. Z njim sem imel po naši vasi prave dirke. Tudi veliko prask in bušk sem dobil za nagrado. Ta skiro je že v pokoju, vendar je še v voznem stanju. Poni je moje tretje kolo. Ta je v svoji delovni dobi prevozil veliko kilometrov, saj sem v četrtem razredu prišel z njim celo v šolo. Toda za ta podvig nisem dobil pohvale, ampak mi je tovarišica celo zaplenila kolo. Za diplomo sem dobil podpis. Mama je drugi dan igrala vlečno službo. Njen stari fičak je zadovoljivo opravil svojo nalogo. Moj »ponči« je danes invalid. Nič čudnega! Pri svojem delu si je prislužil veliko poškodb. Tako je revež izgubil luči, pedala in celo zavore. Res je revček, da o svojih vratolomnih padcih pri vožnji čez drn in strn sploh ne govorim.

Sedaj sem skoraj odrastel. Imam novo kolo. Čeprav sem se z njim prekucnil, kakor sem dolg in širok, je še vedno brezhibno. Upam, da bo tako tudi ostalo.

Aleš Mirt
OŠ Helena Puhar
Kranj

UTRINEK IZ TOPLE

V mesecu juniju je Zavod za delovno usposabljanje mladine Črna na Koroškem za gojence III. skupine organiziral šolo v naravi v Topli. To je čudovita planinska dolina pod osrčjem gore Pece, kjer spi naš legendarni Kralj Matjaž.

Tod civilizacija še ni okrnila lepot narave, čistega gorskega zraka in svobodnega petja ptic. Svobodni pa so bili tudi naši otroci, ki so se za en teden spojili s to naravo. Po pripovedovanju mojega sina so bili to prelepi dnevi, z vsakodnevnimi sprehodi, raznimi igrami na prostem, plesom in kar želim še posebej poudariti – s pohodom na Peco.

To je bilo za vsakega izmed otrok veliko doživetje in uspeh, prav tako tudi za tovariše in tovarišice. Njim gre velika zahvala, saj brez njihovega truda, požrtvovalnosti in ljubezni verjetno večina ne bi zmogla takega napora.

Sploh pa ne moj sin Tomaž, ki je bil lansko leto operiran na hrbtenici, in si takrat niti v sanjah nisem upala pomisliti, da bo toliko okreval in peš prišel na tako visoko goro.

To je tudi dokaz, kaj vse naši otroci zmorejo. Kljub invalidnosti je v njih veliko skrite moči. In koliko jim to pomeni, kako zelo so ponosni nase ter tako vredni našega občudovanja in spoštovanja!

Da, spoštovati in ceniti moramo vsak njihov napredek, uspeh in jim s tem vlivati zaupanje vase in zmožnosti za nadaljnji razvoj, pa če so še tako minimalne.

Take oblike dela in sprostitve prav gotovo prispevajo k boljšemu počutju naših otrok, za kar smo starši zavodu zelo hvaležni.

Tomaževa mama

TUDI V MOJI OKOLICI ŽIVIJO DUŠEVNO PRIZADETI LJUDJE

Tudi pri nas živijo duševno prizadeti ljudje. Ti se ne morejo vključevati v normalno življenje. Veliko staršev s takimi otroki obupa in jih dajo v posebne zavode, kjer se z njimi ukvarjajo specializirani delavci in jim pomagajo pri vsem.

Pri nas je tudi neki fant, ki je duševno prizadet, vendar so ga starši sami vzgajali. Pri tem so imeli veliko težav. Zna šteti, nekaj črk pozna. Zelo je prijazen. Kadar sreča na ulici starejšega, poznanega človeka, ga lepo pozdravi. Toda če začneš pogovor z njim, ga ne moreš končati. Večkrat pove tudi, kaj so imeli za kosilo, za večerjo in kaj bodo imeli naslednji dan. Zelo pa je navezan na svojega psa Murija. Vedno se pogovarja z njim in mu prigovarja, naj bo priden. Večkrat se tudi skrega z mlajšimi otroki, ki ga kar naprej »zafrkavajo«. Tega nima rad. Pomaga tudi staršem. Za mamo hodi v trgovino in ima spisek. Najprej naloži v voziček, potem pa da listek trgovcu, ki pregleda, ali ima vse. Seka tudi drva. Hodi po borovnice in si zapomni ves postopek vlaganja, ko jih mama vlaga. Velikokrat pa ima tudi »slabe« dneve. Takrat je neugnan. Zadnjih nekaj let je začel jecljati. Toda niso ugotovili, zakaj. Vsi v vasi ga poznajo in je vsem priljubljen. Star je že dvaintrideset let, vendar se obnaša kot desetletni deček. Velikokrat ga fantje iz okolice nagovarjajo za kakšno neumnost, toda on se le malokdaj zmeni za to. Sam pospravi tudi svojo sobo in vsako sredo mora nujno poslušati radio na prvem programu.

Dobro bi bilo, ko bi bil vsak tak človek med svojimi, ki bi se ukvarjali z njim in skrbeli zanj. Lepo pa bi bilo, da bi bil vsak človek obziren do takih ljudi, ki v bistvu trpijo sami v sebi.

Monika Žužek
Srednja zdravstvena šola
Ljubljana

po Jugoslaviji in svetu

VESTI IZ BEOGRADA

JUBILEJ SREDNJEŠOLSKEGA CENTRA V BEOGRADU

Izobraževalni center za laže duševno prizadete učence Narodni heroj Petar Leković na Kanarevem brdu v Beogradu slavi 20. obletnico delovanja.

Svečanosti, ki je bila 12. maja letos, so se udeležili sin narodnega heroja Petra Lekovića, predstavniki občine, armade, družbenopolitičnih, prosvetnih in humanitarnih ustanov, samoupravnih interesnih skupnosti in drugi gostje ter seveda učitelji drugih šol in starši. Dosedanje delo in uspehe izobraževalnega centra je v svojem govoru orisal direktor Vladimir Fuštić. Šola je v 20 letih svojega delovanja usposobila za delo več kot 3000 učencev iz vse države. V kulturnem programu so z raznovrstnimi točkami (zborovsko petje, recitacije, balet, ritmika, folklora) nastopili učenci posebne osnovne šole Narodni heroj Miloje Pavlović, zabavni orkester garde JLA in solisti ter KUD Mladost iz Resnika. Izobraževalni center je ob jubileju izdal posebno izdajo šolskega lista.

Ob koncu še to: Izobraževalni center, ki zagotovo sodi med najboljše v Srbiji in v državi, zaradi skromnosti še ni dobil ustreznega družbenega priznanja, ki bi mu pripadalo glede na delo in rezultate. To mu družba dolguje. To potrjujejo tudi priznanja, razstavljena v šolskih prostorih, kot tudi prekrasni izdelki učencev, ustrezna higiena šole, disciplina učencev, uspehi pri delu in prizadevanja vseh zaposlenih, na čelu s pobudnikom teh uspehov, direktorjem šole.

V BEOGRADU DELUJE KLUB DEFEKTOLOGOV

V Beogradu je bil 5. aprila letos svečano odprt klub defektologov (vključuje defektologe vseh strok). Svoje prostore ima v domu starejših občanov Moše Pijade v ulici Lole Ribarja št. 14.

Vabilu k udeležbi na svečanosti so se odzvali številni defektologi, tako aktivni kot tudi upokojeni. O pomenu druženja v klubu je spregovorila prof. Desa Spirovski in prikazala pot, ki jo je bilo potrebno prehoditi pred odprtjem kluba.

Klub bo deloval v treh sekcijah; to so sekcija za teorijo in prakso v defektološki znanosti, sekcija za kulturno in zabavno-rekreativno življenje članstva in sekcija za stike z drugimi republikami in tujino.

Člani kluba so lahko tudi drugi strokovnjaki, ki se ukvarjajo z defektološkimi vprašanji, in starši prizadetih oseb. Člani kluba se bodo sestajali ob torkih.

Vladimir Čolović,
prevedla in priredila Aljoša Vodnik

OBISK V CENTRALI LEBENSHILFE

Lebenshilfe ali Zveza društev za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam v Zahodni Nemčiji ima svoj center v Marburgu ob reki Lahni, približno sto kilometrov severno od Frankfurta. V mestu je stara univerza, na katero so tako ponosni, da je pravzaprav uradni naslov mesta Universitätstadt Marburg. Maribor je že pred devetnajstimi leti sklenil pobratenje z Marburgom. Za Marburg to danes ni nič posebnega, saj se za naše pojme tam kar neverjetno trudijo vzpostavljati stike z ljudmi, ki so dobronamerni in si take povezave tudi žele.

Mariborsko občinsko društvo je že zdavnaj želelo izkoristiti prednost, da je prav v Marburgu centrala tako velike in pomembne organizacije, kot je Lebenshilfe. Tu zbirajo podatke in načrtujejo razvoj za vso državo, izdajajo knjige in tiskajo publikacije. Obenem nudijo pomoč za dežele tretjega sveta. Do danes občinskemu društvu ni uspelo ne ustno ne pismeno prepričati odgovornih v mestnem svetu, da bi tudi mi radi vzpostavili sodelovanje ali kakršnekoli stike. Meni se je posrečilo navezati stik šele letos in to preko moškega pevskega zbora Slava Klavora, ki je maja gostoval v Marburgu in okolici. Kar ne zmore beseda, zmore pesem! Posredoval je predsednik moškega pevskega zbora v Marburgu.

Poiskal sem naslov človeka, ki me bo sprejel v centrali. To je bil dr. Theo Frühauf, zadolžen za družino, ravni pravi, saj me je zanimala zgodnja obravnava. Dogovorila sva se za temo in čas. Na centralo na Reiffeisenstrasse me je zapeljal gostitelj, pri katerem sem stanoval v času enotedenske turneje. Ker za pogovor nisem imel veliko časa, sem se primerno pripravil: kaj pravzaprav hočem, kakšen je moj namen in kaj pričakujem od gostitelja.

Zaradi moje prezaposlenosti, vaj, nastopov, družabnih obveznosti je prišlo do sestanka šele tretji dan, zato sva že marsikaj vedela drug o drugem in je bilo torej srečanje zelo prisrčno. Dr. Frühauf me je pričakal s celo kopico knjig in publikacij na dogovorjeno temo.

Čeprav sva bila oba pripravljena, nama je zmanjkalo časa za pogovor, saj sem že čez kratek čas moral z zborom na sprejem v mestni hiši. Pregrada med nama, to je kopica knjig, je kopnela in se nalagala že dokončno na moji strani – v svojem imenu in v imenu organizacije mi je knjige in publikacije poklonil za uspešno uporabo in korist.

V razgovoru sem dobil potrditev, da je pojem zgodnje obravnave danes v središču zanimanja mednarodne lige društev za pomoč duševno prizadetim. To je področje, ki je največ prispevalo k razvoju, in tudi za v naprej se pričakuje, da so tu največje možnosti za pomoč staršem in otrokom. Kar najbolj zgodaj pomagajo otroku v družini. To dosežejo s tem, da strokovnjak prihaja na dom ali pa gredo starši z otrokom v bližnjo ambulantno-dispanzersko ustanovo. Razvili so cel sistem, kako učinkovito pomagati družini pri vzgoji otroka v domačem okolju. V tej zvezi so natisnili tri nadvse praktične publikacije (navodila), kako naj poteka zgodnja obravnava, opis služb, ki razbremenjujejo družino in navodila za skupinsko delo s starši.

Na kratko želim prikazati vsebino teh treh priročnikov.

1. Zgodnja obravnava

Družini je potrebno čimprej pomagati, da se izogne občutku nemoči in vedenjski motenosti otroka. S strokovnimi informacijami osvestimo starše in jih motiviramo za zgodnjo obravnavo. Staršem je potrebno potrditi, da je prizadeti otrok najprej otrok in potrebuje vse tisto, kar ima vsak otrok: ljubezen, naklonjenost, sprejetost, varnost.

Zgodnja obravnava je odprt, celosten in interdisciplinarni sistem pomoči. Nudijo jo strokovnjaki s področja medicine, pedagogike, psihologije in sociologije v partnerskem sodelovanju s starši. Cilj tega prizadevanja je spodbuditi otrokov razvoj in mu zagotoviti prostor v neposrednem okolju – vključitev v normalno življenjsko okolje. Posamezna prizadevanja se morajo na otroku integrirati. Vodilna ideja zgodnje obravnave je pomoč družini, da si bo znala sama pomagati.

K zgodnji obravnavi spada vsa dejavnost z otrokom tja do tretjega leta. Zajema torej otroke, ki že v prvem letu življenja kažejo prizadetost motorike (gibanja), senzorike (čutnega zaznavanja), kognitivnih (miselnih) in govornih sposobnosti oziroma, ki so moteni v emocionalnem (čustvenem) in socialnem razvoju. Zgodnja obravnava se konča, ko ni več potrebna, ali pa otrok preide v drugo ustanovo npr. v razvojni oddelek vrtca. V posameznih primerih je potrebno omogočiti zgodnjo obravnavo do vstopa v šolo. Zgodnja pomoč za starejše teže prizadete pomeni vključitev v zavod ali pomoč na domu. Potrebno je vedeti, da starši sami ne zmorejo nositi vse odgovornosti za obravnavo otroka, ampak si jo je potebno partnersko razdeliti in za vsako družino in otroka izdelati poseben načrt.

Starše usmerjajo v skupine, kjer si pridobijo občutek varnosti; skupina onemogoči včasih škodljivo uveljavljanje strokovnjaka. Skupina nudi več opore mladim staršem kot posameznik.

Pomoč pri zgodnji obravnavi je ambulantna ali pa mobilna. Izbor glavnega rehabilitatorja je odvisen od trenutnega stanja. Nujno je timsko delo strokovnjakov, kjer je vsak od njih odgovoren za skupni cilj. Tim definirajo kot sodelovanje strokovnjakov, ki si na osnovi poznavanja svoje stroke prizadevajo za isti cilj.

Starši sodelujejo s svojo pripravljenostjo in osebnostnimi kvalifikacijami oziroma značilnostmi.

Izolaciji se izognemo s pritegnitvijo prostovoljcev, sosedske pomoči. Pregledati je potrebno, do kolike mere lahko služijo vse tiste dejavnosti, ki so sicer v kraju namenjene za normalne otroke. Na področju zgodnje obravnave je vsaj toliko kot z otrokom in starši potrebno delati z okoljem. Javnost je potrebno informirati: film, TV, radio, časopis . . .

2. Službe, ki razbremenjujejo družino

Namen je dvojen:
- pomoč pri negi in oskrbi otroka,
- podpora v zadovoljitvi lastnih potreb, interesov, rekreacije staršev.

Navezava stikov omogoča samostojnost prizadete osebe. Pobuda naj ne bo omejena zgolj na posamezni primer in tudi ne le zasebna. Dosedanje izkušnje so pokazale, da je omenjena dejavnost več kot le pomoč v krizi, ni omejena zgolj na najtežje primere in naj ne bo omejena zgolj na posamezne športne akcije ali organizacijo prostega časa.

Gre namreč za zavestno razbremenitev in solidarnost.

Pobudo moramo poiskati pri starših. Le-ti so leta pa tudi desetletje preživeli ob prizadetem otroku in o tej zamisli nimajo prave predstave.

Celo mladi starši so pri tem premalo domiselni, čeprav imajo še zadosti možnosti za razvoj lastnih interesov. Mnogo staršev je na robu telesne in duševne izčrpanosti, pa je kljub temu malo takih, ki bi to pomoč takoj sprejeli.

Vzroki so lahko mnogoteri: strah, da bi tuj človek prišel v družino, da bi nekdo drug prevzel vzgojne in negovalne naloge, problem, kako izrabiti prosti čas . . . Pa vendarle naj bi starši odgovorno oblikovali načrte za svojo družino tako, da bi nekaj naredili tudi zase. Naloga društva je, da obzirno odstranjuje ovire in potrpežljivo gradi pozitiven odnos do lastnih potreb in želja staršev. To dosežemo z osebnimi pogovori in delom v javnosti.

Pomoč se nanaša v prvi vrsti na družino, zato bo v tem vsaka družina našla nekaj koristnega zase, npr. varstvo za otroka, psihološko podporo ob oddaji otroka v zavod, mobilno socialno pomoč za osamljene . . . Izkušnje kažejo, da se ne obnese od društva postavljeni program, ampak je bolje sesti k pogovoru z družinami in se ozreti na resnične potrebe vsake posebej.

Naloga društva je spodbujati, informirati, usklajevati. Razbremenjevanje je naloga društva in ne posameznih ustanov. Začetki so težki in uspehi manj vidni kot pri kaki novi gradnji. Dejavnost pojmujemo kot dopolnilo že obstoječim ustanovam in ne kot konku-

renco. Priporočljivo je sodelovanje z obstoječo mrežo ustanov.

Vsekakor mora biti ponudba koristna in razumljiva za uporabnika. Izbor je odvisen tudi od denarja, ki je na voljo. Vključujejo se prostovoljci, laične osebe. Le-ti seveda ne morejo nadomestiti strokovnjakov, saj tudi ne izvajajo terapije, le negujejo, varujejo, spremljajo otroke.

Da bi se vzpostavilo zaupanje, naj družina sama uvede laičnega sodelavca. Vsekakor na začetku ni računati na širšo podporo, kajti javnost (občina) je pripravljena tako pomoč podpreti šele, ko se potreba dokaže.

3. **Skupinsko delo s starši**

Osnovni namen je pravzaprav vzgojni. Starši se zbirajo z namenom, da bi razpravljali o vzgojnih problemih otrok. Kaj lahko pridobijo starši v skupini:
- nova spoznanja s področja medicine, pedagogike, psihologije, prava,
- boljše razumevanje otroka in svojega položaja kot staršev,
- uravnotežen pristop do otroka,
- občutek lastne varnosti.

Mnogi starši prizadetih otrok se počutijo v odnosu do okolja diskriminirane (zapostavljene). Skupina pa jim pomaga doživeti občutek zaupanja, simpatije, priznanja, kar se pozneje v življenju ugodno odrazi. Izkušnje kažejo, da starši, ki so bili vključeni v skupino, pozneje bolje sodelujejo s posebnim vrtcem, šolo s prilagojenim programom, zavodom, društvom. Seveda pa skupina ni neko vsesplošno zdravilno sredstvo, ne more nadomestiti npr. posveta s strokovnjakom, je pa lahko pomemben člen v različnih obdobjih v procesu rehabilitacije.

Starši, ki se vključijo v skupino, morajo imeti naslednje osnovne pogoje:
- željo po novih izkušnjah in znanju,
- da znajo in želijo ter nameravajo posredovati svoje vzgojne izkušnje drugim,
- da znajo in so pripravljeni poslušati tudi druge.

Za predavanje naj šteje skupina 30–35 udeležencev, za razgovore pa 8–12 staršev. Pri določanju velikosti skupine moramo upoštevati naslednje: da ima vsakdo možnost razpravljati, spoznati svoje bojazni in jih izraziti, vzporejati lastne in tuje izkušnje in usklajevati svoje potrebe in pričakovanja z drugimi.

Premajhna skupina onemogoča prepoznavanje najrazličnejših možnosti in prehitro vodi do polovičarstva. Ustrezno velika skupina omogoča izmenjavo najrazličnejših izkušenj, kar je tudi namen skupinskega dela.

Obstajajo tri oblike druženja staršev:

a) Skupina staršev, ki je brez vodje in brez sodelovanja strokovnjaka.

To je starševska samopomoč. Starši se srečujejo več let in izmenjujejo izkušnje ter rešujejo lastne probleme ob vzgoji otrok. Vsaka skupina si poišče svojo obliko delovanja in za to ni potrebno posebnih pravil:
- vsi člani so enakopravni,
- ni vodje,
- vsak se sam odloča,
- vsak je soodgovoren,
- v skupini je v prvi vrsti zato, da pomaga sebi, ter je drugim za zgled, kako si s pomočjo skupine ureja življenje.

Nevarnost take skupine je, da zavozi, če dolgo dela sama. Zato take skupine samostojno komajda zmorejo biti koristne. Umestno je, da si vsaj občasno najamejo strokovnjaka.

b) Skupine, ki jih vodi strokovnjak

Strokovnjak je moderator in ima veliko odgovornost za vsebino, obliko in potek dela. Vodja mora dobro poznati področje in mora biti odprt človek. Sestanki potekajo v obliki referatov, kratkih informacij, stališč, diskusij. Pomembno je, da pri sestavljanju načrtov sodelujejo starši.

c) Skupina, ki jo vodi eden od staršev, občasno mu pomaga svetovalec.

Svetovalca skupina najame, ko pride do nesporazumov, npr. zaradi različnega mnenja o vzgoji. Svetovalec ima bolj pasivno vlogo, ker skupino opazuje, analizira in nato poda mnenje ter napotke. V skupino se vključujejo starši z dvojnimi občutki: z radovednostjo, iskanjem podpore, dvomom, da bo skupina kaj uredila.

Seveda z opisanim nisem izčrpal snovi, ki sem jo dobil v Marburgu, pa bo še prilika, da kaj povem ali napišem.

Peter Skuber

naši otroci pišejo in rišejo

OBISK V RTV STAVBI

Z avtobusom smo se odpeljali v Ljubljano. Na parkirnem prostoru smo izstopili in odšli peš do stavbe RTV Ljubljana. Ko smo prišli, so nas z veseljem sprejeli. Nato nas je eden izmed novinarjev vodil v klet, kjer imajo studije. Pokazal nam je dvorane za maskiranje. Nato smo si ogledali prostor, kjer so snemali oddajo Poletna noč in še nekatere druge oddaje. Tam so vse stvari umetno narejene, ko posnamejo, pa izgleda vse naravno. Videli smo tudi tri večje dvorane, kjer snemajo oddaje Košnikovo gostilno, Periskop, TV kavarno, Ex libris in dvorano, kjer pripravljajo TV dnevnik. Mi smo mislili, da nam novinarji govorijo na pamet, zvedeli pa smo, da vse preberejo na kameri. V dvorani imajo uro, televizijo za napoved vremena in reflektorje, zaradi katerih je vroče in so novinarji potni. Videli smo tudi mizo z dvema mikrofonoma, za katero sedi voditelj dnevnika. Zraven je še miza, kjer vodijo razne pogovore. Ogledali smo si še nekaj manjših dvoran, kjer so uredniki, kjer vrtijo filme, prevajajo iz tujih jezikov v slovenskega. V stavbi imajo še veliko drugih dvoran.

Ob slovesu smo jim podarili naš izdelek. Bili so zelo veseli. Odpeljali smo se do Ljubljanskega gradu. Tam smo si kupili sladoled. Med tem časom je tovariš kupil vstopnice za na grad. Na vrh gradu smo prišli po železnih stopnicah. Z vrha gradu je lep razgled po celi Ljubljani. Videli smo operno hišo, knjižnico, kjer je spravljenih mnogo knjig, Univerzo itd.

Domov smo se vračali z zelo lepimi občutki. Ko smo prispeli v Novo Gorico, je deževalo. Domov sem prišla vsa mokra, vendar z lepimi spomini. Domači so me spraševali, kako je bilo na izletu. Rada sem jim pripovedovala.

Sara Jug
OŠ Kozara
Nova Gorica

NAŠE KUHARICE

Našim kuharicam se najmanj posreči polenta. Če bi bil jaz kuhar v našem zavodu, bi kuhal in pekel: palačinke, ržev narastek, buhteljne, ocvrt krompir in puding.

Jaz in nekaj mojih prijateljev bi bilo zelo zadovoljnih.

Vsi otroci pa imamo najrajši pizzo.

Marjan Pučko

Naše kuharice so zelo prijazne. Skuhajo zelo dobre mineštre. Meni je najbolj všeč njihov ržev narastek.

Nataša Vukušič

V našem zavodu je veliko kuharic.

Čeprav vseh ne poznam, vem, da so prijazne in dobre gospodinje.

Pri delu so marljive, vztrajne in natančne. Skuhajo zelo različno hrano – najbolj pa se jim posrečita carski praženec in pizza. Kadar sta na jedilniku za večerjo ti dve jedi – ampak ne obe skupaj – se najem do sitega.

Saša Rolih

V SADOVNJAKU

Naravoslovni dan je bil v mesecu oktobru. Zbrali smo se na Trgu svobode. Potem smo odšli skupaj v sadovnjak. Tam so nas postregli z jabolki.

Potem so nam pokazali kleti. Nato so nas odpeljali v stiskalnico. Stiskalnica je hidravlična. Videli smo tudi pretakanje sadnega soka.

Potem smo šli proti Račjemu dvoru. Ljudje so kupovali jabolka za ozimnico.

Na naravoslovnem dnevu sem se marsičesa naučil in videl dosti novega. Želel bi si še več naravoslovnih dnevov.

Andrej Rozman
OŠ Gustava Šiliha
Maribor

OGLEDALI SMO SI DROGO–PORTOROŽ

V četrtek, 12. maja, smo se iz šole odpeljali v Sečo. Šolski avtobus se je ustavil pred tovarno Drogo. Izstopili smo in počakali na vodiča. Ko je prišel, smo šli v tovarno. Ogledali smo si, kako pakirajo čaje, kavo in vse drugo. Ko smo si vse ogledali, smo se odpravili v soline. Tam smo počakali, da je tovarišica Sonja šla po delovodja. Ta nam je govoril o solinah.

Zelo lepo sem preživel naravoslovni dan.

Miro Dončič
VZ Elvira Vatovec
Strunjan

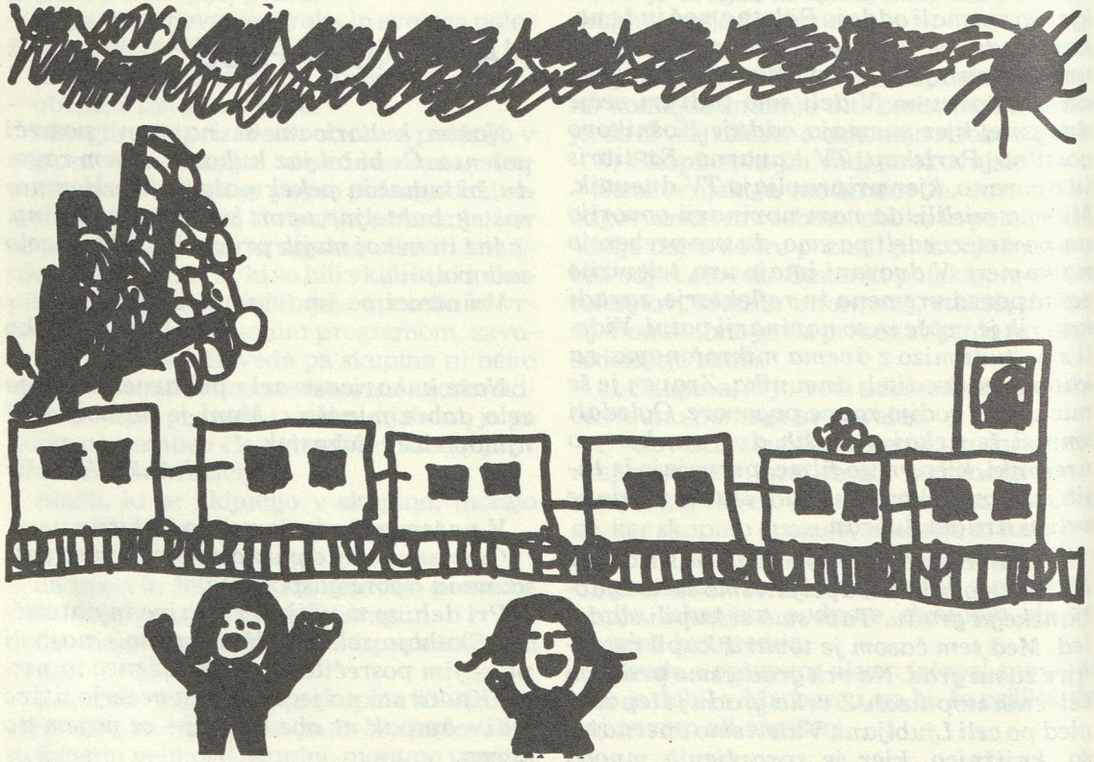

Natalija

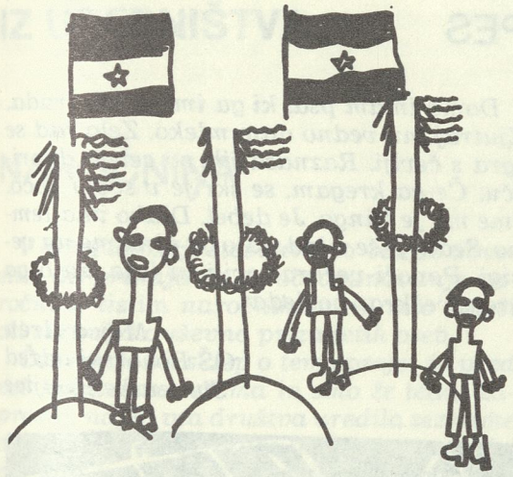

Mirko

VESELI DOGODEK

Oče me je vpisal v ribiško družino. Nekega lepega jutra sva odšla na ribolov. Za vabo sva imela kruh in koruzne žgance. Vsak na svoji strani sva začela loviti. Ati je lovil krapa, jaz pa male ribice. Tekmovala sva, kateri bo prvi ujel ribo. Minilo je veliko časa, preden se je potopil plovček. Pogledal sem, če je na trnku še kaj vabe. Vabe ni bilo. Še enkrat sem poizkusil in čakal. Kar naenkrat pa močno povleče. Palico držim močno v rokah in sedaj je bil pravi ulov. Dobil sem velikega, težkega krapa. Ati je bil nezadovoljen, saj ni ulovil ničesar. Jaz pa sem se mu smejal. Zame je bil ta dan vesel.

Franjo Pinter
OŠ XIV. divizije
Titovo Velenje

JAHAM OSLA

Da so pri dediju kupili osla, sem zvedel dva meseca pozneje. To je bilo šele takrat, ko smo prišli k njim.

Prvič v življenju sem videl osla od blizu. Stric me je vprašal, ali ga bom jahal. Jaz sem ga smešno pogledal.

In res sem zajahal osla. Tako smešno se mi je zdelo. Nazadnje je s sprednjimi nogami pokleknil tako nizko, da me je kar vrglo na tla.Malo sem se zajokal, saj me je rit zelo bolela, ker sem padel na pesek.

Osel pa je sedel in se mi smejal, takole: ia, ia, ia, ia . . . Ko sem ga slišal, sem se še jaz smejal.

In zmeraj, kadar ga je stric prignal, sem rekel: »Bom ga jahal, samo če me ne vrže dol.«

Janko Kumar
OŠ XIV. divizije
Titovo Velenje

KAJ MI POMENI BESEDA DADA?

To pomeni ja – ja in tako odgovorim, če me kdo vpraša, ali rad jem čokolado. Ja – ja, čokolada je zame dada.

Štefan Čerček

Dada je poštevanka. Da – da odgovorim, če me tovarišica vpraša, ali znam poštevanko.

Saša Rolih

Dada je žensko ime, ampak samo za majhne punčke.

Marjan Pučko

Dada je lahko čokolada,
dada je lahko marmelada,
dada je tudi limonada
ali pa punčka zaspana.
Jaz sem pa Nada

Nada Ljepoja

MOJ KULTURNI DAN

8. februarja je bil slovenski kulturni praznik. Učenci 4. c razreda smo se zbrali v šoli. Iz šole smo se peljali v Pokrajinski muzej. Stopili smo v veliko dvorano in tam nas je pričakal tovariš, ki nam je pripovedoval o starinah. Tam smo videli razne predmete: stare lonce, vojaško orožje, maketo starega Maribora, sličice, balkon, kjer so se sprehajale dame, in staro kolo.

Jaz sem bil vesel, ker nas je tovarišica peljala v muzej. Zadovoljni smo šli domov.

Stanko Lešnik
OŠ Gustava Šiliha
Maribor

Helena Rihtarič

DOMA IMAMO PSA

Doma imamo psa. Ime mu je Piki. Je črne barve, le rep ima bel. Star je dve leti. Rad se igra z žogo in čuva kokoši.

Vedno me spremlja. Spi v pasji hišici. Večkrat ga privežem z verigo, da mi ne uide. Vsak dan me pričaka in maha z repom. Imam ga zelo rada.

Marjana Skutnik
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

PES

Doma imam psa, ki ga imam zelo rada. Zjutraj mu vedno dam mleko. Zelo rad se igra s čevlji. Raznaša jih po celem dvorišču. Če ga kregam, se skrije v svojo kočo. Ime mu je Ringo. Je debel. Dlako ima temno. Sedaj je še mlad, zato ga nimamo na verigi. Ponoči večkrat cvili in laja, zato ga grem večkrat pogledat.

Mojca Hren
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

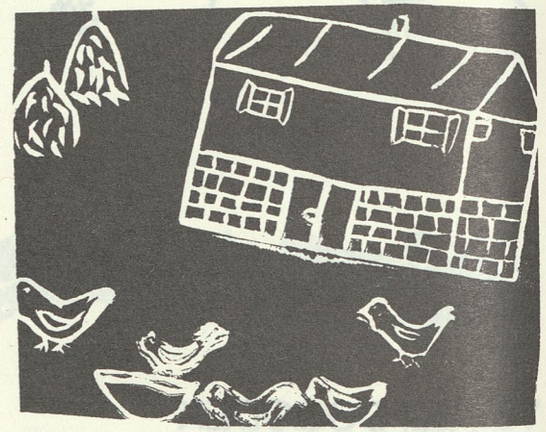

Jožek Petek

ZAKAJ KADIM

Ko sem prišel v zavod, so me fantje vprašali, ali kadim. Odgovoril sem jim, da ne kadim. Rekli so mi, naj še jaz poizkusim kaditi. Ko sem prvič prišel od doma, sem prinesel cigarete. Dejali so mi, naj jim dam vsakemu po eno. Tega niso vedeli tovariši. Tovariš me je zavohal in me opozoril, naj ne kadim. Takrat sem hodil v 4. razred. Tovariši so to povedali očetu. Oče in tovariši so me opozorili, da je to škodljivo zdravju. Fantje pa so me še naprej opozarjali, da jih ne smem zatožiti, če prinesejo denar ali prikrijejo cigarete.

Sandi Belcijan
Vzgojni zavod
Planina pri Rakeku

IZ UREDNIŠTVA

NAROČNINA

V prvi letošnji številki smo vas že obvestili, da prehajamo na obračunavanje naročnine tistim naročnikom, ki niso starši ali skrbniki duševno prizadetih oseb.

Čeprav je bil sklep o tem sprejet že pred več kot dvema letoma in smo že tedaj zaprosili, naj bi vsa društva uredila seznam naročnikov tako, da bi bilo jasno označeno, kdo bo dobival časopis brezplačno in kdo ne, še vedno nismo uspeli dobiti povsem zanesljivih podatkov iz vseh društev. V upravi Našega zbornika smo zdaj vendarle uspeli urediti večino podatkov v seznamih. Zato skupaj s to številko časopisa pošiljamo vsem naročnikom, ki naj bi po novem plačevali naročnino, **položnice,** *da bodo poravnali letno naročnino. Za skupinske naročnike in razne delovne organizacije, šole, vrtce, samoupravne interesne skupnosti in podobne naročnike bomo občinskim društvom poslali fakture, da bodo po dogovoru z naslovniki obračunala naročnino in jo nakazala na žiro račun Zveze društev za pomoč duševno prizadetim. Knjižnicam in zdravstvenim domovom bomo časopis še naprej pošiljali brezplačno, ker menimo, da lahko veliko prispevajo k osveščanju širše javnosti o življenju duševno prizadetih oseb in njihovih družin.*

Kot pri vsakem urejanju množice podatkov moramo tudi pri naših seznamih naročnikov dopustiti možnost, da je prišlo do kakšne pomote, pa bo kdo »po krivem« dobil položnico, spet drugi pa ne, ali pa je kak naslov pomanjkljiv. Če je prišlo do take nerodnosti, se vam že vnaprej opravičujemo, a vas prosimo, da nas o napaki pisno obvestite, potem jo bomo lahko takoj odpravili.

Želimo, da še naprej ostanete med našimi zvestimi bralci in da skušate med naše naročnike pritegniti še druge starše, znance in prijatelje duševno prizadetih.

TEŽKO JE SESTI K PISANJU . . .

Naš zbornik izhaja že dolgo vrsto let in prinaša prispevke o vprašanjih družbene skrbi za duševno prizadete osebe in njihove družine, o delovanju društev za pomoč duševno prizadetim pri nas in drugod po svetu, nasvete staršem in strokovnjakom, skuša odgovarjati staršem na njihova vprašanja itd. Uredniški odbor si prizadeva oblikovati glasilo tako, da bi bilo zanimivo za starše in za strokovnjake in da bi bralce sproti seznanjalo z vsemi pomembnimi novostmi. Običajno je del glasila namenjen obravnavi izbrane »glavne teme«, drugi del pa raznim novicam iz dela društev in ustanov ter nasvetom in napotkom za delo z otroki.

Trudimo se, da bi izbirali teme, zanimive za čim večje število bralcev, vendar nam to vedno le ne uspe. Zato smo veseli vsake pobude in predloga, o čem naj bi še pisali. Nekatere teme obravnavamo razmeroma pogosto, marsičesa pa smo se šele previdno dotaknili – ali pa niti še ne. Razlogov za to je več: včasih je težko najti sodelavce, ki dobro obvladajo obravnavano temo in ki bi bili pripravljeni o njej pisati, nekatera vprašanja so zanimiva le za ozek krog bralcev in podobno. Vabimo vas, da nam sporočite, katere teme vas še posebno zanimajo in bi želeli, da pišemo o njih.

Letos bomo jesensko številko namenili prikazu razvoja in dejavnosti nekaterih ustanov, ki slavijo pomembne obletnice (zavoda v Dornavi in Črni, VDC) in naše Zveze. Razmišljali pa smo še, da bi poglobljeno obravnavali govorni razvoj duševno prizadetih otrok (v posebni številki, ki bi služila staršem in strokovnjakom kot priročnik, ali pa v nizu člankov), možnosti uporabe bioenergije in raznih vej alternativne medicine, usodo otrok, ki so glede na naravo svoje prizadetosti vključeni v njim neustrezen program usposabljanja, ponovno bi pisali o seminarjih in letovanjih, o sistemu skrbi za težko prizadete, o konceptu delavnic pod posebnimi pogoji . . .

Pred leti je uredništvo uvedlo rubriko Vprašajte – poiskali bomo odgovor, pa je ta kaj kmalu zamrla. Mislimo, da je še vedno nešteto vprašanj, na katera do zdaj niste dobili zadovoljivih odgovorov, in da bi kazalo to rubriko oživiti.

Pogrešamo tudi članke, v katerih bi starši in strokovnjaki opisali svoje izkušnje pri usposabljanju otrok, in bi tako spodbudili tudi druge k iskanju novih možnosti za delo z otroki. Ni treba, da bi bile to učene razprave – še bolj zanimivi utegnejo biti drobni utrinki in razmišljanja, prežeti z naklonjenostjo do otrok in z zadovoljstvom nad majhnimi uspehi.

Pogosto je slišati: Rad bi se pogovoril o tem in onem, napisati pa ne znam. Nič ne dé – če vam pisanje ne gre od rok, se nam vseeno oglasite, pogovorili se bomo, zapis pa bo pripravil kateri naših sodelavcev, ki mu pero bolj gladko teče. Vse članke vedno pregleda tudi naša zvesta sodelavka – lektorica in jih še malo »izpili« – pa naj gre za prispevke najviše izobraženih strokovnjakov, naših otrok ali pa staršev, ki le kdaj pa kdaj sedejo k pisanju. Zato je odveč strah, da bi bilo vaše pisanje videti neokretno ali celo manj zanimivo.

Zdaj pa – sedite k pisanju ali nas pokličite po telefonu – bodite naši ustvarjalni sodelavci!

Še nekaj tehničnih podrobnosti: glede na način, kako nastaja časopis, naj bi bili prispevki v urednišvu približno 40 dni pred izidom posamezne številke; če ne morete poslati besedila napisanega s pisalnim strojem, bomo vaš rokopis vseeno upoštevali, posebno če pišete čitljivo (sicer pa se sami potrudimo, da ga pretipkamo in stavcem v tiskarni olajšamo delo).

Včasih zaide v uredništvo tudi članek, pod katerega se avtor ne podpiše. Takih prispevkov ne upoštevamo! Tudi če kdaj objavimo kak članek, pod katerim ni natisnjeno avtorjevo ime, je to na željo avtorja, ki pa je uredništvu znan!

Uredništvo

Kajenje je otrokom prepovedano.

Simon

Na podlagi 10. člena zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Uradni list SRS, št. 41/83) in pooblastila Skupščine Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije z dne 23. januarja 1986 je odbor za razvojne in splošne zadeve Skupščine Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije na seji dne 20. junija 1988 sprejel

SKLEP
o uskladitvi materialnih pravic po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb

1

Nadomestilo za invalidnost znaša od 1. 7. 1988 dalje 135.174 dinarjev.

2

Dodatek za tujo nego in pomoč znaša od 1. 7. 1988 dalje:
– za invalidne osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb 77.242 dinarjev,
– za invalidne osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb 38.621 dinarjev.

Po socialnoskrbstvenih kriterijih gre upravičenim invalidnim osebam iz prvega odstavka te točke še del dodatka za tujo nego in pomoč v višini 38.621 dinarjev.

3

Ta sklep velja od objave v Uradnem listu SRS, uporablja pa se od 1. 7. 1988 dalje.

Št. 14-7/10-88/5
Ljubljana, dne 20. junija 1988.

Namestnica
predsednika odbora
za razvojne splošne zadeve
Katica Vinčec l. r.

(Iz Uradnega lista SRS, št. 25/88)

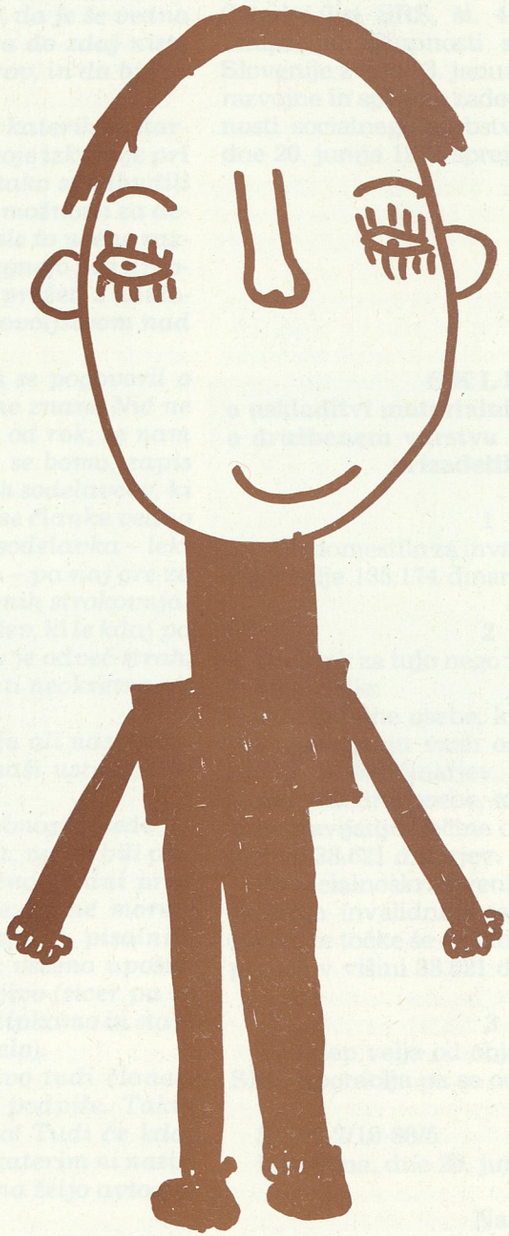

Mirko

NAŠ ZBORNIK

1988, leto 21, št. 4/5

YU ISSN 035-655 X

UDK 376.3

lavna tema: slavimo – in načrtujemo

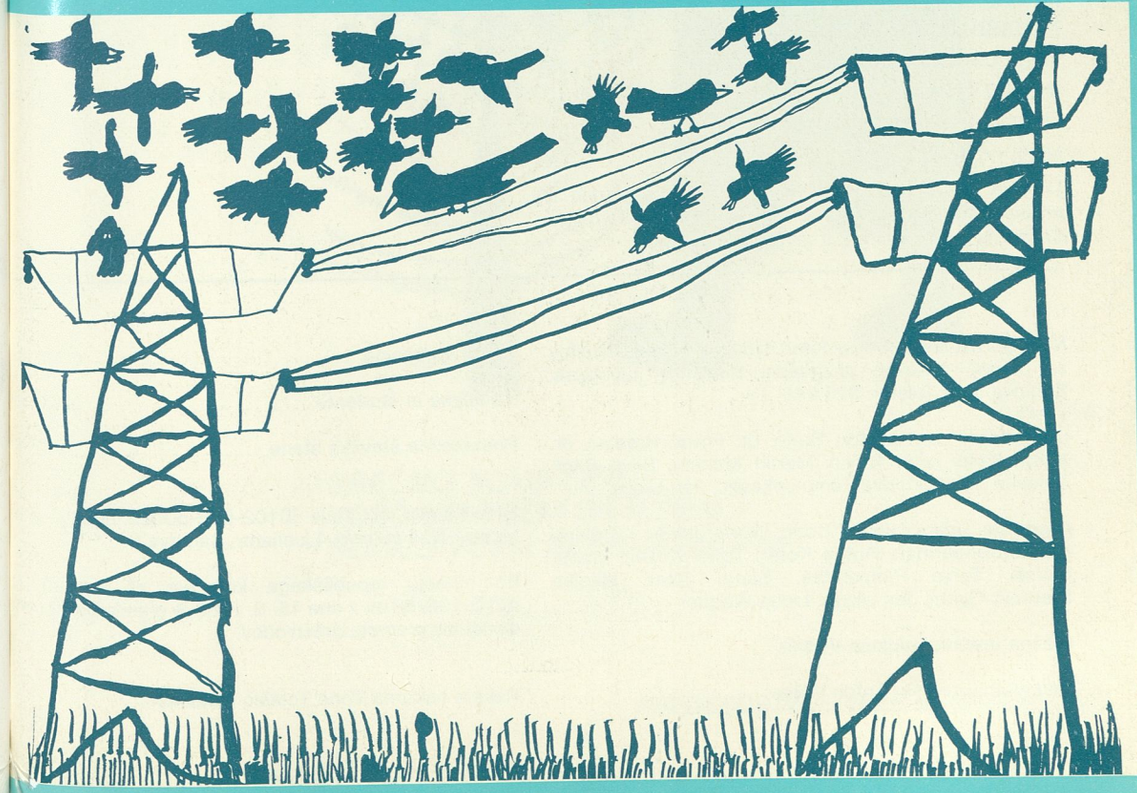

GLASILO ZVEZE DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM
SLOVENIJE – LETO 21 – ŠT. 4-5 – DECEMBER 1988

VSEBINA

Uvodna beseda ob 25-letnici Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije – *predsedstvo* 2
POTA MOŽNOSTI
Kaj smo počeli pred četrt stoletja – *Janez Vivod* 3
Društvo za pomoč duševno prizadetim Bela krajina – *Vida Šutej* 5
Ob 20-letnici društva in 30-letnici OŠ XIV. divizije – *Dragica Kresnik* 6
Zavod v Dornavi v preteklosti in prihodnosti – *Milenko Rosić* 7
Dvajset let zavoda v Črni – *Marijan Lačen* ... 13
Razvoj posebne šole – *Angelca Žerovnik* 14
Razvojni oddelek deluje v Murski Soboti že deset let – *Neva Starašinič* 18
Jubilejne republiške športne igre učencev šol s prilagojenim programom – *organizacijski odbor* 20
IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 21
TUDI UMETNIKI GOVORIJO O NJIH 31
STARŠI PIŠEJO 43
PO JUGOSLAVIJI IN SVETU 52
NAŠI OTROCI PIŠEJO IN RIŠEJO 58

Likovne izdelke so nam poslali iz osnovnih šol s prilagojenim programom iz Žalca, Ormoža, Celja in Črnomlja in iz zavodov v Strunjanu in Črni.

SUMMARY

Publication of Societies for the mentally handicapp
of Slovenia – parents and professionals non-gover
ment organisation – is publishing 6-time a year. Ea
number has the basic theme.
The basic theme of this duble number is devoted
the history and development of care for the menta
handicapped in Slovenia – first of all to the 25 yea
of our organisation. Other articles deals with t
begining of some local organisations in institutions.
our permanent rubrics you will find articles on t
work of our associations for mentally handicapped
the communities, and on the institutions for rehabi
tation. Further, news from Yugoslavia and fr
abroad, children articles and other contributions
them.

Naš zbornik izhaja 6-krat letno. Izdaja ga Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova ul. 9, telefon 325 245

Izdajateljski svet: Anton Brejc, dr. Franc Hrastar, dr. Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Silva Škof, Zdravko Tomažin, Eva Tomc-Jekovec, Jan Ulaga

Uredniški odbor: Janja Cotič, Dora Jelenc, Stojana Kratochwil-Jerman, Anton Kotar, Tonči Koželj, Marija Mursa, Tanja Plemenitaš, Sandi Sitar, Milojka Srebrnič-Györfi, Jan Ulaga, Lidija Wagner

Glavna urednica: Aljoša Vodnik

Odgovorni urednik: Anton Kotar

Letna naročnina ..... 6000 d
Za dijake in študente ..... 3000 d
Posamezna številka stane ..... 1000 d

Številka žiro računa je 50102-678-50022, pošilja se n
naslov: Naš zbornik, Ljubljana, Samova 9

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo š
4210-190/88 av z dne 15. 3. 1988 je glasilo oproščen
davka od prometa proizvodov.

Tiskala tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani

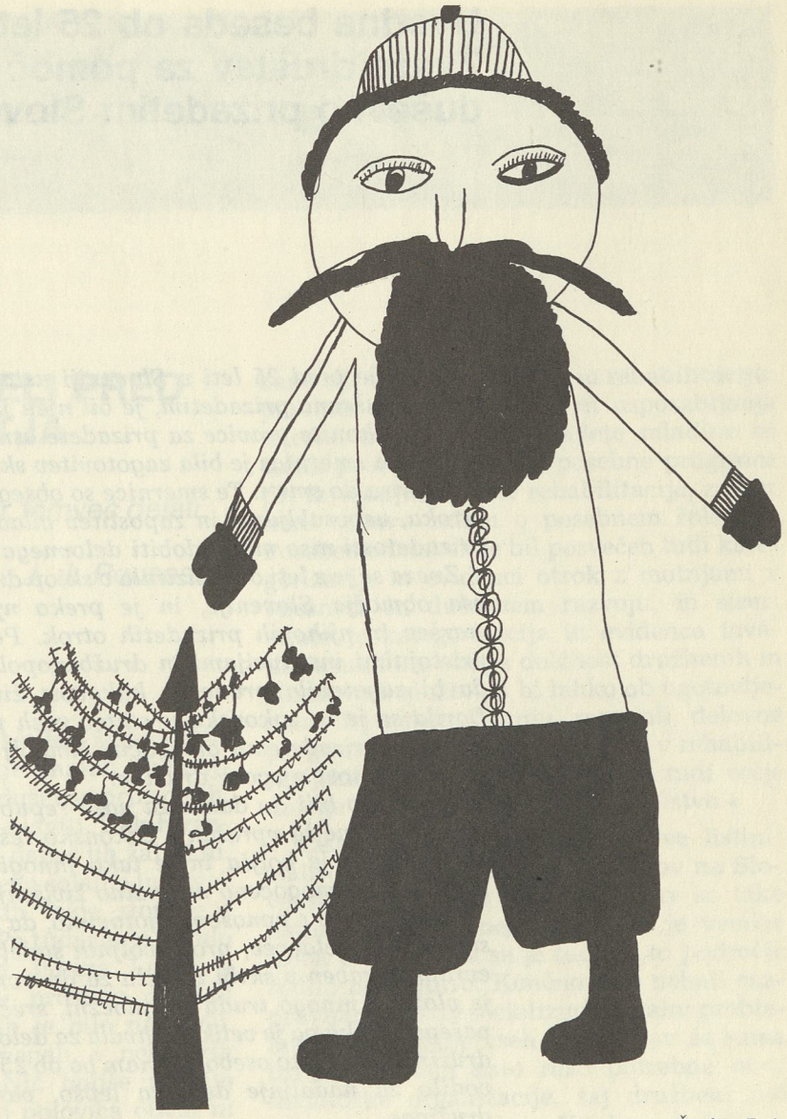

Štefan Bajc

SREČNO NOVO LETO
VOŠČIMO VSEM BRALCEM,
SODELAVCEM IN PRIJATELJEM

PREDSEDSTVO ZVEZE IN UREDNIŠTVO

Uvodna beseda ob 25-letnici Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije

Ko se je pred 25 leti v Sloveniji ustanovila Zveza društev z pomoč duševno prizadetim, je bil njen jasni cilj v imenu staršev doseči zakonite pravice za prizadete otroke.

Glavna smernica je bila zagotovitev skrbi za duševno prizadet od rojstva do smrti. Te smernice so obsegale skrb za predšolskega otroka, usposabljanje in zaposlitev mladih ljudi, ki zaradi svoje prizadetosti niso mogli dobiti delovnega mesta.

Zveza se je z leti organizirala v sklop društev, ki danes zajemajo vsa območja Slovenije, in je preko njih postala predstavnik staršev in njihovih prizadetih otrok. Povezovala se je z vsemi pristojnimi institucijami in družbenopolitičnimi organizacijami, da bi zagotovila primerno kakovost življenja prizadete osebe. Borila se je za zakonsko ureditev vseh pravic s ciljem vsakemu duševno prizadetemu omogočiti čimbolj samostojno življenje in doseči varnost njegove družine.

Ti cilji so bili do danes za našo republiko uresničeni, saj smo najpomembnejša vprašanja zakonsko rešili, povezava med starši in javnostjo je boljša in je tako mnogim družinam z duševno prizadetim omogočeno normalno življenje.

Danes lahko s ponosom ugotovimo, da smo z delom in pomočjo strokovnih delavcev, prostovoljnih sodelavcev in staršev dosegli evropsko raven v skrbi in delu za duševno prizadeto osebo. V to je vloženo mnogo truda in ljubezni, srečne oči in veseli nasmeh našega otroka pa je velika zahvala za delo. Vse to in lažje življenje družin s prizadeto osebo naj nam bo ob 25-letnici dela Zveze vsem vodilo za nadaljnje delo za lepšo, varnejšo bodočnost »naše družine«.

Predsedstvo

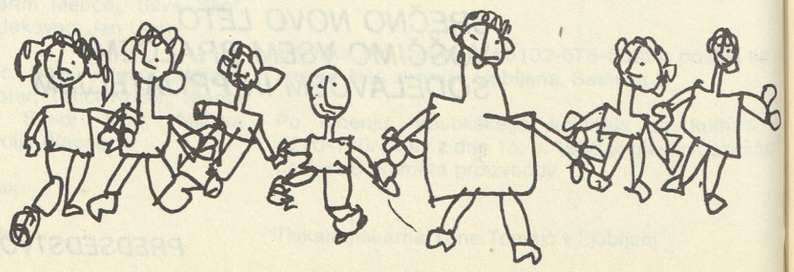

pota možnosti

KAJ SMO POČELI PRED ČETRT STOLETJA

Živeti ne pomeni dihati, temveč delati.

J. J. Rousseau

Tako dolgo (petindvajset let) že neustavljivo snujemo ustvarjanje enakih življenjskih in delovnih razmer duševno prizadetih, kot jih imajo normalno razviti. Takih razmer tedaj ni bilo in tudi danes jih žal še ni. Zakonsko je bilo že urejeno šolanje in vzgajanje duševno prizadetih lažje stopnje s petdesetletno tradicijo. Pa tudi zanje ni bilo rožnato. Vzgojni zavod Janeza Levca v Ljubljani je imel tedaj prostora za 120 učencev, vpisanih pa jih je bilo nad 360. Pouk je bil v dveh izmenah, v nekaterih razredih celo v treh. Nič boljše ni bilo drugod po Sloveniji, saj polovica občin ni imela posebne šole. V ustrezno šolanje je bila vključena približno polovica omenjenih otrok. Za huje prizadete je bilo v zakonu rečeno, da je treba tudi zanje urediti delovno usposabljanje. Kaj več kot to, »da je treba«, tedaj še ni bilo. Izjema je bil edino zavod v Dornavi.

V slovenski skupščini so v tistem času prvič razpravljali o rehabilitaciji invalidov in sprejeli pomembno resolucijo o rehabilitaciji invalidov na Slovenskem. V njej so zapisali: »Posebno šolstvo in rehabilitacija: posebne zahteve šolanja in usposabljanja telesno in duševno prizadete mladine so težak problem, ki terja posebne programe pri izvajanju politike rehabilitacije, za kar nudi osnovo zakon o posebnem šolstvu.« Poseben odstavek je bil posvečen tudi kategorizaciji in evidenci otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, in sicer: »Zato je kategorizacija in evidenca invalidne mladine stalna dolžnost družbenih in strokovnih služb, da bi lahko ob ugotovljenem dejanskem stanju razvijali delovne programe v posebnem šolstvu in v rehabilitacijskih institucijah. To nalaga tudi večje naloge družbenim skladom za šolstvo.«

Kasneje sta bili sprejeti še dve listini: stališča do rehabilitacije invalidov na Slovenskem in sklepi o njej. Čeprav so take listine deklarativnega pomena, je vendar treba priznati, da se je tudi za to področje rodilo novo jutro. Končno smo nehali razpravljati, ali so v socializmu socialni problemi, ali ne rešuje vseh problemov že sama ustava in nam zato niso potrebne nove invalidske organizacije, saj družbeni red sam od sebe vse rešuje. V takem vzdušju je prišlo do ustanovitve Društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije.

Spominjam se številnih razprav in dilem zlasti o smotrnosti ustanavljanja takega društva. Slepi in gluhi so že imeli svojo »domovinsko« pravico do lastne organizacije. Kaj pa duševno prizadeti? Ti pač niso sposobni za lastno organiziranje! Nekateri, ki so nasprotovali tej ustanovitvi, so prezrli,

da gre za pomoč strokovnjakov in staršev duševno prizadetih otrok in drugih. Poleg tega je bila močna zaostala miselnost naših ljudi in ne nazadnje tudi strah in odpor proti duševno prizadetim. Podcenjevali so njihove telesne in duševne zmogljivosti in zelo težko so si utirali pot v preprosta opravila v proizvodnji. Tako je imelo društvo ob ustanovitvi številne težave. Boj proti predsodkom je bil le eden izmed njih. Na vrsti je bilo premagovanje miselnosti, da predpisi kar sami vse urejajo.

Težko je bilo prepričati odgovorne, da je treba poleg veljavnih predpisov ustvarjati možnosti za njihovo uresničevanje. Zato je društvo skrbno analiziralo njihovo izvajanje in se z vso zavzetostjo vključilo na vseh pomembnih področjih pomoči duševno prizadetim. Skrbno je bdelo nad kategorizacijo, se tvorno vključilo v ustanavljanje in izpopolnjevanje omrežja posebnih šol in iskalo rešitve za delovno usposabljanje huje prizadetih. Teh je bilo vključenih dobra desetina. Iskali smo številne rešitve, da bi prišli do novih zmogljivosti. Pregledali smo ves inventar, ki je bil pod spomeniškim varstvom (stari gradovi, opuščene italijanske vojašnice) in tako smo po nekaj letih prišli do stavbe v Črni, ki jo je zdravstvo tedaj opuščalo. Pa tudi tam ni šlo vse gladko. Poleg tega smo imeli načrt za novo gradnjo na Igu. Temu smo se morali odpovedati iz dveh razlogov. Načrti so bili skoraj zvest posnetek nefunkcionalne Dornave in zasnova ni prenesla ekonomskega računa. Četudi smo bili v svojih zahtevah skromni, tudi pri družbenopolitičnih organih ni šlo gladko. Poslanci slovenske skupščine so predlagani zakon o ustanovitvi zavoda v Črni sprva zavrnili in šele na političen pritisk je dobil predlog zeleno luč. Tako smo prišli do preko 150 novih postelj in s tem vsaj malo razbremenili zavod v Dornavi.

Ob širitvi omrežja posebnih šol so nastajali oddelki za delovno usposabljanje pri posebnih šolah. Iskali smo pač vse mogoče oblike pomoči za huje in najhuje prizadete, vsaj na ravni šolske starosti. Še naprej pa so ostajale zahteve po celostnem obravnavanju vseh starostnih stopenj (od predšolske starosti do usposobitve za vključitev duševno prizadetih v življenje in delo pod normalnimi in zaščitnimi pogoji).

Ena od osrednjih nalog društva je bilo sodelovanje ob sprejetju osnutka programa razvoja posebnega šolstva na Slovenskem za obdobje 1964 do 1970. Predloženi osnutek je razkril stanje, ki je zahtevalo izredne napore, da bi usposabljanje duševno prizadetih opustilo deklaracije in resnično zaživelo. Predšolska vzgoja je bila zunaj predpisov. Sklep je bil: če hočemo, da bo usposabljanje na osnovnošolski stopnji in kasneje uspešno, je treba pričeti že na predšolski stopnji. Druga, nič manj zahtevna naloga je bila usposobiti strokovne delavce. Manjkalo je kar nekaj nad tisoč ortopedagogov za usposabljanje duševno prizadetih na vseh stopnjah. Samó na predšolski stopnji smo jih potrebovali nad 120. Zgraditi je bilo treba 621 učilnic (30.000m^2) in delavnic za delovno usposabljanje in zaposlitev (okrog 5000 m^2). To je bilo izredno veliko za uresničitev deklariranih pravic. Društvo je z izjemno zavzetostjo sodelovalo z vsemi sredstvi. Sámo je pritegnilo številne strokovnjake, predlagalo rešitve in bdelo nad njihovo uresničitvijo. Bilo je skrben in dober gospodar. V kratkem času si je pridobilo neverjetno zaupanje tudi pri upravnih in političnih organih. Njegova beseda, zlasti pa strokovno pretehtani argumenti so imeli skoraj povsod odločilno besedo.

Drugo veliko področje je bilo širjenje lastne organizacije. Lotili smo se ustanavljanja društev v večjih mestih. Tako so bila že ob koncu leta 1963 ustanovljena društva v Mariboru, Celju in Ljubljani. Med prvimi so bila ustanovljena društva za občini Kamnik in Domžale ter v Novi Gorici za občine Ajdovščina, Tolmin in Nova Gorica.

Iz teh nekaj podatkov lahko sklenemo, da je društvo takoj ob ustanovitvi delalo s polno zmogljivostjo, saj je marsikaj iz zbirke lepih želja iz ustave in zakonov uresničilo s svojimi močmi. Koliko mu je to uspelo, pa je predmet novega prispevka.

Janez Vivod

DRUŠTVO ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM BELA KRAJINA

Ob dvajsetletnici

Stari zapisniki vedno zbujajo radovednost. Celo najbolj suhoparni postanejo po dvajsetih letih zanimivi, še zlasti tedaj, če se je program, ki so ga prekrila leta, uresničil. Ob njih se zaveš, kako kratki sta dve desetletji, odkriješ marsikatero ime in se dobrodušno nasmehneš kakemu zastarelemu izrazu. Nevsiljivo ti prodre v misli tisto znano, da imena niso važna, pač pa dejanja. Toda za dejanji so ljudje, v katerih je bilo dovolj energije, in so uspeli prikazati družbi, da je skrb za duševno prizadete ljudi ena najbolj človečnih aktivnosti. Ni bilo lahko odpreti vrat v svet ljudi, ki jih usodno označujejo nizke miselne in duševne sposobnosti. Prav tako ni enostavno nadaljevati pot v času, ki ga živimo danes, ko zaradi ekonomskih in drugih težav iščemo v družbi sleherno možnost za prihranek.

Ko brskaš med dvajset in manj let starimi papirji belokranjskega društva za pomoč duševno prizadetim, ne moreš mimo imen: Milena Faleskini, Ema Šujica, Nada Barič, Cvetka Banovec, Matija Štrucelj, ki so ali pa še opravljajo naloge predsednika oziroma tajnika in seveda ne mimo imen članov izvršnega odbora. Že površen pogled v minulih dvajset let ti pove, da so se štiriletni programi dopolnjevali. Ob ustanovitvi društva je bila v ospredju skrb za laže prizadete šoloobvezne otroke, ki se je potrdila v ustanovitvi osnovne šole s prilagojenim programom. Temu so sledila prizadevanja za vključitev srednje prizadetih otrok v delovno usposabljanje in že leta 1975 je bil na osnovni šoli s prilagojenim programom odprt oddelek. Obenem pa se je odrazila skrb za predšolske prizadete otroke. Kmalu je vzniknila ideja o delavnicah pod posebnimi pogoji in bila pred tremi leti tudi uresničena. Ves čas se je društvo odpiralo navzven in seznanjalo javnost s problemi, ki jih prinaša duševna prizadetost, in ob tem opozarjalo na humanost, ki naj bi jo sleherni človek nosil v sebi. Da so bila prizadevanja plodna, kažejo omenjeni uspehi. Združeno delo obeh belokranjskih občin je resnično pokazalo razumevanje za ljudi, ki jih je narava kruto ogoljufala.

Razumevanja pa so potrebni tudi starši in skrbniki duševno prizadetih oseb, še posebej tistih, ki ne bodo nikoli odrasli, katerih obzorje bo svet nekajletnega otroka tudi tedaj, ko bo na licu rasla brada, telo pa bo nosilo štiri in več križev. Društvo se zaveda tega, združuje starše, navezuje stike s sosednjimi občinami, organizira izlete, starši iščejo pri aktivistih pomoč ob različnih težavah in stiskah. Denarja za delo pa je vedno premalo. Le ob veliki prizadevnosti vodstva je moč uresničevati program. Topla beseda sočloveku v stiski pomeni največ; takih besed ne pišemo v zapisnike, saj vanje ne sodijo. Take besede ostajajo globoko v srcih ljudi in jim pomagajo živeti, zato tudi imena niso nepomembna.

Vida Šutej

OB 20-LETNICI DRUŠTVA IN 30-LETNICI OŠ XIV. DIVIZIJE

Iz leta v leto je po uspešnem učnovzgojnem delu učiteljev in seveda delavnosti učencev raslo število absolventov posebne šole, ki niso dobili zaposlitve. Ob želji, da bi se naši učenci uspešno vključili v delovne organizacije ali pa se nadalje usposabljali in priučevali in s svojim delom prispevali k družbenemu razvoju, se je porodila potreba po društvu, ki bi pomagalo pri usposabljanju duševno manj razvitih oseb. Potrebno je bilo reševati socialne probleme in jim pomagati pri zaposlovanju. Tako je bilo 26. 4. 1968. leta ustanovljeno Društvo za pomoč duševno manj razvitim osebam Velenje.

V tem obdobju je bila najpomembnejša naloga vključiti učence 8. razreda na delovno prakso v podjetja v Velenju in Šoštanju. Učenci so pri tem spoznali različna dela, delavsko samoupravljanje in tolikokrat poudarjeno dejstvo: »Več znaš, več veljaš.« Za delo so bili v podjetjih tudi denarno nagrajeni. Najuspešnejšim pa so podjetja ponudila učna mesta za različne poklice.

Zaradi slabega socialnega statusa mnogih družin z več otroki je društvo nudilo pomoč v prehrani, oblačilih in obutvi, olajšave pri plačevanju malic in sofinanciralo vključevanje otrok v kolonije na morju.

Zato so bila potrebna finančna sredstva, ki jih je društvo dobilo s članarino individualnih članov, delovnih organizacij kot kolektivnih članov in s sredstvi Jugoslovanske loterije.

Zelo uspešne so bile tudi akcije zbiranja rabljenih oblačil in obutve, saj smo večino otrok dobro oblekli in obuli. Društvo ni pozabilo na dolge zime, in kar je najlepšeg za otroke, na dedka Mraza. Tudi za to je bi potreben denar. Društvo je zbiralo finančn sredstva s prodajo koledarjev, pri čem velja zahvala marljivim sodelavcem na RL in celotni delovni organizaciji. Z zbrani denarjem je društvo nabavilo socialno ogroženim družinam ozimnico, kurjavo in pohištvo.

Delu društva so se odzvali tudi družbenopolitični delavci in po svojih močeh pomagali pri reševanju humanih nalog. Na občnem zboru leta 1971 je močno odjeknila potreba po novi posebni šoli, po novih boljših delovnih razmerah. Starši in gostje s enotno sklenili, da so naše potrebe po nov šoli upravičene in zares nujne. Pereče stanj je bilo prikazano predsedniku občine. Pri čela se je akcija za gradnjo nove šole, ki j uspela.

Društvo je odigralo pomembno vlogo tud pri preimenovanju posebne šole v OŠ XIV. divizije v veliko zadovoljstvo staršev, učencev in delavcev šole.

Skupno z republiškim društvom smo pričeli tudi z organizacijo izobraževanja staršev teže in težko prizadetih otrok, da bi laže in uspešneje, skupno s strokovnimi delavci usposabljali in vzgajali svoje otroke. Tako so se vključevali v začetne tečaje v Črni nadaljevalne na Pohorju in zaključne seminarje na morju skupno s svojimi otroki in strokovnimi delavci.

V občini je tudi nekaj težko prizadetih otrok, za katere je društvo s pomočjo učiteljskega zbora osnovne šole s prilagojenim programom, občinske skupnosti socialnega skrbstva, centrom za socialno delo in občinsko izobraževalno skupnostjo ustanovilo oddelek za vzgojo, varstvo in nego težko duševno prizadetih otrok.

V bodoče naj bi bila poglavitna naloga društva skrb za razvojne oddelke pri vzgojnovarstvenih ustanovah in odkrivanje in usposabljanje avtističnih otrok.

Dragica Kresnik
predsednica iniciativnega odbora
za ustanovitev društva
in dolgoletna predsednica društva

ZAVOD V DORNAVI V PRETEKLOSTI IN PRIHODNOSTI

Zavod dr. Marijana Borštnarja v Dornavi proslavlja letos 35 let dela; zgodovina, ki je daljša od tretjine stoletja, je vsa izpolnjena s humano vsebino, včasih z nadčloveškimi napori in z rezultati, ki jih je bilo mogoče ustrezno takratnim razmeram doseči na področju varstva in usposabljanja zmerno, teže in težko duševno prizadetih.

Od prve skupine otrok (bilo jih je 67), ki je prišla jeseni 1953. leta v baročni grad, arhitektonsko neprimeren za novo malogo, je zavod rastel in se razvijal vsako leto in desetletje vse bolj in bolj..., do danes, ko so sprostori postali premajhni in tesni, vse površine »gosto naseljene«, izkoriščen vsak kot prostora za 309 varovancev.

Hkrati z zgodovino zavoda se je začela pisati tudi zgodovina povojne domske skrbi za zmerno, teže in težko duševno prizadete v Sloveniji. Več kot 30 let je bil to edini zavod v Sloveniji, v katerem so živeli in se vzgajali teže in težko duševno prizadeti. To dejstvo je pomembno vplivalo na razvoj zavoda in je pustilo tudi posledice na njegovi današnji in bodoči podobi.

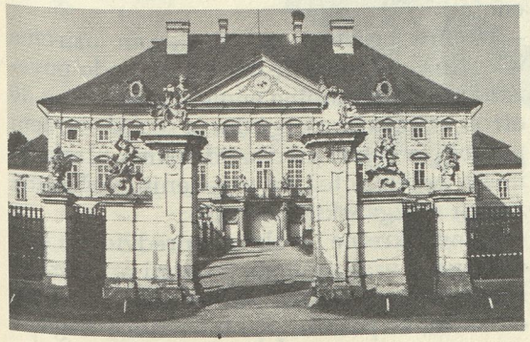

Zavodova preteklost pozna nekaj pomembnih mejnikov. V vsakega od njih je vtkana misel o potrebi in upravičenosti usposabljanja otrok v obsegu njihovih posebnih sposobnosti in lastnosti; ta je bila vedno močno zaznamovana s splošnimi družbenoekonomskimi možnostmi in stališči do duševno prizadetih.

Kmalu po ustanovitvi zavoda – takoj drugo leto – je ustanovljena prva skupina otrok za delovno usposabljanje.

V petdesetih in šestdesetih letih se povečuje število mest v zavodu in doseže kapaciteto 260.

Na koncu šestdesetih let odpro v zavodu novo urejeni oddelek, namenjen najmlajšim, t. i. »vrtec«.

Za današnjo podobo zavoda so najbolj pomembna sedemdeseta leta. V tem času je izvedena doslej največja preureditev prostorov in je zgrajena nova stavba, v kateri so delavnice, kuhinja in prostori za strokovne delavce ter pisarne. Namen te obnove je bil izboljšati bivalne in habilitacijske prostorske razmere in povečati število razpoložljivih mest. Povečanje prostorskih zmogljivosti je bilo nujno, saj je na sprejem v zavod čakalo celo do 160 otrok, čakalna doba je bila 5 let – v slovenskem prostoru pa še ni bilo nobenega drugega mesta za teže in težko duševno prizadete. Leta 1977 se je število mest v zavodu povzpelo na 309 in se do danes ni spremenilo.

Za to obdobje je značilno tudi povečanje števila delavcev; predvsem tistih, ki neposredno delajo z otroki, kar je imelo zelo

pozitivne rezultate pri varstvu in usposabljanju otrok. Obdobje sedanjega desetletja je čas prilagajanja med našimi potrebami in težkimi družbenoekonomskimi razmerami. Kljub tem slednjim smo se trudili, da bi bilo uvajanje novih vsebin v delo čim manj prizadeto.

V zavodu delujejo delavnice pod posebnimi pogoji z domskim varstvom (za 35 varovancev) in z dnevnim varstvom (za 25 varovancev), pripravljamo se na ustanovitev oddelka (enote) za varstvo odraslih težko duševno prizadetih. Povečalo se je tudi število zaposlenih (predvsem strokovnih delavcev) in štipendistov; skupaj je zaposlenih 185 delavcev.

Duševna prizadetost je sestavljena oblika razvojnih duševnih in telesnih motenj z izrazitimi individualnimi različicami, ki zahtevajo predvsem celostno strokovno obravnavo, zato je potrebno vsebino dela v zavodu izvajati v vseh ustreznih organizacijskih in programskih možnostih. V okviru obstoječih prostorskih in kadrovskih možnosti izvajamo program delovnega usposabljanja, program osnovnega usposabljanja, usposabljanje cerebralno paraliziranih in intenzivno nego. Individualne značilnosti otrok in nova strokovna spoznanja o potrebah in možnosti razvoja duševno prizadetih narekujejo vse bolj razgibano izvajanje obstoječih programov, njihovo večjo členitev in uvajanje novih specialističnih obravnav.

Načrtujemo nov zavod

Ni lepšega darila ob 35. obletnici obstoja zavoda kot spoznanje, da bo vse to možno in izvedljivo v novih prostorih zavoda.

Obstoječe prostorske in tehnične razmere v zavodu ne dopuščajo izvedbe vseh spoznanj o potrebah in možnostih razvoja vsakega posameznega otroka, to pa pomeni neizpolnjevanje osnovnih humanih načel, s katerimi se vsi zelo radi povsod in vedno hvalimo. Zdi se nam, da je enak greh nepokretnemu otroku ne omogočiti nič več kot ležanje v postelji kot normalnega otroka ne vpisati v osnovno šolo.

Zavedamo se, da je obnova našega zavoda v programu obnove slovenskih zavodov z usposabljanje eden od največjih finančni »zalogajev«, vendar smo prepričani, da b vsak dinar, ki bo namenjen za njegov obnovo, zelo koristno uporabljen. Odloči smo se za izgradnjo novega zavoda za 18 zmerno, teže in težko duševno prizadeti otrok in mladostnikov. Naša odločitev j posledica potrebe po normalnih bivalni razmerah in ustvarjanju možnosti za celost no strokovno obravnavo otrok. Novi zavo bo zgrajen v Dornavi na zemljišču, ki j oddaljeno 500 m od obstoječega gradu - skupna neto površina prostorov bo 4814 m², kar je skoraj trikrat več površine na otroka kot je je v obstoječih prostorih.

Novi zavod je zasnovan na strokovnih spoznanjih o zavodskem usposabljanju duševno prizadetih in prostorskih in arhitektonskih izhodiščih izobraževalne skupnosti SR Slovenije. Prostori bodo oblikovani v posamezne razmeroma samostojne celote, ki bodo omogočale življenje v manjših skupinah in izvajanje vseh potrebnih programov usposabljanja in nege. Zaokrožene celote bodo sestavljale naslednje prostorske enote:

– bivalni prostori za 12 skupin oziroma »družin« za pokretne otroke, ki bodo povezane v tri samostojne enote – domove za 36 otrok; znotraj vsakega doma so spredvideni posebni prostori za dve »družini« otrok, ki imajo posebne težave v vedenju, večinoma zaradi možganskih poškodb;
– za nepokretne otroke sta predvidena dva domova, v vsakem bodo posebni prostori za štiri »družine«, eden od teh bo namenjen otrokom, ki potrebujejo intenzivno nego;

– za otroke v delovnem usposabljanju bodo zgrajene nove učilnice, kabineti in telovadnica;
– enota za fizioterapijo in hidroterapijo bo sestavljena iz male telovadnice, kadi za vodno masažo in razgibavanje ter bazena;
– zgrajeni bodo novi prostori za ambulante, individualno obravnavo in pisarne;
– posebno celoto bodo sestavljali prostori kuhinje, pralnice, kurilnice in ABK zaklonišča.

Našteti prostori novega zavoda bodo razporejeni v tri stavbe, ki bodo med seboj povezane. Za gradbeno zemljišče bo uporabljena površina 1,5 ha.

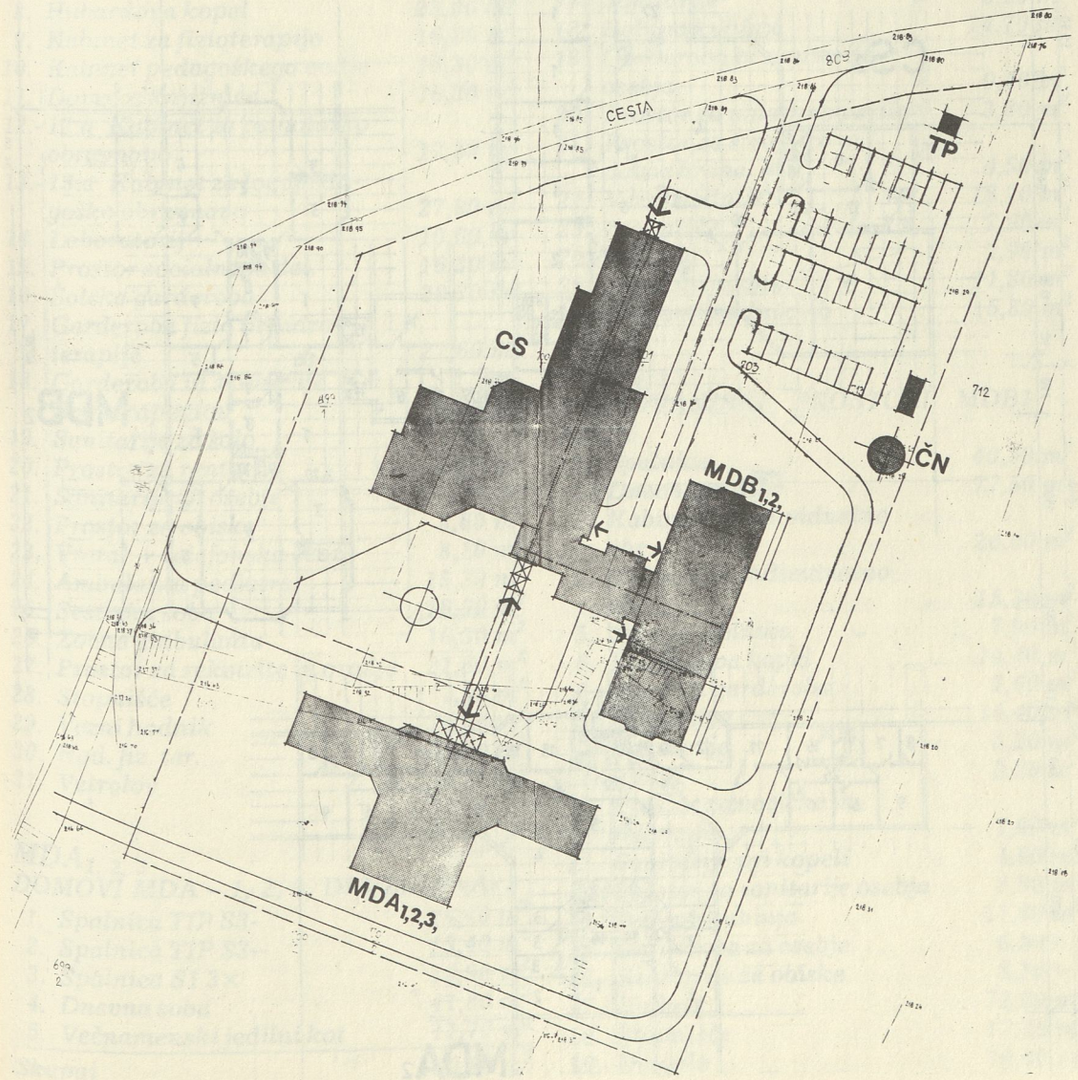

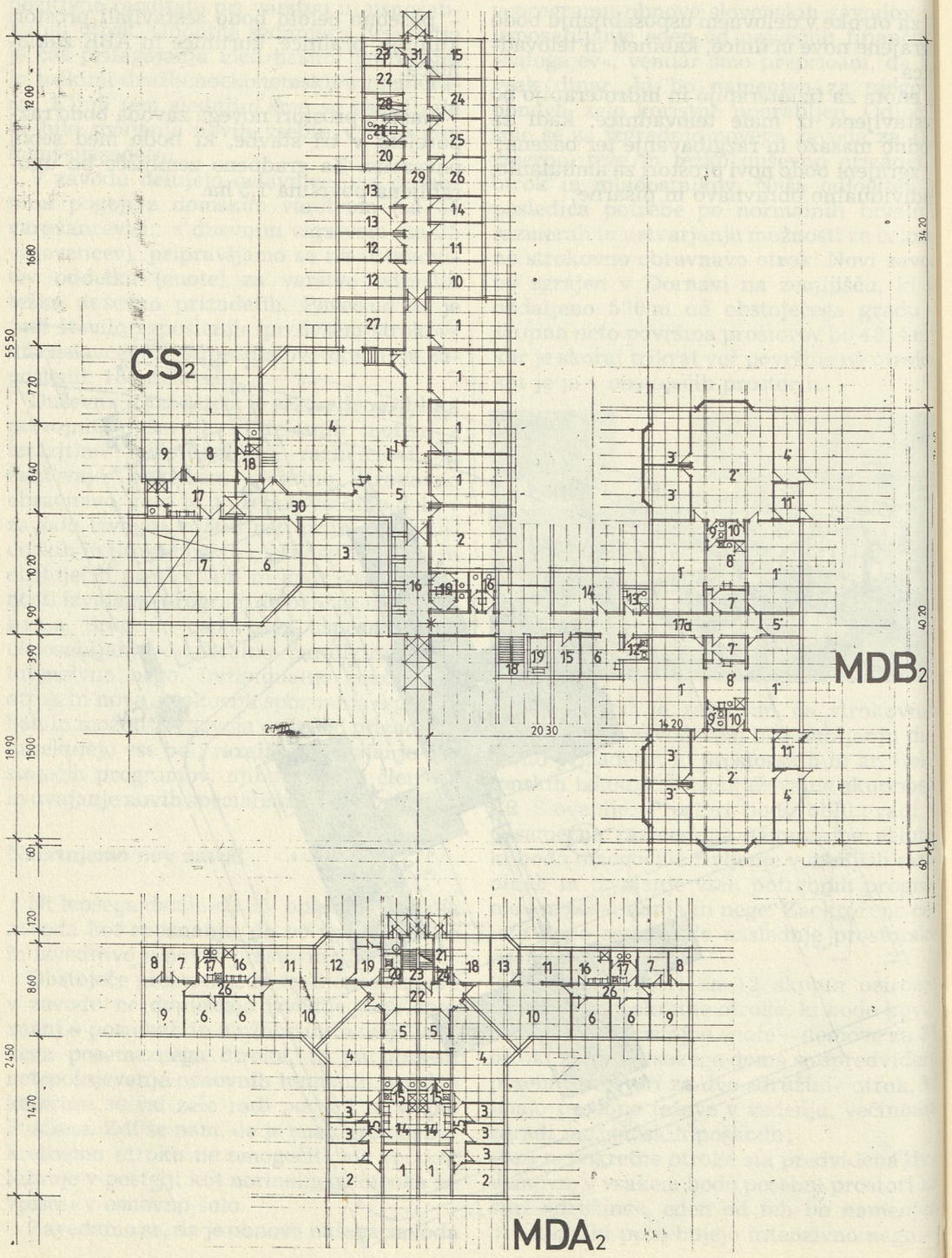

CS

CENTRALNA STAVBA – UPRAVA – ŠOLA – HIDRO IN FIZIOTERAPIJA – ZDRAVSTVO

1.	*Učilnice*	*33,10 m²*
2.	*Kabinet za glasbo*	*43,20 m²*
3.	*Kabinet za likovni pouk in politehnično dejavnost*	*50,40 m²*
4.	*Telovadnica*	*155,50 m²*
5.	*Večnamenski prostor*	*46,10 m²*
6.	*Telovadnica za fizioterapijo*	*51,00 m²*
7.	*Bazen*	*92,20 m²*
8.	*Hubardova kopel*	*23,00 m²*
9.	*Kabinet za fizioterapijo*	*16,80 m²*
10.	*Kabinet pedagoškega vodje*	*16,30 m²*
11.	*Domska knjižnica*	*16,30 m²*
12.-12.a	*Kabinet za psihološko obravnavo*	*17,80 m²*
13.-13.a	*Kabinet za logopedagoško obravnavo*	*27,80 m²*
14.	*Laboratorij*	*10,60 m²*
15.	*Prostor socialnega del.*	*16,30 m²*
16.	*Šolska garderoba*	*28,80 m²*
17.	*Garderoba fizio in hidroterapije*	*21,60 m²*
18.	*Garderoba in sanitarije fizioterapevtov*	*9,70 m²*
19.	*Sanitarije za šolo*	*11,90 m²*
20.	*Prostor za rentgen*	*7,90 m²*
21.	*Sanitarije za osebje*	*7,10 m²*
22.	*Prostor za obiske*	*8,60 m²*
23.	*Vratar + telefonska cent.*	*8,10 m²*
24.	*Ambulanta pediatra*	*16,30 m²*
25.	*Sestrska soba*	*16,30 m²*
26.	*Zobna ambulanta*	*16,30 m²*
27.	*Prostor za rekvizite in orodje*	*21,60 m²*
28.	*Stopnišče*	*7,90 m²*
29.	*Vezni hodnik*	*78,60 m²*
30.	*Hod. fiz. ter.*	*26,40 m²*
31.	*Vetrolov*	*4,80 m²*

$MDA_{1,2,3}$

DOMOVI MDA – 1, 2, 3, DRUŽINA »A«

1.	*Spalnica TIP S3-*	*14,40 m²*
2.	*Spalnica TIP S3--*	*13,40 m²*
3.	*Spalnica S1 3×*	*18,90 m²*
4.	*Dnevna soba*	*41,80 m²*
5.	*Večnamenski jedilni kot*	*11,70 m²*
	Skupaj	*100,20 m²*

DOMOVI MDA – 1, 2, 3 DRUŽINA »B«

6.	*Spalnica S3 2×12,60*	*25,20 m²*
7.	*Spalnica S2*	*8,70 m²*
8.	*Spalnica S1*	*5,40 m²*
9.	*Prostor za individualno obr.*	*17,30 m²*
10.	*Dnevna soba*	*41,80 m²*
11.	*Večnamenska jedilnica*	*11,70 m²*
12.	*Prostor za habilitacijo*	*13,30 m²*
13.	*Prostor za habilitacijo*	*11,30 m²*
14.	*Kopalnica*	*10,50 m²*
15.	*Sanitarije*	*6,30 m²*
16.	*Kopalnica*	*10,80 m²*
17.	*Sanitarije*	*6,90 m²*
18.	*Delilna kuhinja*	*14,70 m²*
19.	*Garderoba in sanitarije osebja*	*9,40 m²*
20.	*Prostor za umazano perilo*	*3,80 m²*
21.	*Prostor za strojnico in dovoz hrane*	*4,50 m²*
22.	*Vezni hodnik*	*18,20 m²*
23.	*Stopnišče*	*7,90 m²*
24.	*Dvigalo*	*1,90 m²*
25.	*Notranji hodnik – a*	*11,80 m²*
26.	*Notranji hodnik – b*	*15,80 m²*

$MDB_{1,2}$

STANOVANJSKI PROSTORI MDB1 – MDB2

1.	*Spalnice*	*40,30 m²*
2.	*Dnevni prostor*	*77,50 m²*
3.	*Kabinet za individualno obr.*	*20,00 m²*
4.	*Kabinet za individualno obr.*	*15,30 m²*
5.	*Soba za bolnika*	*7,90 m²*
6.	*Hubardova kopel*	*14,40 m²*
7.	*Domska garderoba*	*7,60 m²*
8.	*Kopalnica*	*14,40 m²*
9.	*Sanitarije*	*3,20 m²*
10.	*Igrala*	*3,20 m²*
11.	*Prostor za vozičke in rekvizite*	*7,90 m²*
12.	*Sanitarije pri kopeli*	*4,80 m²*
13.	*Prostor za sanitarije osebja*	*4,80 m²*
14.	*Delilna kuhinja*	*21,60 m²*
15.	*Garderoba za osebje*	*6,50 m²*
16.	*Sanitarije za obiske*	*8,10 m²*
17.	*Hodnik*	*72,00 m²*
18.	*Stopnišče*	*17,20 m²*
19.	*Dvigalo*	*10,40 m²*

In do kod smo prišli s pripravami?

Na obnovo zavoda se pripravljamo že skoraj tri leta. V tem času so opravljene naslednje naloge:
– pridobljeno je zemljišče za gradnjo,
– izdelan je in uradno sprejet idejni načrt novega zavoda kot osnova za pripravo nadaljnje dokumentacije,
– pričeli smo z opremljanjem zemljišča; v delu sta vodovodni in kanalizacijski priključek za gradbeno zemljišče,
– izdelan je investicijski program,
– pripravljamo glavni projekt,
– oblikujemo program posebne opreme prostorov.

Vsa pripravljalna dela naj bi bila gotova do februarja 1989. leta. Dela je veliko, vendar ga z veseljem opravljamo!

Prostori v novem zavodu bodo omogočali boljšo kakovost življenja in ustrezne možnosti za usposabljanje otrok. Rezultatov na tem področju pa ne bo, če ne bo zaposleno večje število strokovnih delavcev pripravljenih na ustvarjalno delo – pridobiti jih v zavod ne bo lahko.

Kakšna bo nova podoba zavoda?

Res je, da so izgradnja novih prostorov, njihova ustrezna opremljenost in pridobivanje strokovnih delavcev glavne naloge v obnovi zavoda, vendar niso edine, ki oblikujejo bodočo podobo zavoda.

Po preselitvi otrok in mladostnikov v nove prostore bo v zavodu ostalo približno 120 odraslih duševno prizadetih oseb. Večino teh ni možno premestiti v noben drug prostor (zavod, dom...). Dolžnost družbe je poskrbeti zanje in jim omogočiti, da še naprej živijo v zavodu, ki je postal njihov drugi dom. To je tudi želja mnogih staršev.

Skratka: družbena potreba po razvoju skrbi za odrasle duševno prizadete bo vplivala tudi na nadaljnji razvoj zavoda kot celote.

Podobno kot je bilo v času ustanovitve zavoda, ko mu je bila naložena vsa skrb za domsko varstvo otrok, je tudi danes pred nami nova naloga, to je varstvo odraslih, ki ga že opravljamo, vendar pri tem nismo več sami.

Tako bomo v zavodu izvajali tri dejavnosti:
– varstvo in usposabljanje otrok – 180 mest,
– varstvo v delavnicah pod posebnimi pogoji z domskim varstvom – 35 mest in
– varstvo odraslih težko duševno prizadetih – 65 mest.

Zmogljivosti posameznih dejavnosti so določene na osnovi potreb v regiji, kateri zavod pripada.

Dejavnosti bomo izvajali organizacijsko samostojno in prostorsko ločeno.

Za delovanje delavnic pod posebnimi pogoji in odraslih težko duševno prizadetih bo potrebno, pa ne za veliko denarja, preurediti obstoječe stavbe: še novo, pred desetimi leti zgrajeno stavbo in prostore v graščini.

Zavedamo se, da je stara stavba neustrezna za bivanje, zato je predlagana rešitev sprejemljiva le kot začasna za prehodno obdobje, dokler ne bodo ustvarjene boljše družbenoekonomske razmere.

Milenko Rosić

NA IZLETU

Vstala sem ob petih in se odpravila v Ajdovščino na železniško postajo. Tam so že čakali sošolci. Prišli sta tovarišici in nam kupili vozne karte. Prispel je vlak in smo vstopili. Odpeljali smo se proti Bledu. Skozi okno smo opazovali pokrajino. Videli smo elektrarne in tovarne. Vlak je večkrat prečkal reko Sočo in vozil skozi predore. Drvel je mimo gozdov in travnikov, skozi mesta in mimo majhnih vasic.

Prispeli smo na Bled. Od tam smo se podali na grad. Ogledali smo si grajski muzej. Pokazali so nam staro orožje in oklepe. Z gradu smo gledali na hiše in jezero. Vrnili smo se na Bled. Ustavili smo se ob jezeru. Opazovali smo račke in labode. Na sredi jezera smo videli otoček s cerkvico.

Čas je hitro tekel in morali smo se vrniti.

Do Nove gorice smo se peljali z vlakom, do doma pa z avtobusom. Imeli smo se zelo lepo.

Anamarija
OŠ Ajdovščina

DVAJSET LET ZAVODA V ČRNI

Lahko da je le naključje, lahko pa je tudi plod našega prizadevnega dela, da združujemo praznovanje 20-letnice zavoda z največjo pridobitvijo vse od tistega 20. februarja 1968. leta, ko je prag našega zavoda prestopil prvi nam zaupani otrok: ob 20-letnici se zavod namreč ovija v novo, lepšo, humano podobo. V zadnjem letu in pol smo združili velika družbena sredstva, da smo posodobili in osnovnemu namenu prilagodili prostore in opremo ter tako dosegli primerno življenjsko okolje gojencev in delovne razmere delavcev.

Tako smo zapisali na prve strani almanaha, ki smo ga izdali ob praznovanju dvajsete obletnice našega dela. Dela, ki ga lahko danes ocenjujemo kot težko – a smotrno, obremenjujoče – a humano.

Nič koliko solza in iskrenega smeha, jeze in zadovoljstva, sprejetja in odklanjanja je v teh dvajsetih letih šlo skozi naše roke, srca in duše.

Če bi merili teh dvajset let z dnevi, meseci, leti, je to za človeka in njegovo družbo razmeroma kratko obdobje. Če pa merimo ta čas z vsemi človeškimi usodami, ki so se prepletale v tem obdobju med nami in bile povezane s skoraj vsemi še tako oddaljenimi predeli naše slovenske dežele, bi težko premerili to razsežnost. Tako kot je neizmerljiva širina in globina človeške duše, njena temačnost in radost, tako so neizmerljive vse usode, hrepeneče radosti, zasanjane žalosti, prekipevajoča pričakovanja, boleča razočaranja, ki so v danosti slepe človeške usodnosti povezala v vseh trenutkih dvajsetih let prizadete otroke, njihove starše in delavce zavoda. V tem spletu nobena izmed usod nikoli ni bila osamljena. Oplajale so druga drugo z radostjo človeškega življenja in z bolečino trpečega spoznanja ter tako druga drugo plemenitile, spodbujale in osmišljale človeška življenja.

Pa naj gre za Damjana in Sonjo, katerih oči v vseh dolgih letih niti enkrat niso ugledale svojih dragih domačih. Pa te na videz tako odsotne oči, vsem nam, ki uspemo prodreti vanje, izpričujejo nenasitno potrebo po ljubezni in sprejetju.

Pa naj gre nadalje za Irmo in Nika, ki sta svoj mali svet obogatila s tistim najlepšim, kar je dano človeški duši: z ljubeznijo. Kdor koli od nas ju je videl, opazoval in vsaj malo poskušal razumeti, ta si nikoli ne bo drznil v imenu neke nerazumljene morale omejevati ali celo preprečiti te ljubezni.

Pa naj gre za vse tiste matere, očete, brate, sestre, katerih slepa bolečina ob spoznanju trajne in usodne prizadetosti njihovega najdražjega ni in ne bo nikoli prešla čustvenega praga, kar bi omogočalo vzajemno sodelovanje v procesu čustvenega in razumskega razvoja njihovega prizadetega družinskega člana.

Pa naj gre za Željka, Petra, pa Danielo in Pavlo, katerim v prerokovanju njihove prihodnosti ni bila dana samo prizadetost, temveč tudi nesrečno in predvsem neosmišljeno življenje. Danes pa se, vsemu navkljub, potrjujejo z delom svojih rok, se veselijo malih človeških radosti in včasih jasneje kot marsikatera tako imenovana zdrava oseba vidijo osmišljenost in doživljajo polnost svojega življenja.

Pa naj gre za tisto veliko veliko večino plemenitih staršev (delavcev, kmetov, intelektualcev), ki so odprli svoja srca ter grozljivost brezupa in bolečine zamenjali za upanje, zgrajeno na resničnem in iskrenem spoznanju drugačnosti svojih otrok; na spoznanju, da je ta drugačnost nespremenljiva, a da se dá tudi z njo zadovoljno in srečno živeti. Iz te drugačnosti so se rojevala in se iz dneva v dan, znova in znova rojevajo najplemenitejša čustva ljubezni in medsebojnega popolnega in trajnega sprejetja med starši in njihovimi otroki. Toliko ljubezni

in navezanosti, kot je je spočete iz te drugačnosti, svet še ni videl.

In navsezadnje so v celovitost vsega povedanega vključeni delavci zavoda; delavci, ki so v teh dvajsetih letih povezovali in spremljali vse te človeške usode. Veliko se jih je zamenjalo v teh letih; veliko jih je ostalo. Da ostaneš, ni dovolj samo to, da potrebuješ službo; tudi ni dovolj, da samo želiš opravljati humano delo, nekomu pomagati. V tem času, ko so delavci prihajali in odhajali, pa eni ostali pri nas na delu samo dan, dva ali nekaj tednov pa do tovarišic Cilke, Genice, dveh Rozik in Marije, ki vztrajajo vseh dvajset let, smo se nečesa velikega naučili: samo ljudje, v katerih duše je vsajena neka posebnost, nevsakdanjost in resnična človeška predanost: pomagati človeku, pomagati nebogljenemu bitju so lahko bili in so pri svojem – tem delu zadovoljni. Samo takšen človek, človek z iskrenim nasmehom na ustih pa lahko daje to, kar od njega iz dneva v dan, znova in znova pričakujejo vprašujoče oči, stegnjene roke, jok, smeh, izbruhi jeze, napadalnost, zadovoljstvo, nežnost prizadetega otroka. Vsem tem in takšnim delavcem iskrena zahvala in priznanje za ljubezen, znanje in del sebe – vse to so namreč vložili v naše skupno poslanstvo.

Vse to in predvsem to je naš zavod: to je in ni šola, to je in ni bolnica, to je in ni internat, to je in ni dom: je to vse, a pravzaprav nič od tega.

Bil je, je, in še posebej si zelo želimo, da bi bil tudi v bodoče toplo, prijetno in nadvse človeško zavetišče vsem otrokom in njihovim najbližjim: da bi usodo, ki si je nihče ni želel, čimbolj uspešno preobrnili v tista mala, dnevna človeška zadovoljstva, ki napolnjujejo človekovo življenje in mu dajejo upravičeno spoznanje, da je bil današnji dan lep, in upanje, da bo jutrišnji še lepši.

Marijan Lačen

Pri pouku SND v 3. razredu tovarišica vpraša Aleša: »Kaj raste v iglastem gozdu?«

Odgovor: »V iglastem gozdu rastejo iglasta in smrekasta drevesa in strupene gobe mušičnice.«

RAZVOJ POSEBNE ŠOLE

Ob 30-letnici enotne osnovne šole

Če hočemo stanje in vlogo posebnega šolstva v Sloveniji v zadnjih tridesetih letih pravilno predstaviti, jo moramo prikazati v povezavi z razvojem specialne pedagogike oziroma defektologije v jugoslovanskem prostoru in z razvojem specialnih pedagogik v sosednjih deželah, ki so najizraziteje vplivale na naš sistem posebnega šolstva.

Na slovenskem narodnostnem ozemlju je bil ta razvoj počasnejši kot v drugem evropskem prostoru (v Avstro-Ogrski so nastali prvi zavodi za vzgojo in izobraževanje razvojno prizadetih otrok 1779, to je devet let kasneje kakor na Francoskem, ki velja za zibelko doslednejšega obravnavanja prizadetih otrok). Leta 1840 smo dobili prvo gluhonemnico v Gorici, postopoma pa so se ustanavljali tudi zavodi za druge kategorije oseb, 1847 centralna prisilna delavnica v Ljubljani, 1874 oddelek za mladoletne »korigende«, 1911 je bil odprt prvi pomožni oddelek za duševno prizadete otroke, 1918 zavod za slepe.[1]

Do večjega razcveta posebnih osnovnih šol pa je prišlo šele po drugi svetovni vojni; tako je ob ustanovitvi enotne osnovne šole delovalo v Sloveniji 38 posebnih šol z 210 oddelki in 2597 učenci, s 307 učitelji.[2] V naslednjih letih je število učencev naglo naraščalo do leta 1975/76, ko je bilo v posebnih šolah 6769 otrok in mladostnikov, nato pa je število postopoma nekoliko upadalo. V letu 1987/88 je v organizacijah za usposabljanje 4387 otrok. V 30 letih so se

[1] M. Pavčič, Posebno šolstvo na Slovenskem. Osnovna šola na Slovenskem 1868–1969, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1970, str. 641.

[2] Statistični letopis SRS 1959/60, 1975/76.

razvili različni modeli od samostojnih osnovnih šol s prilagojenim programom (OŠPP), oddelkov s prilagojenim programom v osnovnih šolah, celodnevne šole, OŠPP z zavodi do korektivne in diagnostične dejavnosti pri zdravstvenih ambulantah in svetovalnih centrih. V tem času so te šole dobile naziv Organizacije za usposabljanje (1976), opustile pa so tudi izraz posebna šola in se preimenovale v osnovne šole s prilagojenim programom.

Ob širjenju mreže posebnih šol so se nakazovale potrebe po temeljitejši strokovni obravnavi teh otrok, osnovnošolski koncept, iz katerega je izšel koncept posebne šole, ni več zadoščal. Tako so se posebne šole oziroma specialna pedagogika najprej naslonile na zdravstvo, socialo in psihologijo, odnos s pedagogiko pa je postajal vse bolj mačehovski. Pri obravnavanju otrok je pričelo nastopati navzkrižje med skrajno specializacijo in izoliranostjo ter ponovno interdisciplinarnostjo, med iskanjem etiologije in vračanjem k procesu vzgoje. Tako se je pristop do otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju razvijal in se še razvija po načelu »ad defektum«. Iz specialne pedagogike in njene usmeritve v vzgojno-izobraževalni proces smo prehajali v defektologijo. Zato je bil razvoj specialne pedagogike oziroma defektologije bolj biomedicinski kot pedagoški. Za tako usmeritev je imela pomembne zasluge zagrebška defektološka fakulteta (izrazitejša psihološko medicinska usmerjenost) in kasneje beograjska defektološka fakulteta (izrazitejša medicinska usmerjenost). Iz te usmeritve izhaja tudi, da so se v OŠPP ob pouku vse bolj razvijale kompenzacijske in korektivne dejavnosti ter mentalno-higienska in socio-terapevtska usmeritev.

Današnje nezadovoljstvo v specialno pedagoških krogih in iskanja izvirajo iz tega, da se morajo posebne šole predvsem prilagajati družbenopolitičnim usmeritvam. Tako so in še sedaj sprejemajo v vzgojno-izobraževalni proces in usposabljanje, kar redni osnovnošolski sistem v svoji selektivnosti in nediferenciranosti zavrača. Posebne šole niso imele in tudi sedaj nimajo v svojem okrilju le otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, temveč so sprejemale zapuščene in zanemarjene otroke, kasneje je bilo to pribežališče umsko mejnih in podpoprečnih otrok, ki so bili v osnovni šoli neuspešni, danes je zatočišče za Rome,* neuspešne učence drugih narodnosti, pa tudi podpoprečno sposobne učence, ki jih zlomi osnovnošolski program, ko obupajo učitelji osnovne šole in starši (učenci pa itak o tem ne odločajo). Pa ne le vzgojno-izobraževalna usmeritev, tudi socialno področje pogojuje to stanje. Zakoni o socialni zaščiti urejajo pravice do usposabljanja, pravico do namestitve v organizacijo za usposabljanje, pravico do rehabilitacije, denarne pomoči. Tudi pravilnik o razvrščanju in razvidu ...[3] je zasnovan in voden v okvirih socialnega skrbstva. Kot problem se kaže dokaj neusklajena usmeritev komisij in s tem različna merila za razvrščanje. V posebno šolo (OŠPP) je lahko otrok sprejet šele, ko socialno skrbstvo izda odločbo na osnovi izvida in mnenja. Kakšno funkcijo ima pri tem OŠPP? Nobene, ona le sprejema, kar ji drugi pošiljajo. Zato tudi velike razlike v številu otrok v OŠPP po občinah in razlike v številu razvrščanj po občinah. Naj navedem primer iz raziskovalne naloge.[4] »Med številom razvrščanj po posameznih občinah so zelo velike razlike (od 0 do 8,9 % v letu 1972 in od 0 do 11 % v letu 1980). Pri teh podatkih moramo upoštevati tudi število prebivalcev posameznih občin. Tudi to nam kaže velike razlike med občinami (od 0 do 18,4 % v letu 1972 in od 0 do 11,4 % v letu 1980)«. Ugotovimo lahko izredno neenotnost glede sprožitve in izvedbe postopka za razvrščanje. Večina organizacij zaradi neznanega števila učencev in značilnosti, da se učenci vključujejo prek celega šolskega leta, ne more pravočasno načrtovati števila

[3] Pravilnik o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, Uradni list SR Slovenije, št. 56–776, 1977.

[4] A. Žerovnik, Vzgoja in izobraževanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v procesu integracije, Pedagoški inštitut, Ljubljana 1983, str. 76.

* V Poročevalcu Izobraževalne skupnosti Slovenije št. 2, 18. april 1988, str. 24 opozarjajo »Vprašljivo je tudi veliko število romskih otrok v OŠPP«.

oddelkov. Ti podatki, kot tudi številni drugi ne odražajo zakonitosti pojavljanja motenj v telesnem in duševnem razvoju med prebivalstvom. Izražajo tudi zavzetost (morda občutljivost in preobčutljivost) služb za socialno delo in šolstva (osnovne šole in OŠPP).

Omenjene okoliščine so za razvoj posebnega šolstva (OŠPP), specialne pedagogike oziroma defektologije zaviralne, tem bolj, če to povežemo s socialistično idejo humanizma, na kateri temelji posebno šolstvo.

Omeniti pa moramo še problem izoliranosti posebnega šolstva. Ne gre tu le za izoliranost otrok v posebnih šolah in zavodih, temveč gre tu tudi za izoliranost kadra v teh šolah. Povezovalna moč med obema sistemoma (osnovna šola – posebna šola) je bila v teh tridesetih letih slabotna. Seveda tu ne moremo in ne smemo kriviti niti osnovne šole niti posebne šole, temveč moramo pogledati na širšo družbeno usmeritev, pa tudi na strokovne usmeritve (pedagogike, psihologije, sociologije, medicine, prava...).

Moramo pa ugotoviti, da specialna pedagogika ni bila pri nas deležna kakšne večje teoretične pozornosti. Predvsem je šla skozi faze oblikovanja programov za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, oblikovanje organizacijskih modelov, stopnjo povezovanja s sorodnimi strokami ter stopnjo oblikovanja koncepta izobraževanja specialnih pedagogov oziroma defektologov.

V času izrazitih prizadevanj za visokošolsko stopnjo izobraževanja defektologov so nastajala tudi prva iskanja pedagoško teoretične identitete in pridobili smo prve raziskovalne naloge.

Kaj lahko defektologija ponudi naši družbi uporabnega, da bi iz besedno deklarativne ravni prešli v uresničevanje svojih načel – integracije, normalizacije, socializacije, humanizacije – tudi v vsakdanjem življenju? Tu gre za vprašanje, kje je in kaj dela naša defektologija, ko se v naši družbi aktualno odpirajo nova vprašanja in nove naloge, ki niso samo stvar politike niti samo prava in ekonomije. Tak primer imamo, ko gre za šolsko reformo in spremembe pravilnikov o razvrščanju oseb z motnjami v razvoju, ali pa za uresničevanje načel. S posebnim šolstvom niti z osnovnim šolstvom nismo zadovoljni, pa tudi z uresničevanjem načel ne. Vzemimo samo za primer integracijske procese v svetu in pri nas. V Sloveniji ti procesi niso dosegli kaj dosti odziva, razen v nekaterih defektoloških in zdravstvenih krogih. Za spreminjanje načel je potrebno izpolnjevati nekatere temeljne pogoje. Če izvzamemo iz teh pogojev le osnovno šolo, moramo takoj ugotoviti, da v času gibanj za integracijo ni osnovna šola v ničemer spremenila svojega koncepta in organizacijskega modela. Za bolj povezano življenje različnih skupin otrok pa je potreben drugačen koncept osnovne šole. Le fizično prestavljanje otrok iz ene v drugo skupino ne reši nobenega problema, ne uveljavi nobenega načela, segregacija ostane, seveda v nekoliko drugačni obliki, osnovna šola pa bi samo pridobila nove obremenitve. Zato ni čudno, da se v izobraževalnih organizacijah neprestano teži k bolj uspešni organiziranosti in k spreminjanju in dograjevanju koncepta izobraževalnega sistema.

Motnje v duševnem in telesnem razvoju (duševna prizadetost, motnje čutil, telesna invalidnost...) negativno vplivajo na zmožnost učenja, na čustveno prilagojenost, prilagajanje v socialnem okolju, sposobnosti izkoriščanja izkustva. Odvisne od stopnje prizadetosti so tudi možnosti za integracijo. Gotovo pa je, da vse te osebe morajo premagovati veliko število preprek in problemov v svojem zorenju, pa še socialno okolje jim običajno ni naklonjeno. Če analiziramo vedenje prizadetih otrok, vidimo, da se nekatere oblike vedenja oblikujejo na osnovi njihovega doživljanja sveta drugih. V predšolskih in šolskih ustanovah, če je med drugimi otroki prizadet otrok, so zelo pogosto in jasno izražena »negodovanja« s strani vzgojiteljev, učiteljev, staršev in otrok, »da se bodo otroci navzeli slabih, neprejemljivih oblik vedenja od prizadetega otroka«. Običajno pa se nihče ne vpraša, kaj bo prevzel prizadeti otrok od drugih. Opažamo tudi, da je med učenci posebnih šol precejšen

delež otrok iz nespodbudnega okolja.

Pri kritičnem osveščanju defektoloških in drugih strokovnjakov, ki delajo s prizadetimi osebami, pa lahko ugotavljamo, da je mnogo laže kritično opozarjati na pomanjkljivosti, kakor pa tudi dejansko te vrzeli izpolniti in dvigniti na zahtevano raven. Vedeti moramo, da so zahteve po visoko razviti znanosti nekega področja naloga številnih strokovnih in znanstvenih krogov, ki pa je nikakor ni možno uresničiti v nekaj letih, še manj pa to zmorejo posamezniki, večinoma prepuščeni osamljenemu delu in ob le skromni finančni in tehnični podpori družbe.

Pri usposabljanju prizadetih oseb so nam potrebne teorije in teoretična dognanja in ne zgolj kriterij neposredne uporabnosti. Iz tega sledi, da so potrebne tudi raziskave na tem področju. Kakor v vseh vedah moramo tudi tu razločevati med bazičnimi (temeljnimi) in uporabnimi raziskavami. Pri slednjih že lahko naštejemo nekaj uspešnih del raznih avtorjev (Petrovič, Skalar, Lipužič, Novljan, Kotar, Kremžar, Škoflek, Opara, Bezjak, Žerdin, Žerovnik), v bazičnem raziskovanju pa nimamo kaj pokazati. V okvirih učiteljsko didaktičnega koncepta je šel razvoj najbolj v smeri učenja in raziskovanja učnih procesov, ki pa ostajajo bolj v okvirih behavioristične usmerjenosti in tudi bolj na praktično uporabni ravni. To pa ne pomeni, da se ne zavedamo pomembnosti teoretičnih spoznanj – zato so tudi vzniknila prizadevanja za vzpostavitev raziskovalnih projektov na že obstoječih družboslovnih inštitutih (pedagoški inštitut, inštitut za kriminologijo) in fakultetah (filozofska fakulteta, pedagoška akademija).

Iz tega lahko sklepamo, da imajo posebno šolstvo, defektologija in druge znanosti, ki obravnavajo prizadeto populacijo, svojo prihodnost v naslednjem obdobju, kajti potreba po znanosti na tem področju raste z razvitostjo dežele in njene občutljivosti za razvoj in specializacijo (vzgojno-izobraževalnega procesa, rehabilitacije).

Vse to kaže tudi, da ima naša posebna šola živo jedro, ki ga oživljajo, ohranjajo in razvijajo vsi tisti pedagoški delavci, ki iščejo novih spoznanj in novih operativnih prijemov, ki se torej ne zadovoljujejo z doseženim, ki kritično gledajo na prehojeno pot in se nenehno nezadovoljni ženejo za novimi spoznanji.

Hkrati lahko pedagoški delavci razširjajo osnovno misel specialne pedagogike, da v kakršnikoli vlogi se otrok znajde, naj bo še tako zavržen in nebogljen, je vendarle smiselno, da ga sprejmemo z razumevanjem, ljubeznijo in da mu z dobro voljo pomagamo.

Angelca Žerovnik

KOSTANJ ZA PRIJATELJE

Vsako jesen imamo na naši šoli »kostanjev dan«.

Vsi učenci, tovarišice in tovariši gremo v bližnje gozdove nabirat kostanj za varovance v domu Nine Pokorn Grmovje pri Žalcu.

To jesen smo nabrali približno 200 kg sladkega kostanja in ga odpeljali v dom.

Tam ga starejši ljudje zelo radi jedo. Vedno se nam zahvalijo in so veseli, da ne pozabimo nanje.

Za praznik Republike bodo prišli tudi na našo proslavo.

Skupaj bomo nastopali na proslavi.

Spomladi pa jih bomo obiskali in jih razveselili s pesmicami in plesom.

Pionirji in mladinci
OŠ Ljuba Mikuš Žalec

Marjan Metličar

RAZVOJNI ODDELEK DELUJE V MURSKI SOBOTI ŽE DESET LET

PRVI VTISI

Ob ugotovitvi, da letos praznujemo deseto obletnico razvojnega oddelka, sem se nehote spomnila svojih začetkov. Misli so mi uhajale k trenutkom, ko sem se prvič srečala z razvojnim oddelkom. Bilo je pred petimi leti. Prijetni in obetavni so bili vtisi ob prvem obisku. Otroci prisrčni, igralnica velika in lepo opremljena. Kolektiv razumevajoč in spodbuden. Tudi znanja mi, vsaj mislila sem tako, ni primanjkovalo, saj sem študirala z željo po znanju. Tako sem dokaj samozavestno stopila prvega septembra v skupino, seveda v prepričanju, da bom kar čez noč dosegla pri otrocih velike uspehe. A prav kmalu so se mi zrušila vsa pričakovanja. Znova in znova sem ugotavljala, da mi primanjkuje potrebnega znanja, kajti pri študiju smo se pripravljali le za delo v osnovnih šolah s prilagojenim programom in oddelkih za delovno usposabljanje.

Vedno pogosteje so se mi porajala vprašanja, na katera nisem znala odgovoriti. Kako in kaj sploh naj delam z otroki, ki ne znajo govoriti in ne razumejo osnovnih navodil? Kako si naj sestavim letni plan dela, individualne programe? Kako naj oblikujem delovni dan, da bo to za otroke najboljše? ... Začeli so se dnevi študija, ki so bili čisto drugačni od tistih, ki sem jih bila vajena prej. Brskala sem po skriptah, knjigah, zapiskih..., iskala odgovore na nerešena vprašanja, a zaman. Teh v vsej pregledani literaturi nisem našla. Treba se bo pač drugače znajti, sem si rekla in se sama spoprijela z delom. Opazovala sem otroke in ob tem ugibala njihove želje in potrebe. Iskala sem vsebine, za katere sem menila, da so za te otroke primerne. Spoznavala sem uspešnost otrok pri različnih metodah dela. Ob tem mi je prišlo prav tudi znanje iz srednje vzgojiteljske šole in izkušnje, ki sem jih imela na tem področju.

Kaj kmalu pa sem navezala stike z osnovno šolo Prekmurske brigade, šolo s prilagojenim programom. Sodelovala sem predvsem s tovarišico iz oddelkov delovnega usposabljanja, ki mi je bila mentorica. Zato bi se rada zahvalila za pomoč ravnateljici tovarišici Mariji Gruškovnjak in mentorici tovarišici Emiliji Žižek, saj sta mi bili v veliko oporo. Prisrčna hvala!

Delala sem tako kot sem najbolje znala in kot sem mislila, da je prav. Skromni uspehi, ki sem jih iz dneva v dan opažala pri otrocih, so mi vlivali pogum in voljo do dela, v vse večjih uspehih pa sem našla potrditev za pravilnost svojega dela.

MOJE DELO V RAZVOJNEM ODDELKU

Letos je vpisanih v razvojni oddelek sedem otrok. Ker so otroci glede na odstopanja v psihofizičnih sposobnostih zelo različni, sem jih razdelila v dve skupini: skupino A in skupino B. Tako sem sestavila tudi letni plan za vsako skupino posebej. Vsebine letnega plana sem črpala iz: Programa za delovno usposabljanje zmerno duševno prizadetih otrok in mladostnikov (Zavod SR Slovenije za šolstvo), Priročnika za učitelje: Razvijanje senzomotoričnih in govornih sposobnosti otrok (Aida Bahar, Marija Koman, Tonči Koželj), učbenika: Telesna vzgoja gibalno motenih otrok (Božidara Kremžar), pomoč nerodnemu učencu (Božidara Kremžar), Učljivost predšolskih otrok z motnjami v razvoju (Nada Lebarič: Pobude za prakso), delovnega zvezka: Predvaje pisanja (Ante Kotar) in Vzgojnega programa za predšolske otroke (Zavod SR Slovenije za šolstvo).

Iz letnega plana si tako kot vzgojiteljice drugih skupin sestavim program za uvajalno obdobje, tri trimesečne programe dela in program za poletna meseca, katerim sledijo obširnejše analize. Iz teh programov črpam vsebine za tedensko in dnevno načrtovanje dela. Vsa odstopanja od letnega plana so za vsakega otroka posebej zabeležena v individualnih programih usposabljanja. Tako kot vzgojiteljice beležim svoja zapažanja in po potrebi napišem dodatna poročila o otrokih pred odhodom v drugo ustanovo (npr.: zavod za delovno usposabljanje), poročila za oddelek za psihohigieno in center za socialno delo.

Tedenski program je zastavljen tako, da so vsa področja usposabljanja enakomerno zajeta. Pri dnevni pripravi načrtujem zjutraj individualno delo z otroki, saj so otroci takrat še spočiti in zbrani. Spoprimemo se z delovno vzgojo. Le-ta poteka v obliki proste in usmerjene igre, zaposlitvenih tehnik in aktivnosti likovne vzgoje. Igre se večinoma morajo otroci šele naučiti, kar pa je zelo pomembno, saj si preko igre pridobivajo otroci vsa druga spoznanja in spretnosti. Posamezna področja delovne vzgoje se ponavljajo tudi kasneje pri skupinskih usmerjenih zaposlitvah. Individualnemu jutranjemu delu sledijo različne dejavnosti telesne in glasbeno-ritmične vzgoje: vsakodnevno jutranje razgibavanje, vaje za razvijanje psihomotorike, korektivna gimnastika in glasbeno-ritmična vzgoja. Delo nadaljujemo z enim od področij splošne poučenosti. Otroci spoznavajo okolje, razvijajo si senzorične in govorne sposobnosti. Otroci B skupine (prilagojena mala šola) se spoprimejo tudi s spoznavanjem količin in predvajami pisanja (vaje grafomotorike). Večino teh zaposlitev izvajajo otroci B skupine v skupinski obliki dela, otroci A skupine pa le individualno, ob moji pomoči. Pomembno področje je tudi skrb za samega sebe, ki se prepleta med drugimi dejavnostmi. Otroci si pridobivajo spretnosti in navade pri hranjenju, oblačenju, obuvanju, osvajajo higienske navade. Navajajo se skrbeti za lastno varnost in zdravje, pa tudi na opravljanje nekaterih vsakodnevnih opravil.

PRIJETNO JE KRAMLJATI S STARŠI

Uspehi otrok in uspešnost vsega našega dela je v veliki meri odvisna od sodelovanja s starši. Le-to poteka preko roditeljskih sestankov, pogovornih ur in pomoči pri zbiranju še uporabnega materiala, kar koristno porabimo pri našem delu.

Prvi roditeljski sestanek je sestanek z novinci, kjer se starši prvič srečajo z razvojnim oddelkom in bivanjem v njem. Tako dobim koristne podatke o vsakem otroku.

Na drugem roditeljskem sestanku predstavim staršem vsebino letnega plana dela in pripravim različna aktualna predavanja. Pogovorimo se o tekoči problematiki. Ob tem starše novincev seznanim z obstojem in delovanjem Društva za pomoč duševno prizadetim in jih na željo včlanim v društvo.

Tretji roditeljski sestanek poteka v nekoliko spremenjeni obliki. Staršem nudimo v enem tednu vsak dan zjutraj od 7.–8. ure možnost ogleda dela z otroki.

Za četrti roditeljski sestanek pa pripravim prikaz vzgojnega dela v popoldanskem času. V lanskem šolskem letu so ob tem prisostvovali tudi člani Društva za pomoč duševno prizadetim. Sestanek so popestrili z zanimivim predavanjem in pogovorom.

Vsi roditeljski sestanki so zelo dobro obiskani in se vedno podaljšajo v prijetno kramljanje staršev o svetlih in temnih trenutkih življenja z našimi otroki. Starši si izmenjajo izkušnje o vzgoji svojih otrok. Pogovorimo se o težavah, ki jih pestijo. Ob tem jim z nasveti poskušam pomagati.

Zelo dobro so obiskane tudi pogovorne ure. Tu starše seznanim s programom njihovega otroka za vsak mesec posebej in jim povem, kako je bil otrok pri tem uspešen. Hkrati jim dam konkretne napotke za domače delo. Starše novincev seznanim tudi z izbiranjem primernih igrač za njihovega otroka.

Ob koncu bi rada zapisala, da je delo v tem oddelku, s temi otroki prijetno, zanimivo. Polno je veselih, pa tudi žalostnih in pretresljivih dogodkov. Ko sem se naučila veseliti se majhnih, včasih skoraj neznatnih uspehov pri teh otrocih, sem našla smisel svojega dela. Danes se zavedam, da je treba otrokom ustvariti okolje, v katerem se bodo dobro počutili. Kajti spoznala sem, da je sreča in veselje teh otrok tudi moja sreča.

Neva Starašinič

JUBILEJNE REPUBLIŠKE ŠPORTNE IGRE UČENCEV ŠOL S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

Organizatorji in gostitelji 20. republiških iger smo bili v Kočevju. Igre so se odvijale 3. junija na športnih objektih v Gaju. Organizacija iger je bila zaupana kolektivu osnovne šole Ljubo Šercer v sodelovanju s pokroviteljem iger LB – poslovna enota Kočevje in sopokroviteljema OIS in TKS iz Kočevja. Delež so sprispevali tudi: Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Republiški center šolskih športnih društev pri zavodu za šolstvo SRS ter posamezne organizacije združenega dela iz kočevske in ribniške občine.

Posebno se je izkazala kočevska godba pri izvedbi kulturnega programa ter uvodnega in zaključnega dela iger, strokovni delavci s telesnovzgojnega področja, družbenopolitične skupnosti občine in gostiteljica Nama. Zavod za šolstvo SRS nam je nudil strokovno pomoč. Svoj delež je prispeval tudi akademski slikar in kipar Stane Jarm, ki je podaril grafike, s katerimi smo obdarili vodje posameznih področij, pa tudi mnogi posamezniki so prispevali k uspešni realizaciji.

Z združenimi močmi smo si v Kočevju prizadevali, da bi kljub izredno skromnim finančnim sredstvom igre najuspešneje izvedli, kajti zavedali smo se, da so taka srečanja ena od oblik zbliževanja naših otrok na telesnovzgojnem področju in hkrati priložnost izmenjave strokovnih mnenj in izkušenj delavcev iz različnih okolij. Zavedamo se, da so telesno-športne prireditve odraz psihofizičnih sposobnosti naših otrok, odraz dela telesnovzgojnih strokovnjakov in navsezadnje odraz okolja, v

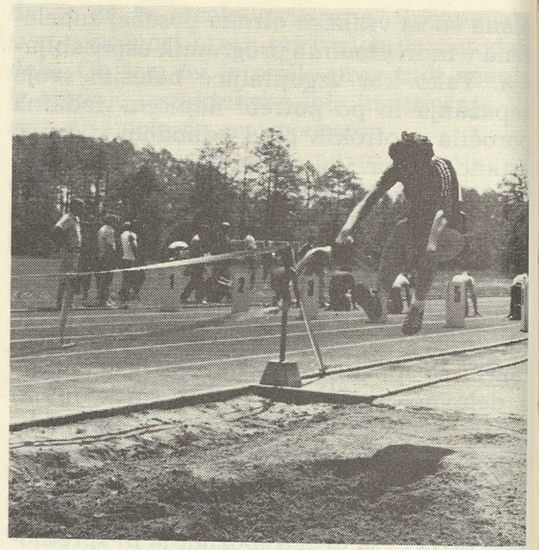

katerem se izvajajo.

Na teh tekmovanjih učenci dosegajo uspehe, zadovoljstvo, kujejo se nova poznanstva in prijateljstva, razvija se kolektivna zavest, tekmovalni duh in samoiniciativnost.

Ob tej priložnosti je Center šolskih športnih društev Slovenije nagradil tudi sedem pedagoških delavcev, ki že vrsto let skrbijo v posameznih krajih za ustrezno športno vzgojo laže duševno prizadete mladine.

Igre so bile izvedene v realnih okvirih. Ocenjujemo, da so dosegle svoj namen in da smo upravičili zaupano nalogo, kar potrjuje ugoden odmev v tisku in posebno priznanje Centra šolskih športnih društev Slovenije in Zveze društev športnih pedagogov Slovenije.

Kljub zaostrenim pogojem gospodarjenja in vsesplošnega pomanjkanja finančnih sredstev za vzgojo in izobraževanje tudi v bodoče iger ne bi smeli ukinjati. Potrebne bi bile morda manjše spremembe, samo organizacijo izvedbe pa moramo prepustiti možnostim v posameznih okoljih.

Tudi v bodoče si moramo vztrajno in z nespornimi utemeljitvami skupno prizadevati, da taka prireditev ostane, kajti namenjena je našim otrokom, njihovemu vključevanju v družbo in uveljavljanju.

Organizacijski odbor

iz naših društev in ustanov

PRESELILI SMO SE V NOVO ŠOLSKO ZGRADBO

Osnovna šola dr. Slavko Grum, šola s prilagojenim programom v Zagorju, je končno dobila popolnoma nove prostore na Cankarjevem trgu, namensko grajene za to dejavnost. Šola je bila zgrajena v glavnem s sredstvi četrtega samoprispevka in delno s sredstvi amortizacije vzgojno-izobraževalnega zavoda. Šolo smo odprli 26. aprila 1988, s poukom pa smo v njej začeli 6. junija.

Naj na kratko opišem pomembne mejnike v razvoju te šole:

Začetek zaznamujemo v letu 1939, ko je bil pri takratni zagorski osnovni šoli ustanovljen posebni oddelek. Vojna je prekinila delo v tem oddelku. Ponovno je bil odprt leta 1947 in je deloval do leta 1951. V času od leta 1951 pa vse do leta 1962 otroci, ki so bili potrebni posebne obravnave, le-te žal niso bili deležni. Šele leta 1962 je bil posebni oddelek ponovno ustanovljen in to pri osnovni šoli Tone Okrogar. Skrb za otroke, ki so bili moteni v razvoju, se je v tem času povečala. Število otrok in s tem oddelkov je naraščalo, kar je bilo odločilno, da je bila aprila 1965. leta ustanovljena samostojna posebna osnovna šola Zagorje.

Prve prostore je šola dobila na Cankarjevem trgu v glasbeni šoli, kjer je dejavnost potekala vse do leta 1976, ko smo morali zaradi neustreznih in življenjsko nevarnih delovnih razmer zapustiti zgradbo in se preseliti v športni dom Proletarec. Prostori niti po površini niti funkcionalno niso ustrezali potrebam šole. Bili so opremljeni s pečmi na trda goriva, ogrevane so bile samo učilnice. Skupni prostori so bili pozimi izredno mrzli in vzrok pogostim prehladnim obolenjem.

V razvoju skrbi za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju se je nakazala potreba, da tudi v Zagorju pričnemo delovno usposabljati zmerno in teže prizadete otroke in v šolskem letu 1976/77 nam je uspelo odpreti tak oddelek.

V šolskem letu 1978/79 smo tudi na naši šoli pričeli z uvajanjem celodnevne organizacije pouka. Celodnevna organizacija vzgojno-izobraževalnega dela je za usposabljanje učencev z motnjami v duševnem razvoju izredno uspešna. Ker se učenci le stežka zberejo pri delu, imajo šibko pozornost in so hitro utrujeni, vplivajo pogoste spremembe in sprostitve nanje spodbudno in s tem omogočajo gospodarno izrabo šolskega časa. V celodnevni organizaciji je možna pogostejša individualna obravnava učencev, poglobljeno in daljše delovanje, življenje v urejenem okolju z dobro in redno prehrano ter zdravstvenim varstvom. Čeprav smo v času, ko glede na omejena finančna sredstva za področje vzgoje in izobraževanja razpravljamo o krčenju dodatnega programa, kamor spada tudi celo-

dnevna osnovna šola, moram poudariti, da je za naše učence nujno potrebno ohraniti nekoliko skrajšano – prožnejšo obliko celodnevne šole, kjer bi učenci le imeli zagotovljeno prehrano, določene ure učenja in tudi nekaj interesnih dejavnosti. Delo v celodnevni organizaciji pouka je sicer naporno, vendar pa nas preveva misel, da opravljamo humano, družbi potrebno delo, saj se posvetimo vsakemu posamezniku in ga uspešno pripravljamo za samostojnost po odhodu iz naše šole.

1. januarja 1984 smo k šoli priključili kot enoto delavnico pod posebnimi pogoji za potrebe Revirjev, kamor je trenutno vključenih 29 varovancev in to 6 iz Hrastnika, 14 iz Trbovelj in 9 iz Zagorja. Kooperantsko delo z organizacijami združenega dela in izdelovanje izdelkov po lastnem programu je moto te delavnice. V času delovanja se je pokazalo, da je delavnica pod posebnimi pogoji izrednega pomena tako za zmerno duševno prizadete mladostnike in odrasle osebe kakor tudi za starše. Varovancem je z vključitvijo na delo izpolnjena vsebina življenja, starši pa so del dneva razbremenjeni skrbi za svoje otroke. Varovanci prihajajo z veseljem in redno na delo, čutijo, da družbi nekaj dajejo, da so ji potrebni.

V šolskem letu 1987/88 pa smo pričeli na osnovni šoli Tone Okrogar z izvajanjem diferenciranega pouka za učence z določenimi težavami pri učenju.

Pedagoški delavci se trudimo in s posebnimi učno vzgojnimi prijemi skušamo svoje učence vsestransko vključiti in povezati njihovo delo v šoli z življenjem zunaj nje. Tudi odprti dnevi šole so lep primer in dokaz, kaj in kako delamo. Vsi pedagoški delavci poglabljamo svoje znanje in se seznanjamo z novostmi na področju specialno pedagoške teorije in prakse ter nova spoznanja prenašamo v vsakdanje delo. Naše vsestransko delovanje v različnih strokovnih, samoupravnih in družbenopolitičnih organizacijah je pripomoglo k osveščanju družbenega okolja v vlogi šole v kraju in k njeni postopni uveljavitvi. Šola je na vseh področjih tesno povezana z družbenim okoljem. Prav gotovo pa je treba dodati, da bo naše delo uspešnejše, ko bo potekalo v ustreznih prostorskih razmerah v novi šoli.

Zaključim naj z mislijo, da si bomo še naprej vsi delavci naše šole prizadevali za dosego rezultatov in nadaljnji razvoj strokovnega dela, da bo vsak posamezni učenec oziroma varovanec čutil, da je naš, da nekaj pomeni, da je enakovreden član naše samoupravne socialistične družbe, da je tudi on soustvarjalec boljšega jutrišnjega dne.

Valentin Kralj

KAKTUS

Pri nas imamo precej sobnih rastlin. Imamo polico, na kateri stojijo sobne rastline. Med njimi je tudi nekaj kaktusov. Eden je manjši, drugi večji. Manjši kaktus ima ploščata stebla, precej razvejana. Nima listov, ampak stebla se razporejajo v obliki lista, ta pa so tanka in podolgovata. Na koncu imajo bodice in dvakrat na leto cvetove. Cvetovi so temno rdeči in jih je pri enem cvetenju okrog trideset do štirideset. Ker je kaktus majhen, ga cvetovi prekrijejo. Najbolj uspeva na sončni strani, z malo vlage, bolj v polpeščeni zemlji. Zalivati ga je treba enkrat na teden. Imam rada rože in jih skrbno negujem. Pri srcu mi je ta kaktus, ker ima največ cvetov.

Z mamico skrbiva za naše cvetje, ki nam krasi hišo.

Andreja Fijavž
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

DNEVNI ODDELEK ZA TEŽKO PRIZADETE OTROKE V ŠIŠKI

V prejšnji številki Našega zbornika smo poročali o pripravah na ustanovitev prvega dnevnega oddelka za osnovno usposabljanje in varstvo težko duševno prizadetih otrok v Ljubljani. Otroci so prvič prestopili prag oddelka 28. oktobra letos, dva tedna po tem pa so se na skromni slovesnosti zbrali ljudje, ki so največ pripomogli k temu, da je oddelek sploh zaživel. To so bili predstavniki mestne konference SZDL, centra Dolfke Boštjančič iz Drage pri Igu, Zveze za cerebralno paralizo, Zveze društev za pomoč duševno prizadetim in ljubljanskega društva za pomoč duševno prizadetim, mestne skupnosti otroškega varstva, mentalno-higienskega oddelka, vzgojnovarstvenih organizacij, radiotelevizije, Ljubljanskega dnevnika in Moped showa.

Vera Snoj, ravnateljica vzgojnovarstvene organizacije H. Ch. Andersen, je v kratkem nagovoru orisala prizadevanja ustanove ki že 57 let skrbi za šišenske malčke, da bi nudila toplo in prijazno zavetje tudi otrokom z motnjami v razvoju. Pred osmimi leti so ob osrednji zgradbi vrtca dogradili prizidek, v katerem so prostori za štiri razvojne oddelke. Do zdaj sta le dve igralnici služili svojemu prvotnemu namenu; v tretji pa so letošnjo jesen uredili vse potrebno za delo dnevnega oddelka osnovnega usposabljanja težko prizadetih otrok šolske starosti. V četrto igralnico pa naj bi se čez leto dni vselila druga skupina težko prizadetih otrok.

V imenu strokovnih delavcev centra Dolfke Boštjančič je o izjemnem pomenu oddelka spregovoril Dušan Parazajda. Oddelek naj bi predstavljal seme, ki bi moglo obroditi bogate sadove: omogočil naj bi normalizacijo življenja v družinah s težko prizadetimi otroki in spodbudil ustanavljanje takih oddelkov v drugih ljubljanskih občinah in po vsej Sloveniji. Čeprav je odprtje oddelka le majhen korak za družbo, pomeni velik korak za duševno prizadete in njihove družine. Vendar pa ne sme ostati le pri enem oddelku in tudi ne samo pri oddelku za otroke. Oddelkov za dnevno varstvo odraslih težko duševno prizadetih žal še ni! Le izredni zavzetosti Erne Šnuderl, ki je do poletja vodila akcijo v imenu mestne konference SZDL, in ravnateljice vrtca, Vere Snoj, ter humanitarnih organizacij in organizatorjev dobrodelnega koncerta ob dnevu mladosti gre zahvala, da smo ob ustanavljanju tega oddelka nenavadno hitro prešli od besed k dejanjem.

V oddelku je šest otrok z vseh koncev Ljubljane; vsaj še toliko pa jih na vključitev v tako obliko varstva in usposabljanja še čaka. Zato je pred strokovnimi in družbenimi delavci (ter financerji) še velika naloga: v vseh ljubljanskih občinah zagotoviti usposabljanje in dnevno varstvo za težko duševno prizadete otroke in odrasle osebe.

Aljoša Vodnik

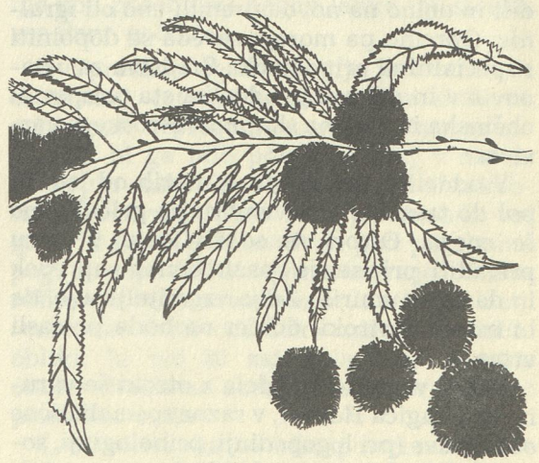

Jožica Fegeš

NOV RAZVOJNI ODDELEK V LJUBLJANI

Nekako neopazno, brez velikega hrupa in slavnostnih govorov je v letošnjem septembru začel delo nov razvojni oddelek v Mostah. V tej ljubljanski občini so že dalj časa razmišljali, da bi ob dveh oddelkih v vrtcu Angelce Ocepkove v Zvezni ulici odprli še tretjega. Po temeljitem preudarku pa so se odločili, da bi bil kak drug vrtec (zaradi prometnih povezav) morda primernejši. Tako je odločitev padla na vrtec Otona Župančiča oziroma na enoto tega vrtca v ulici Na peči, blizu moščanske tržnice, v prijetnem in mirnem okolju.

V pogovoru so mi ravnateljica vrtca, Štefka Götz–Peterlin, pedagoški vodja enote Na peči, Maruša Škerjanc, in vzgojiteljica v oddelku, Štefka Lukašev, orisale dosedanje delo v oddelku.

Prostor so uredili v posebni stavbi, kjer so tudi jaslični oddelki, tako da so preuredili in delno na novo opremili eno od igralnic. Opremo pa morajo seveda še dopolniti s specialnimi pripomočki. Sredstva za ustanovitev in delovanje oddelka sta prispevali občinska in mestna skupnost otroškega varstva.

V oddelku je šest otrok, starih od leta in pol do treh let, v novembru pa pričakujejo še enega. Otroci so se življenju v vrtcu privadili, pri vseh je opaziti očiten napredek in da so se umirili. Želja vzgojiteljice je, da bi ostala z otroki, dokler ne bodo prerasli vrtca.

Razen vzgojiteljice dela z otroki še varuhinja Dragica Horvat, v razne specialistične obravnave (pri logopedinji, psihologinji, socialni delavki) so otroci vključeni v mentalnohigienskem oddelku pri zdravstvenem domu v Mostah. Na novo bodo zaposlili še fizioterapevtko, ki bo delala z otroki iz razvojnih oddelkov v vrtcih Ciciban, Angelce Ocepek in Otona Župančiča.

Zanimalo me je tudi, kako novi oddelek sprejemajo ostali delavci v vrtcu in starši drugih otrok. Zvedela sem, da so se z delavci vrtca podrobno pogovorili člani strokovnega tima mentalnohigienskega oddelka in da ne pri delavcih ne pri starših ni bilo čutiti negodovanja. Pred ustanovitvijo oddelka so se pogovorili tudi z vodstvenimi in strokovnimi delavci drugih ljubljanskih razvojnih oddelkov, si ogledali delo pri njih, z nasveti pa jim je pomagala tudi strokovna sodelavka pri mestni skupnosti otroškega varstva Lidija Kastelic. Najbrž pa so imeli tudi srečno roko pri izbiri varuhinje, ki ima izreden smisel za delo s temi otroki, in vzgojiteljice, ki je že prej dolga leta delala v isti enoti vrtca.

Staršem, ki so vsi zaposleni, se je odvalil kamen s srca, ko so otroke lahko oddali v skrbne roke. Tako zdaj Martin, obe Mateji, Igor, Alen in Dragana vsako jutro prihajajo k svojima tovarišicama Štefki in Dragici, ki jih ljubeznivo popestujeta, se z njimi igrata, jim pojeta ter poskrbita, da so siti, čisti in urejeni. Vzdušje v oddelku je prijazno in umirjeno, kar prav gotovo godi otrokom in vliva zaupanje tudi staršem.

Aljoša Vodnik

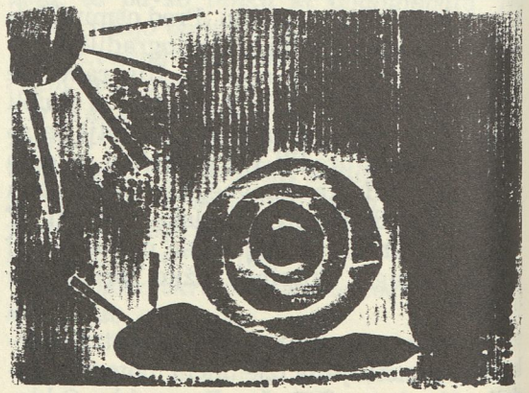

Boštjan Kočevar

NOVO NA ZVEZI

PONOVNO O KONCEPTU DELAVNIC POD POSEBNIMI POGOJI

V Sloveniji imamo trenutno 28 delavnic za delo pod posebnimi pogoji, ki skrbe za varstvo in zaposlitev preko 800 varovancev. Nekatere izmed njih imajo organizirano tudi že domsko varstvo, kar pomeni, da so za odrasle duševno prizadete prevzele celostno skrb. V Zagorju se je prejšnji mesec sestal aktiv delavnic za delo pod posebnimi pogoji. Osnovna naloga srečanja tega aktiva je bila posvečena razpravi o nadaljnjem konceptu razvoja slovenskih delavnic. Izvršni odbor naše Zveze je pred tem srečanjem zavzel do koncepta nekatera stališča, ki jih tudi v celoti objavljamo.

Izvršni odbor Zveze je na svoji seji v mesecu septembru tega leta obravnaval teze za delo in razvoj delavnic pod posebnimi pogoji v Sloveniji in po predhodni obravnavi svojih članov, ki jim je bilo gradivo posredovano že v mesecu juniju, tako na podlagi njihovih pismenih pripomb kakor razprave na sami seji prejel naslednja stališča:

1. Zveza društev za pomoč duševno prizadetim se zavzema, da bi bile teze za koncept delavnic pod posebnimi pogoji pripravljene tako, da bi koncept te oblike družbene skrbi za odrasle duševno prizadete v Sloveniji predstavljal realno in dolgoročno podlago za razvoj različnih vsebinskih oblik skrbi za duševno prizadete. Zato koncept ne bi smel izhajati samo iz obstoječe faze razvoja delavnic pod posebnimi pogoji v Sloveniji, ampak naj skuša tako po vsebini in oblikah zadovoljiti potrebo po celostni skrbi za odrasle duševno prizadete osebe. Pod pojmom »celostnost« si zamišljamo, da bi morali taki centri vsebinsko pokrivati vse življenjske potrebe omenjenih oseb, torej po delu, varstvu, zadovoljevanju vseh njihovih elementarnih življenjskih potreb s poudarkom na kvaliteti življenja in zagotavljanja vseh njihovih človeških pravic, od vključitve v tak center pa do smrti. Seveda si zato predstavljamo, da bi organizacijsko ti centri glede na lokalne potrebe in možnosti dobili tak družbeni status, da bi lahko te potrebe izvajali. Te možnosti se kažejo v samostojni pravni ureditvi takih centrov v novem zakonu o socialnem skrbstvu.

2. Predlagamo, da se celoten tekst tez uskladi z metodologijo za pripravo koncepta nadaljnjega razvoja posebnih socialnih zavodov v Sloveniji, ki jo je sprejel republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo. S to uskladitvijo bi dopolnili teze tudi vsebinsko, ker bi tako lahko precizirali posamezne elemente tez, ki niso dovolj jasni.

3. Predlagamo aktivu delavnic pod posebnimi pogoji, da sprejme v delovno skupino za pripravo tez tudi predstavnika Zveze društev za pomoč duševno prizadetim tov. Dušan Parazajdo, ki je sodeloval pri nastajanju metodologije za koncept posebnih socialnih zavodov, tako da bi se pri dokončni redakciji teksta koncepta delavnic pod posebnimi pogoji lahko upoštevale vse dane pobude.

4. Vprašanje terminologije je v tezah in obravnavi celotne problematike duševno prizadetih neprestano navzoče. Zato menimo, da bi ga bilo potrebno vsaj v našem konceptu uskladiti z današnjimi zakonskimi rešitvami. Naša želja je, da ne bi več govorili samo o delavnicah pod posebnimi pogoji, ampak da bi našli ustreznejšo »širšo« rešitev, ki bi se izražala morda v formulaciji »centra za varstvo in delo« oziroma podobni obliki, ki naj bi zajemala bolj celostno obliko družbene skrbi za odrasle duševno prizadete osebe.

5. Mislimo, da bi bilo potrebno vsaj v načelni opredelitvi omeniti tudi možnost

vključevanja tako imenovane zasebne pobude na področju skrbi za odrasle duševno prizadete osebe, ki pa bi bila le ena od izvedbenih oblik v sklopu celostne skrbi in zaščite za omenjene osebe.

Upamo, da so naše pripombe oziroma pobude dolgoročno gledano sprejemljive in da jih bo aktiv podprl, delovna skupina pa vključila pri izdelavi končnega teksta tez oziroma kasnejšega koncepta.

SEMINARJI IN LETOVANJA

Letošnjih seminarjev in letovanj za starše in duševno prizadete otroke in odrasle se je udeležilo 1017 oseb. Od tega jih je bilo 341 duševno prizadetih, ostali pa so bili njihovi starši oziroma bratje in sestre. V 21 skupinah je z nami delalo 144 različnih strokovnih delavcev. V letošnjem letu je bilo kar nekaj novosti. Začetni seminarji niso bili več samo v Črni, ampak tudi v Radovljici, v Dobrni in na Pohorju. Za celinsko letovanje se je odločilo več ljudi kot prejšnja leta, tako da smo morali naše skupine krepko povečati. Ker so bile v Kranjski gori letos težave s prostorom, smo se preselili v Planico. Na morskem letovanju je bilo 355 oseb, tako da smo morali poleg našega znanega Umaga poiskati prostor še v Novigradu in v Oštrem pri Kraljevici. Zelo razveseljivo je to, da so bili udeleženci tokrat iz skoraj vseh naših društev, močno pa smo okrepili in razširili sodelovanje s strokovnimi sodelavci, saj so se nam mnogi letos prvič pridružili pri seminarskem delu.

NOVE OBLIKE SEMINARJEV

Letošnje leto smo začeli v Sloveniji s tako imenovanimi »mini« seminarji za starše duševno prizadetih. V take skrajšane oblike družinskega usposabljanja vključujemo tudi tiste starše, ki se iz različnih vzrokov ne morejo vključiti v našo utečeno obliko enotedenskega šolanja »za življenje«. Zimski poizkus v Logarski dolini za starše iz Mozirja se je lepo obnesel. Zato so nekaj podobnega pripravili v Gornji Radgoni, v novembru pa podoben vikend seminar pripravljamo za starše iz občine Sevnica. Ker je program usposabljanja in izobraževanja staršev naša dogovorjena republiška aktivnost, pomagamo občinskim društvom tako pri iskanju ustreznih predavateljev, kakor tudi denarno. Zato podobno kot na letnih seminarjih skušamo pomagati pri stroških za prizadete otroke in strokovnjake. Oblika društvenega seminarja bo potrebna še drugod, saj predvsem kmečki starši težko zapustijo svoje domačije za ves teden, zimski čas, ko je doma manj dela, pa je zanje bolj ugoden.

SREČANJE STROKOVNIH DELAVCEV JUGOSLOVANSKIH ZAVODOV

Zadnji teden v oktobru so se v Zagrebu zbrali predstavniki skoraj vseh jugoslovanskih zavodov za varstvo in usposabljanje duševno prizadetih otrok in odraslih. Dvodnevno srečanje je potekalo v izmenjavi strokovnih izkušenj, prikazane pa so bile tudi nekatere novosti, predvsem pri delu s teže in težko duševno prizadetimi. Izšel bo poseben bilten o posvetu, ki bo staršem, ki jih to posvetovanje bolj zanima, na voljo na naši Zvezi.

DELOVNO SREČANJE V NOVI GORICI

Delavnost naših društev je zelo različna. Imamo društva, ki delujejo resnično dobro, kjer se vedno nekaj dogaja. Na srečo je takih društev vsak dan več. Pomembna pa je seveda dejavnost staršev, ki so v teh društvih skupaj s strokovnimi delavci gonilna sila. Tako so se oktobra sestali v Novi Gorici predstavniki osmih društev. Prišlo je preko sto ljudi iz raznih koncev naše ožje domovine. Uradno se je to sicer imenovalo Srečanje izvršnih odborov društev, razveseljivo pa je, da je bila večina udeležencev staršev. Goriško srečanje je pomenilo za manjša društva nov izziv, saj se na takih srečanjih izve veliko novega. Srečanja izvršnih odborov društev so se začela pred leti, ko se je nekaj društev dogovorilo, da se sestanejo, izmenjajo izkušnje pri lastnem letu in hkrati spoznajo, kaj se za duševno prizadete dogaja v kraju, ki ga obiščejo.

Zato pozdravljamo vse take spodbude, ki krepe naše lastne vrste.

DELOVNI DNEVI STARŠEV V KRAGUJEVCU

Dobro leto je minilo od tedaj, ko so se v Kranju prvič zbrali starši duševno prizadetih iz vseh naših republik in pokrajin. Ena osnovnih ugotovitev tega srečanja je bila, da imamo zelo podobne probleme, ki pa jih sami rešujemo tako, kot razmere v domačem okolju pač dopuščajo. Takrat smo tudi sestavili nekakšen »spisek želja«, ki naj bi predstavljal osnovo za naše cilje. Strnem pa jih lahko v en sam stavek: »Skrb za duševno prizadetega otroka in odraslega ter njegovo družino od rojstva do smrti!«

V letošnjem oktobru je bila srbska Zveza društev za pomoč duševno prizadetim organizator drugega takega srečanja. Občinsko društvo v Kragujevcu je bilo gostitelj več kot 150 udeležencev posveta. Udeležili so se ga starši, delno pa tudi strokovni delavci iz vse Jugoslavije, le predstavnikov s Kosova ni bilo. Srečanje je trajalo dva dni in je potekalo v resnično delovnem vzdušju. Razlike, ki nas včasih delijo, so se tokrat razblinile, ker smo se pač pogovarjali o sebi in naših otrocih. Osnovna tema posveta je bila: Pomoč družinam z duševno prizadetim otrokom. Poleg predstavitve stanja na področju zakonodaje, zdravstvenega varstva, otroškega varstva, šolstva, zaposlovanja in socialnega skrbstva po posameznih republikah in AP Vojvodini, smo večino časa porabili za razgovor v treh skupinah. Ti so bili namenjeni obravnavi skrbi za laže, zmerno in težko duševno prizadete osebe, pa tudi njihove družine. Zaradi oddaljenosti in velikih stroškov smo se Slovenci tega srečanja udeležili v manjšem številu, vendar je bila naša desetčlanska sklupina na posvetu samem zelo aktivna. Ena od ugotovitev, ki smo jih prinesli s seboj ob povratku je, da naše izkušnje, rezultati in organiziranost pomenijo za starše iz drugih republik velik izziv. Zato smo bili zelo veseli, ko smo izvedeli, da so tudi v Bosni in Hercegovini že začeli z delavnicami za delo pod posebnimi pogoji, da v Srbiji ustanavljajo oddelke za delovno usposabljanje in razvojne vrtce, da Makedonci pripravljajo ustanovitev novega zavoda, ki je zasnovan na naših izkušnjah, in še precej drugih novic, ki nas lahko samo veselijo. Seveda so v današnjih časih razlike še vedno velike, vendar naša spoznanja, da so končni cilji podobni ali celo enaki, vendarle zbujajo optimizem.

Ob povratku pa smo vsi v naši skupini ugotavljali, da vendarle nismo bili samo »učitelji«, ampak je vsak izmed nas prinesel domov tudi dosti lastnih novih spoznanj.

PRISPEVKI ZA ZDRAVSTVENE STORITVE

Ob novi ureditvi zdravstvenega varstva v Sloveniji so se tudi pri naših odraslih duševno prizadetih pojavile težave. Zaradi neustreznega tolmačenja samoupravnega sporazuma je prišlo marsikje do zmede, ko so zahtevali tudi za naše odrasle invalide doplačila pri zdravstvenih storitvah in zdravilih.

Zanimivo je to, da težave niso bile povsod enake. Ponekod so njihov prejšnji status

upoštevali kar naprej, drugod pa so ravnali dokaj uradniško in jim niso priznali statusa invalida. Zato je naša Zveza takoj posredovala pri republiškem Komiteju za zdravstvo in socialno politiko in pri Zdravstveni skupnosti, kjer so nam obljubili, da bodo v kratkem izdali ustrezna navodila. Ta pa naj bi bila taka, da bi starši z odločbo o invalidnosti njihovega odraslega prizadetega otroka na svoji zdravstveni skupnosti dobili v zdravstveno knjižico pečat »oproščen prispevkov«, kar bi potem odpravilo včasih zelo mučne pripetljaje v zdravstvenih ustanovah in lekarnah.

CAMPHILLSKO GIBANJE

V svetu se s skrbjo za duševno prizadete ukvarja veliko različnih organizacij. Te oblike so tako različne, kakor so različne družbene ureditve v posameznih državah. Ena izmed organizacij, ki se ukvarja s tovrstno skrbjo, je tudi »camphillsko gibanje«, ki deluje v Evropi in Ameriki. Bistvo tega gibanje je v prostovoljni pomoči posameznikov, ki se odločajo, da bodo sami ali s svojimi družinami živeli v manjših skupnostih skupaj z duševno prizadetimi in skrbeli zanje. V sosednji Avstriji ima to gibanje svoje objekte na Koroškem. Lansko leto smo imeli v Ljubljani že predavanje o njihovem delu, letos pa Zveza društev za cerebralno paralizo in ljubljansko društvo za pomoč duševno prizadetim pripravljata širši posvet, na katerem naj bi sodelovali ljudje iz camphillskega gibanja in nam predstavili svoje rezultate, predvsem pa nekatere zanimive metode dela z duševno prizadetimi v njihovih skupnostih. Zato organizatorji ne načrtujejo klasičnih predavanj, ampak tako imenovane delavnice (workshop), kjer naj bi ob praktičnih prikazih sodelovali vsi navzoči. Tako bodo pripravili delavnice na temo glasbene terapije, gibalne terapije in druge oblike dela, za nas pa bodo zanimive predvsem izkušnje, ki jih imajo pri delu s prizadetimi v kmetijstvu, saj se naše delavnice doslej še niso v večji meri odločale za tovrstno usmeritev.

KONCERT V SLOVENSKIH KONJICAH

Prizadevni društveni delavci v Slovenskih Konjicah so pripravili 18. novembra zvečer dobrodelno prireditev, ki so jo imenovali »Od srca do src«. Dvorana kulturnega doma je bila premajhna za vse, ki so ta večer želeli s svojo navzočnostjo pomagati našemu občinskemu društvu za pomoč duševno prizadetim. Uvod v prireditev je bila likovna razstava, na kateri je preko dvajset slovenskih slikarjev razstavljalo svoja dela. Razstava je bila prodajnega značaja, ves dohodek pa je bil namenjen našemu društvu.

Na prireditvi je sodelovalo skupaj preko sto izvajalcev, ki so s pesmijo in glasbo navdušili polno dvorano. Take prireditve imajo poleg denarne koristi tudi velik in pomemben delež pri osveščanju ljudi in seznanjanju s problematiko duševno prizadetih. Naši prizadevni organizatorji so znali prav ta vidik prireditve lepo izkoristiti. Zato je potrebno izreči tudi v našem imenu organizatorjem, s prizadevno predsednico Lidijo Pratnemer na čelu, vse priznanje.

JEAN VANIER NA OBISKU V SLOVENIJI

Že nekaj let deluje v Sloveniji gibanje Vera in luč. V svojih vrstah združuje predvsem starše duševno prizadetih otrok in otroke same, ki potrebujejo tudi pri svojem duhovnem življenju drugačen način dela.

Letos jeseni je Ljubljano obiskal tudi eden izmed ustanoviteljev tega verskega gibanja Jean Vanier. Poleg duhovnih vaj v Stični, obiskov v nekaterih naših zavodih in predavanj ter razgovorov s starši se je sestal tudi s predstavniki naše Zveze. Medsebojno smo se obvestili o tem, kaj delamo v naših društvih in na Zvezi, izvedeli pa smo tudi precej o samem gibanju in o organizaciji Barka, ki skrbi v preko 200 objektih na vseh celinah za duševno prizadete. Ob tej priložnosti je župnijski urad bolniške župnije v Ljubljani izdal posebno knjižico z njegovimi razmišljanji.

Tomaž Jereb

POSVET ZASAVSKIH DRUŠTEV

Že dalj časa smo načrtovali posvet s predstavniki zasavskih društev za pomoč duševno prizadetim, saj se ta društva le redko vključujejo v naše skupne akcije.

Sredi novembra letos smo se predstavniki Zveze na posvetu v Zagorju podrobno pogovorili o okoliščinah, ki dajejo pečat delu društev v Litiji, Zagorju, Trbovljah in Laškem, s predsedniki in drugimi aktivisti teh društev. Ugotovili smo, da so se stiki med raznimi strokovnimi službami, ki se ukvarjajo s problematiko duševno prizadetih oseb in njihovih družin, v zadnjih letih okrepili. Starši se za nasvete in pomoč največkrat obračajo na strokovne delavce v šolah s prilagojenim programom ali v delavnici pod posebnimi pogoji, na društvene sestanke pa le redko pridejo, posebno tisti iz odročnih krajev. Le stežka uspejo v delo društva pritegniti starše mlajših otrok; prav tako se srečujejo s težavo, ki pa je pri delu vseh društev splošna – običajno vse delo leži le na ramenih peščice zagnanih aktivistov ali celo samo enega človeka.

Sporazumeli smo se, da je potrebno poiskati take naloge, ki jih bodo posamezna društva zares sposobna izvesti in ki bodo zanimive za večino članstva; Zveza bo nudila strokovno pomoč ter finančno soudeležbo pri zahtevnejših akcijah. Predsedniki društev iz Zagorja, Trbovelj in Hrastnika pa naj bi se še v tem letu ponovno sešli s predstavniki Zveze, da bi razpravljali o smotrnosti sedanje organiziranosti teh društev in o oblikovanju programa dela.

Aljoša Vodnik

DRUŠTVO IZ IDRIJE

Spomladi smo za otroke in starše razvojnega oddelka, oddelka za delovno usposabljanje, delavnice pod posebnimi pogoji organizirali izlet in vrnili obisk našim prijateljem iz Ajdovščine. Starši in strokovni sodelavci so nam tam pripravili prijetno srečanje. Popoldne smo se odpeljali na ogled Postojnske jame.

Stroške prevoza je krila delovna organizacija KOLEKTOR iz Idrije.

Ob 10-letnici razvojnega oddelka je bil za otroke in njihove starše organiziran izlet po Dolenjski.

To pot je stroške prevoza krila delovna organizacija ISKRA ROTOMATIKA iz Spodnje Idrije.

Za najmlajše otroke razvojnega oddelka in njihove starše je bilo organizirano letovanje v počitniškem domu delovne organizacije ETA Cerkno v Portorožu.

Zahvala gre delovni organizaciji ETA, ki je odstopila svoje prostore in ISKRI-ROTOMATIKI za kritje stroškov prevoza.

Varovanci delavnic pod posebnimi pogoji so letos letovali v počitniškem domu Zveze prijateljev mladine z Jesenic v Novem gradu. Ker so varovanci skozi vse leto pridno sestavljali kolektorje, so si sami prislužili sredstva. Sredstva za kritje prevoza pa smo prejeli od občinskega sindikalnega sveta.

Ker so stroški prevozov precejšnji in jih samo društvo zaradi majhnega dotoka finančnih sredstev ne bi moglo kriti, se v imenu društva vsem, ki so nam pomagali, najlepše zahvaljujemo.

Zdenka Vončina

IZLET DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM IZ AJDOVŠČINE

Na izlet v Trento smo se iz Ajdovščine podali 10. septembra. Bilo je kar lepo število prizadetih otrok s starši in prijatelji. Izleta se je udeležilo nekaj varovancev delavnice pod posebnimi pogoji, učencev osnovne šole s prilagojenim programom, pa tudi taki prizadeti, ki niso nikjer vključeni.

Sicer je bil izlet organiziran precej na hitrico in brez pravega sporeda – ker so pač pred tem bili dopusti in se nismo mogli zbrati, da bi se dogovorili o podrobnostih. Kljub temu je v celoti uspel, čeprav smo se včasih obnašali kakor tisti, ki je zvrnil voz zeljnatih glav, in ko so se glave začele kotaliti vsaka na svojo stran, je vzdihnil: Vsaka glava svojo pamet!

Vožnja po Soški dolini je bila zanimiva, postanek v Kobaridu pa smo imeli prav takrat, ko je bil tam sejem. Nato smo se odpeljali naravnost k izviru Soče. Nekateri so ostali pri koči, drugi smo šli do izvira. Vreme je bilo zelo ugodno. Nato smo se ustavili pred sicer zaprtim domom Tekstine v Trenti. Tam smo iz »združenih nahrbtnikov« pripravili preprost piknik. Otroci in mladina so se podili za žogo. In zakaj se ne bi vrnili malo nazaj in si ogledali Mlinarico? Ta je bila šele prav zanimiva: soteska, iz katere čista in bistra voda škropi v čudovitem slapu, gore pa so čudovite – ene skalnate, druge zelene. Ogledali smo si še cerkev in pokopališče ter vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne. Videli smo več zanimivih znamenj, ki so postavljena na krajih, kjer je kdo umrl nesrečne smrti. Vsa so na les slikane podobe z napisi in opisi nesreč. Nato smo si ogledali še muzej v Trenti, kjer smo videli, kako se dela sir, kako žigosajo ovce (sicer le na slikah), tudi marsikatero davno orodje in pohištvo je bilo razstavljeno. Lahko smo videli knjige, ki so jih spisali o Trenti, brali pesmi, pa tudi pozvonili s trentarskim zvonom. Nato smo se – s krajšim postankom v Kanalu – pravočasno vrnili domov.

V ponedeljek pa so naši varovanci iz delavnice pod posebnimi pogoji po posredovanju Zveze odpotovali na počitnice. Nekaj jih je šlo v Umag, nekaj pa v Kraljevico. Starši smo zelo zadovoljni, da nismo osamljeni v skrbi za svoje otroke, ki so – čeprav odrasli – večni otroci.

Nada Kostanjevic

MOJ DOM

Moj dom je na Gorenju. Gorenje je vas. Tu so velike kmetije. Vsi imajo travnike in gozdove.

Naša hiša je na samoti. Stoji ob gozdu. Pri hiši je hlev. Okoli hleva imamo različno drevje. Pred hišo je velika njiva. Na njej imamo koruzo, zelje in krompir.

Pri nas je zelo lepo. Imamo svež zrak. Rad imam naš kraj.

Sandi Videčnik
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

V VINOGRADU

Naravoslovni dan smo preživeli v vinogradu in gozdu.

Ogledali smo si vinsko trto, stiskalnico, brento, sode in čeber. Kletar nam je pokazal vinsko klet. Stiskali smo grozdje in pili sladki mošt.

V gozdu smo poiskali mah. Po mahu smo določili strani neba. Nabirali smo užitne gobe.

V šoli smo pripravili razstavo.

Skupni spis 4. razred
OŠ Jože Kramar-Juš
Lendava

tudi umetniki govorijo o njih

PRIZADETE OSEBE V SLOVENSKEM SLOVSTVU

II.

Na prehodu v naturalizem se je počasi izoblikoval tudi nov način opisovanja oseb v pisateljevem delu; sam opis je postal bolj podroben, mestoma eksperimentalno podprt, v resnici pa dosti bliže življenju kakor pa domišljijskemu svetu. V areno slovenskega naturalizma je stopil tudi mladi Ivan Cankar. Grobemu načinu opisovanja, ki ga je proklamiral slovenski naturalizem, se Cankar ni uklonil; šel je dalje v smer psihološke poglobitve v osebo in v čas, v katerem se giblje oseba kot del sočasne družbe, ter se tako bližal v postopnih etapah drugim novim strujam moderne umetnosti – skoraj sočasno pri nas oblikujoči se dekadenci ter nekoliko kasnejšemu simbolizmu. Tako je Cankar obogatil slovensko umetnost z novimi umetniškimi prijemi, z novim načinom slikanja in upodabljanja človeka, normalnega ali pa umsko in telesno prizadetega.

Zmotno bi bilo misliti, da je Cankarju v njegovem umetniškem delu uspelo rešiti vse probleme, ki so v zvezi z opisovanjem prizadetih oseb v njegovem delu. Resnica pa je, da je bil Cankar najboljši med opisovalci duševnih pojavov in telesno pohabljenih oseb v dobi moderne. Niti Finžgar niti Meško mu v tem pogledu nista mogla slediti. Ako si postavimo vprašanje, kako je Cankar reševal duševno življenje tistih umsko prizadetih oseb, ki jih je opisoval v svojih delih, se nam odpira še vrsta drugih, skoroda enako pomembnih vprašanj v zvezi s tem glavnim vprašanjem.

Tako si lahko zastavimo vprašanja kot npr.: koliko je Cankarju kot umetniku bilo do samega opisovanja takih oseb, kako je skušal povezovati duševno življenje takih oseb z življenjem sočasne, lahko bi rekli dokaj antisocialne in demoralizirane družbe, koliko se mu je posrečilo prodreti v svet duševno prizadetih, telesno prizadetih in pohabljenih ter v življenje moralno iztirjenih in od družbe preziranih ter vedenjsko motenih oseb. Pri upodabljanju se nam pridruži še kopica drugih vprašanj v zvezi s pisateljevim realnim slikanjem življenja in s slikanjem življenja junakov, ki naj bi bili le simbolna podoba takega ali podobnega življenja. Zato se moramo pri razglabljanju omejiti predvsem na pisateljeve osnovne prikaze takih oseb, jih skušati deloma analizirati s stališča, koliko so lahko življenjsko verjetni, koliko so bili tudi blizu dobi, koliko so bili izraz in deloma tudi podoba pisateljeve osebne življenjske tragike. To bomo skušali pregledati v pisateljevem delu in spremljati zlasti tiste duševno in telesno pohabljene osebe, ki jim je Cankar odmeril posebno vlogo v svojem delu. Sočasno se bomo poglobili v razmere, v katerih so rasli po resničnih primerih njegovi umetniški liki ter skušali najti tudi povezavo med temi

liki in pisateljevim osebnim življenjem ter njegovim umetniškim programom.

Za razumevanje teh vprašanj je treba seči v dobo ter nekoliko predstaviti tudi pisatelja, ki je bil avtor takih likov. Zanimivo je, da se te podobe pri pisatelju pojavljajo v času, ko je v avstro-ogrski monarhiji veljal zakon o skrbi za družino že približno 100 let (sprejet leta 1811). Leta 1852 je bil izdan poseben zakon o zaščiti mladine in o njeni vzgoji. Leta 1869 je bil izdan šolski zakon, ki govori tudi o vzgoji zapuščenih otrok. Mimo tega imamo v tem času že številne dobrodelne ustanove, ki so jih pričeli ustanavljati pred 50 leti in ki so se ukvarjale z zapuščeno mladino. Že od leta 1839 je bil tak zavod v Pragi, od leta 1847 v Berlinu, leta 1844 je bil ustanovljen na Dunaju, leta 1948 pa v Brnu. Tudi po drugih krajih so že začeli delovati zavodi (v Linzu, v Salzburgu, v Gorici, v Gradcu itd.). V tej dobi so bili že tudi pogosti kongresi učiteljev, ki so imeli posvetovalen značaj (l. 1898 v Brnu, l. 1889 v Plznu, l. 1907 prvi državni kongres na Dunaju). Na dunajskem kongresu leta 1907 so obravnavali npr. vzroke vzgojne zapuščenosti in poskus reforme zavodov za skrbništvo otrok. Toliko v zvezi z zapuščenimi otroki v Avstriji.

Posamezni zavodi za gluhoneme so bili ustanovljeni v Avstriji povečini že v 19. stoletju (1840. v Gorici, l. 1900 v Ljubljani itd.). Slepi otroci imajo v tem času že precej dobro urejene razmere. Začetki šolanja slepih segajo v drugo polovico 19. stoletja. Šole za duševno zaostale so začele v evropskem merilu delovati leta 1859, ko je bil v Hallu ustanovljen prvi takšen zavod. Leta 1876 je bil ustanovljen zavod v Dresdenu, medtem ko so v Avstriji še dolgo čakali na tovrstno pomožno šolstvo. Tudi naše balkanske države so se začele prebujati v večji skrbi za zapuščene otroke. Tako imamo v Beogradu že konec 19. stoletja zametke skrbstvenih ustanov. Problem pa je bil v nečem drugem. Ti zavodi, ustanove in šole so bile, žal, pogosto bolj prave jetnišnice kakor pa zavodi v pozitivnem pomenu besede. To nas torej tem bolj živo navaja na resnico, da je čakala te zavode upravičena družbena kritika. Leta 1893 so morali v Beogradu zaradi upravičeno ostre kritike Vasa Pelagića zapreti umobolnico, ki je bila v zelo žalostnem stanju. Razmere so bile tako težke, da so naravnost vpile po reformi in izboljšanju. Umobolni so živeli v bednih življenjskih razmerah in bili so izpostavljeni tudi vsakodnevnemu zasmehovanju. Tudi v drugih krajih, kjer je bilo statistično in formalno vse lepo urejeno, je bila slika dejanskega stanja precej precej drugačna. Še bolj nam to postane jasno, ako pomislimo, da je bilo skrbništvo za odrasle osebe šele v povojih, da ne rečemo, da ga sploh ni bilo. Zato je bilo to vprašanje toliko bolj zgoče obravnavano v raznem socialističnem časopisju navadno takrat, ko je bila kupa polna, ko so posamezniki iz ljudstva zahtevali izboljšanje socialnih in drugih razmer v prid umobolnim in telesno prizadetim osebam.

Nobenega dvoma torej ni, da se je ta družbena problematika zrcalila na vsakem koraku in zahtevala vse bolj in bolj človeško rešitev. Pisatelj Cankar ni bil gluh in tudi ne slep za take razmere.

Začetek 20. stoletja imenujemo hkrati tudi začetek povečanega zanimanja in znanstvenega raziskovanja življenja otrok in mladine. Ne moremo mimo imen različnih socialnih delavcev, psihiatrov, psihologov in pedagogov (Preyer, Darwin, Hall). Že znameniti Darwin se je obrnil k raziskavam otroka in njegovega življenja (Biografija otroka – 1877), sledili pa so mu drugi (Prever, Otrokova duša, 1881, Hall). Nekateri izmed teh znanstvenikov so skušali raziskovati biološke posebnosti otroka v tem razdobju, drugi so skušali analizirati nekatera odstopanja, stranpoti od normalno razvitega otroka, v pedagoškem in psihološkem smislu. Zaključki so bili zanimivi, saj so prinesli nove rezultate, nove poglede na otrokov razvoj, nove načine proučevanja otroka in nove ugotovitve v zvezi z otrokovim duševnim ali telesnim razvojem. Taka raziskovanja niso šla mimo pisateljev, opisovalcev otrokove telesnosti in duševnosti, brez vidnih vplivov. Koliko je poznal naš pisatelj Cankar dela svetovnih avtorjev, ki so opisovali otroka, še ni docela raziskano. O vplivih evropske literature na pisatelja Cankarja je precej obširno spregovoril dr. Dušan Pirjevec v delu Ivan Cankar in evropska literatura (Ljubljana, 1964). Prepričani pa smo vseeno lahko, da je Cankar v dunajskih letih

prebiral dan na dan tudi (vsaj v izvlečkih) najnovejše ugotovitve znanih mladinskih pedagogov in psihologov. To nam dajo slutiti nekateri umetniški prijemi v njegovem delu kakor tudi njegove verne podobe, ki se zelo skladajo s sodobno pedagoško in psihološko vedo o mladem človeku v določenem življenjskem obdobju. V tem pogledu je zanimiva študija dr. Antona Praprotnika Ivan Cankar v luči mladinske psihologije, ki je bila objavljena v Umetniškem zborniku št. II v letu 1946. V tej razpravi je precej tehtnih in uporabnih misli, kar zadeva Cankarjevo avtobiografsko in mladinsko literaturo. Seveda pa bi bilo zgrešeno, če bi skušali dokazovati, da je Cankar svoje otroške in mladinske like gradil pretežno na podlagi eksperimentalne znanosti, ne oziraje se na svoje avtobiografske izkušnje in izpovedne zmožnosti. Prepričani bodimo, da so bili ti odločujoč dejavnik pri umetniškem oblikovanju njegovih mladostnih oseb. Zanimivo je in potemtakem tudi dovolj jasno, da je tudi duševno in telesno prizadete Cankar največ oblikoval prav iz vrst otrok in mladine.

Pri oblikovanju trpečih in prizadetih pa so Cankarja spremljali vsaj v zgodnji dobi njegovega umetniškega oblikovanja tudi vzori in primeri iz slovstvenih del te vrste v svetovni literaturi. Nekateri so bili mnenja, da je imel na Cankarja izreden vpliv prav Emil Zola s svojimi naturalističnimi romani. Skoraj večji vpliv bi lahko bil imel na Cankarja Dostojevski, kar lahko sodimo po izjavah Cankarjevega bratranca dr. Izidorja v Obiskih, kjer piše, da mu je Ivan pravil o omamnem vplivu Dostojevskega nase (prim. dr. Izidor Cankar, Obiski, Ljubljana, 1960, str. 11). Dostojevski je bil med svetovnimi pisatelji med najmočnejšimi oblikovalci človekove duševnosti, njene svetlobe in sence.

Vsvojih avtobiografskih delih, kjer je Cankar kot malokdo tako odkrit, moremo zaslutiti tudi njegovo, ne samo po lepoti in dobroti, temveč tudi po svojem osebnem trpljenju bolno dušo. Če pogledamo značilne črte njegove osebnosti, naletimo na njegovo neustaljenost, na njegov nemir srca in duha, ki pogostoma izvira iz njegove negotove življenjske situacije (Cankar je večni romar). Naletimo na njegovo čustveno naravo, ki preide včasih od tihega veselja in radosti do eretičnih izbruhov, na stalno nihanje med bojaznijo in pogumom. Pod težo duševnih preskušenj, ki jim je bil podvržen že v zgodnji mladosti, pri katerih ni na zadnjem mestu občutek manjvrednosti, je Cankar postal pogostokrat naveličan vsega, tudi življenja. Misel na samomor mu ni bila preveč tuja, dasi ga je duševna moč vedno dvignila še pravi čas. Večkrat je padal v duševne depresije, ki so mu še bolj težile življenje. Njegov prijatelj pisatelj dr. Alojz Kraigher povezuje (Ivan Cankar I. in II. del) Cankarjeve duševne motnje, njegove občutke manjvrednosti, njegove duševne boje predvsem z njegovo telesno nebogljenostjo, šibkostjo, pa tudi z njegovo žalostno boleznijo (epileptičnost, enureza); vse to ga je mučilo in spravljalo v duševne boje. Iz tega ga je reševala le močna pisateljska, stvariteljska zavest in prijeten občutek, da je njegova umetniška veličina v našem narodu nesporna. O svoji nesrečni preteklosti, o svoji žalostni mladosti, nam mnogo govori tudi Cankar sam. V Mojem življenju, tej globoki avtobiografski izpovedi nam pisatelj sam razodene svoje duševne boje in težave, izpovedujoč, da je bil telesno šibak, nadloga vsem, najbolj pa sebi. Poleg tega nekje tudi omenja, da je sesal palec, kar je značilno za silno čustvene, a dostikrat nekoliko zapostavljene otroke. Vse take in podobne misli nas morajo voditi k resnici, da je bila Cankarjeva ljubezen do opisovanja »ponižanih in razžaljenih«, prizadetih, družbi »nepotrebnih«, življenjsko iztirjenih silna in globoka. Zato so taki ljudje tudi opisani in naslikani z veliko ljubeznijo.

Sama podoba družbe, ki se človeku nudi, kadar preučuje Cankarjevo življenje, sili človeka h globljemu razmišljenju. Cankar je pripadal družbenemu razredu proletarcev. Že v zgodnji mladosti je občutil ne samo svoje osebno trpljenje, ampak tudi trpljenje cele Cankarjeve družine. Spoznaval je od blizu največjo bedo in tudi smrt. Družina je domovala na ubožnem vrhniškem Klancu. Socialni sestav prebivalcev Klanca je bil 100 % proletarski. Vsi ti so mu bili nekaki znanci, ljudje brez denarja in eksistence. Tu so čakali le še smrti. To se je Cankarju že zgodaj neizbrisno vtisnilo v njegovo duševnost in ga spremljalo skozi vse življenje. Drugo srečanje pisatelja z

revščino v dunajskem Ottakringu ni bilo nič spodbudnejše. Tam je srečal celó večjo revščino kakor kjerkoli poprej v domovini. In prav tam se je srečal tudi z mladimi, umsko in telesno prizadetimi ljudmi. Spoznanje revščine in nebogljenosti ga je kot umetnika in družbenega kritika, socialista naravnost sililo k opisovanju takih primerov in k zbuditvi osnovnega čustvovanja in pomoči v ljudeh.

Cankar je v svojem umetniškem delu pretežno slikal življenje skozi svoje individualno doživetje. O tem govori tudi M. Bratulovič v Cankarjevem zborniku leta 1921 v razpravi Cankarova subjektivnost, kjer pravi, da je Cankarjeva umetnost sorodna Trdinovi, ki je tudi subjektivna. Cankar govori v Mojem življenju besede »Objektivne umetnosti ni, ker je ne more biti«. Pravi tudi, da, če je umetnost kaj prida, je vsaka novela kos umetnika samega. Tako moramo razumeti, da je bila Cankarjeva umetnost v precejšnji meri tudi kos njega samega.

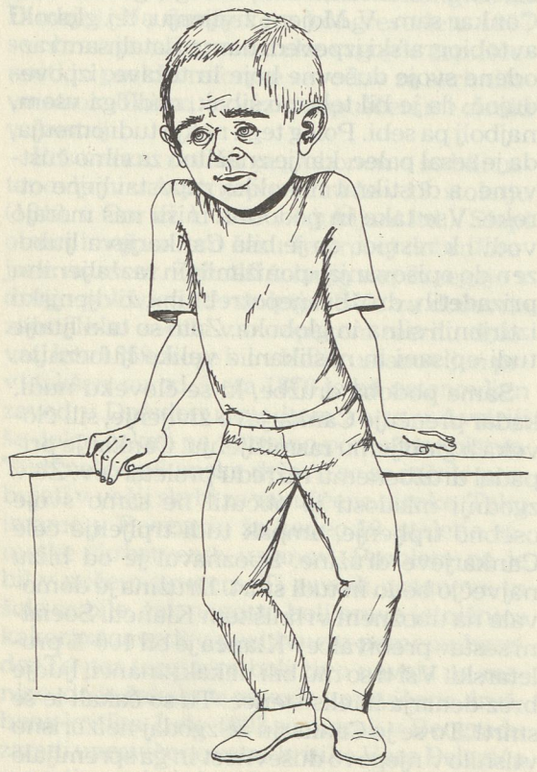

Ivan Cankar: Mali »Honza«

Cankar je vezal svoje like na tipično življenjsko okolje in zato je razumljivo, da je mnogo njegovih prizadetih oseb postavljenih v takšno življenjsko območje. Svoje »vagabunde«, pijance, družbi neprilagodljive ljudi je slikal neredko kakor prave brezdomce. Tudi duševno prizadetim je včasih pridal oznako ali pečat brezdomstva. S tem je povečal tragiko svojih junakov, ker jim je odvzel sleherno upanje na življenjsko ustaljenost.

Nihče, kdor ima starše in dom, ne more razumeti Nietschejevih besed: »Gorje človeku, ki ni nikjer doma.« Tukaj se izrazito kaže velika Cankarjeva prizadetost ob izgubi lastnega doma. Pri opisih oseb in krajev, ki so mu služili kot nekak umetniški model, je bil Cankar skoraj dosledno originalen. Tako nam izjavlja profesor dr. Prijatelj v svojem eseju Domovina, glej, umetnik dobesedno takole: »Dvajset let sem živel na Dunaju, mnogo dunajskih »Faktov« sem videl, slišal ali čital o njih, a dunajskega Moloha poznam v vsej njegovi grozi za vse svoje žive dni samo iz knjige Hiša Marije Pomočnice«.

Ko se je Cankar še skliceval in prisegal na zastavo naturalizma, je prejel od njega tudi del njegove dediščine. Dediščina se kaže v tem, da temeljé njegovi opisi na podrobni analizi človeškega lika in narave ter na izostrenem čutu za opisovanje do tedaj skritih nians življenja. Seveda se naturalistične smeri v svojem opisovanju in idejah dokaj ločijo med seboj. Da je bil Cankarju ljub nekako sociološko obarvan naturalizem, da mu je bila ta smer simpatična zaradi idejne borbe z družbeno problematiko, hkrati pa tudi idealen prehod od te smeri prek dekadence v kasnejši simbolizem, piše tudi dr. Pirjevec v razpravi Cankar in naturalizem, Slavistična revija 1961/62, str. 1–49. Nekatere naturalistične smeri so se odmikale od take sociološke problematike k nekemu misticizmu. Tako smer je zastopal veliki pisatelj Reymont (prim. dr. Tine Debeljak: Reymontovi Kmetje v luči književne teorije, Ljubljana, 1936).

(se nadaljuje)

Bogo Jakopič
ilustrirala Marija Smolej

BILI SMO NA IZLETU

Sobota, 22. oktobra letos, bo mnogim duševno prizadetim, njihovim svojcem in prijateljem ljubljanskega društva za pomoč duševno prizadetim ostala v lepem spominu, saj smo ta dan preživeli kot vesela in srečna družina.

Letošnji izlet je ljubljansko društvo organiziralo v Postojno. Mnogo pogledov se je to jutro oziralo proti sivemu nebu, ki ni kazalo, da bi skozi oblake in meglo pokukalo tudi sonce, vendar smo si ga uspeli z dobrim počutjem ustvariti sami.

Kot v karavani se je zjutraj odpravilo na vožnjo osem avtobusov veselih potnikov. Naša skupina je potovala v avtobusu s številko pet. Imeli smo dobrega in razumevajočega šoferja, ki se nam je tudi sicer pridružil kot tovariš in prijatelj.

Med vožnjo smo se ustavili pri Cerkniškem jezeru, se seznanili z zgodovino nastanka tega jezera in nato nadaljevali vožnjo proti Postojni.

Tam nas je že čakala prijazna tovarišica iz postojnskega društva. Čeprav nas je bilo veliko, je vse potekalo po programu.

Po ogledu jame, ki je večini pustila lepe vtise, saj so bili mnogi prvikrat v njej, smo se odpravili do gostišča Proteus, kjer so nas prijazno sprejeli pod svojo streho in nam postregli s kosilom. Nato so nas prisrčno pozdravili in izvedli plesni program postojnski učenci v narodnih nošah.

Po programu pa se je predvsem za otroke, tj. duševno prizadete, začel glavni del – živa glasba. Glasbeniki so bili sila naklonjeni in so glasbo prilagodili predvsem željam mladih plesalcev.

Občutkov, kako srečno so doživljali to sobotno popoldne, z besedo skoraj ni mogoče opisati, saj so vsi obrazi kar žareli od sreče in zadovoljstva. Prav gotovo ne bi našli niti enega med to druščino mladih, ki si ne bi želel, da bi to veselo rajanje trajalo vsaj dvakrat ali trikrat dlje, kot je bilo časa na voljo.

Ob njihovi sreči smo bili srečni tudi mi starši in spremljevalci. To mora človek doživeti, videti, da razume, kako malo je pravzaprav treba, da so prizadeti ljudje resnično in iskreno srečni. Zdi se mi, da večina teh otrok povezuje svojo srečo od enega do naslednjega izleta oziroma srečanja. Vse leto se veselijo izleta in vsak jim je lep in prijeten. V njihovih očeh ni čutiti skrbi za jutrišnji dan, niti o tem niso imeli časa razmišljati, ali bo drugo leto še mogoče organizirati podoben izlet, kajti vsak tak izlet je pač povezan s stroški; seveda se ljubljansko društvo zelo trudi, da bi ta doslej že tradicionalen skupen izlet ostal »zakoličen« tudi za prihodnje, saj se zaveda, da so izleti poleg že tradicionalnega piknika v Mostecu edina živa vez tako med samimi starši kot večino otrok.

Glavni namen izleta ni, da si ogledamo neki kraj, pač pa je pomemben v prvi vrsti zato, da se srečamo starši, da se poveselimo skupaj z otroki in se vsaj na tisti dan odtegnemo od vsakodnevnih težav in skrbi. Navdušenje in sreča otrok, ki seveda najbolj uživajo v glasbi, spontano tkejo prijateljske vezi med starši, ki se že poznamo, in tistimi, ki se na ta dan uspejo spoznati. Vse to pa vzbuja občutek, da nas ni malo, ki naj bi nas enaka ali podobna usoda zbliževala.

Časi resnično niso več rožnati in truditi se moramo, da bi to hitenje časa in nemir med ljudmi, kateremu se pridružujejo še skrbi za življenje jutri, čim manj obremenjevalo naše otroke, ki so najmanj krivi za krize, ki nas tlačijo, saj si naši otroci v prvi vrsti želijo iskrene ljubezni, razumevanja in občutek varnosti.

Bilo nam je lepo, za kar gre zahvala ljubljanskemu društvu, gostiteljem v Postojni in šoferjem za prijetno in varno vožnjo!

Anica Štancar

SREČANJE S STARŠI IN OTROKI V ŽALCU

Društvo za pomoč duševno prizadetim občine Žalec je v svojem programu za leto 1988 načrtovalo tudi srečanje vseh staršev in otrok.

Prizadevni člani društva so ta svoj načrt uresničili v mesecu septembru. Srečanje staršev in otrok so izvedli s pomočjo Gasilskega društva Žalec, Lovske družine Žalec in s pomočjo sredstev obrtnikov iz Žalca.

Spomladi so člani našega društva vsem obrtnikom občine Žalec poslali pisma in jih zaprosili za finančno pomoč. Odziv je bil razveseljiv in tako smo tudi s pomočjo obrtnikov izvedli to srečanje.

Sobota zjutraj je bila prav meglena. Starši z otroki in organizatorji so se s strahom ozirali v megleno nebo. Njihov strah je bil neupravičen. Člani gasilskega društva so udeležence srečanja pripeljali do lovske koče Rinka nad Gotovljami in tu ni bilo več strahu pred dežjem, saj se je sonce že sramežljivo kazalo skozi vse redkejšo meglo.

Lovsko kočo so nam velikodušno odstopili lovci Lovskega društva Žalec. V tem prijetnem okolju in vse boljšem vremenu je bilo razpoloženje vseh številnih udeležencev in tudi članov Društva za pomoč duševno prizadetim iz trenutka v trenutek boljše. Starši so se zbližali, se spoznali, pogovarjali, izmenjavali izkušnje in se pogovarjali o svojih otrocih.

Organizatorji so pomislili tudi na hrano in za vse pripravili okusen golaž. Po kosilu so starši in otroci napolnili ploščad pred lovsko kočo in zaplesali po taktih vesele glasbe. Kot vedno je bila na srečanju tudi ena od mater s harmoniko, ki je popoldan še popestrila. Prepevali in plesali smo skupaj ob zvokih prijetnih melodij.

Ure so hitro minevale in približala se je ura slovesa, ki je vsem prišla mnogo prezgodaj. Razšli smo se z dobrimi vtisi, zadovoljni in z željami, da se večkrat srečamo in pogovorimo.

Pred koncem leta Društvo za pomoč duševno prizadetim občine Žalec pripravlja še občni zbor. S potekom seje in z novimi načrti žalskega društva vas bomo sproti obveščali.

Vlada Rode

DEDEK IN BABICA

Dedek in babica živita na Ivancih. Dedek je star 74 let, babica je stara 68 let. Dedek je sodar. Dela sode za vino in kadi. Zdaj pred trgatvijo ima polne roke dela. Na dvorišču ima dosti sodov.

Babica je gospodinja. Doma kuha in pospravlja, krmi svinje in dela na polju. Babica in dedek sta delavna. Babica je bolna. Večkrat jo boli glava. Večkrat grem k njima na obisk. Pomagam v hlevu pri živini. Tudi v kuhinji rad pomagam. Včasih prideta k nam v Mursko Soboto.

Želim, da bi bila zdrava in srečna med vnuki.

Dimitrij Benkovič
OŠ Prekmurske brigade
Murska Sobota

DELO NA KMETIJI

Doma sem v Klokočovniku. Imamo veliko kmetijo, zato je vedno veliko dela. Tudi jaz moram pomagati. Ko pridem domov in se najem, moram vsak dan pobirati jabolka. Zvečer delam v hlevu. Nahranim krave, očistim hlev in molzem. Domače mleko je zelo zdravo. Po končanem delu se umijem, navečerjam in grem spat. S tem ko doma pridelamo veliko hrane, privarčujemo veliko denarja. Hrana je bolj zdrava in dobra.

Sebastjan Ledinek
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

ŽIVLJENJSKI UTRIP V NAŠEM ODDELKU ZA DELOVNO USPOSABLJANJE

V tem šolskem letu je naša šola omogočila oddelkom za delovno usposabljanje, da so si v pritličju nove šole uredili delavnico, v kateri se zelo uspešno odvija tehnično in proizvodno delo učencev, ki so vključeni v te oddelke. V njej se trikrat tedensko mudijo in se delovno usposabljajo učenci tretje stopnje oddelka za delovno usposabljanje, ki šteje sedem učencev, starih od štirinajst do sedemnajst let. Učenci Beno, Simon, Jure, Dimitrij, Jan, Denis in Anuška so v tem oddelku že tri ali štiri leta. Vsi so zelo navezani na svojo tovarišico Mileno Pinter, ki že leta uspešno usposablja, vzgaja in vodi ta oddelek. Prizadevna in z izkušnjami obogatena defektologinja prenaša svoja znanja nesebično na svoje učence, tako da si le-ti maksimalno razvijajo dane sposobnosti, posebej še na področju spretnosti, privajenosti in socializacije.

Obiskala sem ta oddelek z namenom, da tudi širše okolje in predvsem starše seznanim z uspešnostjo in dosežki tega oddelka. Zatekla sem jih pri delu. Sestavljali so kemične svinčnike za Mehanotehniko Izola, s katero imamo večletno pogodbo za tovrstno kooperacijo. Vsi učenci so sedeli ob delovnih mizah, na katerih je bilo vse pripravljeno, da je delo nemoteno teklo. Vsak učenec je imel po deset lončkov, v katerih so bili vsi delčki, ki so potrebni za kemični svinčnik. Delčki so drobni in malo večji, vendar prav nič ne zbeži izpod spretnih prstov mladih »delavcev«. Veselje jih je bilo gledati pri delu. Moja navzočnost jih nič ni motila. Pridno so delali fazo za fazo in končni izdelek polagali v enajsti – največji lonček. V času, ki sem ga prebila med njimi, je Dimitrij zmontiral štirideset kemičnih svinčnikov, ki mi jih je dovolil prešteti. Ko sem mu dejala, da je naredil več od Bena, ki jih je naredil devet manj, se mu je nasmeh razlezel čez ves obraz. Tudi vsi drugi učenci so žareli, ko sem jih ob koncu vse pohvalila. Povedali so mi tudi, kaj si bodo kupili za denar, ki ga bodo prejeli za opravljeno delo. Jure je rekel, da si bo kupil obleko. Anuška bo denar porabila za nakup kaset, a Simon bo dinarje zamenjal za lire in si v Trstu kupil avtomobilček, tak na daljinsko upravljanje. Sladkarije pa bosta kupila Jan in Denis.

Med delom sva pokramljali še s tovarišico Mileno, ki mi je predstavila vse učence, govorila o programu usposabljanja in o vsem ostalem, kar zadeva delo s temi učenci na tej stopnji usposabljanja.

Lani so prvič skupno s tovarišico opravljali delovno prakso v delavnicah pod posebnimi pogoji v Kopru. Tako je lahko neposredno spremljala in opazovala svoje učence pri delu v povsem drugem okolju. Na koncu se je sestala strokovna skupina, v kateri so bile tudi vse tovarišice iz delavnic. Na podlagi ocene dela v delavnicah in dela v razredu na matični šoli v Strunjanu so ocenili socialno zrelost vsakega učenca iz oddelka ter tako določili, kdo bo prihodnje šolsko leto že lahko vključen v delavnice in kdo bo še moral ostati v oddelku na tretji stopnji usposabljanja. Na tej stopnji je namreč med ostalim tudi veliko ročnega oblikovanja za razvoj motorike rok, predvsem prstov. Uporabljajo različne tehnike od striženja s škarjami, izrezovanja, strganja, obrisovanja, prebadanja do šivanja. Vse te tehnike so prvi pogoj za uspešno opravljanje dela, kot je sestavljanje kemičnih svinčnikov. Učenci tega oddelka tudi šivajo prtičke, tkaničijo in znajo tudi likati manjše kose perila, ki ga dobijo iz zavodske pralnice. Svojih izdelkov se zelo veselijo in se celo bojijo zanje. Kritično ocenjujejo delo sošolcev. Če kdo naredi kaj manj dobro, mu to tudi povedo in ga spodbujajo, da izdelek naredi še enkrat in to boljše in lepše.

»Napredek je očiten pri tistih, ki so že od vsega začetka vključeni v oddelek. Ti so

tudi bolj spretni,« pravi tovarišica in nadaljuje: »Lani smo zaslužili ca. 500.000 dinarjev. Mehanotehnika nam je nakazala denar in mi smo ga naložili v naši šolski hranilnici. Dvakrat letno imamo nakupe. Učenci povedo svoje želje. S šolskim kombijem se odpeljemo na nakupovanje. Znajo kupovati tudi za svoj denar – to je tudi naš namen, da znajo ravnati z denarjem.

Nekaj denarja pa smo namenili za ves oddelek. Kupili smo dva kasetofona. Kasete pa prinesejo v šolo učenci. Letos smo zaslužili že 10.000 dinarjev.«

»Kakšne načrte imate za letos? Kaj vse pripravljate?« sem vprašala tovarišico, ki je spravljala kemične svinčnike v škatle.

»Za novo leto bomo izdelali za starše podstavke za kozarce iz vezanih plošč, ki jih bomo izrezljali z lokom za rezljanje. Vse podstavke bodo porisali z motivi, jih prebarvali in na koncu še polakirali. Prav tako bodo tudi izdelali čestitke za 8. marec in seveda tudi praktična in uporabna darila.«

Ob koncu svojega obiska moram še napisati, da imajo v spodnji hiši, kjer so oddelki vseh treh stopenj usposabljanja, tudi čajno kuhinjo in jedilnico. V sklopu domskih opravil imajo tudi kuhanje enostavnih jedil. Najraje pečejo palačinke. Mojster pečenja je Dimitrij. Pripravljajo tudi napitke in različne namaze. Znajo pogrniti mizo. Ob zaključku šolskega leta pa organizirajo praznovanje, za katero namenijo nekaj denarja od letnega zaslužka, da se tudi dodobra nasladkajo in naužijejo dobrot. To je obenem tudi poslovilna slovesnost za tiste učence, ki bodo prihodnje šolsko leto vključeni v DPP v Kopru.

Med učenci so štirje plavalci. Trije znajo telefonirati. Vsi pa se znajo podpisati; znajo povedati svoj naslov in tudi kje so zaposleni njihovi starši. Sodelujejo na vseh športnih dnevih, kjer se na vso moč trudijo doseči dobre rezultate. Znajo teči, skakati v daljavo in metati žogice. Tako sta na zadnjem športnem dnevu, ki je bil oktobra, Dimitrij in Denis dosegla v atletskem mnogoboju prvo, Simon pa tretje mesto.

Štefanija Cvitan

OBISKALI SMO NAŠEGA NEKDANJEGA GOJENCA NACKA

Pot naju pelje ob reki Savinji in z zemljevidom v roki računava, koliko je še do Laškega. V Laškem morava namreč poiskati delovno organizacijo Bor, kjer je zaposlen naš nekdanji gojenec Nacek.

Da, še vedno lahko rečemo, da je naš. Redno nam piše, vsakemu posebej: tov. ravnateljici, delovnim terapevtkam, socialni delavki in specialnim pedagoginjam. Rad se spominja Vipave. Zavod mu je pomenil topel dom, kjer je našel zavetje in razumevanje. Sošolci so mu bili kot bratje in sestre in tudi z njimi si redno dopisuje. Kadar ima čas, nas obišče; nazadnje smo se srečali ob dvajsetletnici ustanovitve našega zavoda.

Medtem ko razmišljam, se s tov. Tončko pripeljeva pred DO Bor. Nacek je v pismu tako natančno opisal pot do tovarne, da nisva mogli zgrešiti. Za današnji obisk smo se predhodno dogovorili, pričakujejo naju, vendar sva vseeno vznemirjeni. Tov. delovodja naju pelje v montažo, kjer že od daleč zagledava znani obraz. Nacek pridno dela. V roki ima kladivo in hiti zabijati deščice, ki služijo za embalažo ogledal. Pri prenašanju mora zelo paziti, da se katero ne razbije. Mojster pove, da dela natančno in spretno in ni še nobenega razbil. Komaj naju utegne pozdraviti, tako hiti, da nama pokaže svojo pridnost.

Nacek ima danes prost dan, delat je prišel le za nekaj ur, toliko, da bomo videli in posneli, kaj dela. Pri pogovoru o delu v tovarni, kjer je zaposlenih okrog 250 delavcev in izdelujejo spalnice in otroške sobe, se nam pridruži še tov. Ojstršek, ki ima največ zaslug, da je bil Nacek sprejet v DO.

Z Nackom sta dobra prijatelja in še danes po toliko letih nikdar ne pozabi pristopiti k njemu in ga povprašati, kako mu gre, pove Nacek. Nacek nam predstavi tudi sodelavke in sodelavce, ki s posebnim ponosom pripovedujejo, da je to njihov najboljši sodelavec, pošten, zanesljiv, vedno uslužen, pripravljen pomagati. V letošnjem letu ga je za pridnost in marljivost delovna organizacija nagradila. Predlagali so ga za dobitnika priznanja Lesnina 88. Podelitev je potekala v Cankarjevem domu in Nacek pravi, da je bil to v njegovem življenju najsrečnejši dan. Kako tudi ne, saj bi bil to za vsakega zdravega izjemen dogodek, kaj šele za mladeniča, ki je zaradi invalidnosti vložil toliko več napora, da se je zaposlil v rednih delovnih pogojih in se lahko primerja z zdravimi.

Pokazali so nama diplomo, ki ni le sad njegove prizadevnosti, pač pa razumevanja in pomoči vseh sodelavcev, ter tudi tistega, česar se je pred leti naučil in izkusil, pravi Nacek hvaležno.

Ko smo se pogovorili in posneli Nacka s sodelavci, se odpravimo na njegov dom. Nacek sedi spredaj in kaže pot. Peljemo se proti Malim Grahovšam. Pot je ovinkasta, rahlo zamrznjena in se vleče v strmi klanec. To je pot, ki jo Nacek vsak dan prevozi z avtobusom. Zgodaj zjutraj ustavi avtobus pred domačo hišo in se vrača v popoldanskem času. V delovni organizaciji so mu uredili, da dela vedno v jutranji izmeni, ker mu je tako laže zaradi prevoza.

Še preden smo prav razpletli niti pogovora, Nacek naznani, naj parkiramo in pokaže na dom. Pozdravi nas lepo urejena, oskrbovana hišica in na vratih Nackova mama. Veselje in sreča se ji zrcali v solznih očeh, skrita pa je tudi vsa zatajevana bol, ki leži čisto na dnu srca in jo le spomini in tihi trenutki privlečejo na dan.

Usedemo se ob belo pogrnjeni mizi in se pogrejemo s čajem. V spominih skupaj prehodimo Nackovo življenjsko pot. V šolo je hodil daleč, peš in z veliko težavami zaradi prizadete noge. Tako se je zgodilo, da si je nogo dvakrat zlomil; zaradi kompliciranega zloma je bilo zdravljenje dolgotrajno. Da bi še naprej hodil peš v šolo, ni bilo niti misliti. Potrebna je bila namestitev v zavodu in tako je prišel v Vipavo, v sedmi razred šole s prilagojenim programom. Prišel je pač z vsemi tistimi občutki strahu in negotovosti, ki spremljajo odraščajočega mladostnika, ki mora prvič zapustiti dom zaradi invalidnosti. Vendar je bil strah kmalu pregnan, navadil se je na govorico ljudi, ki so ga obkrožali. Življenje je postalo prijetno in še danes se ga rad spominja. Poudari, da je bil zavod resnično njegov drugi dom. Po zaključenem osmem razredu je odšel v domačo oskrbo.

Njegova največja želja je bila, da bi se lahko zaposlil in si sam služil svoj kruh. Pri iskanju zaposlitve so pomagale takratna občinska skupnost socialnega skrbstva, naša socialna služba in skupnost za zaposlovanje v Laškem.

V oktobru 1982. leta je bil poskusno sprejet v sedanjo delovno organizacijo. Poskusno delo ali priučevanje je uspešno opravil in bil sprejet za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Koliko je bilo potrebno potrpeti, zamolčati in se truditi, ve le Nacek sam. O tem bolj malo govori. Spominja se le lepih trenutkov in ljudi, ki so mu bili resnično v oporo, ko mu je bilo kdaj težko.

Z zaposlitvijo pa ni začel le služiti kruh, pač pa se je svetu še drugače odprl. Začel se je ukvarjati z dopisništvom. Kupil si je majhen pisalni stroj in nanj pridno tipkal vse popoldneve in tja pozno v noč. Nastajala so pisemca, nato bolj obširna pisma, z bogato vsebino, kasneje tudi članki. Ves čas pridno objavlja v Nedeljskem dnevniku, celjskem Tedniku in Jani. Njegova vnema je toliko večja, ker povsod naleti na prijazen odmev pri ljudeh.

Vse objavljene članke hrani v posebni mapi. Vsakega nam z veseljem prebere. Zraven je še velik brezčrtni zvezek z naslovom: Gojenci iz Vipave. Začudiva se, kaj je to. V njem ima shranjene fotografije nekaterih prijateljev s kratkim življenjepisom in naslovom. Odpre ga vedno, kadar želi osvežiti spomine na šolske dni.

Mama vse to posluša in pove, da Nacek bolj malo govori, zato pa raje napiše. S

pisnim izražanjem laže najde stik s svetom in ljudmi.

Ko se posloviva in se odpeljava, sva polni sreče in veselja zaradi spoznanja, da je vsako človeško življenje resnično velik zaklad, ki ne vznikne samo iz sebe, pač pa ga oblikujejo družba in soljudje.

Na obisku sva bili
Lilijana Tomažič, socialna delavka, in
Tončka Polak, delovna terapevtka

TUDI V MOJI OKOLICI ŽIVIJO DUŠEVNO PRIZADETI LJUDJE

Živim v bloku, v katerem živijo še starejši ljudje, družine in otroci. Med njimi pa je tudi osemnajstletni fant, ki je duševno prizadet že od rojstva. Starši so izobraženi in imajo še eno hčer, ki je leto mlajša od mene. Vsi skrbijo za fanta, ki si sam ne more nič pomagati. Ker smo sosedje in se dobro razumemo, pridejo kdaj tudi k nam, vendar nikoli ne morejo iti nikamor brez njega. Tudi Tina, njegova sestra, velikokrat ne more ven, ker mora paziti na brata, če staršev ni doma. Čeprav je star že osemnajst let, ne more skrbeti sam zase. Hodi v posebno šolo in jo bo v tem letu končal (v tej šoli se ne učijo, izdelujejo samo izdelke). Zaposliti se ne bo mogel, niti si ustvariti družine. To pomeni, da bo vse življenje živel pri starših. Čeprav je to za starše obremenitev, ga imajo mogoče še raje kot normalnega otroka in so pripravljeni skrbeti zanj, dokler bo potrebno. Tudi vsi prebivalci v bloku se trudimo, da mu pomagamo, da mu rečemo lepo besedo in se mu ne posmehujemo. Vsi, ki so duševno prizadeti, so zelo nesrečni in včasih tudi osamljeni, saj se z njimi ukvarjajo le družinski člani in vzgojitelji v šoli.

Ker imam rada otroke in upam, da jih bom tudi sama imela, bom vesela svojega otroka, tudi če bo duševno prizadet in ga bom mogoče še bolj ljubila, saj taki otroci potrebujejo še več ljubezni, ker so odvisni samo od drugih.

Jasna Zabukovec

SPODBUDEN ZAČETEK DELA SKUPINE ZA AVTIZEM

Aprila je sekcija za delo z duševno prizadetimi pri Društvu defektologov SRS ustanovila Skupino za avtizem; sestavljajo jo strokovnjaki, ki delajo z avtističnimi otroki in starši teh otrok.

EVIDENTIRANJE AVTISTIČNIH OTROK

si je skupina za avtizem postavila za osnovno in prvo nalogo, ki smo jo poskušali rešiti s pomočjo diagnostičnega priročnika CARS (avtorji: Schopler, Reichler, Renner – naslov originala – Childhood Autism Rating Scale – Lestvica za oceno otroškega avtizma) in E-2 vprašalnika, ki je namenjen izključno staršem avtističnih otrok. CARS priročnik uporabljajo praviloma strokovnjaki, ki delajo z avtističnimi otroki (defektologi, psihologi, psihiatri, vzgojitelji...), ocenjuje pa vedenje otrok na različnih področjih. E-2 vprašalnik, ki ga izpolnjujejo starši, pa se nanaša na celoten razvoj otroka – od nosečnosti, rojstva, vedenja v prvih mesecih – in na kasnejši otrokov razvoj. Osnovni namen omenjenih merskih instrumentov je diagnosticiranje, čeprav njihov rezultat ne more in ne sme biti otrokova končna diagnoza, saj ne morejo zadovoljiti vseh kriterijev, ki jih vsebuje klinično postavljena diagnoza. Po drugi strani pa CARS priročnik in E-2 vprašalnik presegata ta osnovni namen, saj podajata stopnjo izraženosti avtističnih simptomov (blagi, zmerni, težji avtizem...). Primerjava ocen posameznih področij otrokovega funkcioniranja po CARS lestvici nam nudi oceno o skladnosti razvoja otrokovih sposobnosti; če priročnik uporabljamo v časovnih presledkih, s tem merimo spremembe v vedenju – torej razvoj avtističnega otroka.

Omenjeni priročnik in vprašalnik lahko naročite pri Skupini za avtizem. S pomočjo teh dveh vprašalnikov smo do zdaj našli 22 avtističnih otrok. CARS priročnik navadno izpolnijo defektologi. E-2 vprašalnike, ki jih dobimo od staršev, pa pošiljamo dr. Rimlandu, ki je tudi avtor vprašalnika in sam oče avtističnega otroka, v strokovno oceno. Rezultate nato pošljemo staršem in ustanovi, v katero je vključen otrok.

PROGRAM ZA OBRAVNAVO AVTISTIČNIH OTROK

je druga naloga, ki si jo je zastavila naša Skupina. Sestavili smo shemo programa, ki vsebuje:
- nekaj osnovnih informacij o otroškem avtizmu in o značilnostih avtističnih otrok;
- razvojne lestvice, na podlagi katerih bi lahko določili stopnjo razvitosti otrokovih funkcij na različnih področjih;
- aktivnosti, s pomočjo katerih bi učitelji lahko razvijali te funkcije (na petih težavnostnih stopnjah);
- program terapije – sprememb vedenja, s katero spodbujamo razvoj želenih aktivnosti in zmanjšujemo neželene oblike vedenja (agresivnost, nemirnost, stereotipna igra,...);
- program za starše avtističnih otrok;
- program za usposabljanje odraslih avtističnih oseb.

Del programa smo že oblikovali, kljub temu pa vabimo k sodelovanju vse, ki bi se še želeli aktivno vključiti v ta del naše dejavnosti, da nam to sporočijo – poslali jim bomo program in vabilo za sestanek.

SKUPINA STARŠEV AVTISTIČNIH OTROK

je tudi sestavni del Skupine za avtizem in je že začela delovati. Srečanja omogočajo staršem medsebojno izmenjavo izkušenj, organizirano reševanje težav, s katerimi se srečujejo družine z avtističnim otrokom, in posredovanje njim zanimivih informacij o naravi otrokove motnje in seznanjanje o novejših metodah obravnave avtističnih otrok, ki jim jih posredujejo strokovnjaki.

Skupina staršev avtističnih otrok združuje starše iz cele Slovenije, zato vabimo vse starše, ki bi se še želeli pridružiti tej skupini, da nas o tem obvestijo. Srečanja staršev so organizirana vsak drugi mesec ob sobotah dopoldne.

SEMINAR O OTROŠKEM AVTIZMU

bo 9. februarja na OŠ Olge Avbelj, Kettejeva 15, Domžale. Seminar bo podal teoretična izhodišča o otroškem avtizmu (klinična slika – značilnosti avtističnih otrok, diagnosticiranje, etiologija – vzrok motnje, prognoza, itd.), in o obravnavi avtističnih otrok. Strokovnjaki iz različnih ustanov v Sloveniji bodo posredovali svoje izkušnje. Prispevke bodo spremljali tudi video posnetki.

Popoldanski del seminarja je namenjen tudi staršem avtističnih otrok, saj vključuje strokovni prispevek o družini z avtističnim otrokom in izkušnje matere avtističnega otroka.

Vsi udeleženci seminarja bodo prejeli tudi pisno gradivo – cena je všteta v kotizacijo.

Prosimo vse, posebno pa starše, ki bi se želeli udeležiti našega seminarja, da se za seminar prijavite.

Za vse starše avtističnih otrok bo udeležba na seminarju brezplačna, zato prosimo, da se prijavijo za seminar in navedejo svoje ime in naslov – prijavnica bo zanje veljala kot potrdilo o prostem vstopu! Ustanove, ki bi želele prijaviti svoje delavce na seminar, pa naj napišejo točen naziv in naslov ustanove, ime in poklic delavca, s potrdilom o plačani kotizaciji v znesku 50.000 din, (na žiro račun Društva defektologov Slovenije št. 50102-678-65971) z oznako »za seminar o otroškem avtizmu« na naslov: Društvo defektologov Slovenije, Ljubljana, Samova 9/II.

Prijave pošljite decembra.

za Skupino za avtizem
Branka Jurišič

DAN DEFEKTOLOGOV NAJ POSTANE TRADICIONALEN!

Mnogim obletnicam dela naših društev in ustanov, ki jih slavimo v tem letu, se pridružuje tudi 35. obletnica ustanovitve Društva defektologov Slovenije. Ko so se leta 1953 slovenski defektologi dogovorili, da ustanovijo svoje stanovsko društvo, jih je bilo le 120. Do letos se je naše število povečalo trinajstkrat – zdaj nas je že okrog 1600 članov.

Tako kot je običajno v življenju posameznika in večjih družb, je bilo tudi v zgodovini delovanja društva defektologov čutiti vzpone in padce – od velike zagnanosti in pomembnih dosežkov v strokovnem in širšem družbenem vplivu do životarjenja. V zadnjih letih je bilo čutiti, da se mnogi strokovni delavci odvračajo od društva, najpogosteje z utemeljitvijo, da društvo tako nič ne naredi zanje. – Ko smo v republiškem odboru društva razmišljali, da je potrebno spodbuditi medsebojno spoznavanje in druženje defektologov z različnih delovnih področij in z vseh koncev Slovenije, smo se prav hitro ogreli za predlog Janeza Vivoda, ki je zdaj tajnik društva: organizirajmo srečanje defektologov, ki bo imelo tako izobraževalni kot tudi družabni pomen za vse udeležence!

Čez poletje je misel dozorela in podjetni tajnik je skupaj z delavci vzgojnega zavoda Elvire Vatovec v Strunjanu (tudi zavod slavi letos 35-letnico svojega obstoja!), pripravil nepozabno srečanje, ki smo ga poimenovali kar dan defektologov.

Že med potjo v Strunjan, ko smo se ob avto cesti ustavljali zaradi jutranje kavice, smo se srečevali in prijateljsko pozdravljali z znanci, ki so imeli to jutro, zadnji petek v septembru, isti cilj. Veselemu pozdravljanju, prisrčnim stiskom rok in prijateljskim objemom kolegov, ki se niso videli že dolga leta, tudi v Strunjanu ni bilo ne konca ne kraja, zato je dolgo trajalo, da se je vseh 500 udeležencev zbralo v zavodski telovadnici, kjer je potekal prvi del programa.

V imenu gostiteljev nas je pozdravil ravnatelj dr. Darko Opara, o vlogi društva in o pomenu našega druženja pa je na kratko spregovoril sedanji predsednik Ivo Škoflek. Prisluhnili smo dvema izvrstnima predavateljema: profesor dr. Janez Šinkovec, član predsedstva Slovenije in slovenske ustavne komisije, je osvetlil ključne nesporazume ob ustavnih spremembah, dr. Vili Ščuka pa je zgoščeno, z različnih zornih kotov orisal oblikovanje človeškega značaja. Kasneje so posamezne sekcije ločeno obravnavale svoje delovne naloge, na zaključnem plenarnem zasedanju pa so na kratko predstavile sklepe s tega srečanja.

Zaključek dneva je bil namenjen družabnemu srečanju. Ob morski obali je še dolgo po sončnem zahodu odmeval zvonki smeh starih in novih znancev, ki so se veselo vrteli ob zvokih plesne glasbe.

In glavni sklep? Srečanje je povsem uspelo. Postati mora tradicionalno – dobivali se bomo vsako leto v drugem kraju zadnji petek v septembru. Najboljšega gostitelja za prihodnje srečanje že iščemo!

Aljoša Vodnik

starši pišejo

TUDI NAŠI OTROCI SO LETOVALI V BAŠKI

Letos prvič so bili štirje varovanci iz oddelka za delovno usposabljanje osnovne šole Cvetko Golar iz Ljutomera z drugimi šolarji iz ljutomerske občine na letovanju v Baški.

Dva meseca počitnic sta za starše, ki nimajo varstva za svoje otroke, kar dolga. Rešitev je bila le v izmenični izrabi dopusta staršev vsak en mesec, če so jim šli v službi tako na roke. Letos smo imeli v okviru šole ta problem rešen, za kar smo hvaležni vsem, ki so nam to omogočili. Posebno pa se zahvaljujemo, mislim, da se s tem strinjajo tudi ostali starši, tov. Marjetki Fekonja, ki je zbrala toliko poguma in za devet dni v Baški nadomeščala nas starše varovancem oddelka za delovno usposabljanje.

Koliko je imela z njimi dela in skrbi, vemo samo mi, ki z njimi živimo. Devet dni je hitro minilo, srečni in zagoreli so se vrnili domov.

Tov. Marjetki še enkrat lepa hvala, in upamo, da bo šla še kdaj s svojimi varovanci na letovanje.

Tadejina atek in mama

LETOŠNJE VESELJE V PLANICI

Spodobi se, da se s hčerko zahvaliva za letošnje letovanje v Planici. Ne moreva pozabiti lepega in veselega sedemdnevnega bivanja v Planici, z veselimi starši, otroki, s tovarišico Pavlo, ki nas je vodila na vseh naših poteh, in s tovarišico Nado, ki se je lepo ukvarjala z otroki.

Poleg Planice smo si ogledali Bled in jezero in se odpeljali naprej v Bohinj; izlet je bil zelo zanimiv, posebno za nas, ki smo bili tu prvič. Slap Savice mi bo ostal še nadalje v lepem spominu.

Peljali smo se tudi do avstrijske meje, italijansko mejo pa smo tisti, ki smo imeli potni list, kar prepešačili. Hrana in stanovanje je bilo zadovoljivo, saj so nam postregli nekajkrat tudi v lepi narodni noši.

Med tednom sta nas obiskala predsednik Zveze, tov. Škof iz Ljubljane, in njegov prijatelj iz delavnic pod posebnimi pogoji, tov. Kocbek. Veliko zanimivega sta nam povedala, kar bo tudi nam v korist.

Da ne bi pozabili na Kranjsko goro, smo se popeljali tudi tja; pri kipu smo se fotografirali – tovarišica Pavla nama je že poslala sliko. Z veseljem jo s hčerko ogledujeva in obujava spomine.

Še veliko bi mogla napisati, pa bi preveč omejevala Zbornik. Vse, ki se še spominjate, da smo bili srečni in veseli skupaj, preko Našega zbornika lepo pozdravljam, kakor tudi tiste, ki so naju uvrstili na tako lepo letovanje. Enako pa tudi hvala našemu novomeškemu društvu, ki mi je pomagalo, da sva se letovanja lahko udeležili.

Ob koncu pa moram še naznaniti, da je iz naše novomeške delavnice odšla na drugo delovno mesto tovarišica Marija Stariha. Sedem let se je trudila v delavnici pri naših otrocih in ves čas lepo vztrajala, zato zasluži, da ji v Našem zborniku izrečemo zahvalo za ves trud in zaželimo, da bi na izvoljenem si delu še naprej vztrajala. HVALA, ISKRENA HVALA!

Ko bo nastopila delo bodoča tovarišica v naši delavnici, ji pa želimo, da se bo kar najboljše počutila med otroki in njihovimi starši.

To želiva mama Angelca in hčerka Helenca Butalin!

VZAJEMNA POMOČ

Študentje višje šole za socialne delavce so nam poslali dopis, v katerem nam ponujajo svojo pomoč pri nadomeščanju strežnic, varuhov, pri gospodinjskih opravilih, pripravi drv, urejanju vrta, čiščenju stanovanj, pisarniškem delu in podobnem.

Za to so se odločili, ker bi jim tako delo nudilo nove izkušnje za boljše opravljanje njihovega bodočega poklica. Obenem pa bi s tako zaposlitvijo, ki bi uradno potekala preko študentskega servisa, olajšali svoje študentske tegobe, saj tudi nje pesti zniževanje življenjskega standarda.

Podrobnejša pojasnila dobite pri tovarišici Zlati Tavčar po telefonu vsak dan razen sobote od 9. do 11. ure (telefonska številka 061 – 313 257).

RIBIŠKI POMENKI

Letošnji dopust smo preživeli na Pagu. In ker je Boris navajen vstajati zgodaj, sva hodila na jutranji sprehod pred zajtrkom. Največkrat sva odšla na pomol, kjer sva opazovala male ribiče, ki so tam namakali svoje trnke, in se z njimi tudi zapletla v pogovor, zlasti o njihovi ribiški sreči. Nato pa pristopi eden od njih – mogoče je bil star kakih deset let – in me vpraša, kam hodi Boris v vrtec. Ko sem mu povedala, sem od njega izvedela, da on hodi v bližnjo osnovno šolo Vide Pregarc, in da te naše otroke vsak dan srečuje, da pa Borisa še ni opazil med njimi.

Vse, kar je ta otrok povedal ali vprašal o Borisu, je izzvenelo tako naravno, tako neprisiljeno in tako vsakdanje, da tudi odrasli niso vedno tako sproščeni, kot je bil ta otrok. Borisovo navzočnost je sprejel kot nekaj vsakdanjega (tudi navzočnost drugih prizadetih otrok). Ni bilo sledu o kakšnem odporu ali posmehovanju.

Mislim, da se moram za vse to zahvaliti predvsem vodstvu in tovarišicam v našem vrtcu (kamor je ta otrok hodil pred šolo), ki znajo primerno in na razumljiv način razložiti zdravim otrokom, da prizadeti niso nikakršne spake, pač pa le otroci, ki niso imeli te sreče kot oni, da bi se rodili zdravi.

In šele po tem dogodku sem začela bolj opazovati na dvorišču vrtca vedenje zdravih otrok do prizadetih. In moje ugotovitve so bile skoraj v celoti v skladu z ravnanjem tega otroka na morju. Pri tem sem pomislila, kako lepo bi bilo, ko bi bili vsi otroci in kasneje tudi odrasli tako razumevajoči in sproščeni do naših otrok. Ne smemo pa pozabiti, da znajo biti prav otroci v svoji neposrednosti in preproščini najstrožji sodniki.

Zelo bi bila vesela, da bi bilo to moje pisanje javna zahvala vsem zaposlenim v vrtcu Angelce Ocepkove v Mostah v Ljubljani.

Jana Avbelj

OBISK PRI JOŽICI

Kljub bolj slabemu vremenu smo se odločili, da obiščemo našo Jožico, ki je vsa leta pridno hodila v delavnico. Zadnjih nekaj mesecev pa zaradi bolezni ni več prihajala. Pot nas je vodila strmo v hrib v vasico Jazne. Pričakali so nas Jožica in starši. Prijetno smo se pogreli ob peči, poklepetali, mama nas je postregla z dobro malico.

Ker pa so ravno pobrali s polja koruzo, smo pomagali pri lupljenju. Nekateri učenci so to opravilo že poznali, tisti, ki so doma iz mesta, pa ne. Čas nam je hitro minil in že smo se morali posloviti.

Zahvalili smo se za prijaznost in postrežbo in se odpeljali proti domu.

Zdenka Vončina

ŠOLSKI IZLET V PIRAN

V četrtek smo odšli z avtobusom na izlet v Piran.

V Piranu smo si ogledali akvarij. Tam smo videli morske ribe, školjke, ježe, morske zvezde, rake, morsko mačko in majhne morske pse. V pomorskem muzeju smo si ogledali slike z bitkami na morju, ladje, staro orožje, stare posode in priprave za pridobivanje soli.

Bili smo tudi na sladoledu. Ustavili smo se tudi pri cerkvi. Šli smo na zvonik in uživali lep razgled na morje in celo mesto.

V Bernardinu nas je že čakal avtobus. Vsi veseli smo se vrnili v Ajdovščino.

Severin Ferjančič
OŠ Ajdovščina

NE LE NJIHOVI STARŠI – TUDI DRUGI JIH IMAMO RADI

Koprene oblakov so zastirale sončne žarke poznega poletja. Tisti, ki so se želeli kopati v morju, so zaskrbljeno pogledovali proti nebu in se dvomljivo ozirali proti morju. Kljub temu je bilo ob obali živahno. Slaščičarji so glasno ponujali sladke dobrote, otroci so se žogali, mnogi so se sprehajali, posedali po klopeh, se pogovarjali in smejali. Mimo je prihitela skupina otrok, ki so bili v šoli v naravi v sosednjem počitniškem domu. Četrtošolec, ki je šel mimo mene, je razlagal sošolcu: »Veš, teh otrok nihče ne mara, samo starši.« Le na katere otroke je mislil? Šele čez nekaj trenutkov sem ugotovila, da leti to na cerebralno prizadete otroke, ki so s svojimi starši in brati ali sestrami preživljali nadvse prijetno letovanje v počitniških domovih podjetij Induplati in Komunala na Punti v Umagu.

Preprostost, iskrenost in dobroto, vse tisto, kar večkrat zaman iščemo pri ljudeh, ki jih imenujemo normalne, vedno znova odkrivamo pri tistih, ki bodo vse življenje ostali otroci. Med njimi se vedno odlično počutim, saj v njih ni nobene hinavščine in preračunljivosti, ki nas včasih preseneti tudi pri visoko izobraženih ljudeh. Neposrednost in resnična prijaznost teh malih in velikih otrok nas presenečata, ker ju sicer nismo vajeni, toda že v naslednjem trenutku se nanju privadimo tako, da ju pogrešamo, ko se naše poti razidejo.

Letovanja Zveze društev za pomoč duševno prizadetim potekajo v več enotedenskih izmenah. Letošnji tretji jesenski izmeni v Umagu vreme ni bilo preveč naklonjeno, toda v jedilnici počitniškega doma Komu-

nale je bilo živahno tudi tisti dan, ko je od jutra do noči lilo kot iz škafa. Naslednje dneve je bilo nebo kot umito.

Bilo nam je nadvse lepo: okusen zajtrk, po njem telovadba pod vodstvom tovariša Boštjana; sprehodi po slikoviti obali med počitniškimi hišicami, drevesi zanimivih oblik, glasnimi galebi, pisanimi turističnimi vlakci, od katerih vsak drugače zapiska, modernimi hoteli in čudovitim cvetjem v parkih pred našima domovoma; obilno kosilo, po njem malo počitka in popoldne spet same prijetne stvari – prijateljski pogovori, posedanje na plaži, plavanje v plitvi vodi nad dnom, pokritim z mivko. Po dobri večerji, ko so se lahko oddahnile tudi upravnica, kuharica in Snežana, ki nam je dobrote prinašala na mizo, smo posedeli ob pecivu in pijači, peli in plesali.

Tovarišica Irena Mrše je z velikim posluhom in razumevanjem za posebnosti in navade posameznikov ljubeznivo skrbela, da se je vsakdo kar najbolje počutil.

Ob slovesu smo si želeli, da se še kdaj srečamo. Slabega vremena nismo niti omenjali, saj nam bodo v spominu ostale druge stvari. Še dolgo se bom spominjala Ančke in najinih iger človek ne jezi se, Vandinega petja lepih, že skoraj pozabljenih pesmi; Tomaža, ki je za tovariševim hrbtom takoj ušel iz vode, ker se mu je zdela premrzla. Spominjala se bom Dore, ki je tako rada pomagala Snežani pri pospravljanju miz, in drugih. Vesela sem, da sem po dvanajstih letih spet srečala Jano, s katero sva se še kot otroka spoznali v mladinskem zdravilišču v Kraljevici.

Morda je tovarišica, ki je v šoli v naravi varovala učence bežigrajske osnovne šole, slišala napačno sklepanje svojega varovanca. Upajmo, da mu je vedela povedati, da imajo duševno prizadete osebe veliko več prijateljev, kot si deček lahko misli; da jih nimajo radi le starši. Morda mu je znala razložiti, da jim naša družba daje vse, kar more, in da si prizadeva, da bi njim in njihovim staršem olajšala življenje, čeprav potrebujejo drugačne stvari kot zdravi, da bi tudi oni lahko preživeli srečno otroštvo in vse nadaljnje življenje. *Maja Jekovec*

DELAVNICE ZA NAŠE OTROKE

Kadar prebiram Naš zbornik, se želim tudi jaz pridružiti vašim dopisnikom. Sem iz Novega mesta. Imam šestindvajsetletno hčerko, ki je vključena v delavnico pod posebnimi pogoji. V delavnico hodi peš, ker pač nima daleč. Zelo rada hodi na delo, saj se počuti, kot da hodi v službo. V delavnici je zaposlenih osemnajst varovancev, le vsi redno ne prihajajo. Imamo novo ortopedagoginjo Borjo Eržen, ki smo ji hvaležni, da je sprejela to težko delo. V delavnici sta še tov. Mija in Miha. Vsi imajo dovolj dela.

Zadnji teden v oktobru so imeli varovanci delavnice pod posebnimi pogoji izlet v črnomaljsko delavnico. Kot mama varovanke Helence sem se jim pridružila tudi jaz, ker me pač zanima, kako napredujejo drugje. Odpeljali smo se z vlakom zjutraj, popoldan pa nazaj. Že vožnja nam je bila všeč, saj smo se med smehom in veseljem kmalu pripeljali v Črnomelj. Od postaje smo imeli kratko pot do delavnice. Tam nas je že pričakovala tovarišica Nada, ki nas je prisrčno in z veselim srcem sprejela. Popeljala nas je v delavnico in nas obdarila s spominčkom ob 20-letnici belokranjskega društva. Nato smo si ogledali delavnico, kjer so delali varovanci. Z njimi je bil še tovariš, da jim je delo posredoval. Prav jaz kot mama sem se začudila, kakšne stroje imajo. Dobri dve leti obstaja delavnica, pa imajo poleg treh strojev tudi kombi, da lahko prepeljejo potrebne stvari ali se v prostem času kam popeljejo.

Nato so nas pogostili s piškoti, jabolki in sokom. Ko je prišel za varovance čas obeda, smo vsi skupaj šli v prekrasno jedilnico na topel obrok z govejo juho z mesom in rezanci. Nato nas je prišla obiskat in hkrati povabit na pečen kostanj upravnica posebne šole. Okrepčali smo se s pečenim kostanjem, jabolki in malinovcem pa še metliško črnino. Ob splošnem veselju so varovanci ob muziki plesali in se vrteli, da je bilo res veselje.

Po končanem obisku smo se poslovili in odšli na hribček, kjer so pokopani tisti, ki so morali dati življenje za svobodo. Zanimivi spomeniki in grobnica z zeleno trato in obzidkom so se tudi nam vtisnili v spomin s prelepega izleta.

Pozdravljam Nado in tovariša pa tudi upravnico posebne šole in upam, da se še kdaj tako veseli srečamo. Našim tovarišicam in tovarišu pa prav lepa hvala, ker so me povabili s seboj.

Po tem izletu pa sem več premišljevala tudi o naši delavnici.

Zanima me, kako bi mogli kaj več pomagati, da bi delavnica bolj napredovala. Šest let že obstaja ta naša delavnica in v njej lepo napredujejo z izdelki, za katere si pač marsikdo ne bi mislil, da jih delajo naši otroci. Prav zanimivo je, da so prelepe slike izdelane iz samih drobnih semen. Delajo nalepke, čestitke, pa tudi še kaj drugega.

Sedaj pa smo prišli že do tega, da bo treba plačevati varstvo po višini osebnih dohodkov družine, tako na primer kot vrtec ali varstvo v šoli. Nisem proti temu, čeravno imamo nizke dohodke, to se pravi z eno pokojnino (dvainštirideset starih milijonov) se preživljamo trije.

Moja želja je, da bi kdaj uspeli in imeli tudi v naši delavnici kake stroje za delo, da bi se varovanci počutili kot delavci, pa da bi dobili kak kombi za prevažanje izdelkov ter da bi se v prostem času z njim odpeljali na izlet. Starši ne moremo toliko prispevati, ker smo finančno obremenjeni vse leto. Koliko je tovarn in privatnikov v Novem mestu – pa če bi vsaj malo prispevali, mogoče polovico manj, kot bomo morali starši za varstvo, pa bi marsikaj imeli, morda tudi kombi iz IMV.

Morda si bo kdo mislil, naj bodo pa otroci doma pri starših, ki so jih že navajeni. Ob takih razmišljanjih bi vprašala: Ali naj bodo naši otroci kar zaprti, kot so bili pred petindvajsetimi leti? V času težke vojne smo se borili tudi za take, da jim bi bilo lepše življenje!

Ob koncu tega dopisa želim, da bi delavnica obstajala in vnaprej bolj napredovala, seveda s pomočjo dobrodelnosti. Po našem novomeškem radiu Studio D naj povabijo dobrotnike, ki bi prispevali za novomeško delavnico pod posebnimi pogoji.

Vsem iskrena zahvala, posebno vzgojiteljem v delavnici.

Helenčina mamica

MOJ DEDEK

Mojemu dedku je ime Janez. Rad mu pomagam pri različnih delih. Imam ga zelo rad. Kadar gre v trgovino nabavljat, grem z njim in mi kaj kupi. Kadar je bolan, mu skuham čaj. Rad bere različne časopise. Star je 83 let. Brat in jaz ga imava zelo rada. Babica mi je umrla pred dvema letoma. Stara je bila 80 let. Tudi njej sem rad pomagal, če je bilo potrebno. Težko je hodila, zato sem jo pogosto spremljal. Če sem si kaj želel, mi je zmeraj ustregla.

Tomaž Šoštarič
OŠ Prekmurske brigade
Murska Sobota

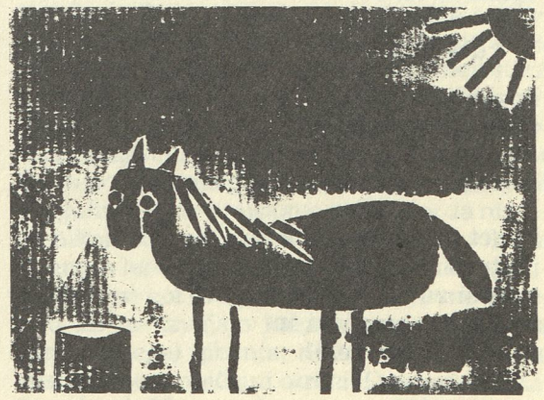

Peter Malnerič

DVAJSET LET

Rože rdeče kot nekoč,
na mizi v vazi so dehtele,
pa vendar dvajset let
pekoče bolečine
– medtem postala si dekle!

Najlepša leta moja –
doline in goré zelene
med nama so bežale
– a odnesle niso bolečine!

Ne, ni res,
vem, da veter odnaša čas,
ne méni se za želje
– z njim odnaša delček nas!

Ni mnogo, skoraj nič
dvajset let v vesolju,
– a meni vzela so
mladost, pričakovanja, srečo!

Ni mi mar za čas
ne za prihodnost,
ostala si mi ti,
– dekle moje,
dekletce!

Pozabljam náse,
na sončne zarje,
– na cvetje v jeseni,
na krizanteme!

Zopet prišla bo pomlad,
po trati bova hodili,
in tudi za naju bodo cvetele
trobentice, zvončki in
marjetice bele!

Avgust 1988 *Irmina mama*

UBIJTE JO!

Prepričana sem, da ne bom edina, ki se bom oglasila na članek tov. Jekovčeve v zadnji številki Našega zbornika. Stavek: Ubijte jo! me je zabolel tako, kot bi ga kdo povedal mojemu otroku.

Mnogo let sem že na svetu – šestdeset, in sem videla in slišala marsikaj. Moja varovanka – pastorka je dosti manj prizadeta kot hči tov. Jekovčeve, zato sem imela dosti priložnosti pogovarjati se in opazovati, kako živijo prizadeti, ko svojci ne morejo več skrbeti zanje.

Moja pastorka je mater zgubila pri dveh letih, pri osmih je dobila mačeho, pri dvaintridesetih pa je zgubila tudi očeta.

V tridesetih letih, kar oskrbujem svojo pastorko, sem se navadila, da nasveta glede njene prihodnosti že dolgo ne iščem pri takih ljudeh, ki mi ne bodo znali dati uporabnega nasveta. Najraje se o svojih problemih pomenim s starši prizadetih ali s strokovnjaki. Če me pa kdo drug kaj sprašuje o njej, sem kar se da kratka in raje poročam, kot da bi spraševala. Dosti bolj prosta sem kot tov. Jekovčeva, ker je moja pastorka ne le pokretna, temveč tudi kolikor toliko pismena in jo za kakšno uro lahko pustim samo ali v varstvu sosedov ali sorodnikov. Prepričala pa sem se, da je za prizadete – naj so še tako težko prizadeti – vedno kdo poskrbel, ko so starši bodisi umrli bodisi onemogli.

Saj smo še ljudje! Dokler je živ in zdrav, kdor skrbi za prizadetega, druge kaj malo briga, ko pa le-ta odmanjka, se zbudi srce v ljudeh.

Svesti pa smo si, da je življenjska doba naših otrok že po naravi nekoliko krajša, in le redki preživijo starše. Saj so tako povezani s tistim, ki zanje skrbi, da kar nekako sami zgubijo voljo in veselje do življenja, če se ne morejo povezati s kako drugo osebo. Te notranje vezi so nevidne, a zelo močne.

Kako pa je z dnevnim varstvom? Strinjam se, da bi moralo biti – vendar ne tako, da bi bili zdravi otroci prikrajšani. Na podeželju imamo dobesedno vozače (z avtobusom) tudi v vrtcu in v mali šoli; verjamem, da je teh v Ljubljani dosti več. Majhen otrok se brez spremstva daleč ne more voziti, daleč ga prevažati ni prijetno in je težko. Na podeželju še teže. Tu še zmerno prizadeti težko pridejo do delavnic ali oddelkov za varstvo, če so od daleč. Vsi starši pa nimajo avtomobilov.

Ker sem bila večkrat na seminarju za rejnice v Ljubljani v domovih upokojencev, sem videla, da so le-ti v lepih krajih. Morda – ne vem – imajo celo prostor, kjer se bi dalo urediti varstvo za nekaj teže prizadetih – dnevno varstvo mislim. Brala sem, da sta v domu na Vrhniki dva skoraj nepokretna otroka, ki imata zadovoljivo zvezo s starši, a zanje lepo skrbi oskrbovanka doma. Morda pa bi v marsikaterem domu upokojena vzgojiteljica ali učiteljica, bolničarka ali zdravnica rada posvetila kako uro dnevno ob pomoči mlajših težko prizadetim odraslim. Dnevno varstvo bi se morda dosti laže organiziralo pri domovih starejših občanov. Tudi manj problemov bi bilo glede hrane, ker pač gre za odrasle ljudi.

Saj bi potem morda tudi tak varovanec ostal za kak dan v domu v celotni oskrbi v primeru, če zboli mati ali če popravljajo hišo ali kaj podobnega.

Všeč mi je, da se je tudi Živa oglasila v Zborniku. Saj bi marsikateri mladi ovdoveli očetje ali matere prizadetih otrok ali matere samohranilke dobile partnerja ali partnerko, ki bi jim pomagal nositi breme. Celo verjamem, da bi marsikatera laže prizadeta oseba – poznam mnoge absolvente OŠPP, ki so odlični družinski očetje in matere in dobri delavci – tu našla pomoč pri svojih problemih. Pa brez zamere!

Nada Kostanjevic

POMOČ AVTISTIČNIM OTROKOM

Nisem zdravnik niti kakršenkoli medicinski strokovnjak. Sem samo mati, ki je več kot enajst let delala s svojim nadvse lepim dečkom, ki je bil avtističen. Naše blodnje in iskanje izhoda iz sveta gluhe tišine, v katerem je živel moj sin, mi dopuščajo, da vam pripovedujem, da vam približam osebnost takega otroka. Napisala sem knjigo o najinem delu, ki jo je profesor otroške psihologije, dr. Ivan Ivić, predstavil kot »uspešen eksperiment s poučevanjem«. Vse to mi daje pravico, da spregovorim in razsvetlim temo o veliki neznanki – avtističnem otroku. Še en razlog je, da smem spregovoriti o svojih izkušnjah. V eni od številk tednika Danas so bile objavljene izkušnje japonske zdravnice Kijo Kitahara, ki vodi center za avtistične otroke. Njen pristop do avtističnih otrok, njena stališča in delno tudi metoda dela so popolnoma istovetna s tem, kar sem sama, ob usmerjanju zdravnikov iz Beograda, delala dolga leta.

Skupno nama je prepričanje, da so avtistični otroci razumni, da vse razumejo in doumejo, vendar le, če so motivirani, da opazijo, pogledajo, sprejmejo ljudi in dogajanje okrog sebe. Morda naj povem tistim, ki še niso imeli stika s takimi otroki: nikogar nočejo pogledati, pogosto niti matere ne, sploh je ne prepoznajo, na izražajo čustev, se ne odzovejo na klic, kot da so popolnoma gluhi. Obnašajo se kot slepi in gluhi, čeprav preiskave pokažejo, da nimajo nikakršne okvare. Ti otroci so praviloma izjemno lepi, zato drugi ljudje le redko opazijo, da niso kot drugi otroci. Če se ravno ne jezijo ali ne izvajajo kakšnega stereotipnega (brezciljnega) gibanja, nihče ne pomisli, da niso povsem običajni otroci. Doktorica Kitahara je grafično predstavila te otroke kot dre-

vo s koreninami globoko v zemlji, ki je le malo občutljivo za zunanje vplive; poudarila je potrebo po nepretrganem delu z njimi. Globoke korenine takega otroka zahtevajo zares neprimerno več truda, 24-urno ukvarjanje z njim, da bi ga neprestano vpeljevali v življenje in to – z neizmerno ljubeznijo. To je edini pogoj, da je zdravljenje lahko uspešno. Le če bo otrok prepričan, da ga imate radi, bo pristal na to, da se prikaže iz svoje zaprte trdnjave in plaho zakorači v svet. Tedaj bo lahko pokazal svoje posebne nadarjenosti; izkušnje najpogosteje kažejo, da je to glasbena sposobnost ali pa so to sposobnosti, povezane z izjemnim spominom. Vendar je še daleč do prvih rezultatov, do pravega uspeha. Predvsem se je treba dokopati do malega princa ali začarane princese, čeprav ne poznamo krivca tega zla.

Znanost še ni odgovorila na vprašanje: zakaj otrok zavrača ta svet in ljudi v njem, zakaj živi zaprt sam vase, z nemogočim vedenjem, nesprejemljivim za druge. Ameriški psihiatri, ki so prvi odkrili avtistični sindrom (Kenner l. 1943), so skušali pojasniti motnjo kot odpor nebogljenega otročička, da sprejme ta surovi svet, kjer so ga vrgli v mrzlo vodo takoj, ko je prilezel iz tople maternice. Svetovni kongresi pediatrov so tudi pretresali posledice tega grobega dejanja. Brala sem, da so se dogovorili, naj bi ne delali več tako. Zdaj priporočajo, naj novorojeno dete takoj položijo na tople in ljubeče materine prsi, tako kot so včasih zahtevali stari običaji. Najnovejša spoznanja o plodu v prvih mesecih bodo mnogo pripomogla, da se razjasni skrivnost avtističnih otrok. Posnetki odzivanja otroka pričajo o veliki povezanosti matere in plodu, o sprejemanju dražljajev pretoka tekočine v materinem telesu, še posebno pa srčnega utripa.

Zakaj tako, je sicer pomembno vprašanje, nikakor pa ne poglavitno. To, kar pričakujejo starši, ki se srečajo s tako težkim, skoraj nepremostljivim problemom, je namreč: kako? Kako se spoprijeti s tako neobičajnim stanjem, ko opazujejo svojega otroka, ki raste ob njih, ki naj bi jim bil največja radost, od katerega pričakujejo, da bo njihova največja nagrada, pa postane prav nasprotje vsega tega. Kako naj se znajdeta mati in oče, ki od zdravnika dobita samo diagnozo.

O svojem dečku sem vedno vedela, da je pameten, zelo občutljiv, da vse razume, a da ničesar »noče«. Njegovega »nočem« ni bilo nikakor mogoče omajati. Edino najina ljubezen je bila vedno navzoča. Vedel je, občutil, da ima svojo mater, in edina beseda, ki jo je izgovoril do svojega petega leta, je bila »mama«. Nikoli ni rekel ničesar drugega, dokler se niso začele najine muke, najin boj, 24-urna bitka, da bi prišel iz svojega oklepa. Življenja ni mogoče opisati na nekaj straneh. Povem lahko le nekaj besed o pristopu k avtističnemu otroku. Ta je nenavadno zahteven. Pred tem zidom nesprejemanja marsikdo kaj kmalu popusti, posebno če zmaga zanj ni življenjsko pomembna. Zato se nagibam k trditvi, da je delo s takim otrokom lahko uspešno le, če ga neskončno ljubite. Motnja je čustvene narave, zato se je je treba lotiti čustveno. Ko se bo otrok prepričal, da ga ljubite, se bo vse počasi, zelo počasi, a vendar vidno spremenilo. Dolgo bo trajalo, da vam bo verjel, in nihče ga ne bo mogel preslepiti. Tak otrok ima radarsko občutljivost za ljudi. Točno ve, kako ga sprejemate, kdo ga ima za normalnega, in tedaj je premagan začetni odpor. Veder pristop, prijateljski in prisrčen, nežen in poln ljubezni je bistven, je opora otroku, da sprejme vez s tistim, ki se bo z njim ukvarjal. Ta vez je na začetku neizogibna. Strah, velikanski strah leži v malem bitju, a odgnati ga je mogoče le z veliko ljubeznijo.

Omenila sem že, da je s takim otrokom treba delati neprestano, da ga je potrebno stalno vabiti, opozarjati na vse, kar ga obdaja. Na začetku, dokler ne začne sam opažati in imenovati stvari in ljudi, ga je potrebno dobesedno vleči k vsemu. Vsakdo bo najlaže sam določil pristop do posameznega otroka, glede na njegovo naravo, zagotovo pa se mora neprenehoma truditi, da otrok ne bo sam s svojimi nesprejemljivimi igrami. Takšni otroci se včasih ure in ure zibljejo v kotu sobe, poleti se neprestano igrajo s peskom, ki ga sipljejo skozi prste, prav tako vodo, ali s kakšnimi trakci, nitkami. To so njihove, zanje skoraj svete stvari, ki jim jih ne smete odvzeti, sicer pri njih povzročite neverjeten bes, izpade, strašne krike in vreščanje. Kadarkoli hočemo preusmeriti njihovo pozornost od teh samotnih iger, jih moramo zamenjati z nečim drugim, prijetnim. Seveda tega ne bodo takoj sprejeli, toda sčasoma, ko bodo novost dodobra spoznali, jim bo postala celo priljubljena. Ti otroci zavračajo vsako spremembo, celo novo hrano, ki jim jo je treba vsiliti z mnogo zvijačnosti.

Učenje govora in vsega drugega temelji na neprestanem ponavljanju. Neštetokrat je treba nekaj reči, da bi ponovil ali si zapomnil, ne zato, ker ne more, temveč zato, ker je njegova pozornost kratkotrajna, usmerjena na nekaj drugega. Nasploh pa je težko pritegniti njegovo pozornost.

Toda če vztrajno ponavljate, se zgodi kot pri polnjenju posode z vodo, ki se nekoč mora preliti čez rob. Vse, česar učimo naše otroke, terja ogromno potrpljenja. Zato ni čudno, da je zdaj na Japonskem, tej starodavni deželi pretanjene občutljivosti in stoletne modrosti potrpežljivosti, uspelo uresničiti prav zdravljenje avtističnih otrok. Potrpežljivost, ki je Evropejec nima, in neprestano ponavljanje spravljata ob pamet ljudi našega podnebja, ki so navajeni hiteti in nikoli nimajo časa.

Zaradi svojega dečka sem se naučila potrpežljivosti. Vedela sem, da nikoli ne sme začutiti, da nimam časa, da sem nestrpna, da ne morem čakati. Njega sem morala čakati dolgo, dolgo – da sam obuje nogavico, da začne sam jesti, da sam potegne črto; ni pa mi bilo treba čakati, da se sam nauči pesmice na pamet, ker je to počel rad, ni mi bilo treba čakati, da zapoje pesmico, ker jo je takoj znal. Malo dlje sem čakala, da sam položi iglo na gramofon, ko je hotel zamenjati ploščo, ker je to delal prehitro: tako mu je bilo všeč! Marsičesa mi ni bilo treba storiti, a še več je bilo tega, kar sem morala. Na mnoge stvari sem čakala dolga leta, a je bilo vredno. Pomenilo nama je življenje. Dragoceno, polno življenje, z lepimi stvarmi, kakršnih si marsikdo ne pridobi vse svoje življenje. Kmalu sva prišla tudi do lutkovnega gledališča, do kina, parkov, še posebno do spomenikov v njih, do okrašenih fasad starih zgradb, ki so bile mojemu sinu še posebno pri srcu.

Lila Isaković
(Novi Sad)
prevod in priredba: Aljoša Vodnik

HVALA VSEM!

Naš Tomi je sedaj že tretje leto v VVO Murska Sobota v razvojnem oddelku, in ker ta oddelek letos praznuje deseto obletnico obstoja, bi tudi mi radi izrazili čestitke k temu jubileju in hkrati povedali, kako se naš Tomi počuti v vrtcu.

Ko smo Tomija prvič pripeljali v vrtec, smo ga s čudnimi občutki pustili v igralnici pri njemu seveda tujih tovarišicah in nepoznanih otrocih. Toda, ko smo prišli ponj, smo videli, da je bil naš strah povsem odveč, saj se je Tomi zelo dobro vživel v novo okolje in nove ljudi. In tako je ostalo vse do danes, ko ga moramo vedno s čim prelisičiti, ko je treba iti domov. Zelo lepo se vidi, da se Tomijeve tovarišice zelo zavzemajo za vse te naše in njihove otroke in da jih imajo tudi drugi otroci in osebje v vrtcu radi.

Že nekajkrat sta tovarišici pripravili za nas starše prav zanimive nastope. Na teh nastopih smo starši videli, da se naši otroci dosti naučijo: od pesmic do kratkih igric. Ko pa opravijo nastope, pa prav čakajo, da jih s ploskanjem pohvalimo. Pri vsem tem pa gre zelo velika zahvala tovarišicam, ki se verjetno zelo trudijo, da pripravijo in nauče naše otroke vseh teh igric, pesmic itd.

Še enkrat se vam za vse zahvaljujemo in čestitamo k obletnici obstoja in želimo še nadalje mnogo sreče in uspeha pri delu z našimi otroki.

Družina Marinič

Ljudje že več let kadijo, ampak to ni lepo.

Simona

po Jugoslaviji in svetu

NACIONALNA KONFERENCA NA IGMANU

V okviru dela na mednarodnem projektu The Education of the Handicapped Adolescents – Innovative Approaches in the Transition to the Adult and Working Life, ki se v okviru aktivnosti Centra za raziskovanje izobraževanja in inovacije (CERI) pri organizaciji OECD izvaja v enajstih državah, je potekala nacionalna konferenca na Igmanu.

Jugoslavija je vključena v ta raziskovalni projekt od 1983. leta. Usklajevalec raziskovalnega dela je bila najprej defektološka fakulteta v Beogradu, nato pa oddelek za psihologijo pri filozofski fakulteti v Beogradu. Prva konferenca, ki pomeni sestavni del projekta, je že zaznamovana s publikacijo Obrazovanje, profesionalno osposobljavanje i zapošljavanje hendikepirane dece i omladine u Jugoslaviji, ki jo je izdala defektološka fakulteta Beograd 1986. leta.

Tudi druga nacionalna konferenca je neločljivi del projekta, vendar s poudarkom na zgodnjih interventnih programih (to je programih pomoči) za otroke z motnjami v razvoju. Ta konferenca je potekala od 29. 9. do 1. 10. 1988 na Igmanu pri Sarajevu z naslednjo vsebinsko usmeritvijo:

1. Strategija zgodnjih interventnih programov za otroke z motnjami v razvoju, ki je služila kot uvodna usmeritev OECD, obravnava pa možnosti uporabe mednarodne koncepcije usmeritve. Zlasti je bila poudarjena emancipacijska vzgoja, ki je usmerjena v tesno aktivno delo s prizadetim otrokom v družini s sodelovanjem strokovnjakov. Povedati moramo, da usmeritve, ki so bile dane, v slovenskem prostoru že izvajamo (lahko bi rekli, da te usmeritve pri nas živimo) in to v konceptualni usmeritvi, organizacijskem modelu, diagnostiki in detekciji, programih vzgoje, varstva, zdravstva, usposabljanja ..., v materialnih pogojih in raziskovalni dejavnosti. Seveda so pa tu velike razlike med republikami.

2. Koncepcijski pristop k zgodnji rehabilitaciji – splošni pristop in pregled po republikah in pokrajinah Jugoslavije. V tej skupini so bili prikazani stanje, problemi in usmeritve zgodnje rehabilitacije v posameznih republikah. Zlasti nas je povezovala misel, kako bi pozitivne izkušnje in spoznanja hitreje prenašali v prakso in kako bi razširjali osnovno misel specialne pedagogike, da v kakršni koli vlogi se otrok znajde, naj bo še tako zavržen in nebogljen, je vendarle smiselno, da ga sprejemamo z razumevanjem, ljubeznijo in da mu z dobro voljo pomagamo in ga upoštevamo. Morda se bo bralcu zdela ta misel nenavadna, vendar spričo številnih nakopičenih problemov v skrbi za prizadete osebe v Jugoslaviji, pri tehtanju, kaj je »vredno« in čemu dati prednost, ta misel dobi svoj pomen.

3. Koncepcijski, teoretični in metodološki problemi zgodnje rehabilitacije v tej skupini smo se lahko seznanili s številnimi teoretičnimi spoznanji, lahko pa smo tudi prepoznavali razkorak med teoretičnimi hotenji in realizacijo v praksi.

4. Ob zgodnji diagnostiki, evidenci in razvrščanju otrok z motnjami v razvoju smo se zlasti zaustavili pri problemih razvrščanja, saj je razvrščanje kot rezultat longitudinalnega (dolgotrajnega) spremljanja prizadetega otroka od rojstva dalje vse premalo navzoče v Jugoslaviji; še vedno gre vse prepogosto le za iskanje odgovora, v kateri šolski program naj se otrok uvrsti.

5. Delo s starši, predšolska vzgoja in priprava na vstop v šolo. V tej skupini smo predvsem pogrešali udeležbo staršev, saj bi le živ dialog omogočil globlji vpogled v ta vprašanja.

6. Timski pristop v rani rehabilitaciji in usposabljanje kadrov (medicinskih, pedagoških, defektoloških, psiholoških...). Kako smo prežeti s timskim delom, je pokazala sama konferenca, saj ni bilo slišati medklica »jaz sem zdravnik, psiholog, defektolog«, čutiti je bilo le skupno usmeritev k prizadetemu otroku. Glede kadrov pa je prevladalo mnenje, da je za razvoj potreben pluralizem strok kot tudi geografskih območij, kar pa ne pomeni, da ne bi iskali sodelovanja in nujnih skupnih izhodišč.

Na nacionalni konferenci je bilo predstavljenih 65 prispevkov, Slovenija je sodelovala z desetimi prispevki.

Ker bodo sklepi konference povezani s priporočili OECD deželam, ki sodelujejo v mednarodnem projektu, bo tej uvodni informaciji sledil podrobnejši prispevek s sklepi.

Angelca Žerovnik

Zunaj je snežilo. Otroci so vsi veseli opazovali snežinke.

Tovarišica je vprašala: »Otroci, kaj je sneg?«

Marjana se oglasi: »Sneg je – joj, počakajte malo, da pomislim! Sneg je..., sneg je..., sneg je to, kar vidite!«

MALA ŠOLA ZA STARŠE

Starši z duševno prizadetim otrokom zaradi izjemnega in nepričakovanega položaja, v katerem so se znašli po otrokovem rojstvu, vse svoje moči, možnosti in sposobnosti namenjajo otroku, da bi se njegov razvoj usmeril v običajne kolesnice. Odtod globoko prepričanje, da nihče bolje ne pozna teh otrok kot njihovi starši, zategadelj so prav oni najboljši in najbolj koristni sodelavci strokovnjakov tako v procesu usposabljanja kot tudi v okviru dejavnosti humanitarnih in delovnih organizacij, ki se ukvarjajo z družbenim varstvom in skrbijo za duševno prizadete osebe.

V srbski Zvezi društev za pomoč duševno prizadetim si prizadevamo za vsako ceno obdržati družino kot celoto, da se najboljša in najbolj koristna pomoč otroku nudi v družini, v njegovem domačem kraju, v vsakdanjem normalnem življenjskem okolju, kjer se tudi v otrokovem življenju porajajo številne ovire, za obvladovanje katerih moramo otroka usposobiti. Pomembno je tudi oblikovanje stališč staršev, da je njihov otrok osebnost in da se je treba torej do njega tako vesti in z njim tako ravnati.

To opredelitev smo sprejeli zato, ker so mnoge družine s takimi otroki razbite, skoraj vse pa družbeno-ekonomsko prikrajšane in brez prave pomoči, ki naj bi jo pričakovale od družbe in strokovnjakov. Družinsko stanje je težko: prijatelji jih pozabljajo, sorodniki zaobidejo, sosedje pa so vedno »zaposleni« s kakšnimi opravki, da jih ne morejo obiskati in ob kavici poklepetati o vsakodnevnih dogodkih. Tako so te družine najpogosteje osamljene, izločene in prepu-

ščene lastnim problemom, reševanju katerih ni videti ne konca ne kraja. Vsiljuje se vprašanje: Ali morajo za take družine skrbeti in jim nuditi pomoč samo humanitarne organizacije ali še kdo? Trenutno vse, kar je človeško, toplo, družabno in pomeni resnično spoštovanje osebnosti ter družbenih potreb vseh članov družine, nudijo le občinska društva za pomoč duševno prizadetim in zveza društev.

Ena od humanih akcij v okviru programskih aktivnosti občinskih društev in Zveze, namenjena vsem družinskim članom, je »mala šola za starše«.

Ta šola traja tri leta, tako da se prvi dve leti starši z otroki zberejo za sedem dni, tretje leto pa za deset dni – za usmerjeno rekreacijo. Delovno skupino sestavlja 15 do 20 staršev, otroci pa so v posebnih skupinah.

Delo s starši se odvija v obliki okrogle mize. Strokovnjaki, ki delajo z njimi, so: klinični psiholog, pediater, nevropsihiater, defektolog in koordinator male šole. Z otroki delajo defektologi – delovni terapevti, logoped in fizioterapevt. Program se odvija dopoldne od 9. do 12.30, popoldne pa od 16. do 18.30.

»Mala šola za starše« je ena sama velika družina, v kateri starši, otroci in strokovnjaki ves čas preživijo skupaj. V prostem času se družijo, se pogovarjajo, večerne ure pa prebijejo skupaj ob glasbi in plesu.

Klinični psiholog v prvih dveh letih obravnava s starši na principu skupinske terapije različne teme, ki se nanašajo predvsem na doživljanje staršev ob spoznanju o otrokovi prizadetosti.

Pediater pregleda otroke in se podrobno pogovori s starši o zdravstvenem stanju otroka in njegovem bodočem razvoju. V okviru skupinskega dela s starši obdela različne splošne teme. Razen tega ves čas spremlja zdravstveno stanje otrok in staršev, po potrebi pa jim nudi tudi zdravniško pomoč.

Pedopsihiater pregleda otroke, se posamič pogovori s starši in jim svetuje v zvezi z otrokovim razvojem in postopki v določenih situacijah ter jim daje navodila, kako naj se odzovejo na neustrezno otrokovo vedenje. V skupinskem delu s starši obravnava širše teme.

Vodja in **koordinator** dela »male šole za starše« je najpogosteje sekretar Zveze ali kdo od aktivistov v Zvezi, ki ima nalogo, da izpelje vse organizacijsko delo, da vzpostavlja stike z društvi in starši pred začetkom »male šole« in da poskrbi za uresničitev celotnega programa tako za starše kot za otroke. Razen tega pojasni staršem njihove zakonske pravice in pravice otrok ter poti za njihovo uresničevanje. Seznani jih tudi z oblikami organiziranosti in vključevanja staršev pri uresničevanju načrtovanih dejavnosti v občinskih društvih in o njihovih metodah dela, kar vse je pomembno pri nudenju prave pomoči in zaščite prizadetim otrokom in mladini.

Prva naloga **defektologov**-terapevtov je, da spoznajo otroke, njihove sposobnosti in stopnjo socializacije ob raznih dejavnostih, o čemer vodijo tudi zapiske. Zavzeto in načrtovano delo z otroki je delovno-proizvodno in rekreativno. Izvajajo zaposlitve z različnimi materiali. Defektologi pripravijo tudi vzorne učne ure, pri katerih so navzoči starši, ki opazujejo, kaj vse lahko delajo njihovi otroci, s kakšnimi materiali jih je mogoče zaposliti tudi v domačih razmerah in kako naj z njimi ravnajo pri delu; v tej šoli sodelujejo namreč tudi starši, katerih otroci niso vključeni v usposabljanje in ki nimajo nobene možnosti za delovno usposabljanje otrok za kakršnokoli stopnjo strokovne izobrazbe. Ob zaključku defektologi z otroki organizirajo razstavo izdelkov – za starše in strokovnjake. Rekreativni del programa z otroki se v glavnem izvaja v naravi v obliki igre in skupnih sprehodov.

Vedno organizirajo tudi izlet za starše, otroke in strokovnjake ter ogled kulturnozgodovinskih znamenitosti in samega mesta, v katerem je v določenem letu »mala šola«.

Logoped ob individualnem delu z otroki ugotavlja njihove govorne pomanjkljivosti, izvaja možne vaje, starše seznanja z govornimi motnjami pri otrocih, jim daje strokovne napotke za izvajanje določenih korektivnih vaj v družinskih razmerah in o možnostih za korekcijo ob potrpežljivem in vztrajnem delu z otrokom. Vse, kar opazi pri posameznem otroku, si beleži, pripravi program za nadaljnje delo z otrokom, seznani starše s problemi govornega razvoja in nudenja strokovne pomoči s strani strokovnjakov v njihovem domačem kraju.

Fizioterapevt pregleda zdravstveno dokumentacijo otrok, sodeluje z navzočimi zdravniki in izvaja njihova priporočila in navodila za nudenje pomoči otrokom. Z otroki, katerim je potrebna fizioterapevtska pomoč, izvaja ustrezne vaje, poučuje in usmerja starše, da nadaljujejo s predloženimi vajami v družinskih razmerah. V dogovoru z zdravniki pripravi program za vsakega posameznega otroka. Ob fizioterapevtski obravnavi ugotavlja stopnjo možnosti motoričnega funkcioniranja vsakega otroka, s čimer seznani starše in jim da navodila za nadaljnje delo z otrokom. Pripravlja dnevni program dela tako za skupino kot za delo s posameznimi otroki in s starši. Pri prav posebnih (specifičnih) stanjih opozarja starše na pomen vsakodnevnega urjenja, ki vpliva na blažitev posledic, če že ne na popolno odpravo motnje.

Naše štiriletne izkušnje pri delu »male šole za starše« so pokazale, da so starši zelo zadovoljni, da je zanimanje za tako obliko dela veliko tudi zunaj Srbije, ker smo imeli tudi starše in otroke iz Vojvodine, Kosova ter Bosne in Hercegovine. Obiskali so nas tudi strokovnjaki in društveni aktivisti iz Slovenije, Bosne in Hercegovine, Črne gore, Makedonije, Vojvodine in s Kosova. Vsi gostje so ugodno ocenili vsebino in način dela s starši in otroki. Ti gostje so bili strokovnjaki različnih specialnosti: zdravniki pediatri, nevropsihiatri, defektologi, psihologi, pravniki, socialni delavci, pedagogi, logopedi in drugi.

Po zaključku »male šole« vsi starši in strokovnjaki izpolnijo anketo, v kateri izrazijo svoje mnenje o tej obliki dela z družinami. Njihove ocene so zelo pohvalne, predlagajo, da je treba s takim načinom dela nadaljevati. Veliko je tudi predlogov (s strani staršev in strokovnjakov), da je treba nameniti več pozornosti usposabljanju defektologov za delo s starši oziroma družino duševno prizadetega otroka.

Zaradi dosedanjih izkušenj, doseženih rezultatov dela in ugodnih mnenj staršev in strokovnjakov skušamo še nadalje izvajati to obliko dela s starši, ga stalno izpopolnjujemo, posodabljamo in bogatimo z novimi vsebinami, ki bodo mnogim družinam vrnile omajani optimizem in jih prepričale, da je vedno mogoče najti prave poti, ki vodijo k boljši bodočnosti, in da z energično vztrajnostjo ljudje ustvarjajo čudeže, v katere niti sami niso verjeli.

Dušan Luković
prevod in priredba: Aljoša Vodnik

Pri pouku smo se učili o tekočih in stoječih vodah. Naštevali smo stoječe vode: morje, jezero, ... nihče se ni spomnil na močvirje.

Tovarišica je pomagala z vprašanji: »Kje živijo žabe?«

Odgovor: »V mlaki.«

»Pa krokodil?«

Emir izstreli kot iz topa: »Krokodil živi v reki Nil!«

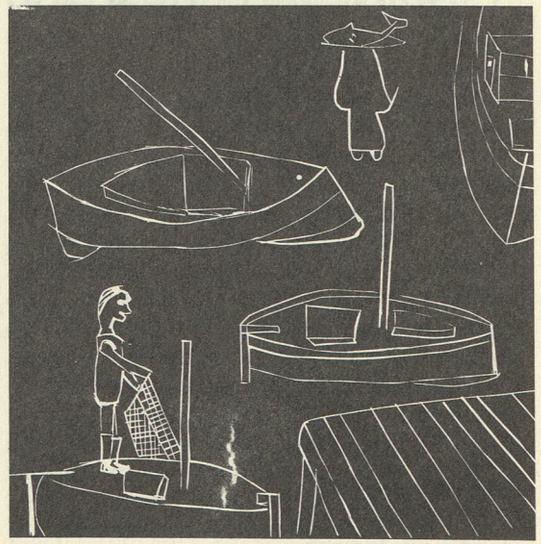

Luciano Jakac

REHABILITACIJA V ZIMBABVEJU

Posredujemo vam povzetek članka o svojskem modelu usposabljanja prizadetih oseb v Zimbabveju, ki ga je v reviji Development and Cooperation (Razvoj in sodelovanje) objavil novinar Chris McIvor.

V Zimbabveju ocenjujejo, da je med prebivalstvom približno deset odstotkov različno prizadetih oseb, bojijo pa se, da je ta delež v resnici še večji. Na splošno je v nerazvitih deželah invalidnost oziroma prizadetost eden najtežjih zdravstvenih problemov.

Sistem zdravstvene zaščite v deželah »tretjega sveta« je na splošno neučinkovit in nezmožen spoprijeti se s problemom prizadetosti. Večinoma temelji na posnemanju modelov iz razvitega zahodnega sveta, kjer so bolnišnične zmogljivosti nameščene pretežno v velikih središčih – in tako dostopne le redkim od tistih, ki bi pomoč dejansko potrebovali. V Zimbabveju živi 75 odstotkov prebivalstva na podeželju. V preteklem desetletju je skrbel na teh območjih po en zdravnik za 100.000 prebivalcev. Vseh 58 afriških zdravnikov, kar jih je dežela premogla v tem času, je bilo zaposlenih v mestih. Hkrati pa je bilo med umrlimi tri četrtine takih, pri katerih bi bilo obolenje mogoče preprečiti z majhnimi stroški, a so bile tri četrtine zdravstvenega proračuna namenjene zdravljenju, ne pa preprečevanju bolezni.

Tudi izobraževalne programe za delavce v rehabilitaciji so povzeli po zahodnih vzorcih. Ti programi so se izkazali za neprimerne, saj bi utegnili oblikovati strokovno elito, ki bi ne bila voljna delati na podeželju. Raziskave v letu 1983 so pokazale, da sta le dva odstotka prizadetih oseb na teh območjih uspela dobiti kakršnokoli obliko rehabilitacije.

Skladno s svojo politiko osnovnega zdravstvenega varstva so v Zimbabveju po letu 1980 namenili večji poudarek decentralizaciji (večji razpršenosti) zdravstvene službe na podeželju in vključevanju celotnih družin prizadetih oseb ali bližnjega okolja, v katerem so te osebe živele, kot soudeležencev v procesu usposabljanja (rehabilitacije).

Pri uresničevanju načela »zdravje za vse« je zdravstvo izvajalo različne strategije. Del tega programa je predstavljalo priučevanje skupine »rehabilitacijskih pomočnikov«, ki so sicer manj usposobljeni kot poklicni strokovnjaki, lahko pa nudijo osnovno oskrbo v predelih, ki so bili poprej zanemarjeni. V dveh letih so usposobili 136 takih pomočnikov. Ena njihovih nalog je tudi osveščanje družinskih članov in bližnje okolice, kako naj ravnajo s prizadeto osebo in prispevajo svoj delež pri aktivni pomoči prizadetemu. Tako v nekaterih predelih organizirajo program obiskov na domovih, ob katerih poučujejo starše, kako naj ravnajo s svojim otrokom in kako naj ga vključujejo v družinsko življenje in v družbo. V nekaterih provincah pa organizirajo tako imenovane delavnice (workshop) za matere prizadetih otrok. V provincijski bolnišnici v Binduri na severu dežele so npr. zgradili vas, ki ponazarja razmere, v kakršnih živi večina kmečkega prebivalstva. Namen te vasi je naučiti kmečke ženske, kako naj si s priročnimi sredstvi, ki jih že imajo doma, pomagajo pri usposabljanju svojih otrok. Ta vzorčna vas je tako uspešna, da namerava ministrstvo za zdravstvo to obliko dela razširiti še na druge dele države.

Velik pomen pa ima tudi spreminjanje stališč do prizadetih oseb. Zakoreninjena stališča do telesno in duševno prizadetih oseb še vedno pomenijo veliko oviro pri polnem vključevanju teh oseb v družbo. Za epilepsijo, ki prizadene razmeroma veliko število ljudi, verjamejo, da je posledica vpliva duha, ki se je naselil v bolniku, in da se lahko prenese z dotikom na drugo osebo. Zaradi takega prepričanja je prišlo že do hudih nesreč, tudi s smrtnim izidom, saj nihče ni upal pomagati takemu bolniku ob napadu. Včasih družine gledajo na svojega prizadetega člana kot na kazen, zato mu ne namenjajo ustreznih spodbud in naklonjenosti v domačem okolju. Tak odnos do prizadetih oseb skušajo spreminjati z usposabljanjem zdravstvenih in socialnih delavcev, s seminarji in konferencami, s pomočjo tiska in drugih sredstev javnega obveščanja.

Prizadete osebe tudi same sodelujejo pri delu njim namenjenih rehabilitacijskih služb v okviru Narodnega sveta prizadetih oseb Zimbabveja (NCDPZ). Ne želijo biti obravnavani le kot pacienti ali prejemniki miloščine, temveč kot ljudje, ki imajo vse pravice in ugodnosti, zagotovljene drugim družbenim skupinam v deželi. NCDPZ si zdaj prizadeva za uzakonitev pomoči prizadetim pri ustvarjanju ustreznih bivalnih razmer, javnem prevozu, izobraževanju in zaposlovanju.

Vendar pa se uresničevanje navedenih programov zatika ob številnih težavah, kot so: odklonilna stališča do prizadetih, zavračanje dolgotrajnega usposabljanja in neprekinjene skrbi s strani družinskih članov, neosveščenost in poklicno ljubosumje drugih zdravstvenih delavcev in podobno. Velika ovira pri preverjanju napredka otrok, ki so bili z materami na usposabljanju v vzorčni vasi, so tudi slabe prometne povezave na podeželju.

Vsem težavam nakljub pa je po mnenju strokovnjakov zimbabvejski pristop lahko izziv Zahodnemu svetu, kjer so še vse preveč odvisni od ustanov in »strokovnega« dela.

Priredila: Aljoša Vodnik

ROJSTNI DAN

Imela sem rojstni dan. Praznovati smo pričeli ob štirih. Na moj rojstni dan so prišli: bratranec, babica in teta. Imeli smo se zelo lepo. Dobila sem lepa darila.

Nuša Pozeb
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

NOVA KNJIGA

V glasilu Pregled smo zasledili vest o novi strokovni knjigi. Prvi del knjige je pripravila skupina avtorjev pod vodstvom Iva Škarića. Obravnava poglavja o naravi govora in njegovem razvoju v življenju, o zaostankih v razvoju govora in govornih pomanjkljivostih, o govoru kot psihofizični lastnosti človeka in o praktičnih sporočilih. Bralci lahko na razumljiv in dostopen način spoznajo razne vrste govornih težav in dobijo nasvete, kako jih odpraviti.

Drugi del knjige z naslovom Premagal sem jecljanje izpod peresa Pera Čimburja pa na pregleden, prepričljiv način opisuje, s kakšnimi metodami (avtogenim treningom, potrpežljivostjo in močjo svoje volje) je v svojem petdesetem letu uspel premagati jecanje.

Ta privlačna in koristna knjiga je namenjena staršem, vzgojiteljem v otroških vrtcih in raznim strokovnjakom, ki se ukvarjajo z govornimi težavami.

Knjiga ima 339 strani, stane 22.000 dinarjev, izdala pa jo je založba Mladost iz Zagreba.

RAZREDNA KNJIŽNICA

Na vsaki šoli so šolske knjižnice, mi imamo pa še razredno knjižnico. Na policah imamo zložene knjige znanih slovenskih pesnikov in pisateljev. Za knjižnico sva zadolženi s sošolko Mojco. Vsaka od naju ureja nekaj kartonov in skrbi za del knjižnice. Na kartone vpisujeva datum, naslov knjige ter datum vrnitve. Knjige zamenjava sošolcem šele takrat, ko napišejo obnovo. Ob vrnitvi vedno pregledava knjige, če so cele in čiste. Tovarišica nam je določila knjige za obvezno domače branje. Ko bomo prebrali vse obvezne knjige in napisali obnovo, si bomo prislužili bralno značko. Knjige so naše prijateljice, saj nas veliko naučijo.

Marjana Vidmar
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

naši otroci pišejo in rišejo

V SADOVNJAKU

Na naravoslovnem dnevu smo spoznali veliko novega, kar bomo koristno uporabili tudi doma v sadovnjaku:

• *Mlado drevje sadimo jeseni, ker bo rodilo eno leto prej. Jamo skopljemo do 80 cm globoko, vanjo damo plast hlevskega gnoja in plast zemlje, nato drevo zasipamo z zemljo.*

Marjan

• *Pri sajenju moramo paziti, da so tanke korenine skrbno in pravilno razporejene. V jamo damo mrežo do 50 cm globoko, da zavarujemo drevesa pred voluharjem.*

Sandra

• *Sadno drevje gnojimo jeseni s hlevskim gnojem. Damo ga pod krošnjo v takem obsegu, kot je široka krošnja. Tu so drobne koreninice, ki črpajo hrano iz zemlje.*

Zoran

• *Drevje obrezujemo zgodaj spomladi z vrtnarskimi škarjami. Obrežemo suhe, visoke veje in poganjke, ki rastejo v notranjosti krošnje. Tako posije sončni žarek do vsake veje.*

Goran

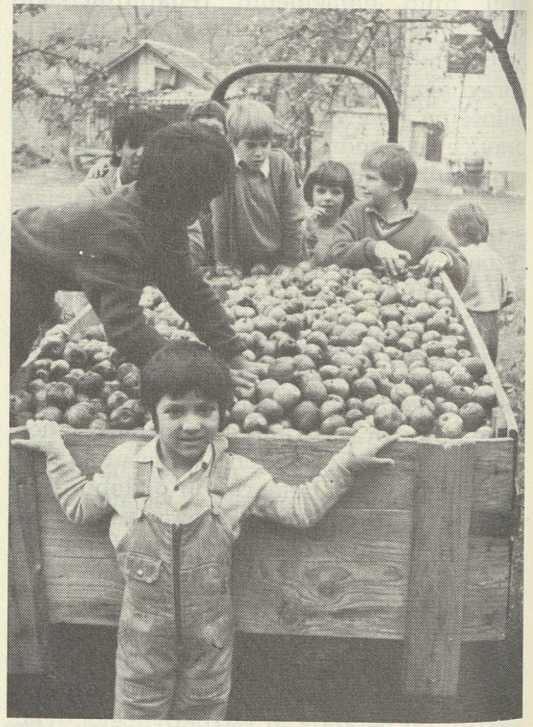

• *Listna uš je škodljivec, ki sesa sokove iz listov. Pikapolonica je koristna, ker uničuje uši, zato jo sadjarji cenijo.*

Ivana

• *Proti plesni, gosenicam in škodljivim žuželkam škropimo z različnimi škropivi.*

Mirjam

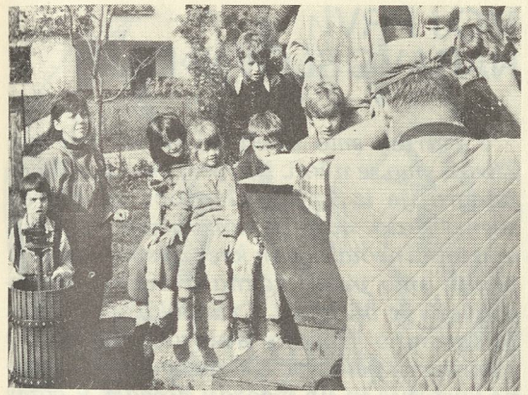

• *Na kmetiji smo obirali, mleli in stiskali jabolka v sok. S sokom, ki sem ga stisnil z ročno stiskalnico, smo se posladkali vsi učenci naše šole.*

Edvard

Učenci 8. razreda iz Tolmina

NOVO ŠOLSKO LETO V NOVEM ZAVODU

Stari zavod je bil majhen, pretemen, ko pa so začeli graditi novo stavbo, so nas okrog in okrog ogradili in vse je brnelo, ropotalo in se treslo ter kadilo.

Stare postelje so škripale, zdaj pa imamo nove, v spalnici smo samo štirje in imam svojo nočno omarico. Najbolj vesel sem, da imamo balkone – kljub dežju gremo lahko na svež zrak.

Štefan Čerček

V novem zavodu sta mi najbolj všeč jedilnica in telovadnica.

Marjan Pučko

Najbolj sem vesela, ker so sobe velike in nas v njih spi manj in ima vsak gojenec svojo nočno omarico.

Katarina Rolih

V kopalnicah smo imeli prej samo dva lijaka, zdaj pa so v kopalnicah tudi tuši, banje in umivalniki, tako da ni nobenega prerivanja.

V sobi imam tudi veliko omaro za perilo.

Marjeta Koblar

Če sem čisto odkrit, v starem zavodu nisem ničesar pogrešal. Motile so me samo neustrezne spalnice, ki so bile prevelike. Zdaj so ravno pravšnje, je pa postelja zame previsoka, tako da se komaj spravim vanjo. Upam, da bodo tudi to napako odpravili.

Branko Emeršič

Stari zavod je imel premajhno dvigalo, novi zavod pa ima večjega.

Nedeljko Pejić

Prejšnja stavba je bila srednje velikosti. V njej ni bilo veliko prostora, zato so se domenili, da bi bilo bolje, če bi bil zavod večji.

In gradbeniki so nam naredili nov zavod. Lep je in v njem se imamo vsi zelo lepo.

Najbolj vesel pa sem, da imajo dnevne sobe balkone.

Slavko Mirković
člani literarno novinarskega krožka
Zavod za usposabljanje
invalidnih otrok
»Janka Premrla Vojka« Vipava

SLOVENKA

Spomladi sem posadila sadiko slovenke. Je vijoličaste barve. Zelo lepo raste in ima mnogo cvetov. Jo zelo lepo negujem. Zelo lepo diši in jo redno zalivam.

Jelka Gobec
OŠ Pohorski odred
Slovenske Konjice

NAŠ NARAVOSLOVNI DAN

V petek smo imeli naravoslovni dan. Bili smo v Vipavi, kjer smo si ogledali veliko farmo. Na tej farmi redijo govedo.

Najprej smo si ogledali molzišče. Videli smo molzne stroje, s katerimi molzejo krave dvakrat na dan. Ogledali smo si približno 200 krav, 40 plemenskih telic in 40 teličkov.

Iz molzišča smo šli v porodnišnico. Videli smo telice in teličke. V porodnišnici krave povržejo teličke. Ogledali smo si tudi hleve, v katerih so krave, telice in telički. Videli smo, kako se živali hranijo, napajajo in kako se čisti hlev. Ogledali smo si silose, v katerih je silaža. To je krma za živali. Seno je spravljeno v seniku.

Na koncu smo si ogledali še kmetijske stroje: kosilnice, traktorje, kombajne in stroj, s katerim grabijo seno. Bilo je veliko strojev.

Hleve sem videla prvič. V šoli smo se pogovarjali in pisali o tem, kar smo videli na farmi.

Tako je minil naš naravoslovni dan, ki je bil prijeten in lep.

Verena Šinigoj
OŠ Ajdovščina

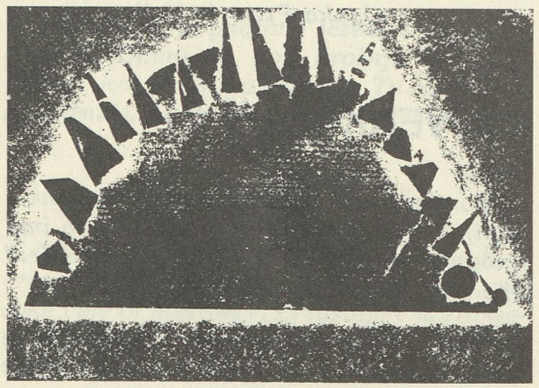

Katarina Kosec

MOJ PRVI NARAVOSLOVNI DAN

V četrtek smo imeli naravoslovni dan. Zbrali smo se v šoli. Najprej smo si ogledali fotografije iz knjige Gozdovi na Slovenskem. Nato nam je tovarišica razdelila opazovalne naloge in krenili smo v gozd. V parku smo videli razna drevesa. Najmogočnejši je bil hrast z razpokanim lubjem in ogromno krošnjo. Nabirali smo gozdne rastline in plodove. S sabo smo imeli kuhàne kostanje in jih v gozdu pojedli. V gozdu živi dosti živali, vendar nismo videli nobene. Verjetno smo bili preglasni in so se živali poskrile.

Šli smo tudi v Platano – predelavo lesa. Pokazali so nam žaganje lesa, lakiranje, kako izdelujejo pohištvo in ga sestavljajo. Dobili smo ostanke lesa in polizdelkov. Vse to smo prinesli v šolo in naredili razstavni pano.

Tovarišica nam je še povedala, da ne smemo v gozdu lomiti vej, trgati cvetja, razdirati gnezd in ne kuriti ognja. V gozdu se sprehajamo, naužijemo se čistega zraka in odpočijemo.

Biljana Šarkezi
OŠ Prekmurske brigade
Murska Sobota

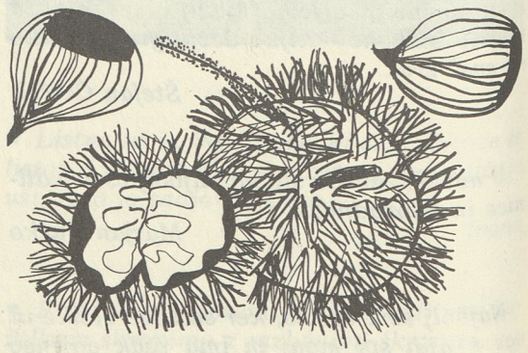

Branko Fegeš

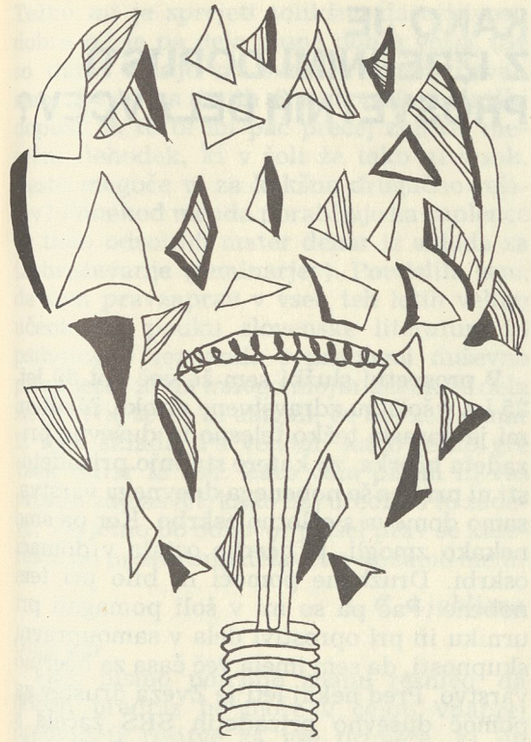

Marjanca Čakš

KAJ BI V ZAVODU SPREMENILI?

1. Tovarišicam bi dal trikrat na teden prosto.
2. Zaposlila bi zelo mlade tovarišice, sestre in druge delavce.
3. Kupila bi nove postelje, omare in posteljnino.
4. Uvedel bi nov hišni red: zvečer bi lahko gledali televizijski program do konca.
5. Vse prostore bi povečala.
6. Med tednom bi vstajali ob 8. uri, pouk pa bi začeli ob 10. uri in ga imeli samo 2. uri.

Člani literarno-novinarskega krožka
Zavod za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

TUDI V MOJI OKOLICI ŽIVIJO DUŠEVNO PRIZADETI LJUDJE

Moj domači kraj je Vrhnika. Leži nekaj kilometrov od Ljubljane, tako da ni več čutiti odmevov ljubljanskega hrupa. Živim v vrstnih hišicah, kjer imam veliko prijateljev in prijateljic. V bližini mojega doma živi fantek, ki je duševno prizadet. Velikokrat grem mimo njegovega doma in zmeraj me zapeče ob srcu, ko pomislim nanj. Star je osem let in v njem ni nič živahnosti, veselja. Okolje se ga izogiba, kot bi imel nalezljivo bolezen, starši pa se na to ne ozirajo. Fantek v sebi sluti, kot da ne pripada tej družini. Začel se je zapirati vase in nihče ga ne pripravi do tega, da bi se smejal. Na njegovem rojstnem dnevu ni bilo nikoli veliko prijateljev. Ker je zelo osamljen, tudi v prihodnosti ne bo mogel navezati stikov s prijatelji, saj jih tudi sedaj nima veliko. Ima pogoste napade, zato se tudi čudno obnaša. Hodi v posebno šolo za prizadete, bolj težko govori, zato uporablja tudi gibe rok. Starši pravijo, da vedno spremlja oddajo za slušno prizadete Prisluhnimo tišini. Čeprav ga težko razumem, se vselej z njim nekako pogovorim. Večina ljudi me zato grdo gleda, kot da bi jim kaj naredila. Starši pa temu ne nasprotujejo, saj vedo, da mu tako le pomagam navezati stike. To je bila tudi ena od pobud za moj vpis v srednjo zdravstveno šolo, saj ko bom končala šolo, bom veliko bolj poučena, kako delati z bolnimi ljudmi. Včasih pa se sprašujem, kako težko je temu fantku, ker nima dovolj prijateljev, ki bi jih lahko obiskoval in z njimi hodil na prireditve, ki so primerne zanj.

Karmen Magdič
Srednja zdravstvena šola
Ljubljana

Moja mama je prijazna, kdaj pa kdaj pa tudi huda. Rada jo imam. Mama pomiva, pere, pospravlja in kuha. Skrbi zame in zato jo imam rada. Mamici pomagam, včasih pomijem posodo.

NEPREMOČLJIVE HLAČKE ZA ODRASLE LAHKO KUPITE TUDI PRI NAS

Starši, katerih otroci prerastejo otroške nepremočljive spodnje hlačke, se srečajo z veliko, skoraj nepremostljivo oviro: kako vzdrževati telesno čistočo pri otroku, ki še vedno uporablja plenice, čeprav je telesno že odrasel? Sporočamo vam, da hlačke zanje lahko kupite v Ljubljani in vam ne bo treba več hoditi ponje čez mejo.

Na voljo sta vam dva tipa hlačk:

– **zaprti tip TEJON hlač** *(neprepustne); narejene so iz rips-folije in jih lahko spirate s tekočo toplo vodo. Zaradi neprepustnosti je koži oteženo dihanje, zato so primerne predvsem za osebe, ki se lahko gibljejo, saj že gibanje samo omogoča kroženja zraka;*

– **odprti tip TEJON hlač** *(zaščitne); sešite so iz impregniranega blaga in jih lahko perete v pralnem stroju pri 30 °C (brez centrifugiranja). Njihova širina se zaradi »piptraku« lahko prilagaja za 6 cm. Dihanje kože v teh hlačah ni oteženo, zato jih priporočamo osebam, ki so teže gibljive ali imajo bolj občutljivo kožo.*

Hlačke so izdelane v naslednjih velikostih:

Številka TEJON hlač	*Širina bokov*	*Konfekcijska številka*
1 } *otroške*	*80*	*10–12 let*
2	*92*	*15 let oz.*
		34–36
3	*100*	*40–44*
4	*120*	*44–48*
5	*124*	*50–54*
6	*128*	*54–56*

Na razpolago so vam tudi ščitniki (namesto hlačk) iz folije ali impregniranega blaga (v istih velikostih kot hlačke).

Hlačke in ščitnike lahko naročite na naslov: Radmila De Reya, Cesta A. Bitenca 170, 61210 Ljubljana ali po telefonu št. (061) 558 622 (od 7. do 9. ure), Ljubljančani pa jih kupite v trgovini Sanitaria na Miklošičevi cesti.

KAKO JE Z IZREDNIMI DOPUSTI PROSVETNIH DELAVCEV?

V prosvetni službi sem že več kot 30 let, 25 let v šolstvu zdravstvene stroke. Medtem mi je dorasla težko telesno in duševno prizadeta hčerka, za katere stopnjo prizadetosti ni pri nas še nobenega dnevnega varstva, samo domova s celotno oskrbo. Ker pa smo nekako zmogli, je hčerka ostala v domači oskrbi. Družbene pomoči ni bilo pri tem nobene. Pač pa so mi v šoli pomagali pri urniku in pri oprostivi dela v samoupravni skupnosti, da sem imela več časa za hčerino varstvo. Pred nekaj leti je Zveza društev za pomoč duševno prizadetih SRS začela s seminarji in letovanji, namenjenimi predvsem tistim duševno prizadetim in njihovim staršem, ki ne dobe drugega usposabljanja.

Seveda se mi je kot dolgoletni prosvetni delavki v začetku zdelo povsem nemogoče, da bi šla s hčerjo na te oblike usposabljanja tedaj, ko ni pouka – to je junija in septembra, ko so počitniški domovi, kjer potekajo ti seminarji, še - že prazni. Počasi pa je v meni le zmagala misel, **zakaj bi morala biti za to edino obliko usposabljanja prikrajšana prav moja hči zato, ker je njena mama prosvetna delavka in ne more z njo.** Moj mož, ki tudi odhaja z nama na seminar, nima zato nič težav, ker pač ni prosvetni delavec – prihrani si pa en teden rednega dopusta... Kje pa naj ga dobim jaz, ko moram ves dopust izrabiti tedaj, ko ni pouka? Izredni dopust? Ja, to je pa zdaj hudo, ko pedagoške ure kar naprej štejemo in seštevamo in je od tega odvisen naš dohodek. Ponudili sta se mi dve dobri in razumevajoči kolegici, da bosta prevzeli, kolikor bosta pač mogli, moje ure in to brez plačila.

Težko mi je sprejeti tolikšno darežljivost, dobro mi je pa dela njuna dobra volja. (Še so dobri ljudje na svetu!). Premišljevali smo, da bi za tistih 6 dni vzela bolniški dopust. A to bi mi pač precej znižalo mesečni dohodek, ki v šoli že tako ni visok. Veste mogoče vi za kakšno drugačno rešitev? Ponekod menda porabljajo za suplence ur tako odsotnih mater denar iz sklada za izobraževanje (seminarjev). Pomislila sem, da sem pravzaprav v vseh teh letih veliko učenk pri pouku slovenske literature in psihologije seznanila s problemi duševno prizadetih in da mnogo mojih učenk že dela zanje. Nič se ne bi zlagali, če bi vzeli denar iz tega sklada. Pa vendar, kako težko gre vsak dinar iz rok. Zato vam pišem in vas prosim za nasvet, kako naj uredimo to zadevo. Verjetno bo odgovor prišel prav še kateremu od prosvetnih delavcev, ne samo meni.

A. C. Ljubljana

Odgovor

Vaše pismo potrjuje znano resnico, da noben predpis ne more v celoti vnaprej predvideti rešitve za vse primere, ki jih prinaša življenje, obenem pa potrjuje tudi drugo resnico, da ni noben problem nerešljiv, če je za to dobra volja in pripravljenost.

Odgovoriti na to, ali imate kot prosvetna delavka in mati hudo telesno in duševno prizadetega otroka pravico do šestdnevne odsotnosti z dela v času pouka, da bi spremljali otroka na usposabljanje, ni mogoče s preprostim sklicevanjem na za to predvideno zakonsko določbo. Takšne določbe, ki bi za tako poseben primer posebej urejala upravičeno odsotnost z dela ali pravico do izrabe letnega dopusta v ta namen, namreč ni. To možnost je mogoče uresničiti po več poteh, kot ugotavljate sami, od formalnih, ki so vezane na »nevšečnosti«, do neobvezne in neformalne, človeške pomoči sodelavcev, ki je prav zato toliko bolj dragocena. Nekatere od možnosti omenjate že sami, pa se vam ne zdijo povsem sprejemljive, zato bi radi s tem odgovorom osvetlili še druge.

Težava je v tem, da morajo prosvetni delavci izrabiti svoj letni dopust med šolskimi počitnicami. Zakon o delovnih razmerjih ureja v poglavju Odnosi, počitki in dopusti ta vprašanja načeloma in okvirno, nadrobnejše določbe o odmeri in načinu uveljavljanja teh pravic pa prepušča delavcem, naj jih sami uredijo skladno z zakonom, družbenimi dogovori in samoupravnimi sporazumi v samoupravnem splošnem aktu o delovnih razmerjih. Zakon predpisuje, da učno in vzgojno osebje v vzgojno-izobraževalnih organizacijah praviloma izrabi letni dopust med letnimi šolskimi počitnicami. Kako pa delavec uveljavlja izjeme, lahko uredi samoupravni splošni akt. Tako bi lahko vzgojno-izobraževalna organizacija izjemne primere svojih delavcev upoštevala že pri sprejemanju načrta za letne dopuste.

Na vprašanje, ali ne bi mogla vzgojno-izobraževalna organizacija vaše odsotnosti z dela zaradi usposabljanja hčerke obravnavati kot izobraževanje svojega delavca, je načelni odgovor »ne«. Če pa pristojni organ, ki po vaših aktih odloča o izobraževanju delavcev, ugotovi, da je tovrstno usposabljanje take narave, da je koristno, če že ne potrebno tudi za opravljanje vašega dela, pa ni razloga, da vam ne bi ugodil.

Kakorkoli že: opisani primer obravnavamo in rešujemo le v organizaciji združenega dela, in sicer skladno s samoupravnimi splošnimi akti, v katerih lahko delavci v mejah zakonov upoštevajo tudi potrebe svojih delavcev.

Marinka Pečjak Nemec
samostojna svetovalka v RKVITK

(Povzeto iz Prosvetnega delavca, št. 14, 10/10–1988)

Slišala sem, da je na svetu Bog, menda je dober.
Le kje je bil, ko je na svet privekal Srečko, Čiška, Janez in Manči in ...
Je Srečko jokal,
ko se je rodil?

Nina

Na podlagi 10. člena zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Uradni list SRS, št. 41/83) in pooblastila Skupščine Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije z dne 23. januarja 1986 je odbor za razvojne in splošne zadeve Skupščine Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije na seji dne 23. novembra 1988 sprejel

SKLEP
o uskladitvi materialnih pravic po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb

1

Nadomestilo za invalidnost znaša od 1. 12. 1988 dalje 228.000 dinarjev.

2

Dodatek za tujo nego in pomoč znaša od 1. 12. 1988 dalje:

– za invalidne osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb 130.110 dinarjev;
– za invalidne osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb 65.055 dinarjev.

Po socialnoskrbstvenih kriterijih gre upravičenim invalidnim osebam iz prvega odstavka te točke še del dodatka za tujo nego in pomoč v višini 65.055 dinarjev.

3

Ta sklep velja od objave v Uradnem listu, uporablja pa se od 1. 12. 1988 dalje.

Št. 14-7/16-88/5
Ljubljana, dne 23. novembra 1988.

Predsednik
odbora za razvojne
in splošne zadeve
Stane Erzetič l. r.

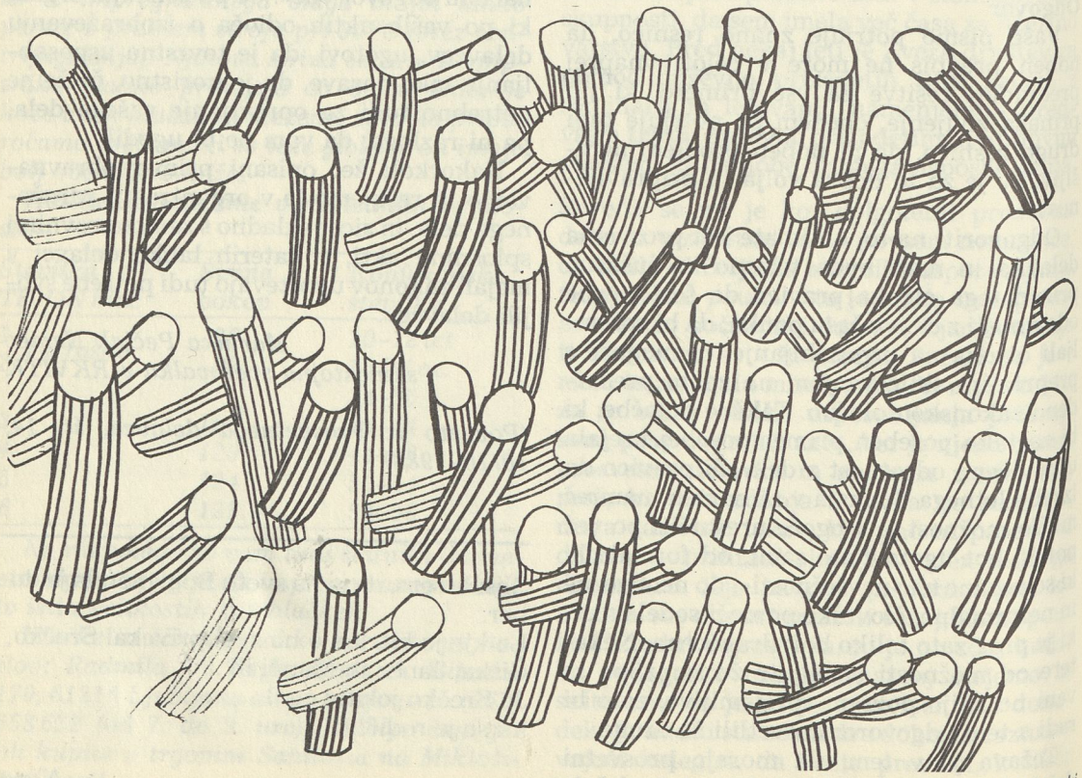

Anđelko Koberski

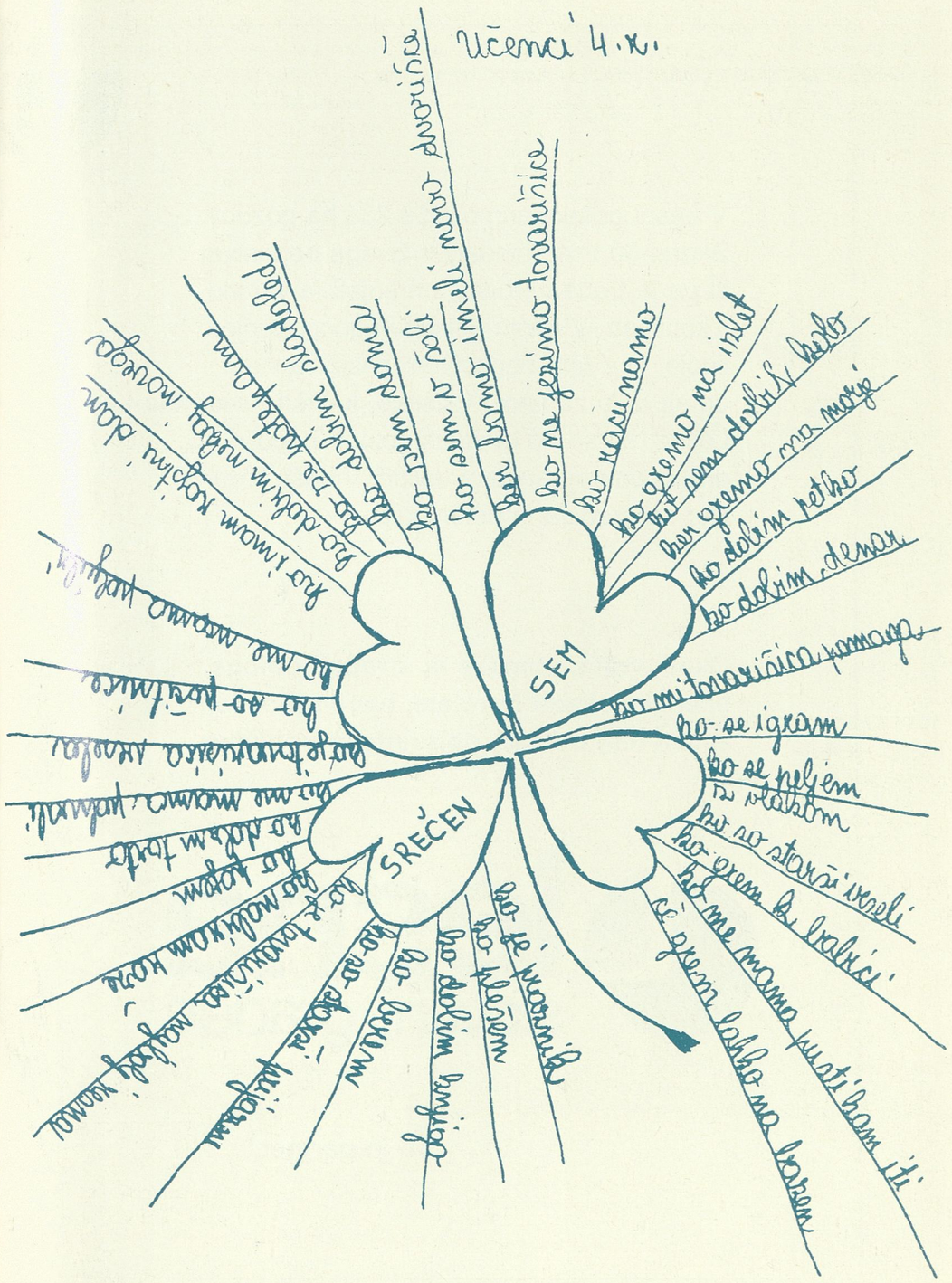

V Lesni gospodarimo z 59.238 ha gozdov.
Skoraj 60 tisoč hektarjev živega bogastva,
ki ga je treba varovati, ohranjati in varčno
izkoriščati. V naših gozdovih gospodarijo
ljudje, ki s tem bogastvom znajo ravnati:
da se delo zaokroži v celoto, kakršno sestavlja
Lesna, ko se po gozdnih cestah pripelje
dragocena surovina v dolino, v naše tovarne,
kjer se predela in oplemeniti.

**Okna, vrata, stenske in stropne obloge,
okenska stekla in rolete, iverne plošče,
žagan les, polkne, oblazinjeno pohištvo.**

lesna
slovenj gradec

To je partner!